

JUGOSLOVENSKI PREGLED

*INFORMATIVNO DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

FEBRUAR 1958

2

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA II
FEBRUAR 1958

Uređivački odbor

Predsjednik NIKOLA MINČEV. *Članovi*: BOŽIDAR ĐUROVIĆ, dr PAVLE KOVAČ, dr HERBERT KRAUS, SMILJA MESARIĆ, ANTE NOVAK, JAKŠA PETRIĆ, JOVAN POPOVIĆ, MILADA RAJTER, VOJO RAKIĆ, NIKOLA ROT, ALEK-SANDAR ŠOKORAC, STANA TOMAŠEVIĆ, dr TONE VRATUŠA.

Glavni urednik BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač

PUBLICISTIČKO-IZDAVAČKI ZAVOD »JUGOSLAVIJA«, BEOGRAD, Terazije 31

SADRŽAJ

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Republičke narodne skupštine (1953—1958 g.)	49—52
Sednica Saveznog izvršnog veća	52
Zakonodavni rad Savezne narodne skupštine (1953—1957 g.)	53—58
Odbornici narodnih odbora	59—60

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Omladinske radne akcije	61—65
Proširena sednica Izvršnog komiteta CK SKJ	65
Plenumi CK SK Makedonije, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore	65
Razgovori delegacija SSRNJ i SKJ i Socijalističke partije Italije	66

PRIVREDA

Privreda u 1957 godini.	67—71
Proizvodnja i prerada nafte	72—74
Proizvodnja šećerne repe i šećera	74—76

KULTURA

Niže i srednje umetničke škole	77—79
Arhivi	80—82
Međunarodni festival naučno-tehničkih filmova	82

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Državna prvenstva u 1957 godini.	83—88
---------------------------------------	-------

SPOLJNA POLITIKA

Jugoslavija i Grčka	89—90
Diplomatsko-konzularna predstavništva	91—94
Poseta potpredsednika SIV-a Svetozara Vukmanovića NR Poljskoj	95
Poseta izvršnog sekretara Evropske ekonomske komisije	95
Poseta predsednika grčke Narodne skupštine Konstantina Rodopulosa	95—96

REPUBLIČKE NARODNE SKUPŠTINE (1953—1958 g.)

Položaj i nadležnost

Osnovna načela društvenog i političkog uređenja narodnih republika istovetna su sa osnovnim načelima društvenog i političkog uređenja Jugoslavije. Saveznim Ustavnim zakonom utvrđeno je da je Jugoslavija socijalistička demokratska savezna država suverenih i ravnopravnih naroda. Prema ustavnim republičkim zakonima, narodne republike su socijalističke države radnog naroda dobrovoljno ujedinjene sa radnim narodom ostalih narodnih republika u FNRJ kao saveznoj državi suverenih i ravnopravnih naroda.

Kao što je Savezna narodna skupština najviše predstavničko telo radnog naroda FNRJ, republičke narodne skupštine su najviša predstavnička tela i najviši organ vlasti narodnih republika. One vrše najvažnija prava i dužnosti koji pripadaju narodnim republikama na osnovu saveznog i republičkih ustava.

Republičke narodne skupštine su isključivo nadležne za: donošenje republičkog ustava odnosno promene ustava, republičkih zakona i tekućih i perspektivnih društvenih planova privrednog razvika narodnih republika u okviru društvenog plana privrednog razvika FNRJ i za donošenje republičkih budžeta i republičkih završnih računa o njihovom izvršenju; izbor i razrešenje članova republičkih izvršnih veća, sudija republičkih vrhovnih i viših privrednih sudova i okružnih redovnih i okružnih privrednih sudova, kao i članova važnih upravnih tela i funkcionera; donošenje osnovnih političkih odluka radi određivanja pravca rada izvršnog veća republike i republičke uprave; davanje amnestija za dela utvrđena republičkim zakonima, raspisivanje referenduma i vršenje nekih drugih prava u odnosu na opštine i srezove i njihove organe, kao što su: produženje mandata narodnih odbora, potvrđivanje statuta srezova, rešavanje o zaštiti samoupravnih prava i sl.

Republičke narodne skupštine ostvaruju ova prava putem republičkih zakona, deklaracija, rezolucija, odluka i preporuka, kao i planova i budžeta (koji imaju više ili manje normativni karakter).

Najvažniji akti koje donose republičke narodne skupštine su zakoni. Republičke narodne skupštine donose tri vrste zakona, i to:

isključive republičke zakone u odnosu na narodne odbore (republičko državljanstvo, teritorijalna podela narodne republike na srezove i opštine, republički budžet i društveni plan i dr., a u materiji koja je u isključivoj nadležnosti republičkih organa vlasti);

dopunske republičke zakone koji se odnose na razradu upotpunjenje materije koju regulišu savezni osnovni zakoni (u oblasti saobraćaja, veza i puteva, o porodici, braku i starateljstvu, u oblasti zaštite zdravlja građana i dr.);

republičke zakone koji regulišu materiju na osnovu načela koja postavljaju savezni opšti zakoni (regulisanje poslova u oblasti zdravstva, socijalne zaštite, prosvete i kulture, u oblasti organizacije vlasti i drugim oblastima kad je to od opšteg interesa za sve narodne republike).

Republičke narodne skupštine mogu donositi i zakone u određenim oblastima i u slučaju kad nije donet opšti i osnovni savezni zakon. Donošenjem saveznog osnovnog zakona prestaju da važe odredbe republičkog zakona koje se odnose na pitanja uređena saveznim osnovnim zakonom.

Deklaracije, rezolucije i preporuke republičkih skupština odnose se, po pravilu, na usmeravanje rada narodnih odbora, organa državne uprave i privrednih organizacija u rešavanju aktuelnih društvenih i privrednih pitanja.

Struktura

Struktura i organizacija republičkih narodnih skupština zasnovane su na istim principima kao i Savezna narodna skupština. Republičke narodne skupštine imaju dva doma: republičko veće i veće proizvođača. Svako veće ima svoje stalne odbore, a postoje i zajednički odbori odnosno komisije.

Republička veća imaju osam odbora: odbor za organizaciju vlasti i upravu, za narodnu privredu (u narodnim skupštinama NR Srbije, NR Makedonije i LR Slovenije: za privredu), za budžet, za prosvetu, nauku i kulturu (u Narodnoj skupštini NR Srbije: za prosvetu, a u Ljudskoj skupštini LR Slovenije: za prosvetu i kulturu), za narodno zdravlje i socijalnu politiku, zakonodavni odbor, mandatno-imunitetski odbor i odbor za pretstavke i žalbe. Veća proizvođača imaju sedam odbora: odbor za narodnu privredu (u narodnim skupštinama NR Srbije, NR Makedonije i LR Slovenije: za privredu), odbor za privredne organizacije, za budžet, za pitanja rada i socijalnog osiguranja, zakonodavni odbor, mandatno-imunitetski odbor i odbor za pretstavke i žalbe. Zajednički stalni odbori i komisije su: odbor za izbore i administrativni odbor, komisija za tumačenje zakona i komisija za narodne odbore.

Osnovne funkcije stalnih odbora sastoje se u proučavanju, pripremi, pretresanju i sastavljanju predloga zakona i drugih akata i vršenju drugih poslova predviđenih poslovnikom na području one oblasti za koju su osnovani.

Narodni poslanici republičkog veća odnosno veća proizvođača biraju se na osnovu istih principa kao i narodni poslanici Saveznog veća i Veća proizvođača Savezne narodne skupštine, s tim što su područja izbornih srezova manja i određuju se republičkim propisima. Tako se u NR Srbiji na 40.000 stanovnika birao jedan poslanik za Republičko veće, a na 50.000 proizvođačkog stanovništva jedan poslanik za Veće proizvođača; u NR Hrvatskoj na 25.000 stanovnika birao se jedan poslanik za Republičko veće, a na 30.000 proizvođačkog stanovništva jedan poslanik za Veće proizvođača; u NR Bosni i Hercegovini na 25.000 stanovnika birao se jedan poslanik za Republičko veće, a na 30.000 proizvođačkog stanovništva jedan poslanik za Veće proizvođača; u LR Sloveniji na 12.000 stanovnika birao se jedan poslanik za Republičko veće, a na 16.000 proizvođačkog stanovništva jedan poslanik za Veće proizvođača; u NR Makedoniji na 12.000 stanovnika birao se jedan poslanik za Republičko veće, a na 15.000 proizvođačkog stanovništva jedan poslanik za Veće proizvođača; u NR Crnoj Gori na 6.000 stanovnika birao se jedan poslanik za Republičko veće, a na 6.500 proizvođačkog stanovništva jedan poslanik za Veće proizvođača.

Na osnovu takvih izbornih jedinica u republičke narodne skupštine trećeg saziva izabrana su na izborima novembra 1953 g. 1.252 narodna poslanika: u NR Srbiji 291 narodni poslanik (u Republičko veće 174, u Veće proizvođača 117), u NR Hrvatskoj 263 (u Republičko veće 156, u Veće proizvođača 107), u NR Bosni i Hercegovini 196 (u Republičko veće 114, u Veće proizvođača 82), u LR Sloveniji 198 (u Republičko veće 125, u Veće proizvođača 73), u NR Makedoniji 182 (u Republičko veće 108, u Veće proizvođača 74), u Crnoj Gori 122 (u Republičko veće 70, u Veće proizvođača 52).

Četvorogodišnja delatnost

Narodne skupštine rade na zajedničkim sednicama domova, na odvojenim sednicama domova i na sednicama zajedničkih odbora i komisija oba doma, odnosno na sednicama odbora i komisija republičkih veća i veća proizvođača.

Od kraja 1953 g. do kraja 1957 g. (odnosno početka 1958 g.) republičke narodne skupštine donele su niz zakona i razmotrile više problema iz oblasti privrede i društvenih službi. U tom periodu održan je znatan broj sednica domova i skupština i to: Narodna skupština NR Srbije 109 sednica (Republičko veće 36, Veće proizvođača 36 i zajedničkih sednica 37), Sabor NR Hrvatske 116 (Republičko veće 47,

Veće proizvođača 47 i zajedničke sednice 22), Narodna skupština NR Bosne i Hercegovine 64 (Republičko veće 21, Veće proizvođača 21 i zajedničke sednice 22), Ljudska skupština LR Slovenije 77 (Republičko veće 26, Veće proizvođača 25 i zajedničkih sednica 26), Narodno Sobranje NR Makedonije 63 (Republičko veće 23, Veće proizvođača 20 i 20 zajedničkih sednica), Narodna skupština NR Crne Gore 67 (Republičko veće 26, Veće proizvođača 24 i 17 zajedničkih sednica).

Međutim, broj održanih sednica ne daje pravu sliku o aktivnosti republičkih narodnih skupština. Njihov rad se odvijao naročito u skupštinskim odborima. Tako je u proteklom periodu održan veliki broj sednica stalnih odbora i komisija: u Narodnoj skupštini NR Srbije 688, u Saboru NR Hrvatske 533, u Narodnoj skupštini NR Bosne i Hercegovine 371, u Ljudskoj skupštini LR Slovenije 382, u Narodnom saboru NR Makedonije 480 i u Narodnoj skupštini NR Crne Gore 396 sednica.

U rad odbora uključena je većina narodnih poslanika. U NS NR Srbije u odborima je obuhvaćeno 197 narodnih poslanika, u NS NR Bosne i Hercegovine 167 poslanika, u LS LR Slovenije 157 poslanika, u NS NR Makedonije 125 poslanika, u Saboru NR Hrvatske 192 i u NS NR Crne Gore 96 poslanika. Odbori su pripremili zakonske predloge i druga pitanja koja su proučavali i iznosili na sednice domova ili zajedničke sednice. Osim toga, odbori su, u okviru svog delokruga rada, pretresali pojedina pitanja i donosili preporuke za njihovo rešenje nadležnim organima državne uprave, narodnim odborima i privrednim organizacijama. Tako su odbori NS NR Srbije doneli šest preporuka od kojih su četiri doneli odbori Veća proizvođača. Odbori Sabora NR Hrvatske doneli su 11 preporuka (4 oba doma i 7 Veće proizvođača), a odbori NS NR Crne Gore četiri preporuke (po dve Republičko veće i Veće proizvođača). Odbori narodnih skupština Srbije, Hrvatske, Slovenije pretresali su i nacрте pojedinih saveznih zakona (Zakona o penzionom osiguranju, Zakona o radnim odnosima, Zakona o izboru i opozivu, pravima i dužnostima saveznih narodnih poslanika i dr.) i davali svoje primedbe i mišljenja na odredbe tih zakona.

Skupštinski odbori su bili i pokretači za donošenje zakona, a u nekim slučajevima i predlažaci zakona. Na primer, Odbor za narodno zdravlje i socijalnu zaštitu NS NR Srbije izradio je i predložio Zakon o apotekama, koji je usvojilo Republičko veće; Odbor za privredu izradio je i predložio Narodnoj skupštini Zakon o šumama i Zakon o pašnjacima opšte narodne imovine, koji su usvojeni. Odbor za prosvetu i oba odbora za privredu NS NR Makedonije izradili su i predložili tri zakona (Republički zakon o univerzitetu, Zakon o uništenju korova i Zakon za sprečavanje šteta na poljskim imanjima), koje je usvojilo NS NR Makedonije. Odbor za privredu Republičkog veća Sabora NR Hrvatske bio je pokretač i predlažak Zakona o komasaciji zemljišta i Zakona o morskome ribarstvu, koje je usvojio Sabor.

Zakonodavna delatnost republičkih narodnih skupština trećeg saziva bila je vrlo obimna. U tom periodu republičke narodne skupštine su donele veći broj zakona i normativnih akata, i to: NS NR Srbije 90 zakona i 138 odluka, Sabor NR Hrvatske 50 zakona i 17 odluka, LS LR Slovenije 84 zakona i 47 odluka, NS NR Bosne i Hercegovine¹ 65 zakona i 83 odluke, NS NR Makedonije 72 zakona i 131 odluku, NS NR Crne Gore 30 zakona i 59 odluka. Pored ovih, sve republičke narodne skupštine donele su godišnje državne planove, budžete i završne račune.

Najznačajnija zakonodavna delatnost republičkih narodnih skupština bila je na području uvođenja komunalnog sistema, tj. organizacionog sređivanja i učvršćenja sistema samoupravljanja u opštini i srezu. U ovoj oblasti doneta su 42 zakona, kojima su republičke narodne skupštine regulisale nekoliko značajnih pitanja, kao što su: određivanje područja opština i srezova, nadležnosti srezova i opština u poslovima regulisanim republičkim propisima,

razrađivanje izbornog sistema za narodne odbore opština i srezova. Republičke narodne skupštine regulisale su mesto i ulogu organa republičke uprave i organa uprave narodnih odbora. U sklopu izgradnje komunalnog sistema značajna aktivnost bila je na potvrđivanju statuta opština i srezova. Na ovom poslu radile su specijalne skupštinske komisije koje su pružile značajnu pomoć narodnim odborima.

U oblasti školstva i kulture republičke narodne skupštine donele su niz normativnih akata. Sa ovog područja NS NR Srbije donela je 20 zakona, Sabor NR Hrvatske 19, NS NR Bosne i Hercegovine 10, LS LR Slovenije 9, NS NR Makedonije 11 i NS NR Crne Gore 5 zakona. Pored toga, u svim republičkim skupštinama doneto je ukupno 37 odluka iz ove oblasti. Najvećim delom zakonski propisi usmereni su na razvijanje školstva, posebno obaveznog školovanja. Sve narodne skupštine, izuzev LS LR Slovenije i NS NR Makedonije donele su zakon kojim su regulisale sistem obaveznog školovanja dece. Od posebnog značaja su zakoni kojima se regulišu stručno, srednje, više i visoko školovanje i uvodi društveno upravljanje u oblasti prosvete i kulture. Narodna skupština NR Srbije donela je zakone o višim školama, o visokim školama za fizičko vaspitanje, o određivanju načina i uslova za osnivanje i ukidanje srednjih škola, kao i zakone o osnivanju Filozofskog, Poljoprivrednog i Pravnog fakulteta u Novom Sadu. Sabor NR Hrvatske doneo je zakone o osnivanju visoke privredne škole, visoke upravne škole, više škole za socijalne radnike i zakone o osnivanju Filozofskog fakulteta u Zadru i Medicinskog fakulteta na Rijeci, Zakon o Višoj stručnoj pedagoškoj školi i Zakon o Visokoj tehničkoj školi za pogonske inženjere.

Sve republičke narodne skupštine, izuzev Crne Gore (u kojoj nema univerziteta), donele su u okviru Saveznog opšteg zakona, republičke zakone o univerzitetima.

Republičkim zakonima o univerzitetima razrađeno je društveno upravljanje na univerzitetima. Zakonima o višim pedagoškim školama i višim školama, pored ostalog, regulisano je uvođenje samoupravljanja na visokim školama, a zakonima o prosvetnim, naučnim i umetničkim ustanovama (koje su donele skoro sve republičke skupštine) uvedeno je društveno upravljanje u pozorištima, muzejima, bibliotekama, arhivima, naučnim institutima i drugim kulturno-prosvetnim, naučnim i kulturnim ustanovama.

Zakonodavnom delatnošću republičkih skupština u oblasti organizacije sudstva upotpunjena je organizaciona mreža sreskih i okružnih redovnih i okružnih privrednih sudova i utvrđena teritorijalna nadležnost sreskih i okružnih sudova.

S obzirom na specifičnu problematiku pojedinih narodnih republika, republičke narodne skupštine posebno su regulisale materiju onih područja koja su od posebnog značaja za privredni i društveni razvitak narodne republike. Tako su narodne skupštine NR Srbije, NR Bosne i Hercegovine, NR Makedonije, Sabor NR Hrvatske i LR Slovenije doneli niz zakona iz oblasti šumarstva (o šumama, o merama za štednju drveta, o zabrani držanja koza, o zaštiti zemljišta od erozije i uređenju bujica, o fondu za obnovu, uzgoj i zaštitu šuma i druge) u cilju uvođenja organizovane zaštite postojećeg šumskog fonda odnosno uzgoja šuma. Ovim zakonima je data značajna uloga narodnim odborima opština i srezova u rešavanju problematike na sektoru šumarstva.

Zakonodavna delatnost Sabora NR Hrvatske bila je, pored ostalog, naročito intenzivna u rešavanju pitanja stručnog kadra u zdravstvenoj službi. U tom cilju doneto je nekoliko zakona: o osnivanju Medicinskog fakulteta u Rijeci, o višim školama za tehničare zdravstvene struke, o školama za bolničare, o višim školama za medicinske sestre, o školama za dečje negovateljice i o školama za babice.

Ljudska skupština LR Slovenije je posebnu pažnju posvetila zdravstvenoj službi i poljoprivredi, a osim toga, i regulisanju nekih pitanja sa sektora građevinarstva i urbanizma. Ona je u ovoj poslednjoj oblasti donela nekoliko zakona: o upotrebi zemljišta za građevinske svrhe, o davanju i izvođenju građevinskih radova, o zaštiti voda, o grobljima i dr.

¹ Uračunati su i društveni planovi, budžeti i završni računi.

Rad Narodnog sabora NR Makedonije karakteriše naročito aktivnost u oblasti privrednog zakonodavstva. Od ukupno doneta 72 zakona, 24 se odnose na regulisanje materije iz oblasti privrednog razvika Makedonije, kao što su: zakoni o unapređenju stočarstva, voćarstva, vinarstva, o korišćenju voda, o izgradnji i održavanju puteva i sl. Pored toga, doneti su i prvi zakoni u oblasti narodnog zdravlja: o bolnicama, o apotekama, o babičkoj službi, o stručnom nadzoru nad zdravstvenim ustanovama.

Pored 40 zakona iz oblasti privrede, koji po broju preovlađuju u zakonodavnoj delatnosti NS NR Bosne i Hercegovine, doneto je nekoliko zakona iz oblasti prosvete za koje ne postoje savezni propisi, kao: Zakon o dvogodišnjim školama za odrasle, Zakon o bibliotekama, Zakon o načinu i uslovima za osnivanje i ukidanje škola i dr.

Narodna skupština NR Crne Gore u proteklom periodu najviše se bavila regulisanjem u oblasti organizacije vlasti, a naročito u vezi sa uvođenjem komunalnog sistema i ukidanjem srezova u ovoj Republici. U toj oblasti doneti su zakoni: o sprovođenju novog uređenja opština i srezova, o područjima srezova i opština, o nadležnosti narodnih odbora opština i srezova u poslovima uređenim republičkim propisima, o ukidanju srezova, o narodnim odborima opština, o podeli NR Crne Gore na opštine i o izboru i opozivu odbornika narodnih odbora opština.

Razmatranje aktuelnih privrednih i društvenih problema. — Nova uloga i širina prava republičkih narodnih skupština koje su im date saveznom i republičkim ustavnim zakonima nisu se iscrpljivale samo na području njihove zakonodavne delatnosti. One su pretresale i aktuelne probleme od šireg značaja za privredni i društveno-politički razvitak narodnih republika. Tako je Narodna skupština NR Srbije razmatrala probleme elektroprivrede, zanatstva, problematiku puteva, zdravstva, stručnih kadrova u privredi, šumarstva, turizma i ugostiteljstva, budžetskih dotacija, zatim, potvrdila jedan statut univerziteta, 18 statuta fakulteta i pet statuta komora i dr. Narodno saboranje NR Makedonije pretresalo je pitanje korišćenja budžetskih sredstava, upravljanja društvenom imovinom od strane državnih organa i ustanova, problematiku proizvodnje duvana u NR Makedoniji, problem ugaru i neobrađenih površina, probleme stočarstva u ovoj Republici, rad naučnih poljoprivrednih institucija, zdravstveno stanje radnika, probleme zaštite dece, stanje školskog prostora i nastavnog kadra; razmatrala je izveštaje republičkih komora, izveštaje univerzitetskog i fakultetskog saveta i dr. Narodna skupština NR Bosne i Hercegovine pretresala je funkcionisanje komunalnog sistema, probleme Univerziteta u Sarajevu, stanje voćarstva u republici, statute Poljoprivredno-šumarskog, Veterinarskog, Pravnog i Ekonomskog fakulteta, problematiku zanatstva, ugostiteljstva, zatim rad ugostiteljske, zanatske, trgovinske i poljoprivredne komore razmatrajući njihove godišnje izveštaje i dr. Sabor NR Hrvatske razmatrao je probleme turizma u ovoj Republici, zatim problematiku pomorske privrede, pitanje unapređenja saradnje naučnih ustanova s privredom, probleme razvika nerazvijenih reiona NR Hrvatske, probleme funkcionisanja službi u oblasti zdravlja i socijalne zaštite, problematiku prosvete, zatim četiri izveštaja trgovinske, ugostiteljske, poljoprivredne i zanatske komore i odobrio pet statuta komora i 12 statuta fakulteta. Narodna skupština NR Slovenije pretresala je probleme u vezi s reformom školstva, funkcionisanje socijalne i zdravstvene službe, druskog saobraćaja, problematiku poljoprivrede, mliniske i prehranbene industrije, probleme izdavačko-štamarskih preduzeća i dr. Narodna skupština NR Crne Gore pretresala je funkcionisanje komunalnog sistema, probleme samoupravljanja u privredi i društvenog upravljanja, probleme funkcionisanja službi u oblasti narodnog zdravlja i socijalne politike, problematiku prosvete i kulture, zatim probleme šumarstva i lovstva, poljoprivrede i saobraćaja i pet izveštaja komora.

Pomenuta i druga pitanja narodne skupštine pretresale su na osnovu izveštaja izvršnih veća o pojedinim pitanjima, na osnovu izveštaja pojedinih republičkih organa uprave

(sekretarijata i uprava), izveštaja republičkih komora i dr., a u nekim slučajevima izveštaj su podnosili pojedini skupštinski odbori ili zajedničke komisije narodne skupštine i izvršnog veća.

Naročito značajan posao obavljale su zajedničke komisije narodnih skupština i izvršnih veća. Takve komisije stvarane su u slučajevima kada je trebalo da se prouče neka principijelna pitanja u oblasti privrednog i društvenopolitičkog razvika narodne republike. Tako su u svim narodnim republikama obrazovane zajedničke komisije za uvođenje komunalnog sistema, ili razne komisije u vezi s potrebama kompleksnog regulisanja pojedinih privrednih grana ili službi na području republičke nadležnosti. Po takvim i sličnim pitanjima formirane su u Srbiji tri zajedničke komisije (za uvođenje komunalnog sistema, za probleme završetka započetih objekata elektroprivrede Srbije i za donošenje dopunskih propisa u oblasti zdravstvenog osiguranja); u Hrvatskoj četiri zajedničke komisije (za probleme pomorske privrede, turizma, za razvoj privredno nerazvijenih krajeva u NR Hrvatskoj i za unapređenje saradnje naučnih ustanova sa privredom); u NR Bosni i Hercegovini šest zajedničkih komisija (za uvođenje komunalnog sistema, za donošenje propisa u oblasti finansija, u oblasti šumarstva, poljoprivrede, puteva, vodoprivrede); u NR Makedoniji četiri komisije (za stručne kadrove u privredi, za problem proizvodnje duvana i za probleme stočarstva, i za rekonstrukciju industrije); u NR Sloveniji dve komisije (za uvođenje komunalnog sistema i za procuđavanje organizacije šumarske službe). U NR Crnoj Gori nisu obrazovane zajedničke komisije.

Pored ovih pitanja, sve narodne skupštine pretresale su godišnje izveštaje izvršnih veća o kojima su često vođene šire diskusije o radu izvršnih veća, njegovih organa i aktuelnim problemima republike.

Na osnovu takvog razmatranja pojedinih problema i izveštaja, narodne skupštine odnosno domovi donosili su preporuke i rezolucije za rad narodnih odbora i privrednih organizacija u kojima su iznošeni stavovi narodnih skupština u vezi s rešavanjem pojedinih društvenih i privrednih pitanja. Tako je Narodna skupština Srbije donela osam preporuka: Preporuku o uslovima za otvaranje novih viših gimnazija i zapošljavanje prosvetnih radnika (Republičko veće), Preporuku većima proizvođača sreskih i gradskih narodnih odbora da razmotre stanje i probleme higijensko-tehničke zaštite i stanje i probleme službe inspekcije rada (Veće proizvođača), Preporuku većima proizvođača narodnih odbora srezova i gradova, organima upravljanja privrednih organizacija i radnim kolektivima o poboljšanju položaja učenika u privredi (Veće proizvođača), Preporuku o merama za unapređenje zanatstva (Veće proizvođača), Preporuku o ustupanju dela dobiti zadruženim privrednim organizacijama (oba veća), Preporuku narodnim odborima srezova za spajanje građevinskih preduzeća (Veće proizvođača), Preporuku za rad republičkih organa, narodnih odbora i njihovih organa, kao i organa administrativnog kažnjavanja pri donošenju i primeni propisa o prekršajima (Republičko veće), i Preporuku Izvršnom veću za hitno preduzimanje mera za rešenje nekih gorućih problema železničkog i rečnog saobraćaja (Veće proizvođača); Sabor Hrvatske je doneo četiri preporuke: Preporuku o unapređenju obaveznog i stručnog školstva i obrazovanja odraslih, Preporuku o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju neosiguranog stanovništva, Preporuku o unapređenju društvenog upravljanja školama i Preporuku o preduzimanju mera za unapređenje mreža za promet poljoprivrednim proizvodima. Sve preporuke su upućene narodnim odborima srezova i opština. NS NR Bosne i Hercegovine donela je sedam rezolucija i četiri preporuke (rezolucije: o merama za unapređenje zanatstva, o unapređenju stanja u trgovini, ugostiteljstvu i poljoprivredi, o pripremama za sprovođenje nove teritorijalne podela Bosne i Hercegovine na opštine i srezove, o radu i budućem razviku Univerziteta u Sarajevu, o zadacima republičkih i lokalnih organa u daljoj izgradnji opština i srezova; zatim preporuke: narodnim odborima za obezbeđenje materijalnih sredstava za ostvarenje zadataka prosvete i kulture, zavodima socijalnog osiguranja o upo-

trebi viška prihoda, o merama za unapređenje voćarstva, o narodnim šestogodišnjim školama i o poboljšanju zdravstvene zaštite); Narodno sobranje NR Makedonije donelo je sedam preporuka i dve rezolucije (Preporuku o uspostavljanju i redovnom održavanju drumskog saobraćaja, Preporuku u vezi sa sprovođenjem novog uređenja opština i srezova, Preporuku za poboljšanje uslova rada privrednih preduzeća, Preporuku za poboljšanje materijalno-finansijskih službi državnih organa i ustanova, Preporuku za obezbeđenje školskog prostora i nastavnog kadra, Preporuku za formiranje komisija za proučavanje položaja zdravstvenih ustanova, Preporuku za poboljšanje rada naučnih i drugih poljoprivrednih ustanova, Rezoluciju o budućoj izgradnji komunalnog sistema, Rezoluciju o izveštaju Izvršnog veća za 1956. godinu). NS LR Slovenije donela je i rezoluciju o ljubljanskom saobraćajnom čvoru i dve preporuke. Narodna skupština NR Crne Gore je donela tri preporuke.

Ovakav način rada republičkih narodnih skupština pretstavlja u izvesnoj meri novinu u njihovoj delatnosti i imao je posebnog značaja za njihovo jače povezivanje kao najviših republičkih predstavničkih političkih tela s narodnim odborima i privrednim organizacijama, pomažući im u boljem sagledavanju i efikasnijem rešavanju određenih privrednih i društvenih problema.

Delatnost narodnih skupština odvijala se i kroz ustanovu poslaničkih pitanja. U trećem sazivu bilo je 154 pitanja, (u NS NR Crne Gore nije bilo poslaničkih pitanja); u Narodnoj skupštini NR Srbije postavljena su 73 poslanička

pitanja, od toga u Veću proizvođača 45; u NS NR Bosne i Hercegovine 24, od kojih 17 u Veću proizvođača; u NS LR Slovenije 17, od kojih u Veću proizvođača 15; u Saboru NR Hrvatske 32, od kojih 23 u Veću proizvođača i u NS NR Makedonije osam. Najveći broj pitanja odnosio se na oblast privrede. Po svim pitanjima dati su odgovori izvršnih veća, i to uglavnom na sednicama domova. U nekim skupštinama ova se institucija razvila u važan oblik rada, dok je u drugim još nerazvijena. Kod postavljanja poslaničkih pitanja bili su izrazito aktivniji poslanici veća proizvođača.

Posebna delatnost narodnih skupština bila je na području donošenja godišnjih budžeta i društvenih planova privrednog razvika narodnih republika kojima je usmeravan njihov privredni razvoj u okviru Društvenog plana privrednog razvika FNRJ. Krajem 1957 g. republičke narodne skupštine donele su perspektivne planove privrednog razvoja narodnih republika za period od 1957 — 1961 g., kojima su određene smernice za rešavanje najvažnijih ekonomskih zadataka na području narodnih republika u okviru perspektivnog ekonomskog plana FNRJ za pomenuti period.

R.-S.H.

Vidi: »Savezna narodna skupština«, »Jugoslovenski pregled« januar 1957, str. 7—12,

IZVORI:

Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja FNRJ i o saveznim organima vlasti (izdanje »Službeni list FNRJ«, 1956 g.); ustavni zakoni narodnih republika Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije, Makedonije i Crne Gore; Bilteni Narodne skupštine NR Srbije (br. 1 do 13 III saziva).

SEDNICA SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA

5 februara 1958. godine

Na sednici Saveznog izvršnog veća održanoj 5 februara 1958 g., pod predsedništvom Svetozara Vukmanovića, potpredsednika Saveznog izvršnog veća, donete su sledeće uredbe i odluke:

Uredba o davanju kredita zemljoradničkim zadrugama za ostvarivanje kooperacije u poljoprivrednoj proizvodnji (prema Uredbi nosioci kredita za unapređenje poljoprivredne proizvodnje biće samo zemljoradničke zadruge, koje će dobijati kredite za ostvarivanje kooperacije sa individualnim poljoprivrednim proizvođačima, kao i za kreditiranje individualnih poljoprivrednih proizvođača za unapređenje poljoprivredne proizvodnje; zadruge će davati te kredite onim proizvođačima koji s njima rade u kooperaciji i samo za one svrhe koje su namenjene unapređenju poljoprivredne proizvodnje);

Odluka o minimalnim zaštitnim cenama i premijama u 1958 i 1959 godini za goveda i svinje određenog kvaliteta (prema Odluci, proizvođači: zemljoradničke zadruge, seljačke radne zadruge, poljoprivredna dobra, ekonomije i ostale privredne organizacije koje se bave tovom, moći će da, u slučaju naglog pada cena na tržištu, prodaju sve količine goveda i svinja određenim trgovinskim organizacijama po utvrđenim minimalnim cenama; ovim organizacijama za svaku količinu belih mesnatih svinja i junadi I a i I klase koje sami ili u kooperaciji sa individualnim proizvođačima proizvedu i prodaju pripada, pored prodajne cene, i premija od 15 din., a za junad kvaliteta »Baby beef« 35 din. po kg žive mere);

Uredba o platama tehničkog osoblja i pomoćnih službenika (Uredbom se regulišu plate tehničkog osoblja i pomoćnih službenika državnih organa i ustanova i organizacija na koje se odnosi Zakon o javnim službenicima, tj. plate osoblja zaposlenog na održavanju zgrada i uređaja u zgradama, na održavanju puteva i plate osoblja koje vrši druge tehničke poslove — na pozornicama, u zdravstvenim ustanovama i dr.; zatim plate osoblja zaposlenog u radionicama i na radovima koji se izvode na terenu, na brodicama za upravne svrhe i plate vozača motornih vozila i osoblja koje radi na održavanju čistoće službenih prostorija; plate tehničkog osoblja i pomoćnih službenika se povećavaju i delimično usklađuju s

platama radnika i službenika zaposlenih u privredi; plate tehničkog osoblja određuju se mesečno ili po času prema stepenu kvalifikacije, radnom stažu i uslovima rada, a na radnim mestima gde može da se meri radni učinak zavodi se rad po normi; pod određenim uslovima mogu se ustanovljavati i premije za uštede i uspeh u radu; regulisana su i pitanja priznavanja radnog staža, radnog vremena, odmora i ocenjivanja tehničkog osoblja i pomoćnih službenika; Uredba će se primenjivati od 1. januara 1958 g.);

Uredba o izmeni i dopuni Uredbe o osnivanju i ukidanju određenih saveznih organa uprave (Uredbom su osnovane: Uprava za invalidska i boračka pitanja, koja će kao organ Uprave u sastavu Sekretarijata za socijalnu zaštitu Saveznog izvršnog veća razmatrati pitanja zaštite ratnih i mirnodopskih vojnih invalida i bivših boraca, i Savezna komisija koja će donositi rešenja o priznavanju prava na penziju učesnicima Narodnoglobodilačke borbe pre 9. septembra 1943 g. i učesnicima Španskog građanskog rata i pre no što navrš 55 (muškarci) odnosno 50 (žene) godina života; Uredbom je ukinuta Komisija za pitanja eksproprijacije, čije će preostale poslove vršiti savezni državni sekretar za poslove finansija);

Odluka o raspodeli opštih stopa doprinosa za socijalno osiguranje na stope za pojedine grane osiguranja; Uredba o zvanjima i platama službenika unutrašnjih poslova; Uredba o zvanjima inspektora rada; Odluka o posebnom dodatku službenika zaposlenih na teritoriji na koju je proširena civilna uprava Federativne Narodne Republike Jugoslavije; Odluka o ovlašćenju odbora Saveznog izvršnog veća za davanje saglasnosti na propise koji se donose na osnovu Zakona o javnim službenicima; Odluka o izmeni i dopuni Odluke o ovlašćenju odbora Saveznog izvršnog veća za davanje saglasnosti na pravilnike i druge akte saveznih organa uprave i samostalnih ustanova i organizacija; Odluka o naknadnom izračunavanju početnog fonda obrtnih sredstava privrednih organizacija; Odluka o nosiocima i načinu korišćenja sredstava predviđenih saveznim budžetom za 1958 g. za unapređenje privrednih oblasti; Odluka o izmenama i dopunama Odluke o stopama amortizacije.

Savezno izvršno veće je takođe razmotrilo plan saveznog nagradnog takmičenja u poljoprivredi u 1958 g., koji je izradio Savez poljoprivredno-šumarskih komora FNRJ.

Pored toga, Savezno izvršno veće je donelo Odluku o otvaranju Poslanstva Federativne Narodne Republike Jugoslavije u Nemačkoj Demokratskoj Republici i ratifikovalo osam međunarodnih sporazuma.

R.-M. M.

ZAKONODAVNI RAD SAVEZNE NARODNE SKUPŠTINE (1953—1957 g.)

Savezna narodna skupština III saziva je u periodu od četiri godine (izabrana 22 i 24 novembra 1953 g.; raspustena 21 decembra 1957 g.) održala jedan prethodni zajednički sastanak i 49 zajedničkih sednica domova, dva prethodna sastanka i 68 sednica Saveznog veća, dva prethodna sastanka i 59 sednica Veća proizvođača i osam sastanaka Veća naroda. (Vidi »Savezna narodna skupština«, »Jugoslovenski pregled«, januar 1957, str. 7—12).

Za isto vreme skupštinski odbori su održali 1.171 sednicu i to:

odbori Savezne narodne skupštine: Administrativni odbor 23 sednice, Odbor za izbore 6 i Komisija za tumačenje zakona 13 sednica;

odbori Saveznog veća: Odbor za spoljne poslove 20 sednica, Odbor za organizaciju vlasti i upravu 137, Odbor za narodnu privredu 106, Odbor za socijalnu politiku i narodno zdravlje 39, Odbor za prosvetu 55, Odbor za budžet 57, Zakonodavni odbor 144, Mandatno-imunitetski odbor 20 i Odbor za pretstavke i žalbe 88 sednica;

odbori Veća proizvođača: Odbor za narodnu privredu 118 sednica, Odbor za privredne organizacije 43, Odbor za pitanja rada i socijalnog osiguranja 33, Odbor za budžet 54, Zakonodavni odbor 25, Mandatno-imunitetski odbor 20 i Odbor za pretstavke i žalbe 42 sednice;

Za četiri godine odbori za narodnu privredu oba doma održali su 13 zajedničkih sednica, Odbor za socijalnu politiku i narodno zdravlje Saveznog veća i Odbor za pitanja rada i socijalnog osiguranja Veća proizvođača održali su 13 zajedničkih sednica, odbori za budžet oba doma 34 i zakonodavni odbori 68 zajedničkih sednica.

U toku četvorogodišnjeg mandata Savezna narodna skupština je donela 241 pravni akt u obliku zakona, odluka, rezolucija, deklaracija, preporuka i obaveznih tumačenja.

U oblasti ustavnih propisa doneta su četiri zakona.

Izmenom u članu 82 stav 1 Ustavnog zakona utvrđeno je da broj članova Saveznog izvršnog veća određuje Skupština prilikom izbora Veća, s tim da ne može biti manji od 15. Izmenom u članu 107 stav 2 određeno je da članove republičkih izvršnih veća biraju republičke narodne skupštine, koje će odrediti i broj članova veća. U donošenju ove izmene učestvovalo je i Veće naroda (»Službeni list FNRJ«, br. 7/54).

Zakon o izmenama čl. 45, 46, 47, i 48 i 51 stav 2 Ustavnog zakona sadrži izmene odredaba o Veću naroda kojima se reguliše pitanje kad se Veće naroda sastaje u slučaju neslaganja Saveznog veća i Veća naroda u pogledu predloga o kome to Veće rešava. Izmenom u Ustavnom zakonu Veće naroda se obavezno sastaje samo kad je na dnevnom redu promena Ustava, a fakultativno kad se na dnevnom redu Saveznog veća nalazi savezni društveni plan, opšti zakon ili predlog drugog zakona koji se tiče ravnopravnosti naroda Jugoslavije. Pretres se u Veću naroda vodi samo radi ocene da li je zakonski predlog ili neka njegova odredba u saglasnosti s ravnopravnošću naroda Jugoslavije ili sa Ustavom utvrđenim odnosima između Federacije i narodnih republika. U donošenju zakona učestvovalo je i Veće naroda (»Službeni list FNRJ«, br. 13/54).

Zakon o važenju Ustava, zakona i drugih saveznih pravnih propisa na teritoriji na koju je međunarodnim sporazumom proširena civilna uprava Federativne Narodne Republike Jugoslavije donet je kao posledica sporazuma zaključenog u Londonu 5 oktobra 1954 godine. Proširenje civilne uprave ostvaruje se određivanjem organa vlasti koji će na toj teritoriji vršiti civilnu upravu i određivanjem važenja saveznog pravnog poretka na priključenoj teritoriji. Savezno izvršno veće je ovlašćeno da donosi propise za sprovođenje postojećih saveznih propisa na toj teritoriji. Posebno je naglašeno da se tim propisima može odrediti postepeni prelaz na punu primenu saveznih zakona i drugih propisa (»Službeni list FNRJ«, br. 45/54).

Zakonom o stavljanju van snage glave XIV Ustava od 1946 g. stavlja se van snage glava o javnom tužioštvu kao posledica donošenja Zakona o javnom tužioštvu (»Službeni list FNRJ«, br. 51/54).

U oblasti organizacije vlasti i uprave doneto je 58 pravnih akata.

Sredinom 1955 g. doneti su zakoni kojima su postavljene osnove za pravno regulisanje komunala kao osnovnih institucija našeg društvenog i državnog uređenja.

Opšti zakon o uređenju opština i srezova je prvi i osnovni zakonodavni akt koji omogućuje i olakšava obrazovanje novih opština i srezova i donošenje njihovih statuta. Zakon se sastoji iz tri dela: prvi utvrđuje načelne postavke o novom položaju i pravnom režimu opštinske i sreske samouprave i principe

koji pravno omogućuju unošenje načela o samoupravi u statute opština i srezova, a sadrži i osnovna načela za obrazovanje mesnih odbora; u drugom delu je obrađena organizacija narodnih odbora i njihovih organa; treći deo utvrđuje opšte principe za obrazovanje prvih narodnih odbora opština i srezova prema ovom zakonu i za prelaz sa postojećih narodnih odbora na narodne odbore novih opština i srezova (»Službeni list FNRJ«, br. 26/55; »Jugoslovenski pregled«, februar 1957, str. 61—68).

Zakon o izmenama i dopunama Opšteg zakona o uređenju opština i srezova (»Službeni list FNRJ«, br. 29/57; »Jugoslovenski pregled«, jul 1957, str. 320).

Zakonom o nadležnosti narodnih odbora opština i srezova izvršena je raspodela nadležnosti predviđenih u Opštem zakonu o uređenju opština i srezova, pri čemu se polazi od principa da opština vrši sva prava i dužnosti upravljanja društvenim poslovima, osim onih koja su Ustavom ili zakonom određena za srez, republiku ili Federaciju ili koja pripadaju samoupravnim privrednim organizacijama. Zakon se sastoji iz dva dela — zakonskog teksta i priloga, koji sadrži detaljniju raspodelu nadležnosti; Saveznom izvršnom veću dato je ovlašćenje da izuzetno vrši izmene u pogledu raspodele pojedinih nadležnosti (»Službeni list FNRJ«, br. 34/55).

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o nadležnosti narodnih odbora opština i srezova (»Službeni list FNRJ«, br. 52/57; »Jugoslovenski pregled«, decembar 1957, str. 553).

Izvestan broj zakona iz oblasti organizacije vlasti i uprave odnosi se na organizaciju i rad organa pravosuđa.

Zakon o sudovima sadrži dva dela: prvi deo sadrži odredbe ustavnog karaktera koje menjaju glavu XIII Ustava FNRJ od 1946 g. i važe za čitav sudski sistem; drugi sadrži odredbe o organizaciji redovnih sudova i njihovoj opštoj nadležnosti, o izboru i razrešenju sudija i sudija-porotnika i o njihovom položaju i o sudskoj upravi (»Službeni list FNRJ«, br. 30/54; »Jugoslovenski pregled«, mart 1957, str. 117—120).

Zakon o izmenama Zakona o sudovima (»Službeni list FNRJ«, br. 15/57; »Jugoslovenski pregled«, mart 1957, str. 121).

Zakon o privrednim sudovima ukida dosadašnje državne arbitraže i umesto njih ustanovljava privredne sudove. Osnovna nadležnost privrednih sudova ostaje rešavanje međusobnih privrednih sporova i sporova za naknadu štete u kojima se kao stranke pojavljuju privredne organizacije, zadružne organizacije, ustanove sa samostalnim finansiranjem, kao i političko-teritorijalne jedinice (»Službeni list FNRJ«, br. 31/54; »Jugoslovenski pregled«, mart 1957, str. 117—118).

Zakonom o izmeni i dopuni Zakona o privrednim sudovima proširuje se nadležnost spolnotrgovinske arbitraže i na rešavanje pomorskih sporova između domaćih i stranih preduzeća (»Službeni list FNRJ«, br. 32/55).

Zakonom o javnom tužioštvu ne menja se bitno funkcija i organizacija javnog tužioštva kako je ona bila postavljena Zakonom od 1946 godine. Javno tužioštvo je državni organ koji vrši funkciju krivičnog gonjenja i druga zakonom određena prava i dužnosti. Javno tužioštvo je samostalan organ u sklopu uprave (»Službeni list FNRJ«, br. 51/54; »Jugoslovenski pregled«, jun 1957, str. 265—266).

Zakon o izmenama Zakona o javnom tužioštvu (»Službeni list FNRJ«, br. 15/57; »Jugoslovenski pregled«, mart 1957, str. 121).

Zakon o vojnim sudovima utvrđuje nadležnost vojnih sudova kao redovnih sudova. Osnovna ali ne i jedina nadležnost ovih sudova je suđenje za krivična dela koja učine vojna lica. Sporovi o naknadi štete koju državi učine vojna ili građanska lica u JNA, kao i upravni sporovi protiv upravnih akata vojnih lica takođe su u nadležnosti vojnih sudova. Predviđeno je postojanje prvostepenih i Vrhovnog vojnog suda. Zakon sadrži i posebne odredbe o krivičnom postupku pred vojnim sudovima, kao i posebne odredbe o postupku u upravnim sporovima pred Vrhovnim vojnim sudom (»Službeni list FNRJ«, br. 52/54).

Prema zakonu o vojnom tužioštvu, ono je državni organ koji vrši funkciju krivičnog gonjenja za krivična dela iz nadležnosti vojnih sudova i druga zakonom određena prava i dužnosti. Vojno tužioštvo JNA i vojna tužioštva pri jedinicama vrše prava i dužnosti vojnog tužioštva. Postavke usvojene u Zakonu o javnom tužioštvu prihvaćene su sa izvesnim otpustanjem: vojno tužioštvo radi u okviru i na osnovu zakona, ali i na osnovu smernica državnog sekretara za poslove narodne odbrane; vojno tužioštvo pokreće upravni spor samo protiv upravnih akata vojnih organa. Ne ustanovljava se posebna disciplinska odgovornost i disciplinski sudovi za osoblje vojnog tužioštva (»Službeni list FNRJ«, br. 11/55).

Zakon o advokaturi (»Službeni list FNRJ«, br. 15/57; »Jugoslovenski pregled«, avgust 1957, str. 365—366).

Zakonom o ubrzanju parničnog postupka pred redovnim sudovima određena je sudska procedura koja će u najvećoj mogućoj meri, uz očuvanje sudijskih garantija, omogućiti brže rešavanje sudijskih predmeta. U tom cilju Zakon ustanovljava nadležnost sudije pojedinca, daje obimnija ovlašćenja predsedniku veća za vršenje priprema za glavnu raspravu, uvodi presudu zbog izostanka i bliže reguliše izdavanje platnog naloga (»Službeni list FNRJ«, br. 19/55).

Zakon o parničnom postupku, polazeći od načela materijalne istine, dao je ovlašćenje sudu da može izvoditi sve dokaze pa čak i one koje stranke nisu predložile i na koje nisu pristale. Sud može odlučivati samo u granicama postavljene zahteva stranaka. Sud je dužan da učesnicima u sporu pruži sve zakonske mogućnosti u isticanju i zaštiti njihovih prava i interesa, pa je zbog toga i dužan da osigura strankama i uslove kako bi se mogle služiti zakonskim sredstvima u realizovanju svojih prava. Zakon predviđa načela procesnog prava o obostranom saslušavanju stranaka, načela javnosti, usmenosti i neposrednosti

postupka. Ukoliko se otpusta od ovih načela onda je to samo zbog efikasnosti rešavanja sporova, što je u interesu samih stranaka. Zakonom su data sudu sredstva kojima može da suzbije težnje onih stranaka koje bi išle za tim da zlonamerno odugovlače parnicu ili na koji drugi način zloupotrebljavaju prava koja im pripadaju. Zakon predviđa institut revizije kojim se uvodi pod određenim uslovima i treći stepen u parničnom postupku. U pogledu privrednih sudova nije predviđen redovni pravni lek revizije zbog toga što su potreba za brzim postupanjem i posebnom organizacijom sudova nalogali da se pred tim sudovima vodi postepeno suđenje (»Službeni list FNRJ«, br. 4/57).

Uvodni zakon za Zakon o parničnom postupku (»Službeni list FNRJ«, br. 4/57).

U ovu grupu mogu se ubrojati i:

Zakon o javnom pravobranilaštvu (»Službeni list FNRJ«, br. 51/55; »Jugoslovenski pregled«, avgust 1957, str. 361—362).

Zakon o nasleđivanju reguliše nasledno pravo u celini. Utvrđuje da je ono jedinstveno i precizira šta može biti predmet nasleđivanja. Sadržuje odredbe o nasleđivanju poljoprivrednog zemljišta, osnovne pozivanja na nasleđe, o raspolaganju testamentom i o zaostavštini bez naslednika. Krug zakonskih naslednika obuhvata sve potomke ostavioaca, njegove usvojenike i njegove potomke, njegovog bračnog druga, njegove roditelje, braću i sestre i njihove potomke, dedove i babe i njihove potomke i ostale preteke. Ova lica nasleđuju po naslednim redovima. Naslednici iz bližeg naslednog reda isključuju iz nasleđa lica daljeg naslednog reda. Zakon je posebno razradio instituciju nužnog nasleđivanja i krug nužnih naslednika. Instituciju testamentalnog nasleđivanja zakon predviđa određujući uslove za punovažnost testamenta, oblik testamenta, sadržinu testamenta, legata, izvršioca testamenta i opozivanje testamenta. Zakonom je predviđen i ugovor o doživotnom izdržavanju i nasleđivanju. Drugi deo Zakona razrađuje postupak u naslednim stvarima (»Službeni list FNRJ«, br. 20/55).

Na izborni sistem odnose se tri zakona:

U Zakonu o izboru narodnih poslanika u Saveznu narodnu skupštinu na području administrativnih srezova Buje i Koper sadržane su odredbe o uslovima i načinu izbora narodnih poslanika u Saveznu narodnu skupštinu na teritoriji na koju je međunarodnim sporazumom proširena civilna uprava Jugoslavije (»Službeni list FNRJ«, br. 57/54).

Zakonom o dopuni člana 168 Zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika određeno se da narodnom poslaniku prestaje mandat i u slučaju da bude pravosnažnom sudskom presudom osuđen na kaznu zatvora u trajanju dužem od šest meseci ili na težu kaznu (»Službeni list FNRJ«, br. 17/56).

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika (»Službeni list FNRJ«, br. 44/57; »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 461).

Sistem i organizacija organa državne uprave regulisani su donošenjem nekoliko zakona.

Zakon o državnoj upravi potvrđuje osnovne ustavne postavke o položaju upravnih organa i funkcionisanju državne uprave i jasnije pravno razrađuje i utvrđuje položaj i odnos pojedinih organa državne uprave, njihov odnos prema političkim telima, osigurava zakonitost, daje nove instrumente brže i pravilnije funkcionisanje uprave i ostvarivanje politike predstavnika tela. Predviđeni su različiti oblici organa uprave: državni sekretarijati, sekretarijati izvršnog veća, saveti, komiteti, uprave, komisije itd. (»Službeni list FNRJ«, br. 13/56; »Jugoslovenski pregled«, april 1957, str. 173—180).

Zakon o dopunama Zakona o državnoj upravi (»Službeni list FNRJ«, br. 44/57; »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 461).

Zakon o saveznom organima uprave je primena Zakona o državnoj upravi. On se odnosi samo na saveznu upravu određujući njenu strukturu i organizaciju. Zakon utvrđuje osnovne savezne organe uprave (državne sekretarijate, sekretarijate Saveznog izvršnog veća i dr.). Zakon ne ustanovljava neposredno i druge savezne organe uprave, već te organe pominje prilikom utvrđivanja odnosa između svakog od njih i odgovarajućih državnih sekretarijata i sekretarijata Saveznog izvršnog veća, te na taj način posrednim putem utvrđuje postojanje i tih organa. Zakon utvrđuje delokrug svakog pojedinog saveznog organa uprave (»Službeni list FNRJ«, br. 13/56; »Jugoslovenski pregled«, april 1957, str. 173—180).

Zakon o sanitarnoj inspekciji (»Službeni list FNRJ«, br. 23/56; »Jugoslovenski pregled«, februar 1957, str. 106).

Zakonom o organima unutrašnjih poslova obuhvaćene su osnovne funkcije unutrašnjih poslova: neposredno izvršenje zakona i drugih propisa, služba zaštite državne bezbednosti, javnog poretka, unutrašnjeg mira i reda, slobode i prava građana, društvene i lične imovine, izvršenja kazni, civilne zaštite i građanskih stanja. Odredbe o organizaciji saveznih i republičkih organa uprave sadržane u Zakonu o državnoj upravi u svemu važe i za organe unutrašnjih poslova. Za vršenje nekih poslova predviđeno je obrazovanje poverništava (graničnih, lučkih, saobraćajnih i aerodromskih). Zakonom je takođe regulisano u kojim slučajevima službenici organa unutrašnjih poslova mogu upotrebiti fizičku silu kao sredstvo za savlađivanje protivpravnog otpora (»Službeni list FNRJ«, br. 30/56).

Zakon o upravnim školama ustanovljava upravne škole za stručno obrazovanje službenika za upravne službe državnih organa, samostalnih ustanova i organizacija. Ove škole osnivaju izvršna veća. Za prijem u upravnu školu od kandidata koji nisu bili u službi traži se potpuna srednja škola. U upravne škole mogu se upisati i slušaoci koji se nalaze na raznim funkcijama u upravnim službama, a nemaju svršenu potpunu srednju

školu, pod uslovom da imaju školsku spremu i praksu čiji minimum određuje Zakon (»Službeni list FNRJ«, br. 29/56).

Po zakonu o opštem upravnom postupku dužni su da postupaju organi državne uprave i drugi državni organi kad u upravnim stvarima rešavaju o pravima, obavezama ili pravnim interesima pojedinaca, pravnog lica ili druge stranke. Postupak uvek vodi nadležni organ. Po pravilu, za rešavanje u prvom stepenu, ukoliko nije propisana nadležnost kog drugog organa, rešava organ odgovarajućeg opštinskog narodnog odbora. Postupak se pokreće na zahtev stranke ili po službenoj dužnosti. Cilj postupka je utvrđivanje činjenica i okolnosti potrebnih za donošenje rešenja. Povodom zahteva stranke rešenje se mora doneti u propisanom roku, i to najdalje u roku od mesec dana ako se stvar rešava po skraćenom postupku, a inače u roku od dva meseca, a ako se rešenje ne donese u tom roku, stranka ima pravo žalbe kao da joj je zahtev odbijen. Rešenje je pismeno i mora sadržati: dispozitiv, obrazloženje i uputstvo o žalbi. Kao jedino redovno pravno sredstvo protiv prvostepenog rešenja predviđa se žalba. Žalba se može isključiti samo zakonom. Povodom žalbe drugostepeni organ može žalbu odbiti, prvostepeno rešenje poništiti u celosti ili delimično, ili ga izmeniti i sam rešiti stvar. Upravni postupak završava se drugostepenim rešenjem. Zakonom su predviđene mogućnosti putem kojih se može poništiti, ukinuti ili menjati i nepravilno drugostepeno rešenje. Izvršenje rešenja donetih u upravnom postupku vrši se administrativnim putem ukoliko se odnosi na ostvarivanja nenovanih obaveza, a sudskim putem ukoliko se radi o pokretnim stvarima i nepokretnostima (»Službeni list FNRJ«, br. 52/56).

Zakon o javnim službenicima (»Službeni list FNRJ«, br. 53/57; »Jugoslovenski pregled«, januar 1958, str. 10—13).

Doneta su četiri vojna zakona.

Zakon o narodnoj odbrani (»Službeni list FNRJ«, br. 30/55; »Jugoslovenski pregled«, februar 1957, str. 69—71).

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o narodnoj odbrani (»Službeni list FNRJ«, br. 14/57; »Jugoslovenski pregled«, mart 1957, str. 121).

Zakon o Jugoslovenskoj narodnoj armiji (»Službeni list FNRJ«, br. 29/55; »Jugoslovenski pregled«, septembar 1957, str. 418—420).

Zakon o vojnim pomorskim zastavama unosi dve novine. Pored zastave Jugoslovenske ratne mornarice i zastave brodova graničnih jedinica, uvodi se i pramčana zastava koju viju svi brodovi ratne mornarice; pored toga, Zakon ustanovljava i komandne zastave, Zakon je odredio samo zastavu Predsednika Republike, a ovlašćuje Vrhovnog komandanta da odredi ostale komandne zastave (»Službeni list FNRJ«, br. 22/56).

Na osnovu Ustavom određene nadležnosti da odobrava promene granica između narodnih republika, Skupština je donela:

Odluku o odobrenju promene granice između Narodne Republike Hrvatske i Narodne Republike Slovenije (»Službeni list FNRJ«, br. 15/56);

Odluku o odobrenju promene granice između Narodne Republike Hrvatske i Narodne Republike Bosne i Hercegovine (»Službeni list FNRJ«, br. 51/56).

Isto tako, na osnovu nadležnosti određene u Ustavu da potvrđuje Uredbu o organizaciji i poslovanju Saveznog izvršnog veća, Skupština je donela:

Odluku o potvrdi Uredbe o organizaciji i poslovanju Saveznog izvršnog veća (»Službeni list FNRJ«, br. 27/54); Odluku o potvrdi Uredbe o dopuni Uredbe o organizaciji i poslovanju Saveznog izvršnog veća (»Službeni list FNRJ«, br. 50/55); Odluku o potvrdi Uredbe o organizaciji i radu Saveznog izvršnog veća (»Službeni list FNRJ«, br. 28/56); Odluku o potvrdi Uredbe o izmeni Uredbe o organizaciji i radu Saveznog izvršnog veća (»Službeni list FNRJ«, br. 19/57); Odluku o potvrdi Uredbe o dopunama Uredbe o organizaciji i radu Saveznog izvršnog veća (»Službeni list FNRJ«, br. 44/57).

Donet je i izvestan broj drugih pravnih akata iz iste oblasti.

Zakonom o zaštiti grobova boraca palih u Narodnooslobodilačkom ratu i žrtava fašističkog terora stavljeno je u dužnost narodnim odborima da vode stalnu brigu o održavanju i čuvanju tih grobova. Zakon omogućuje da se radi podizanja groblja ekspropiše zemljište na kome je u toku Narodnooslobodilačkog rata izginuo ili sahranjen veći broj boraca ili žrtava fašističkog terora (»Službeni list FNRJ«, br. 29/54).

Zakonom o fondu za unapređenje službe carinske kontrole obezbeđuju se potrebna tehnička sredstva za pravilno funkcionisanje carinske službe time što se obrazuje fond i određuju izvori za njegovo obrazovanje i bliža namena tih sredstava (»Službeni list FNRJ«, br. 29/54).

Zakon o izmeni Zakona o fondu za unapređenje službe carinske kontrole (»Službeni list FNRJ«, br. 55/57; »Jugoslovenski pregled«, decembar 1957, str. 553).

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o zastarelosti potraživanja unet je nov stav u član 41 zakona koji propiše da se odredbe o vremenu potrebnom za zastarelost neće primenjivati na potraživanja privrednih organizacija i drugih lica koja proističu iz ugovora o prevozu brodovima na moru, iz ugovora o zakupu broda na moru, iz ugovora o tegljenju na moru, kao i na njihova međusobna potraživanja koja proističu iz sudara brodova na moru, iz pomoći ukazane brodu na moru i iz spasavanja broda na moru, već će se primenjivati pravna pravila koja određuju vreme potrebno za zastarelost tih potraživanja (»Službeni list FNRJ«, br. 57/54).

Zakonom o državnim praznicima utvrđuje se da su Nova godina, Prvi maj i Dvadeset deveti novembar praznici koji će se praznovati dva dana s tim da se nedelja ne računa u ova dva dana, ukoliko je jedan od njih nedelja (»Službeni list FNRJ«, br. 18/55).

Zakonom o dopuni Osnovnog zakona o braku priznata je punovažnost onim brakovima koji su posle 9 maja 1946 g. pa do stupanja na snagu ovog zakona sklopljeni uz sudelovanje matičara ili drugog službenika narodnog odbora, a bez sudelovanja pretsednika odnosno člana narodnog odbora uz uslov da su ispunjeni ostali uslovi za punovažnost tih brakova. Ovakvi brakovi smatraju se punovažnim od dana zaključenja (»Službeni list FNRJ«, br. 18/55).

Zakon o odlikovanjima određuje da se odlikovanja daju u obliku medalja i ordena, a mogu se dodeljivati pojedincima, vojnim jedinicama i ustanovama, privrednim jedinicama i ustanovama. Strani državljani i inostrane ustanove i organizacije mogu biti takođe odlikovani. Odlikovanja dodeljuje Pretsednik Republike, a Pretsednika Republike odlikuje Savezna narodna skupština. Zakon deli odlikovanja na ordene i medalje za građanske i za vojne zasuge i određuje njihov uzajamni rang (»Službeni list FNRJ«, br. 55/55).

Zakon o dopuni člana 12 Zakona o odlikovanjima predviđa mogućnost da se Orden narodnog heroja izuzetno može dodeliti i društvenim organizacijama (»Službeni list FNRJ«, br. 27/56).

Zakonom o izmenama i dopunama Osnovnog zakona o prekršajima dovode se u sklad odredbe Osnovnog zakona o prekršajima s promenama koje su nastale u državnoj organizaciji uvođenjem komunalnog sistema, kao i usled izmena u privrednom sistemu (»Službeni list FNRJ«, br. 58/55).

Zakonom o pravima nosilac »Partizanske spomenice 1941« potpuniše su regulisana prava i način ostvarenja tih prava u odnosu na zakon iz 1946 godine. To se naročito odnosi na prava na zdravstvenu zaštitu, na naknadu za godišnji odmor, na povlastice u vožnji itd. Sem toga, ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu dovedeno je u sklad sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju radnika i službenika (»Službeni list FNRJ«, br. 15/56).

Zakon o dopuni Zakona o »Partizanskoj spomenici 1941« (»Službeni list FNRJ«, br. 44/57; »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 461).

Osnovni zakon o zaštiti od požara predviđa da zaštitu od požara organizuju i njome rukovode narodni odbori opština, a u određenim uslovima i narodni odbori srezova. Gašenje požara i ukazivanje pomoći pri otklanjanju posledica elementarnih nesreća je dužnost profesionalnih vatrogasnih jedinica i vatrogasnih jedinica dobrovoljnih vatrogasnih društava. Zakon predviđa određene obaveze za građane, privredne i društvene organizacije, državne organe i ustanove u pogledu izvršenja mera za zaštitu od požara. Upravni poslovi u vezi sa zaštitom od požara i zaštitom od drugih elementarnih nesreća povereni su upravnim organima narodnih odbora opštine i srezova nadležnim za unutrašnje poslove (»Službeni list FNRJ«, br. 18/56).

Zakon o proglašenju 4 jula — Dana borca — za praznik ustanka naroda Jugoslavije (»Službeni list FNRJ«, br. 27/56).

Osnovni zakon o novinskim preduzećima i ustanovama sadrži odredbe o organizaciji i poslovanju novinskih preduzeća i novinskih ustanova, zatim odredbe o statusu novinara, kao i izvesne odredbe koje se odnose na izdavanje novina od strane državnih organa, ustanova, organizacija i drugih lica. Novinska preduzeća mogu osnivati državni organi, ustanove, društvene ili privredne organizacije. U Zakonu se predviđa da se, pored organa upravljanja koji postoje u svim preduzećima (radničkog saveta, upravnog odbora, direktora), obrazuje kao poseban organ izdavački svet. Osnovna funkcija izdavačkog saveta jeste da raspravlja i donosi zaključke o pitanjima od osnovnog interesa za izdavanje lista i da razmatra u opštim linijama delatnost preduzeća. Polazeći od postojeće prakse, zakon je predvideo i postojanje uređivačkog odbora kao internog organa za uređivanje lista. S obzirom na specifičnost novinskih preduzeća, neka pitanja koja se tiču njihovog poslovanja rešena su na drukčiji način nego kod drugih privrednih preduzeća (»Službeni list FNRJ«, br. 29/56).

Prema Zakonu o izmeni i dopuni Osnovnog zakona o odnosima roditelja i dece tužbu radi utvrđivanja očinstva deteta rođenog van braka može podneti u njegovo ime majka dok vrši roditeljsko pravo odnosno staratelj s odobrenjem organa starateljstva, a dete u roku od 5 godina po navršenoj punoletstvu (»Službeni list FNRJ«, br. 53/56).

Zakonom o određivanju izbora za narodne odbore određeno je da se izbori održe najdocnije do početka 1958 godine. Do tog vremena produžuje se mandat narodnih odbornika izabranih na proteklom redovnim izborima (»Službeni list FNRJ«, br. 54/56).

Zakon o eksproprijaciji (»Službeni list FNRJ«, br. 12/57). Zakon o uređenju imovinskih odnosa nastalih usled likvidacije prava i obaveza jugoslovenskih državljana na osnovu međunarodnih ugovora (»Službeni list FNRJ«, br. 55/57; »Jugoslovenski pregled«, decembar 1957, str. 555).

U oblasti privrede i finansija doneto je 107 pravnih akata.

Svake godine Skupština je donosila društveni plan, budžet i završni račun. Iz te oblasti doneti su sledeći propisi:

Odlukom o privremenim privrednim merama do donošenja društvenih planova za 1954 godinu ovlašćeno je Savezno izvršno veće da, u skladu sa svojim uredbama o pravnoj izgradnji privrednog sistema, donese odluke o privrednim merama i instrumentima planiranja koji se prema tim uredbama imaju odrediti u društvenim planovima; ovlašćena su izvršna veća narodnih republika i narodni odbori da pre donošenja društvenih planova donesu odgovarajuće odluke. U donošenju ove odluke učestvovalo je i Veće naroda (»Službeni list FNRJ«, br. 52/53).

Savezni društveni plan za 1954 g. podeljen je na pet delova; prvi sadrži pregled razvoja privrede Jugoslavije u 1953 g. i time omogućava postavljanje privrednog planiranja za narednu

godinu; u drugom delu su date smernice razvitka privrede u 1954 g. u pojedinim oblastima odnosno ekonomskim kategorijama; treći deo je normativni deo plana i sadrži propise o ekonomskim instrumentima i merama za njegovo ostvarenje; četvrti se odnosi na novčana sredstva Federacije i njihovu raspodelu, a peti deo Društvenog plana sadrži odredbe o izvršenju društvenih planova za 1954 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 13/54).

Ovaj plan je u toku godine pretrpeo šest izmena i dopuna (»Službeni list FNRJ«, br. 26/54, 30/54, 46/54, dve izmene u br. 51/54 i 57/54).

Savezni društveni plan za 1955 g. sastoji se iz tri dela: prvi obuhvata pregled privrednog razvoja u 1954 g. i sadrži konstatacije o postignućima u protekloj godini; drugi utvrđuje smernice za razvitak privrede u 1955 g.: omogućenje značajnijeg porasta industrijske proizvodnje i potpunije korišćenje kapaciteta; stvaranje povoljnih uslova povećanja materijalnih ulaganja predstavlja osnov za postepeni porast poljoprivredne proizvodnje; povećanje izvoza predstavlja osnovni preduslov za razvoj privrede u 1955 godini; sredstva za ukupne investicije u 1955 godini na nižem nivou i omogućenje izmena u strukturi investicija; povećanje potrošnje stanovništva zasnovano na porastu proizvodnje i povećanju novčanih prihoda stanovništva; stvaranje obaveznih rezervi iz svih sredstava; sprovođenje promena u načinu raspodele dohotka privrednih organizacija i načinu obrazovanja plata; treći deo sadrži propise o ekonomskim instrumentima i merama (»Službeni list FNRJ«, br. 56/54).

U toku godine donete su dve odluke o izmenama i dopunama Plana (»Službeni list FNRJ«, br. 18/55 i 50/55).

Odlukom o produženju važenja društvenih planova 1955 g. određuje se da svi ekonomski instrumenti i mere društvenih planova kako su važili na dan 31 decembra 1955 g. važe do donošenja društvenih planova. Zabranjeno su promene ekonomskih instrumenata i mera društvenih planova. Ovlašćeno je Savezno izvršno veće da može ograničiti trošenje sredstava iz opšteg investicionog fonda i odrediti posebne uslove za izvršenje ugovora zaključenih od Narodne banke i investitora. Takođe se utvrđuje visina trošenja sredstava fondova i rezerve (»Službeni list FNRJ«, br. 57/55).

Savezni društveni plan za 1956 g. predviđa uspon industrijske proizvodnje za 10% u odnosu na postignutu proizvodnju u prethodnoj godini. Naročito se predviđa znatniji porast proizvodnje industrijske robe za široku potrošnju. Povećanje poljoprivredne proizvodnje postići će se širom upotrebom agrotehničkih mera, proširenjem i poboljšanjem stručnih službi za pomoć poljoprivredi, jačanjem poljoprivrednih organizacija, povećanjem aktivnosti zadruga i dr. Sredstva za ukupne investicije predviđena su na znatno nižem nivou nego u ranijoj godini (smanjenje za 16,4%). Na području spoljne trgovine predviđeno je povećanje izvoza i znatan uvoz hrane, uz povećanje uvoza gotove robe za ličnu potrošnju. Sve ove kao i druge mere predviđene u društvenom planu treba da obezbede učvršćenje životnog standarda gradskog stanovništva, posebno radnika i službenika (»Službeni list FNRJ«, br. 14/56).

O izmeni plana doneta je jedna odluka (»Službeni list FNRJ«, br. 51/56).

Rezolucija o osnovama Saveznog društvenog plana za 1957 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 51/56; »Jugoslovenski pregled«, januar 1957, str. 14).

Savezni društveni plan za 1957 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 54/56; »Jugoslovenski pregled«, januar 1957, str. 25—29).

Ovaj plan pretrpeo je četiri izmene i dopune (»Službeni list FNRJ«, br. 10/57, 14/57, 44/57 i 51/57).

Savezni društveni plan za 1958 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 54/57; »Jugoslovenski pregled«, januar 1958, str. 21—26).

Perspektivni privredni razvoj zemlje regulisan je Društvenim planom privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961 godine (»Službeni list FNRJ«, br. 53/57; »Jugoslovenski pregled«, decembar 1957, str. 561—573).

Perspektivnom planu je prethodilo donošenje: Rezolucije o perspektivnom razvitku poljoprivrede i drugarstva (»Službeni list FNRJ«, br. 19/57; »Jugoslovenski pregled« april 1957, str. 181—185).

Rezolucije o perspektivnom razvoju industrije (»Službeni list FNRJ«, br. 27/57; »Jugoslovenski pregled«, jun 1957, str. 286—288).

Rezolucije o perspektivnom razvoju građevinarstva (»Službeni list FNRJ«, br. 27/57; »Jugoslovenski pregled«, jun 1957, str. 295—296).

Rezolucije o perspektivnom razvoju lične potrošnje (»Službeni list FNRJ«, br. 45/57; »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 477—479).

Rezolucije o perspektivnom razvoju opšte potrošnje (»Službeni list FNRJ«, br. 45/57; »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 474—477).

Odlukom o privremenom finansiranju u prvom tromesečju 1954 g. propisano je da se finansiranje saveznih organa i ustanova, u toku prvog tromesečja 1954 g., vrši na osnovu odluke koju će doneti Savezno izvršno veće, a finansiranje u narodnim republikama, autonomnim jedinicama, srezovima, gradovima i opštinama na osnovu odluka koje će doneti odgovarajuća izvršna veća odnosno odgovarajući narodni odbori (»Službeni list FNRJ«, br. 52/53).

Savezni budžet za 1954 g. rađen je na principima novog Zakona o budžetima. Budžet obuhvata Zakon o saveznom budžetu za 1954 g. i sadrži finansijske odredbe i odredbe o merama za izvršenje budžeta, pregled ukupnih prihoda i rashoda Federacije po pojedinim vrstama i iznosima (Savezni budžet je uravnotežen u rashodima i prihodima u iznosu od

260.114.000.000 dinara), i obuhvata priloge koji sadrže predračune prihoda i rashoda ustanova sa samostalnim finansiranjem, samoupravnih ustanova i posebnih fondova (»Službeni list FNRJ«, br. 13/54).

U toku godine donete su dve odluke o izmenama i dopunama Saveznog budžeta za 1954 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 26/54 i 57/54).

Budžet FNRJ (Savezni budžet) za 1955 g. je uravnotežen u prihodima i rashodima u iznosu od 234.410.000.000 dinara (»Službeni list FNRJ«, br. 57/54).

Odlukom o privremenom finansiranju Federacije, narodnih republika, autonomnih jedinica i narodnih odbora propisuje se da će se finansiranje državnih organa i ustanova, do donošenja društvenih planova i budžeta za 1956 g. vršiti na osnovu odluka o privremenom finansiranju koje će donositi Savezno izvršno veće, narodne republike, autonomne jedinice i narodni odbori. Finansiranje će se vršiti na načelima: lični rashodi ostaju u granicama ličnih rashoda iz decembra 1955 g.; materijalni rashodi se kreću u granicama rashoda izvršenih u prvom kvartalu 1955 godine (»Službeni list FNRJ«, br. 57/55).

Savezni budžet za 1956 g. je uravnotežen u rashodima i prihodima u iznosu od 212.500.000.000 dinara. Budžet je raden na bazi izvršenja rashoda u 1955 g. sa izvesnim nužnim korekcijama koje su izvršene u predračunima rashoda pojedinih saveznih državnih organa i ustanova (»Službeni list FNRJ«, br. 14/56).

Odluka o odobrenju predračuna saveznih budžetskih fondova za 1956 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 51/56).

Savezni budžet za 1957 godinu je uravnotežen i predviđa rashode i prihode u iznosu od 269.004.000.000 dinara (»Službeni list FNRJ«, br. 54/56).

Budžet je u toku godine pretrpeo jednu izmenu o čemu je donet Zakon o izmenama Zakona o budžetu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Saveznom budžetu) za 1957 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 14/57).

Odluka o odobrenju saveznih budžetskih fondova za 1957 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 14/57).

Savezni budžet za 1958 godinu je uravnotežen i predviđa rashode i prihode u iznosu 335.089.000.000 dinara (»Službeni list FNRJ«, br. 54/57).

Završni račun Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Savezni završni račun) za 1952 godinu sa Zakonom o završnom računu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Saveznom završnom računu) za 1952 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 27/54).

Završni račun Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Savezni završni račun) za 1953 godinu sa Zakonom o završnom računu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Saveznom završnom računu) za 1953 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 57/54).

Završni račun Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Savezni završni račun) za 1954 godinu sa Zakonom o završnom računu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Saveznom završnom računu) za 1954 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 52/56).

Završni račun Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Savezni završni račun) za 1955 godinu sa Zakonom o završnom računu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Saveznom završnom računu) za 1955 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 54/56).

Odluka o likvidaciji određenih obaveza saveznih budžetskih fondova nastalih u 1955 g. i ranijim godinama kao i drugih obaveza Federacije (»Službeni list FNRJ«, br. 51/56).

Završni račun Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Savezni završni račun) za 1956 godinu sa Zakonom o završnom računu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Saveznom završnom računu) za 1956 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 55/57).

Odluka o odobrenju završnih računa saveznih budžetskih fondova za 1956 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 55/57; »Jugoslavenski pregled«, decembar 1957, str. 554).

Prema Osnovnom zakonu o budžetima Federacija, narodne republike, autonomne jedinice, srezovi, gradovi i opštine su potpuno samostalni u donošenju, izvršenju i kontroli izvršenja budžeta. Najbitnije novine u odnosu na raniji Zakon od 1951 g. su proširenje samostalnih izvora prihoda sreza, unošenje posebnih odredaba o fondovima i jačanje budžetske discipline i o obavezama po garancijama narodnih republika, srezova i gradova (»Službeni list FNRJ«, br. 13/54).

Izmenom člana 10 Zakona o izmenama i dopunama Osnovnog zakona o budžetima određeno je da se odredbe ovog zakona ne odnose na fondove čija su namena i sredstva utvrđena Saveznim društvenim planom. Daljom izmenom data je mogućnost da se pojedine vrste prihoda koje ostvaruju državni organi i ustanove ne moraju uplaćivati u budžet, ukoliko se zakonom kojim se odobrava Savezni budžet to odredi, i predviđena je mogućnost dužih rokova za izvršenje rashoda po predračunu Državnog sekretarijata za poslove narodne odbrane, ukoliko se to zakonom propiše (»Službeni list FNRJ«, br. 57/54).

Osnovnim zakonom o budžetima iz 1956 g. izvršene su nužne izmene u postojećem budžetskom sistemu kako bi se budžet prilagodio postavkama nove ekonomske politike. Pobrajani su svi izvori budžetskih prihoda i izvršena njihova raspodela na pojedine budžete. Ovi prihodi pripadaju budžetu u celini i ne mogu se deliti na pojedine instrumente finansiranja. U sistemu finansiranja ustanovljene su dve vrste fondova: samostalni i budžetski fondovi. Samostalni fondovi imaju pot-

punu finansijsku autonomiju zasnovanu na sopstvenim prihodima, koji služe u tačno utvrđene svrhe. Budžetski fondovi se osnivaju kad se određena budžetska sredstva nameniju za finansiranje kakve trajnije delatnosti, ili za unapređenje službe ili kad je to potrebno radi posebnog načina upravljanja i raspolaganja namenskim sredstvima. Pored budžetske rezerve, koja služi za nepredviđene i nedovoljno predviđene potrebe koje se finansiraju iz budžeta, zakon predviđa i obrazovanje stalnog rezervnog fonda, koji treba da ima svaka političko-teritorijalna jedinica, a sredstva fonda služe za pokriće rashoda nastalih usled elementarnih nepogoda, kao i za podmirenje vanrednih opštedruštvenih potreba. Ovim zakonom je određeno da se poklapaju budžetska i kalendarska godina. Odredbe o izvršenju budžeta poostrene su u pogledu odgovornosti naredbodavaca i računopologača (»Službeni list FNRJ«, br. 13/56).

Zakon o izmeni člana 133 Osnovnog zakona o budžetima produžava rok za podnošenje predračuna budžetskih fondova na odobrenje narodnim skupštinama odnosno narodnim odborima, tako da se, umesto do 1 juna, podnošenje predračuna ima izvršiti do 1 oktobra 1957 godine (»Službeni list FNRJ«, br. 28/56).

Način finansiranja izvesnih objekata značajnih za zemlju kao celinu regulisan je Zakonom o finansiranju izgradnje hidrosistema Dunav – Tisa – Dunav (»Službeni list FNRJ«, br. 52/57) i Zakonom o finansiranju melioracionih radova u Narodnoj Republici Makedoniji (»Službeni list FNRJ«, br. 52/57; »Jugoslavenski pregled«, decembar 1957, str. 553).

U cilju utvrđivanja zaštitnih mera i uređenja službe zaštite i kontrole u nekim granama poljoprivrede doneti su: Osnovni zakon o zaštiti bilja od bolesti i štetočina, Osnovni zakon o zaštiti stoke od stočnih zaraza i Zakon o prometu semenske robe (»Službeni list FNRJ«, br. 26/54 i 27/54).

Dalja izgradnja privrednog sistema i regulisanje odnosa između zajednice i privrednih organizacija utvrđeni su:

Zakonom o doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika (»Službeni list FNRJ«, br. 52/57); Zakonom o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, br. 52/57); Zakonom o sredstvima privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, br. 54/57); Zakonom o udruživanju u privredi (»Službeni list FNRJ«, br. 1/58); Zakonom o elektroprivrednim organizacijama (»Službeni list FNRJ«, br. 2/58). (Za sve vidi: »Jugoslavenski pregled«, decembar 1957, str. 554.)

U Zakonu o agrarnoj reformi i kolonizaciji izvršene su dve izmene i dopune (»Službeni list FNRJ«, br. 21/56 i 55/57; »Jugoslavenski pregled«, decembar 1957, str. 554).

Doneto je nekoliko zakona koji se odnose na poreze, prireze i samodoprinos.

Zakon o porezu na nasleda i porezu na poklone određuje ko se smatra poreskim obveznikom, kada nastaje poreska obaveza, kako se utvrđuje poreska osnovica, razrez poreza i dr., a polazi od principa da porez plaćaju samo fizička i pravna lica, a sa minimum nepokretnostne imovine (zgrade i delovi zgrada — 2 veća ili 3 manja stana) ne oporezuju ovim porezom, da se porez na zgrade plaća samo ukoliko dođe do otuđenja, da su poreske stope zavise od vrednosti nasledene i na poklon primljene imovine i stepena srodstva i da su odredbe koje se odnose na strane državljanke uslovljene načelima uzajamnosti (»Službeni list FNRJ«, br. 19/55).

Osnovnim zakonom o opštinskom prirezu i mesnom samodoprinosu određuje se da opštine, gradske opštine sa posebnim pravima i gradovi mogu uvoditi opštinski prirez i mesni samodoprinos radi prikupljanja sredstava za izgradnju komunalnih, privrednih, socijalnih i drugih objekata. Kao osnovno zakon sadrži samo neka glavna načela o prirezu i mesnom samodoprinosu. Republike su ovlašćene da, držeći se ovih načela, zakonom regulišu sva ostala pitanja u vezi sa prirezom i mesnim samodoprinosom. Mesni samodoprinosi uvedeni shodno ranijim propisima imaju se saobraziti saveznom odnosno republičkom zakonu u roku koji propiše republički zakon (»Službeni list FNRJ«, br. 19/55).

Ovaj zakon je pretrpeo dve izmene i dopune (»Službeni list FNRJ«, br. 19/57 i 55/57; »Jugoslavenski pregled«, april i decembar 1957, str. 181 i 554).

Skupština je svojim odlukama potvrdila veći broj uredbi koje je donelo Savezno izvršno veće na osnovu ovlašćenja datog u Zakonu o sprovođenju Ustavnog zakona, a odnose se na izmene i dopune uredbi donetih pre stupanja na snagu Ustavnog zakona.

Dve odluke o potvrdi uredbi Saveznog izvršnog veća i o daljem radu na pripremi zakona o privrednom sistemu (»Službeni list FNRJ«, br. 8/54), odluke o potvrdi uredbi Saveznog izvršnog veća (»Službeni list FNRJ«, br. 57/54, 11/55, 50/55, 58/55, 13/56, 21/56, 28/56, 51/56, 54/56, 10/57, 30/57, 44/57 i 55/57).

Sem toga, u oblasti privrede i finansija donet je još veći broj pravnih akata.

Preporukom o izvršenju u određenim rokovima radova na izgradnji elektrana se preporučuje radnim kolektivima koji učestvuju u izgradnji najvažnijih elektrana ili u izradi njihove opreme da u utvrđenim rokovima izvrše svoje obaveze u vezi sa izgradnjom tih objekata i da, po mogućnosti, te rokove skrate. Takođe je preporučeno Saveznom izvršnom veću, republičkim izvršnim većima i narodnim odborima da ukažu svu pomoć radnim kolektivima u otklanjanju teškoća koje otežavaju izvršenje njihovih obaveza u vezi sa izgradnjom elektrana (»Službeni list FNRJ«, br. 13/54).

Zakon o prometu zemljišta i zgrada omogućuje slobodan promet nepokretnosti, koje su u privatnoj svojini, između privatnih lica. Ograničenja postoje samo za poljoprivredna zemljišta, i to u pogledu agrarnog maksimuma. U promet između

privrednih organizacija i privatnih lica mogu biti stavljene samo one nepokretnosti koje mogu biti u privatnoj svojini, a u cilju da se pomogne boljoj arondaciji poljoprivrednih zemljišta. Takav promet vrši se pod kontrolom narodnog odbora i vezan je za njegovu saglasnost. Političko-teritorijalne jedinice mogu pod određenim uslovima kupovati od privatnih lica, društvenih organizacija i udruženja sva zemljišta i zgrade, a mogu i prodavati stambene zgrade sa najviše dva stana privatnim licima. Isto tako političko-teritorijalne jedinice mogu davati pojedina građevinska zemljišta na trajno korišćenje radi podizanja stambenih zgrada i poljoprivredna zemljišta na korišćenje bez naknade radi obavljanja poljoprivrednih i drugih radova od opšteg interesa (»Službeni list FNRJ«, br. 26/54).

Zakonom o dopuni Zakona o prometu zemljišta i zgrada omogućuje se da zemljište i zgrade lica koja namjeravaju da se isele iz Jugoslavije pređu u društvenu svojinu, ali sopstvenik može da ih proda i trećem licu ako narodni odbor nema interesa da ih kupi (»Službeni list FNRJ«, br. 19/55).

Zakonom o likvidaciji obaveza proisteklih iz zajma Federacije na osnovu Saveznog društvenog plana za 1954 g. propisuje izdavanje obveznica privrednim organizacijama koje su u smislu odredaba glave XXXIV Saveznog društvenog plana za 1954 g. upisale iz svojih sredstava za samostalno raspolaganje zajam Federaciji za potrebe opšteg investicionog fonda. Obveznice će glasniti na ime, a nose kamatu od 3%. Amortizacija zajma izvršiće se u toku tri godine. Narodna banka FNRJ vršiće emisiju i amortizacionu službu po ovom zajmu (»Službeni list FNRJ«, br. 57/54).

Zakonom o produženju mandata radničkih saveta privrednih preduzeća do redovnih izbora u 1956 g. produžen je mandat radničkih saveta. Zakon se ne odnosi na privredna preduzeća koja su izvršila izbor u 1955 godini. Predviđeno je da se izuzetno može izvršiti izbor u pojedinim privrednim organizacijama na zahtev zainteresovanog radnog kolektiva (»Službeni list FNRJ«, br. 11/55).

Zakonom o obrađivanju napuštenog zemljišta propisuje se mogućnost davanja zemljišta sopstvenika koji se nalaze u inostranstvu na korišćenje poljoprivrednoj organizaciji ili pojedincima ako je ostalo neobrađeno u toku jedne godine i nije se počelo obrađivati ni u sledećoj godini. Zemljište se daje na korišćenje za vreme od jedne do tri godine uz naknadu koja se unosi u fond za unapređenje poljoprivrede narodnog odbora na čijem se području zemljište nalazi (»Službeni list FNRJ«, br. 19/55).

Ovaj zakon je zamenjen Zakonom o obrađivanju neobrađenog zemljišta (»Službeni list FNRJ«, br. 12/57).

Odlukom o ovlašćenju Saveznom izvršnom veću za preduzimanje privrednih mera u 1955 g. prihvata se izveštaj Saveznog izvršnog veća o kretanju privrede za period januar — maj 1955 g. i ovlašćuje Savezno izvršno veće da preduzima mere radi obezbeđenja osnovnih zadataka predviđenih Saveznim društvenim planom. Propise koje bude donelo Savezno izvršno veće podneće na odobrenje Saveznog narodnog skupštine. Ovlašćenje je privremenog karaktera i važi do prvog narednog sastanka Savezne narodne skupštine (»Službeni list FNRJ«, br. 33/55).

Zakon o doprinosu za stambenu izgradnju utvrđuje izvore finansiranja stambene izgradnje i propisuje ustanovljenje doprinosa za stambenu izgradnju (»Službeni list FNRJ«, br. 57/55).

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu za stambenu izgradnju (»Službeni list FNRJ«, br. 54/57; »Jugoslovenski pregled«, decembar 1957, str. 554).

Odlukom o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije za davanje premije za povećanu proizvodnju uglja ovlašćeno je Savezno izvršno veće da može iz navedenih sredstava odobravati premije rudnicima uglja za proizvodnju uglja i to dok se ne donesu propisi o platnom sistemu, a najdalje do kraja prvog tromesečja 1957 godine (»Službeni list FNRJ«, br. 54/56).

Odluka o davanju dotacije društvenom investicionom fondu NR Crne Gore iz sredstava privrednih rezervi Federacije (»Službeni list FNRJ«, br. 19/57). Odluka o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije za finansiranje naknadnih i vanrednih potreba Federacije (»Službeni list FNRJ«, br. 19/57). Odluka o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije za potrebe državnih materijalnih rezervi i ovlašćenju Saveznom izvršnom veću da reguliše upotrebu državnih materijalnih rezervi (»Službeni list FNRJ«, br. 19/57).

Odluka o davanju dotacije fondu obrtnih sredstava Jugoslovenske banke za spolnu trgovinu iz sredstava privrednih rezervi Federacije (»Službeni list FNRJ«, br. 27/57). Odluka o davanju iz privrednih rezervi Federacije dotacije novinskim preduzećima u vidu regresa za roto-hartiju (»Službeni list FNRJ«, br. 28/57). Odluka o davanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije za davanje dotacije proizvođačima koka (»Službeni list FNRJ«, br. 30/57).

Odluka o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije za isplatu državnih obveznica izdatih na ime naknade za eksproprisanu imovinu (»Službeni list FNRJ«, br. 44/57).

Odluka o ograničenju korišćenja sredstava amortizacije i o nižim stopama amortizacije za privredne organizacije određenih delatnosti; Odluka o kamatnim stopama na sredstva privrednih organizacija, na sredstva uložena kod banke i na kratkoročne kredite; Odluka o stopama doprinosa za socijalno osiguranje; Odluka o ustupanju doprinosa iz dohotka i zemljarine privrednim organizacijama određenih delatnosti; Odluka o ovlašćenju Saveznog izvršnog veća za donošenje određenih privremenih propisa u oblasti privrede (»Službeni list FNRJ«, br. 54/57; »Jugoslovenski pregled«, decembar 1957, str. 554).

U oblasti socijalne politike i narodnog zdravlja doneto je šest zakona i jedna preporuka. Zakon o ukidanju Zakona o obaveznoj službi medicinskog osoblja (»Službeni list FNRJ«, br. 13/54).

Preporuka zavodima za socijalno osiguranje o postupku prilikom primene člana 56 Uredbe o određivanju i prevođenju penzija i invalidnina (»Službeni list FNRJ«, br. 14/54).

Zakon o zdravstvenom osiguranju radnika i službenika (»Službeni list FNRJ«, br. 51/54; »Jugoslovenski pregled«, septembar 1957, str. 449—450).

Osnovni zakon o zdravstvenom nadzoru nad životnim namirnicama predviđa vršenje nadzora nad životnim namirnicama u svim fazama proizvodnje i prometa, kao i nad sirovinama u toku proizvodnje. Zakon neposredno određuje samo opšte uslove za proizvodnju i promet namirnica, kao i zabranu proizvodnje i prometa svih kategorija neispravnih namirnica, a ostavljeno je da se drugim propisima regulišu detaljnije mere za sprovođenje ovog zakona u život. Zdravstveni nadzor nad životnim namirnicama vrši sanitarna inspekcija, a veterinarska inspekcija nad životnim namirnicama animalnog porekla uz obaveznu saradnju drugih tehničkih inspekcija. Predviđene su sankcije za povredu sanitarnih propisa (»Službeni list FNRJ«, br. 17/56).

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima (»Službeni list FNRJ«, br. 33/57; »Jugoslovenski pregled«, jul 1957, str. 320).

Zakon o penzijskom osiguranju (»Službeni list FNRJ«, br. 51/57; »Jugoslovenski pregled«, januar 1958, str. 39—42). Zakon o radnim odnosima (»Službeni list FNRJ«, br. 53/57; »Jugoslovenski pregled«, januar 1958, str. 5—9).

U oblasti prosvete i kulture doneto je 17 pravnih akata.

Opštim zakonom o univerzitetima postavljeni su opšti principi o pravnom režimu univerziteta. Razradu i dopunu tih principa izvršiće narodne skupštine republika svojim zakonom o univerzitetima. Zakonom se uvodi društveno upravljanje na univerzitetima, pri čemu se određuje da su, pored naučnih i javnih radnika i stručnjaka, članovi univerzitetskog i fakultetskog saveta i predstavnici studentskih organizacija. Pored univerzitetskog saveta najviše predstavniko telo univerziteta je univerzitetska skupština. Skupštinu sačinjavaju nastavnici i određeni broj asistenata i drugih fakultetskih saradnika i saradnika univerzitetskih ustanova. Ova skupština bira rektora i prorektora. Zakon sadrži i odredbe o podizanju nivoa stručnog i naučnog rada na univerzitetima (»Službeni list FNRJ«, br. 27/54; »Jugoslovenski pregled«, mart i jul 1957, str. 142—143 i 315).

Zakonom o izmenama i dopunama Opšteg zakona o univerzitetima omogućava se da pojedini nastavnik ostane u redovnoj službi i posle navršene 70 godine života. Ova odredba primenivaće se samo izuzetno, ti ako bi odlazak određenog nastavnika sa univerziteta bio štetan po nastavu. Dalje izmene odnose se na lica koja su se na dan stupanja na snagu Opšteg zakona o univerzitetima zatekla u zvanju profesora univerziteta na fakultetima na kojima se po ranijim propisima nije tražio kao uslov za nastavničke doktorat ili habilitacioni rad i određuje se da se u pogledu tih profesora smatra da su ispunili uslove u pogledu habilitacionog rada odnosno doktorata, osim kada je u pitanju ponovni izbor (»Službeni list FNRJ«, br. 58/55).

Zakon o porezu na prihode od autorskih prava i o fondu za unapređivanje kulturnih delatnosti propisuje da se po posebnoj poreskoj stopi oporezuje svaki honorar koji se prima od jednog isplatioca po jednom osnovu odnosno po jednom ugovoru, nezavisno od zbira svih njegovih honorara i drugih prihoda. Prihodi od ovog poreza upotrebljavaju se za socijalno osiguranje umetnika i za unapređivanje kulturnih delatnosti, radi čega se osnivaju posebni savezni i republički fondovi (»Službeni list FNRJ«, br. 31/54).

Preporukom o učenicima u privredi daje se sugestija republičkim narodnim skupštinama, narodnim odborima i radničkim savetima da razmotre mogućnosti za iznalaženje materijalnih sredstava radi otvaranja novih domova učenika u privredi i njihovog snabdevanja sredstvima za nastavu, kao i da se staraju da obezbede pravilno vaspitanje i kulturni razvoj učenika u privredi (»Službeni list FNRJ«, 31/54).

Opšti zakon o upravljanju školama reguliše sistem društvenog upravljanja u školama opšteg obrazovanja i stručnim školama u celini. Neposredno upravljanje vrše organi koji se obrazuju u svakoj školi: školski odbori, nastavnička veća i upravitelji odnosno direktori škola (»Službeni list FNRJ«, br. 11/55; »Jugoslovenski pregled«, jun 1957, str. 299—300).

Osnovnim zakonom o izdavačkim preduzećima i izdavačkim ustanovama reguliše se vršenje izdavačkih delatnosti u celini. Zakon određuje šta se podrazumeva pod izdavačkom delatnošću i da se ovom delatnošću bave izdavačka preduzeća, izdavačke ustanove i novinska preduzeća, kojima upravljaju organi radničkog samoupravljanja i društvenog upravljanja (»Službeni list FNRJ«, br. 11/55; »Jugoslovenski pregled«, avgust 1957, str. 391—395).

Zakon o doktoratu nauka ustanovljava doktorat nauka radi unapređenja naučnog rada i podizanja kadrova naučnih radnika. Doktorat nauka dodeljuje sam univerzitet na osnovu odluke fakulteta. Novina u odnosu na Zakon od 1948 g. je usmeni doktorski ispit i sticanje doktorata na osnovu položenog usmenog ispita i odbranjenog dokorskog rada; određeno je šta se ima smatrati doktorskom disertacijom. Poseban odeljak Zakona odnosi se na počasnii doktorat. Zakonom je predviđeno da doktorati stečeni na stranin univerzitetima i visokim školama podležu nostrifikaciji (»Službeni list FNRJ«, br. 29/55).

Osnovni zakon o stipendijama reguliše odnose u oblasti davanja sredstava koja ulaže društvena zajednica za školovanje i naučno usavršavanje onih kojima je potrebna njena pomoć. Težište poslova oko davanja stipendija leži na opštinskim i sreskim narodnim odborima i republikim izvršnim većima. Davaoci stipendija mogu biti i privredne, zadružne organizacije, kao i državne ustanove — fakulteti i škole. Predviđeno je formiranje fondova iz budžetskih sredstava i poklona organizacija. Zakon propisuje postupak za dodeljivanje stipendije i obezbeđuje povezanost fakulteta i škola sa komisijama pri sreskim odnosno opštinskim narodnim odborima (»Službeni list FNRJ«, br. 32/55; »Jugoslavenski pregled«, septembar 1957, str. 444—446).

Zakonom o izmenama i dopunama Osnovnog zakona o stipendijama regulisano je da za stipendije lica u radnom odnosu koja su upućena na usavršavanje, prekvalifikaciju ili na redovno školovanje važe posebni propisi; obrazuju se komisije za stipendije u narodnim republikama, autonomnim jedinicama, srezovima i opštinama u kojima nije osnovan fond za stipendiju; određuje se da se stipendisti koji bez razloga raskine ugovor o stipendiji ne može dati druga stipendija bez saglasnosti davaoca stipendije sa kojim je ugovor raskinuo (»Službeni list FNRJ«, br. 53/56).

Prema Zakonu o radiodifuznim stanicama, radiodifuzija je javna služba koja vrši službu informacija, stvara i emituje umetničke, kulturne, naučne i druge programe i saraduje na ostvarenju prosvetnih i vaspitnih zadataka s drugim ustanovama i društvenim organizacijama. Materijalna sredstva za radiodifuziju obezbeđuje društvena zajednica. Radiodifuzne stanice zasnovane su na načelima samoupravljanja. Na njihovu delatnost primenjuju se odgovarajuće odredbe Zakona o štampi. Zakon reguliše takođe osnivanje, prestanak rada radiodifuznih stanica, upravljanje, finansiranje i finansijsko poslovanje, radopretplatu i nadzor u pogledu zakonitosti rada radiodifuznih i relejnih stanica (»Službeni list FNRJ«, br. 52/55; »Jugoslavenski pregled«, jun 1957, str. 301—306).

Opšti zakon o pozorištima određuje da su pozorišta kulturno-umetničke ustanove kojima se upravlja po principima društvenog upravljanja. Organi upravljanja su pozorišni savet, upravni odbor i upravnik. U zakonu su detaljno razrađeni međusobni odnosi organa upravljanja, kao i poslovi koje svaki od njih vrši. U pogledu osnivanja pozorišta zakon određuje da pozorište može osnovati društvena organizacija, grupa građana, narodni odbor sresa ili izvršno veće pod uslovom da su obezbeđeni osnovni uslovi za rad. Pozorišta se finansiraju iz sopstvenih prihoda i iz sredstava predviđenih budžetom političko-teritorijalne jedinice odnosno dotacijama (»Službeni list FNRJ«, br. 16/56).

Osnovnim zakonom o filmu regulišu se odnosi u oblasti proizvodnje, prometa i prikazivanja filma kao privredne delatnosti od posebnog kulturnog i prosvetnog značaja. Zajednica obezbeđuje sredstva za proizvodnju i druga materijalna sredstva u društvenoj svojini. Zakonom je uvedeno društveno upravljanje u oblasti filma. Umetničko osoblje koje učestvuje u snimanju filma angažuje se ugovorom za rad na jednom ili više filmova, a može biti i u stalnom radnom odnosu. Da bi se obezbedila nabavka kvalitetnih filmova, zakon predviđa obrazovanje saveta za izbor filmova pri preduzećima za promet filmova. Članove saveta imenuje osnivač iz reda građana koji mogu doprineti izvršenju zadataka saveta. U cilju zaštite domaćeg filma predviđena je obaveza da su preduzeća za prikazivanje filmova dužna u toku godine da prikažu određen minimum domaćih filmova (»Službeni list FNRJ«, br. 17/56).

Zakon o organizaciji naučnog rada (»Službeni list FNRJ«, br. 34/57; »Jugoslavenski pregled«, decembar 1957, str. 577—582).

Zakon o višoj železničkoj saobraćajnoj školi (»Službeni list FNRJ«, br. 35/57; »Jugoslavenski pregled«, jul 1957, str. 320).

Zakon o autorskom pravu (»Službeni list FNRJ«, br. 36/57; »Jugoslavenski pregled«, jul—novembar 1957, str. 320, 539—540).

Zakon o fondu za unapređenje likovne umetnosti »Moša Pijade« (»Službeni list FNRJ«, br. 54/57; »Jugoslavenski pregled«, decembar 1957, str. 555).

Zakon o ovlašćenju narodnih republika da mogu svojim zakonima o zaštiti spomenika kulture i prirodnih retkosti otpustiti od saveznog Opšteg zakona o zaštiti spomenika kulture i prirodnih retkosti (»Službeni list FNRJ«, br. 55/57).

U oblasti spoljne politike doneto je 17 akata.

Veći broj akata iz ove oblasti odnosi se na ratifikaciju međunarodnih ugovora:

Zakon o ratifikaciji Dopunskog sporazuma iz Ugovora o prijateljstvu i saradnji između Federativne Narodne Republike Jugoslavije, Kraljevine Grčke i Republike Turske (»Međunarodni ugovori i drugi sporazumi«, br. 2/54); Zakon o ratifikaciji Ugovora o savezu, političkoj i radnoj i uzajamnoj pomoći između Federativne Narodne Republike Jugoslavije, Kraljevine Grčke i Republike Turske (»Međunarodni ugovori i drugi sporazumi«, br. 6/54); Zakon o ratifikaciji Konvencije o međunarodnom pravu na ispravku (»Međunarodni ugovori i drugi sporazumi«, br. 1/55); Zakon o ratifikaciji Sporazuma o ustanoavljenju Balkanskih savetodavne skupštine (»Međunarodni ugovori i drugi sporazumi«, br. 3/55); Zakon o ratifikaciji konvencija o prevozu putnika, prtljaga i robe na železnicama (»Međunarodni ugovori i drugi sporazumi«, br. 11/55); Zakon o ratifikaciji Državnog ugovora o uspostavljanju nezavisne i demokratske Austrije (»Međunarodni ugovori i sporazumi«, br. 2/56); Zakon o ratifikaciji Sporazuma između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Republike Italije o definitivnom regulisanju svih

uzajamnih obaveza ekonomskog i finansijskog karaktera koji proističu iz Ugovora o miru i sukcesivnih sporazuma (»Međunarodni ugovori i drugi sporazumi«, br. 2/56); Zakon o ratifikaciji Sporazuma između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Republike Austrije o obnavljanju izvesnih prava fabričkih i trgovačkih žigova (»Međunarodni ugovori i drugi sporazumi«, br. 3/56); Zakon o ratifikaciji Sporazuma između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Savezne Republike Nemačke koji se odnosi na izvesna prava iz oblasti zaštite industrijske svojine i autorskih prava (»Međunarodni ugovori i drugi sporazumi«, br. 3/56); Zakon o ratifikaciji Konvencije za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (»Međunarodni ugovori i drugi sporazumi«, br. 4/56).

Ostala akta iz ove oblasti odnose se na zauzimanje stava o nekim pitanjima naše spoljne politike i nekim međunarodnim problemima:

Rezolucija o odobrenju izveštaja državnog sekretara za inostrane poslove o rezultatima puta Predsednika Republike u Tursku i Grčku; Ovlašćenje Saveznom izvršnom veću da može podneti generalnom direktoru UNESKO-a Nacrt deklaracije o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba; Rezolucija Odbora za spoljne poslove Saveznog veća Savezne narodne skupštine o sporazumu sadržanom u Memorandumu o saglasnosti između vlada Federativne Narodne Republike Jugoslavije, Republike Italije, Sjedinjenih Američkih Država i Ujedinjene Kraljevine o Slobodnoj Teritoriji Trsta (»Službeni list FNRJ«, br. 45/54); Rezolucija Savezne narodne skupštine povodom ekspozice Predsednika Republike o spoljnoj politici (»Službeni list FNRJ«, br. 45/54); Rezolucija povodom zajedničke izjave koju su u Nju Delhiju dali Predsednik Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Predsednik vlade Indije 22 decembra 1954. godine (»Službeni list FNRJ«, br. 54/54); Deklaracija o priznavanju statusa stalne neutralnosti Austrije (»Službeni list FNRJ«, br. 15/56); Deklaracija o obustavi eksperimentalnih eksplozija nuklearnog oružja (»Službeni list FNRJ«, br. 27/57; »Jugoslavenski pregled«, jun 1957, str. 311).

Skupština je donela i 31 razni drugi akt.

Među njima je nekoliko akata koji se odnose na rad Skupštine i njenih tela:

Odluka o poslovnom redu za izbor Verifikacionog odbora i verifikaciju mandata članova Saveznog veća; Odluka o poslovnom redu za izbor Verifikacionog odbora i verifikaciju mandata članova Veća proizvođača; Odluka o poslovnom redu za izbor predsednika, potpredsednika i zapisničara Saveznog veća; Odluka o poslovnom redu za izbor predsednika, potpredsednika i zapisničara Veća proizvođača; Odluka o poslovnom redu za izbor predsednika, potpredsednika i sekretara Savezne narodne skupštine; Odluka o poslovnom redu za izbor komisije za poslovnik i o postupku donošenja poslovnika i drugih odluka Saveznog veća; Odluka o poslovnom redu za izbor komisije za poslovnik i o postupku donošenja poslovnika i drugih odluka Veća proizvođača; Poslovnik Savezne narodne skupštine; Poslovnik Saveznog veća (»Službeni list FNRJ«, br. 7/54) i Odluku o izmeni glave XII Poslovnika Saveznog veća (»Službeni list FNRJ«, br. 27/54); Poslovnik Veća proizvođača (»Službeni list FNRJ«, br. 8/54); Odluka o nagradama, naknadama i platama za stalne funkcije poslanika Savezne narodne skupštine (»Službeni list FNRJ«, br. 8/54) sa izmenama (»Službeni list FNRJ«, br. 11/55, 27/57); Odluka o ovlašćenju zakonodavnim odborima Saveznog veća i Veća proizvođača SNS za izdavanje precišćenog teksta Zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika (»Službeni list FNRJ«, br. 51/57); Odluka o raspustanju Savezne narodne skupštine (»Službeni list FNRJ«, br. 54/57).

Komisija za tumačenje zakona donela je:

Obavezno tumačenje člana 14 Zakona o javnom tužilstvu u vezi sa članom 76 tačka 7 Opšteg zakona o narodnim odborima (»Službeni list FNRJ«, br. 11/54); Obavezno tumačenje čl. 7, 20 i 21 Zakona o javnom pravobranilaštvu (»Službeni list FNRJ«, br. 11/54); Obavezno tumačenje člana 39 stav 1 Carinskog zakona u vezi sa članom 39 stav 1 Osnovnog zakona o prekršajima (»Službeni list FNRJ«, br. 29/54); Obavezno tumačenje člana 29 stav 1 Opšteg zakona o univerzitetima (»Službeni list FNRJ«, br. 2/55); Obavezno tumačenje člana 12 u vezi sa članom 3 Zakona o proglašenju nestalih lica za umrli i o dokazivanju smrti (»Službeni list FNRJ«, br. 19/55); Obavezno tumačenje člana 22 stav 1 Zakona o inspekciji rada i člana 13 stav 4 Osnovnog zakona o sanitarnoj inspekciji (»Službeni list FNRJ«, br. 19/55); Obavezno tumačenje člana 11 tačka 3 Zakona o zdravstvenom osiguranju radnika i službenika (»Službeni list FNRJ«, br. 51/55); Obavezno tumačenje člana 25 Opšteg zakona o univerzitetima (»Službeni list FNRJ«, br. 28/56); Obavezno tumačenje člana 11 Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu (»Službeni list FNRJ«, br. 1/58).

Pored toga, doneti su:

Rezolucija o utvrđivanju saveznih zakona koji su prestali da važe (»Službeni list FNRJ«, br. 21/54); Odluka o isplati Stjepanu Jurkoviću, zemljoradniku iz Bilog Briga, iznosa dosuđenog presudom Okružnog suda u Osijeku GBr. 86/51—22 (»Službeni list FNRJ«, br. 55/54); Rezolucija o sazivanju Kongresa radničkih saveta Jugoslavije (»Službeni list FNRJ«, br. 51/55); Rezolucija o osnovnim pitanjima stanbenog zakonodavstva (»Službeni list FNRJ«, br. 10/57); Rezolucija o izveštaju Saveznog izvršnog veća za 1956 g. (»Službeni list FNRJ«, br. 15/57); Odluka o usklađivanju odredaba o upravnom postupku iz saveznih zakona sa Zakonom o opštem upravnom postupku (»Službeni list FNRJ«, br. 52/57).

M. Đ. — D. B.

ODBORNICI NARODNIH ODBORA

Odbornici narodnih odbora opština

Izbori za opštinska veća narodnih odbora održani su u 1957 godini u sledeće dane: 20 oktobra u NR Hrvatskoj, NR Sloveniji i NR Makedoniji, 27 oktobra u NR Srbiji i NR Bosni i Hercegovini i 17 novembra u NR Crnoj Gori, a za opštinska veća proizvođača 23 i 25 oktobra u NR Makedoniji, 26 i 27 oktobra u NR Hrvatskoj i NR Sloveniji, 30 i 31 oktobra u NR Bosni i Hercegovini, 2 i 3 novembra u NR Srbiji i 21 novembra u NR Crnoj Gori. Tom prilikom izabrano je u opštinska veća 38.038 odbornika, a u veća proizvođača 30.895 odbornika, i to: u Srbiji 16.492 i 13.186, u Hrvatskoj 9.554 i 8.006, u Sloveniji 2.971 i 2.470, u Bosni i Hercegovini 5.402 i 4.286, u Makedoniji 2.773 i 2.268 i u Crnoj Gori 846 i 679 odbornika.

Pol. — Muškaraca-odbornika u opštinskim većima ima znatno više nego odbornika ženskog pola. Žena u proseku ima 6,6% od ukupnog broja odbornika opštinskih veća, što pretstavlja znatan porast u odnosu na sastav odbornika po polu iz 1956 g., kada je iznosio 2,1%. Relativno najviše žena odbornika opštinskog veća ima u Srbiji (8,1%), zatim u Hrvatskoj (6,5%), Sloveniji (5,9%), Makedoniji (5,4%), Bosni i Hercegovini (3,6%), a najmanje u Crnoj Gori (3,4%).

U opštinskim većima proizvođača žena-odbornika ima još manje — u proseku 5,3%. Relativno najviše žena-odbornika u većima proizvođača ima u Hrvatskoj (6,6%), zatim u Sloveniji (6%), Srbiji (5,1%), Makedoniji (4,9%), Bosni i Hercegovini (3,4%), a najmanje u Crnoj Gori (2,9%).

Među ženama-odbornicima opštinskih veća 10,4% imaju manje od 25 godina starosti, a u većima proizvođača jedna petina žena-odbornika su omladinke.

ODBORNICI NARODNIH ODBORA OPŠTINA PO POLU I STAROSTI

	Ukupno odbornika	Žene u %	Grupe starosti u %				
			do 25	26-40	41-55	preko 55	nepo- znato
Opštinsko veće							
Jugoslavija	38.038	6,6	4,1	62,2	28,8	4,4	0,6
Srbija	16.492	8,1	4,7	65,8	25,7	3,3	0,5
Uža Srbija	9.613	8,2	4,0	68,0	24,0	3,5	0,5
AP Vojvodina	4.777	8,8	4,4	59,2	31,9	3,8	0,6
AKM Oblast	2.102	6,2	8,4	70,7	19,1	1,5	0,3
Hrvatska	9.554	6,5	3,7	58,1	32,5	5,4	0,2
Slovenija	2.971	5,9	1,9	44,2	44,0	9,8	0,1
Bosna i Hercegovina	5.402	3,6	4,7	65,9	25,4	3,6	0,4
Makedonija	2.773	5,4	3,5	66,7	24,9	2,4	2,5
Crna Gora	846	3,4	3,3	61,5	27,7	4,7	2,7

Veće proizvođača							
Jugoslavija	30.895	5,3	4,8	62,5	28,1	3,9	0,6
Srbija	13.186	5,1	4,6	64,9	26,6	3,4	0,5
Uža Srbija	7.703	5,3	4,1	65,1	26,7	3,5	0,6
AP Vojvodina	3.811	5,4	4,3	62,6	28,8	3,9	0,3
AKM Oblast	1.672	3,8	7,7	69,7	21,2	1,1	0,2
Hrvatska	8.006	6,6	5,1	59,6	30,3	4,8	0,2
Slovenija	2.470	6,0	3,2	52,5	36,8	6,6	0,9
Bosna i Hercegovina	4.286	3,4	5,6	64,9	25,7	3,6	0,2
Makedonija	2.268	4,9	4,9	65,3	24,8	2,3	2,7
Crna Gora	679	2,9	2,9	61,4	27,8	4,3	3,5

Starost. — Struktura po starosti odbornika oba veća je uglavnom slična. Više od polovine odbornika ima od 26 do 40 godina starosti. Jedini izuzetak su opštinska veća u Sloveniji u kojima više od polovine odbornika ima više od 41 godine starosti. U oba veća najviše ima odbornika od 31 do 35 godina starosti, zatim od 36 do 40 godina, pa od 26 do 30, 41 do 45, 46 do 50 i najzad od 51 do 55 godina starosti. Posle ovih grupa u opštinskim većima, dolaze odbornici preko 55 godina sta-

rosti, a najmanje je odbornika do 25 godina, dok je u većima proizvođača više omladinaca do 25 godina nego odbornika preko 55 godina starosti.

Odbornika do 25 godina starosti ima u opštinskim većima 4,1%, a u većima proizvođača 4,8%. Najviše odbornika omladinaca ima u AKM Oblasti (8,4% u opštinskim većima i 7,7% u većima proizvođača), zatim u Bosni i Hercegovini (4,7% u opštinskim većima i 5,6% u većima proizvođača), a najmanje u Sloveniji (1,9% odnosno 3,2%). Od 1.568 odbornika opštinskih veća mlađih od 25 godina 260 je ženskog pola, što čini 16,6%. U većima proizvođača od 1.472 odbornika mlađa od 25 godina 329 (22,4%) su ženskog pola.

Narodnost. — Nacionalne manjine, koje uživaju sva prava u Jugoslaviji, zastupljene su u narodnim odborima srazmerno svom broju na stanju.

Među izabranim odbornicima ima 2.905 Šiptara, od kojih u opštinskim većima 1.704, a u većima proizvođača 1.201. U Srbiji Šiptara odbornika ima u opštinskim većima 1.356, a u većima proizvođača 1.002, a u Makedoniji 324 odbornika opštinskog veća i 187 odbornika veća proizvođača su takođe Šiptari.

Među odbornicima ima i 1.794 Mađara, i to u opštinskim većima 1.075, a u većima proizvođača 719. Odbornici mađarske nacionalnosti najvećim delom su izabrani u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini (994 u opštinskim većima i 674 u većima proizvođača).

Ostale nacionalne manjine odnosno narodnosti zastupljene su u narodnim odborima opština sledećim redom (prvi broj označava odbornike opštinskih veća, a drugi veća proizvođača): Rumuni 211 i 110 (svi u Srbiji), Slovaci 197 i 174 (176 i 163 u Srbiji, 21 i 11 u Hrvatskoj), Turci 197 i 80 (od toga 162 i 71 u Makedoniji), Bugari 135 i 116 (gotovo svi u Srbiji), Česi 87 i 66, Italijani 55 i 34, Rusini 51 i 44, Nemci 20 i 15, Vlasi 18 i 10 (svi u Makedoniji), Rusi 15 i 8, Grci 13 i 1, Cigani 13 i 2. Poljaci po 3 u oba doma.

Školska sprema. — Najviše odbornika ima završenu osnovnu školu ili nepotpunu nižu srednju školu. U oba veća njih u proseku ima 67,6%. Najviše odbornika sa ovom školskom spremom ima u Hrvatskoj (u opštinskim većima 70,2%, a u većima proizvođača 66,8%) i u Srbiji (69,8% i 72,9%), zatim u Bosni i Hercegovini, Sloveniji i Makedoniji, a najmanje ih ima u Crnoj Gori (56,1% u opštinskim većima i 54,5% u većima proizvođača).

Među odbornicima 10,9% je (u opštinskim većima) i 14,9% (u većima proizvođača) sa potpunom nižom srednjom i nepotpunom višom srednjom školom. Takvih odbornika najviše ima u Sloveniji (15,6% i 23,5%), zatim u Hrvatskoj, Crnoj Gori, Makedoniji, Bosni i Hercegovini, a najmanje u Srbiji (9,2% i 11,7%).

Odbornika s potpunom srednjom školom ima u opštinskim većima 10,3%, a u većima proizvođača 7,9%. Po narodnim republikama to izgleda ovako: u Crnoj Gori 15,4% i 15,5%, u Makedoniji 14,1% i 8,0%, u Sloveniji 11,8% i 12,8%, u Srbiji 10,7% i 6,4%, u Hrvatskoj 9,7% i 8,4%, u Bosni i Hercegovini 6,6% i 7,8%.

Odbornika bez školske sprema ili s nezavršenom osnovnom školom ima u opštinskim većima 6,6%, a u većima proizvođača 5,4%. Relativno najviše odbornika sa ovom školskom spremom ima u Bosni i Hercegovini (14,7% i 10,5%), zatim u Makedoniji (10,6% i 8,2%), u Srbiji (5,8% i 5,7%), u Sloveniji (5,2% i 3,7%), u Crnoj Gori (4,1% i 1,9%), a najmanje u Hrvatskoj (2,8% i 2,4%).

Odbornika sa fakultetskom spremom ima u opštinskim većima 3,3%, a u većima proizvođača 3,7%. Relativno najviše takvih odbornika ima u Crnoj Gori (5,9% i 4,1%), zatim u Makedoniji (4,6% i 3,4%), Sloveniji (4,3% i 3,4%), Hrvatskoj (3,5% i 4,6%), Srbiji (3,3% i 3,1%) i u Bosni i Hercegovini (2,0% i 4,2%).

Raniji izbor odbornika. — Od ukupnog broja odbornika opštinskih veća 18.827 su birani prvi put, 8.132 birani su po drugi put, 5.571 biran je dosada tri puta, a 5.474 četiri puta.

U većima proizvođača 20.714 odbornika je izabrano prvi put, 5.155 po drugi put, 3.006 po treći put, a 1.986 po četvrti put.¹

Proizvođačka grupa u kojoj su izabrani odbornici veća proizvođača. — Od 30.895 izabranih odbornika u većima proizvođača 13.637 (44,1%) izabrano je u proizvođačkoj grupi industrije, zanatstva i trgovine, a 17.258 (55,9%) u proizvođačkoj grupi poljoprivrede. U Srbiji i Makedoniji više odbornika izabrano je u grupi poljoprivrede, 8.917 odnosno 1.274, nego u grupi industrije, trgovine i zanatstva, 4.269 odnosno 994. U ostalim republikama taj odnos je obrnut (prvi broj označava odbornike birane u proizvođačkoj grupi industrije, trgovine i zanatstva, a drugi u grupi poljoprivrede): Hrvatska 4.114 i 3.892, Slovenija 1.708 i 762, Bosna i Hercegovina 2.184 i 2.102 i Crna Gora 368 i 311.

Odbornici narodnih odbora srezova

Na prvim sednicama novoizabranih opštinskih veća i veća proizvođača narodnih odbora opština izabrani su odbornici sreskih veća i veća proizvođača narodnih odbora srezova. Tom prilikom izabrana su u sreska veća 6.433, a u

¹ Uračunat izbor u bilo koje veće narodnog odbora.

veća proizvođača 5.533 odbornika i to: u Srbiji 2.640 i 2.201, u Hrvatskoj 1.824 i 1.663, u Sloveniji 485 i 437, u Bosni i Hercegovini 1.039 i 807 i u Makedoniji 445 i 425 odbornika. U Crnoj Gori nisu birani odbornici za sreske narodne odbore, jer su u ovoj Republici srezovi ukinuti.

Pol. — U većima sreskih narodnih odbora ima nešto više žena nego u opštinskim narodnim odborima. Odbornika ženskog pola u sreskim većima ima 9,3%, a u većima proizvođača 7,7%. Relativno najviše žena-odbornika sreskih veća ima u Srbiji (10,8%), zatim u Bosni i Hercegovini (9,3%), Sloveniji (9,2%), Makedoniji (9,1%), a najmanje u Hrvatskoj (8,6%).

U sreskim većima proizvođača žene su relativno najviše zastupljene u Sloveniji (9,6%), zatim u Hrvatskoj (8,4%), Srbiji (8,2%), Makedoniji (6,1%), a najmanje u Bosni i Hercegovini (4,3%).

Među ženama-odbornicima sreskih veća 10,9% ima manje od 25 godina starosti, a u većima proizvođača 18,6% odbornica su omladinke.

Starost. — Većina odbornika oba veća sreskih narodnih odbora ima od 26 do 40 godina starosti: u sreskim većima 66%, a u većima proizvođača 68%. Ovaj odnos je sličan u svim republikama, sem u Sloveniji, gde odbornici sa ovim godinama starosti čine 48,2% u sreskim većima odnosno 57% u većima proizvođača.

Odbornika do 25 godina starosti ima u sreskim većima 2,7%, a u većima proizvođača 4%. Relativno najviše odbornika-omladinaca ima u sreskim većima u Srbiji (3,1%), u AKM Oblasti (6,4%), zatim u Hrvatskoj (2,7%), u Makedoniji (2,5%), u Bosni i Hercegovini (2,2%), a najmanje u Sloveniji (0,8%). U većima proizvođača srezova relativno najviše odbornika do 25 godina starosti ima u Makedoniji i AKM Oblasti (po 5,2%), zatim u Sloveniji (4,3%), u Hrvatskoj (4,0%), u Srbiji i Bosni i Hercegovini (po 3,8%). Od 171 odbornika sreskih veća koji su mlađi od 25 godina 65 (38,0%) je ženskog pola, a u većima proizvođača od 223 odbornika-omladinaca 79 (35,4%) je ženskog pola.

ODBORNICI NARODNIH ODBORA SREZOVA PO POLU I STAROSTI

	Ukupno odbornika	Žene u %	Grupe starosti u %				
			do 25	26-40	41-55	preko 55	nepo- znato
			Sresko veće				
Jugoslavija	6.433	9,3	2,7	66,0	28,7	2,1	0,5
Srbija	2.640	10,8	3,1	70,0	24,8	1,5	0,6
Uža Srbija	1.488	10,7	2,1	72,0	24,0	1,7	0,3
AP Vojvodina	808	12,1	3,7	63,4	30,4	1,5	1,0
AKM Oblast	344	8,4	6,4	77,6	14,8	0,6	0,6
Hrvatska	1.824	8,6	2,7	60,1	33,9	2,9	0,3
Slovenija	485	9,2	0,8	48,2	44,3	6,4	0,2
Bosna i Hercegovina	1.039	9,3	2,2	69,9	26,5	0,9	0,6
Makedonija	445	9,1	2,5	76,6	18,4	0,9	1,6

Veće proizvođača							
Jugoslavija	5.533	7,7	4,0	67,6	25,9	2,1	0,3
Srbija	2.201	8,2	3,8	71,4	22,6	1,8	0,4
Uža Srbija	1.272	8,5	4,3	71,8	21,7	1,7	0,4
AP Vojvodina	659	9,6	2,3	68,9	25,9	2,6	0,3
AKM Oblast	270	3,7	5,2	75,6	18,5	0,4	0,4
Hrvatska	1.663	8,4	4,0	63,8	29,0	2,8	0,3
Slovenija	437	9,6	4,3	57,0	35,9	2,7	—
Bosna i Hercegovina	807	4,3	3,8	69,0	25,4	1,7	—
Makedonija	425	6,1	5,2	70,8	21,9	0,7	1,4

Narodnost. — U oba veća sreskih narodnih odbora ima 416 odbornika Šiptara, od toga u sreskim većima 241, a u većima proizvođača 175. U Srbiji ima u sreskim većima 197, a u većima proizvođača 143 Šiptara, a u Makedoniji 44 u sreskim većima i 31 u većima proizvođača.

U oba veća sreskih narodnih odbora ima 400 odbornika-pripadnika mađarske nacionalne manjine, i to u sreskim većima 233, a u većima proizvođača 167. Odbornici-Mađari su najvećim delom izabrani u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini.

Ostale nacionalne manjine odnosno narodnosti zastupljene su u većima narodnih odbora srezova sledećim redom (prvi broj označava odbornike sreskih veća, a drugi veća proizvođača): Turci 30 i 10 (19 i 8 u Makedoniji, 11 i 2 u Srbiji), Slovaci 25 i 23 (22 i 19 u Srbiji, 3 i 4 u Hrvatskoj), Bugari 22 i 23 (gotovo svi u Srbiji), Česi 22 i 18 (gotovo svi u Hrvatskoj), Rumuni 16 i 9 (svi u Srbiji), Rusini 11 i 14 (gotovo svi u Srbiji), Italijani 10 i 5 (pretežno u Hrvatskoj), Jevreji 6 i 4, Vlasi 3 (u sreskim većima Makedonije), Rusi po tri, Poljaci po jednog odbornika (u Hrvatskoj).

Školska sprema. — Odbornici oba veća sreskih narodnih odbora u većini imaju završenu osnovnu školu ili nepotpunu nižu srednju školu. U Sloveniji i Makedoniji ova većina je relativna, a u drugim narodnim republikama ona je apsolutna. Odbornika sreskih veća sa ovom školskom spremom relativno najviše ima u Hrvatskoj (56,4%), zatim u Srbiji (52,6%), u Bosni i Hercegovini (51,3%), a relativno najmanje u Sloveniji (43,5%) i Makedoniji (38,2%). U većima proizvođača ovih odbornika ima najviše u Srbiji (56,5%), zatim u Hrvatskoj (53%), u Bosni i Hercegovini (50,8%), u Makedoniji (49,4%) i u Sloveniji (48,7%).

Među odbornicima 19,6% (u sreskim većima) i 22,5% (u većima proizvođača) ima sa potpunom nižom srednjom školom ili nepotpunom višom srednjom školom. Takvih odbornika najviše ima u Sloveniji (25,4% i 28,6%), zatim u Makedoniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini (u svima između 20% i 23,8%), a najmanje u Srbiji (16,7% i 20,6%).

Odbornika sa potpunom srednjom školom ima u sreskim većima 18,6%, a u većima proizvođača 12,6%. Po narodnim republikama stanje je sledeće: u Makedoniji 26,3% i 13,6%, u Sloveniji 21% i 16%, u Srbiji 20,2% i 12%, u Bosni i Hercegovini 16,6% i 12,8% i u Hrvatskoj 14,9% i 12,3%.

Odbornika sa fakultetskom spremom ima u sreskim većima 6,1%, a u većima proizvođača 9,3%. Relativno najviše takvih odbornika u sreskim većima ima u Makedoniji (7,9%), zatim u Hrvatskoj i Sloveniji (po 6,4%), u Srbiji (5,9%), a najmanje u Bosni i Hercegovini (5,2%). U većima proizvođača najviše odbornika sa fakultetskom spremom ima u Bosni i Hercegovini (11,8%), zatim u Hrvatskoj (10,2%), u Makedoniji (8,9%), u Srbiji (8,5%), a najmanje u Sloveniji (5,3%).

Odbornika bez školske spreme ili sa nezavršenom osnovnom školom ima u sreskim većima 2,1%, a u većima proizvođača 1,8%.

Raniji izbor odbornika. — Od ukupnog broja odbornika sreskih veća 1.936 izabrano je prvi put, 1.274 po drugi put, 1.268 po treći put, a 1.955 po četvrti put.

U većima proizvođača ima 2.991 odbornik izabran prvi put, 1.093 po drugi put, 761 po treći put, a 688 po četvrti put.²

Proizvođačka grupa u koju su izabrani odbornici veća proizvođača. — Od 5.533 izabrana odbornika u sreska veća proizvođača 3.432 (62,0%) su izabrana u proizvođačkoj grupi industrije, zanatstva i trgovine, a 2.101 (38,0%) u proizvođačkoj grupi poljoprivrede. Po republikama taj odnos je sledeći (prvi broj pokazuje odbornike izabrane u grupi industrije, trgovine i zanatstva, a drugi u grupi poljoprivrede): Srbija 1.204 i 997, Hrvatska 1.072 i 591, Slovenija 349 i 88, Bosna i Hercegovina 551 i 256 i Makedonija 256 i 169.

D. P.

Vidi: »Jugoslovenski pregled« 1957: »Lokalna samouprava«, str. 61–68; »Izborni sistem«, str. 455–458; »Izbori za narodne odbore opština«, str. 507–508.

² Uračunat izbor u bilo koje veće narodnog odbora.

ISPRAVKA:

Na str. 8 »Jugoslovenskog pregleda«, januar 1958, u informaciji »Radni odnosi« prva rečenica drugog stava treba da glasi: »Privredna organizacija samostalno određuje koliko će od ostvarenog dohotka, pošto izdvoji deo za opšte društvene potrebe, upotrebiti za lične dohotke a koliko za svoje fondove«.

OMLADINSKE RADNE AKCIJE

Učešće omladine na dobrovoljnim radnim akcijama je jedna od karakteristika u posleratnoj izgradnji Jugoslavije. Radne akcije, organizovane još u prvim godinama rata i, naročito, neposredno posle oslobođenja, dale su ogroman ekonomski doprinos Jugoslaviji, koja je brzim tempom iz teških ratnih razaranja dizala novu privredu. One su imale i veliki politički i vaspitni značaj za graditelje i čitavu omladinu: bile su socijalistička škola mladog pokolenja Jugoslavije.

Omladina je izgradila četiri velike i sedam manjih pruga, Autoput Beograd — Zagreb (na kome ove godine nastavlja deonicu do Ljubljane, a kasnije će nastaviti od Beograda do Đevdelijske, kako bi time potpuno završila modernu autostradu »Bratstvo-Jedinstvo«, koja će prolaziti kroz celu zemlju), učestvovala u izgradnji Novog Beograda, 14 velikih industrijskih preduzeća, pet najvećih hidrocentrala i na većim melioracionim radovima u republikama.

Kad su prestale velike savezne radne akcije, omladina je učestvovala na manjim, lokalnim akcijama, kojih je od 1953 g. do 1957 g. bilo ukupno 18.500 sa 1.070.000 učesnika. Te akcije su obično počinjale 1 aprila, na tradicionalni dan proslave Omladinskih radnih brigada, i izvodile se u okviru komune — na izgradnji sportskih objekata, škola, puteva, domova kulture, pošumljavanju i raznim drugim komunalnim potrebama. Iako lokalne po načinu izvođenja, neke od njih su od šireg značaja, naprimer, izgradnja zadrugnih domova, započeta 1948 g., u kojoj je 600 hiljada omladinaca i omladinki učestvovalo na podizanju 4.000 domova, ili izgradnja sportskih objekata, često malih i provizornih, ali omladini vrlo potrebnih, kojih je tokom 1955 g. i 1956 g. podignuto preko 5.000.

Samo na saveznim i većim republičkim radnim akcijama u vremenu od 1945 g. do 1952 g. učestvovalo je preko milion mladića i devojaka. Oni su dali oko 60 miliona radnih dana i izgradili oko 70 velikih objekata, počev od pruga pa do velikih fabrika i hidrocentrala.

Poseban ekonomski značaj omladinskih radnih akcija je u tome što je krupne objekte omladina završavala mnogo brže nego da su se gradili samo stručnom radnom snagom. Pruga Brčko — Banovići izgrađena je u rekordnom vremenu: za šest meseci 90 kilometara, 242 kilometra pruge Šamac — Sarajevo izgrađeno je za sedam i po meseci: predviđalo se da će se radovi na Autoputu Zagreb — Ljubljana završiti za osam meseci umesto za dve godine, koliko bi trajali kad bi se izvodili bez omladinskih radnih brigada. Zahvaljujući učešću omladinskih brigada, nekoliko najvećih industrijskih preduzeća i hidrocentrala pušteno je znatno brže u pogon.

Ocenjujući značaj omladinskih radnih akcija predsednik Tito je u referatu na Šestom kongresu Saveza komunista Jugoslavije rekao:

»Danas je već čitavom svijetu poznato kakav je besprimjeran radni heroizam pokazala naša Narodna omladina, a pokazuje ga i danas, dajući svoj bogati prilog našoj socijalističkoj zajednici.

Omladina je preuzela na sebe i ostvarivala velike obaveze, kao što su naši dosada najkrupniji objekti: željezničke pruge u dužini od 422 kilometra, Autoput Beograd — Zagreb, velike tvornice, kao što su: Fabrika mašina alatlika u Železniku, Fabrika šamota u Arandelovcu i Tvornica parnih kotlova i hidrauličnih strojeva u Zagrebu. Omladina je, dalje, radila na izgradnji hidrocentrala u Jablanici, Mavrovu, Vlasini i Vinodolu, na izgradnji industrijskih objekata u Zenici, Varešu, Goraždu, Željezari Nikšić, Valjaonici bakra u Sevojnu, Fabrici kablova u Svetozarevu, Tekstilnoj fabrici u Novom Pazaru, Fabrici magnezita u Kraljevu i mnogim drugim objektima.

Ove radne akcije omladinskih brigada nisu samo dale krupan materijalni doprinos našoj socijalističkoj izgradnji, već i doprinos moralno-političkom, ideološkom i kulturnom uzdizanju omladine koja je na zajedničkom radu i sama

sebe izgrađivala. Stotine hiljada omladinaca iz cijele zemlje, seoska omladina, gradska, iz privrede i škola, upoznala se međusobno, vidjela razne krajeve i napore naših naroda, ogromne uspjehe, jedinstveno gledanje svih naših naroda na potrebu da se što prije izvučemo iz zaostalosti i riješenost da budemo sami gospodari na svome. Na radnim akcijama odvijao se vrlo intenzivan prosvjetni rad. Oko 65.000 omladinaca i omladinki naučilo je da čita i piše. Održavani su kursevi na kojima je vaspitavana naša omladina, naročito seoska. Učestvovanje seoske, školske i omladine iz privrede u zajedničkom radu doprinijelo je mnogo da se dobiju pravi pojmovi o radu u socijalističkoj zemlji. Rad je dobio onaj značaj koji mu pripada — da bude ponos čovjeka u novom društvu, da bude potreba čovjeka, a ne kao što je u kapitalističkom društvu, nužno zlo i nešto čega se veliki dio ljudi ponekad i stidi.

Zajednički život omladine iz raznih republika na radnim akcijama učinio je mnogo na učvršćenju bratstva i jedinstva među našim narodima, a i na upoznavanju sa omladinom van naše zemlje, koja je, inspirisana radnim elanom naše omladine, došla i lično na te radne akcije i postala sama naš prijatelj, a poslije, u svojim zemljama, i propagator prijateljstva prema novoj Jugoslaviji.

Na zajedničkim radnim akcijama probudio se, naročito kod seoske omladine, veći interes za sport i kulturu uopće i na taj način omladinci su postali u svojim selima, među masama, nosioci svega onog što su naučili.

Prve radne akcije

Još u toku rata, početkom avgusta 1942 g., formirana je i Prva sanička omladinska radna brigada. Ona je bila sastavljena od 2.000 brigadista, uglavnom devojaka, jer su mladići bili tada u vojnim jedinicama. Po uzoru na vojne jedinice brigada je bila podjeljena na bataljone i čete, imala svoje »operativno područje« — plodnu Saničku dolinu i svoj »borbeni zadatak« — ubrati letinu na domaku neprijateljskih mitraljeskih gnezda i bunkera. Za 90 dana, pretežno noćnog prikradanja u blizini neprijateljskih položaja, brigada je požnjela 120 vagona žita i sakupila 150 vagona pasulja i krompira. Za vreme Četvrte neprijateljske ofanzive brigada je napustila svoj teren i otišla da prenosi teške ranjenike.

Posle Saničke, formirane su 1943 g. Prva drvrska radna brigada »Rajko Bosnić«, Prva Dubička »Zoja Komsodemanjskaja«, Druga drvrska »Marija Bursać« itd. Od formiranja prve radne brigade pa do kraja rata omladina Jugoslavije dala je ukupno oko 35 miliona dobrovoljnih radnih dana.

Još dok su na Sremskom frontu vođene borbe omladina je preduzela tri veće radne akcije. U zimu 1944—1945 g. dve hiljade mladića i devojaka iz Srbije odlaze na planine Rudnik i Crni Vrh da bi isekle i transportovale drva za Beograd i ranjene borbe koji su ležali u nezagrejanim bolnicama. Isto toliko omladinaca otišlo je u rano proleće 1945 g. u Srem na berbu kukuruza — neposredno iza borbene linije. Nešto kasnije radne brigade iz Srbije, Makedonije, Crne Gore i Bosne, sa oko 15.000 brigadista, došle su u Vojvodinu na prolećne poljoprivredne radove da bi zasejale napuštenu polja. Te brigade su obradile 49.000 jutara zemlje. Više stotina mladića iz Srbije prenelo je na ledima 18.650 kilograma žita iz Užica do Sandžaka za naselja koja su ostala bez hrane.

U leto 1945 g. 1.500 zagrebačkih studenata i srednjoškolaraca i 1.800 omladinaca iz Međumurja otišlo je na žetvu slavonskih polja, a 5.000 mladih Ljubljančana preuzelo je obradu Kraških polja.

U svim gradovima omladinske radne jedinice učestvovala su u mnogim lokalnim akcijama za obnovu privrede i saobraćaja, na sakupljanju pomoći najteže postradalim krajevima, na sakupljanju starog gvožđa, starih krpa, hartije i drugih sirovina neophodnih za obnovljene fabrike koje su počinjale rad. Samo u Bosni u radnim jedinicama bilo je oko 117.000 omladinaca i omladinki. U to vreme 4.000 brigadista Like opravilo je 130 kilometara pruge, 6.000 Slavonaca — 172 kilometra, 3.000 Banijaca — 25 kilometara.

U takmičenju za Treći kongres Narodne omladine Jugoslavije koji je održan 1946 g. više od 700 hiljada omladinaca i omladinki dalo je 5,700.000 radnih dana. Oni su u tom takmi-

čenju popravili 5.700 kuća, 805 škola, 284 kilometra pruge, izgradili više od 1.000 novih kuća, obradili 660.000 hektara zemlje i zasadili 12 miliona stabala.

Najveće savezne radne akcije

Među većim saveznom omladinskim radnim akcijama izdvajaju se sledeće:

Pruga Brčko – Banovići bila je prva velika savezna omladinska radna akcija. Izgradnja je počela 1. maja 1946 g., a prvi voz pun uglja prošao je ovom prugom sedmog novembra iste godine – 22 dana pre roka. U tom rekordnom vremenu potpuno je završeno i predato saobraćaju 90 kilometara pruge normalnog koloseka, koja je omogućila punu eksploataciju bogatih ugljenokopa Banovića i brži ekonomski razvoj celog industriskog basena u široj okolini Tuzle.

Na izgradnji ove pruge učestvovalo je 62.268 mladića, devojaka u tri smene od po dva meseca. Oni su iskopali 1.361.680 kubnih metara zemlje i 134.460 kubnih metara kamena, u 291 nasip ugradili 1.110.000 kubika zemlje, prokopali 161 usek, sagradili 22 mosta u ukupnoj dužini od 445 m i probili tri tunela u ukupnoj dužini od 667 m (najduži, Majevica, 394 m, sagrađen je za 120 dana), postavili 11,5 kilometara staničnog koloseka, podigli 117 staničnih zgrada i ugradili 5.123.347 kilograma cementa.

Gotovo svi poslovi obavljani su ručnim radom, jer je od mehanizacije na ovoj pruzi bilo samo 14 kompresora, 21 mešalica, 13 drobilica, 23 buldožera i 14 pumpe.

Na ovoj akciji upečatljiva je bila borba sa stihijom na Kiseljaku. Krajem septembra veliki usek na kome se radilo dva i po meseca bio je zbog ruča (podzemno kretanje i klizanje slojeva zemlje) srušen. Doneta je odluka da se na tom mestu podigne tunel dug 200 metara. Sa Majevice je prebačena minerska brigada koja je zajedno sa Grčkom i Somborskom brigadom, u blatu i mulju, počela da diže tunel pod otvorenim nebom. To je bio jedini način da se pruga preda saobraćaju u predviđeno vreme. Pod kišom i snegom prsti su se ledili za mokre lopate. U više navrata brigade su odbile zahtev inženjera da se rad zbog nevremena prekine. Umesto toga, smena koja je trebalo da pođe u logor ostala je i dalje na radilištu sa drugom smenom. Sutradan, 25 oktobra sneg je prekrrio čitavo radilište, a rad je nastavljen još bržim tempom. Taj dramatični sukob ljudi i stihije trajao je čitav mesec – sve dok tunel nije bio završen.

Pruga Šamac – Sarajevo je druga velika savezna radna akcija, koja je po broju učesnika četiri puta veća od prethodne, a po dužini tri puta. Radovi na ovoj pruzi počeli su 1. aprila, a saobraćaj – 17. novembra 1947 g., 12 dana pre roka. Pruga ima veliki ekonomski značaj, jer prolazi kroz najbogatija nalazišta uglja i gvožđa, i sa ostalim delovima zemlje povezuje metalurške gigante Zenicu, Vareš i dve koksare.

U izgradnji ove pruge učestvovalo je 217.234 omladinaca i omladinki. Oni su položili 242 kilometra otvorene pruge i 60 kilometara staničnog koloseka. Pri izgradnji nasipa, probijanju useka i zaseka iskopano je, prevezeno i ugrađeno 5.520.000 kubnih metara zemlje i kamena. Za betonske radove i pošljunčivanje pruge iskopano je 850.000 kubnih metara šljunka. Izgrađeno je i 9 tunela u ukupnoj dužini od 2.478 metara (najduži tunel je Vranduk – 1.534 metra). Izgrađeno je i 17 mostova u dužini od 90 do 100 metara i oko 800 manjih mostova i propusta, čija je ukupna dužina 2.267 metara. Najveći most je Most Narodne omladine Jugoslavije, dug 600 metara, sa gvozdenom konstrukcijom teškom 832 tone.

I na ovoj pruzi najveći deo posla obavljen je ručnim radom. Mašina je bilo više, ali su i poslovi bili mnogo obimniji. Upotrebljeno je 108 buldožera, 90 kompresora, 27 automatskih nabijača, 21 drobilica i 19 traktora.

Dobojski nasip – veliki objekat u koji je trebalo ugraditi 230.000 kubika zemlje – karakterističan je detalj za tempo rada na ovoj pruzi. Zbog čestih kiša i nevremena došao je u pitanje rok završetka nasipa. U brigadama je samoinicijativno nikla ideja da se radno vreme produži na 9 pa i 10 časova. Kasnije se radilo i po 12 časova, a zatim se izgubio svaki pojam o radnom danu, pa poslednja tri dramatična dana i noći, punih 60

časova, na dobojskom nasipu gotovo niko nije spavao, sve dok obaveza nije na vreme izvršena.

Autoput »Bratstvo – Jedinstvo« je najveća i po broju učesnika najmasovnija radna akcija. Na dužini od 382 kilometra – 319.155 graditelja (svaki po dva meseca) borilo se od 1. aprila 1948 g. do 30. jula 1950 g. da kroz močvarne i šumovite slavonske terene izgradi moderan kolovoz širine 9 metara (sa predviđenom dogradnjom još jedne polovine istih razmera).

Na ekonomski značaj Autoputa pretседnik Tito je ukazao još 1945 g. u jednom svom govoru: »Da bismo bili napredna zemlja, moramo izgraditi nove moderne ceste. Prvo ćemo početi izgradnju autostrade Beograd – Zagreb, i na taj način povezati ne samo naša dva najveća grada, već i mnoge naše krajeve koji će se na nju naslanjati.«

NAJVEĆE OMLADINSKE RADNE AKCIJE

Autoput je samo za 5 otsto duži od vazdušne linije Beograd – Zagreb, za 76 kilometara kraći od starog puta, a vožnja je za 40 otsto jeftinija nego pre njegove izgradnje – kad se izračuna ušteda u gorivu, gumama i veku trajanja vozila. Ovaj put prolazi kroz najplodnije krajeve zemlje.

Za vreme izgradnje iskopano je i ugrađeno 17.660.187 kubika zemlje, humizirano 3.056.000 kvadratnih metara površine puta, položeno 507 kilometara normalnog koloseka za transport materijala (duže od pruge Beograd – Zagreb), iz izvozišta izvađeno oko 600.000 vagona materijala. Za samopregoran rad odlikovano je 200 brigada, proglašeno 40.000 udarnika i pohvaljeno 70.000 graditelja Autoputa.

Podvige i samopregor graditelja Autoputa mogu ilustrovati dva detalja. Kad su u tim kišnim i hladnim novembarskim danima otkazale poslušnost mašine na izgradnji mosta na reci Lubnju, graditelji su, da bi osigurali temelje mosta, svojim porcijama izbacivali mulj i vodu iz hladne reke. A kad je jak mraz ugrozio betonske radove na vijaduktu kod Novske, brigadisti su skidali čebad sa svojih kreveta i njima pokrivali beton da se ne smrzne i ne ugrozi ispunjavanje preuzete obaveze.

Novi Beograd je takođe veća savezna radna akcija koja je trajala više od jedne godine. Na njoj je od 1948 g. pa tokom još tri godine učestvovalo ukupno 140.000 graditelja, koji su ugradili 30 miliona kilograma betona i 100 miliona cigli. Omladinske brigade na ovoj akciji gradile su zgradu Saveznog izvršnog veća i veliki hotel, zatim stanbene kolonije na Bežaniji i Tošinom Bunaru. Omladinske brigade učestvovala su još na izgradnji velikog sportskog stadiona u Beogradu, rekonstrukciji Terazija, podizanju palate »Jugoslovenske knjige«, Saveza sindikata i »Borbe«, nove zgrade Narodne skupštine Srbije, zgrade današnjeg hotela »Metropol« i stanbenih blokova na Karaburmi, u Hilendarskoj, Štrosmajerovoj i Sazonovoj ulici.

Pruga Dobojski nasip – Banjaluka je poslednja velika savezna omladinska akcija u tom periodu. Od 1. marta do 20. decembra 1951 g. 86.567 mladića i devojaka u smenama od po dva meseca radilo je na izgradnji 90 kilometara pruge kroz

skoro neprohodan teren. Oni su iskopali, prevezli i u nasipe ugradili 1.800.000 kubnih metara zemlje i kamena, podigli 34 mosta i 295 betonskih propusta ukupne dužine od 1.777 metara, i postavili 17 kilometara staničnog koloseka. Najteži deo izgradnje pruge predstavljala su tri tunela, čija je ukupna dužina 3.405 metara. Tunel Ljeskove Vode, dug 1.506 metara bio je ne samo najteži objekat na ovoj pruzi, nego i najteži objekat takve vrste koji se kod nas uopšte gradio. Za vreme probijanja tunela stručni radnici i omladinci morali su da se bore sa vodom i živim peskom, tako da je jedan deo tunela građen i pomoću kesona. Zbog tog tunela bilo je potrebno podići 50 km pomoćne pruge i transportovati 400.000 tona raznog materijala.

Ostale veće omladinske akcije

Omladina Jugoslavije imala je još nekoliko manjih saveznih i većih republičkih akcija, koje su po svojim osnovnim karakteristikama istovetne sa najvećim radnim akcijama. Pruga Nikšić – Titograd, duga 53 kilometra, započeta je aprila 1947 g., a završena 5 jula 1948 godine. Na njoj je učestvovalo oko 30.000 omladinaca i omladinki pored frontovskih brigada. Izgrađeno je 11 tunela u ukupnoj dužini od 3.241 metar, podignuto 9 mostova, iz useka izbačeno 1.359.000 kubika zemlje, a u 64 nasipa ugrađeno 1.154.000 kubnih metara materijala. Omladina je takođe izgradila još sedam manjih pruga: Kučevo – Brodice (16 kilometara – 1948 g.), Puračić – Doboj, Sežana – Dutovlje (7 km – 1948 g.), Gradačac – Modrič, Goleš – Belačevac, Foča – Goražde i Tresje – Borovnica u Sloveniji (11 km – 1947 g.). Omladinske brigade su podigle i pionirske pruge u Beogradu (5,5 km – 1947 g.), Zagrebu (3 km – 1947 g.), Sarajevu (7 km – 1948 g.), Ljubljani (4 km – 1948 g.) i Skopju (5,5 km – 1948 g.).

Značajno je učešće omladine na izgradnji krupnih industrijskih objekata koji su postali simbol naše ekonomske nezavisnosti i socijalističke izgradnje. Najvažniji objekti su: fabrika teških mašina alatlika »Ivo Lola Ribar« u Železniku kraj Beograda, Željezara Zenica, Fabrika hidrauličnih strojeva u Žitnjaku kod Zagreba, fabrika »Titan« u Kamniku, Valjanica bakra u Sevojnu, Fabrika šamota u Arandelovcu, Fabrika šamota u Mladenovcu, Tekstilna fabrika u Novom Pazaru, vojno preduzeće »Krušik« kod Valjeva, Fabrika magnezita u Kraljevu, industrijski objekti u Goraždu i Foči, vojnoindustrijski objekti u Hadžićima, Fabrika kablova u Svetozarevu i Željezara u Nikšiću.

Omladina je svojim radnim akcijama dala veliki doprinos i elektrifikaciji zemlje učešćem u izgradnji pet najvećih hidrocentrila: Jablanice, Mavrova, Vinodola, Vlasine i Zvornika. Na tim akcijama omladina je u više smena, često i više godina, izvodila i najteže radove, boreći se sa stihijom, koja je često poplavom ugrožavala njen trud.

Značajne su i omladinske radne akcije na velikim melioracionim radovima. Naprimjer, kanali: posavski (dug 41 kilometar – 1946 g.), begejski, vidopoljski i jesenički, melioracija Strumičkog polja, kanalizacija Ralje, regulacija Gorske Rike i Resice, izgradnja nasipa kod Velikog Gradišta.

Omladinske radne brigade podigle su i mnoge druge objekte: studentske gradove u Zagrebu, Sarajevu, Ljubljani i Skopju, pionirske gradove u Beogradu i Zagrebu, fiskulturne stadione u Beogradu i Sarajevu, učestvovala u izgradnji Nove Gorice, sela Radičeva, Bešenova itd.

Lokalne radne akcije

Uporedo sa velikim saveznm akcijama postojale su i lokalne. U 1948 g. na saveznm akcijama bilo je 132.000 omladinaca, na republičkim 78.000, a na lokalnim 114.000. Posle prestanka saveznih akcija i izvesnog zatišja na tom sektoru omladinske aktivnosti, ponovo su oživele omladinske radne akcije – prvenstveno u lokalnim razmerama, opštinama i srezovima, a delimično i u okviru republika. Od 1953 g. do 1957 g. bilo je 18.500 lokalnih radnih akcija, sa ukupno 1.070.000

učesnika, koji su najčešće živeli logorskim životom – kao i učesnici saveznih akcija. Preko tih lokalnih akcija omladina je nastojala da reši i neke materijalne probleme svog sportskog i društveno-zabavnog života.

Najznačajnija je akcija izgradnja zadružnih domova, koja je u celoj zemlji otpočela 1948 g. i trajala više godina. U njoj je učestvovalo 600.000 mladića i devojaka i podiglo 4.000 domova. Izgradnja sportskih objekata u manjim mestima, namenjenih prvenstveno potrebama omladine bila je velika akcija. U toku 1955 g. i 1956 g. podignuto je preko 5.000 manjih, često i provizornih sportskih objekata.

Potpuniju sliku lokalnih radnih akcija daje njihov kratak pregled po republikama u periodu od 1953 g. do 1958 g.

Srbija. – Preko 74.000 omladinaca i omladinki u 1954 g. i 1955 g. radilo je na izgradnji sportskih objekata po selima, pri školama i preduzećima. Podignuto je 1.367 objekata. Uporedo s tim, omladina Srbije je radila i na 5.395 različitih manjih objekata, počev od kanala za navodnjavanje i regulacije potoka pa do izgradnje škola i omladinskih domova.

Tokom 1956 g. i 1957 g. na lokalnim radnim akcijama u Srbiji učestvovalo je 170.000 graditelja na 2.840 raznih objekata. Više od 3.000 omladinaca i omladinki Gnjilanskog sreza radilo je na regulaciji Južne Morave, omladina Negotinskog sreza na isušivanju Negotinske nizije, oko 1.700 omladinaca u Pečkom srezu izgradilo je put dug 41 kilometar, omladina Kosovske Mitrovice radila je na komunalnim objektima grada, omladina Vojvodine na izgradnji i opravci melioracionog sistema, više od 10.000 mladića i devojaka Beograda učestvovalo je na izgradnji Beogradskog sajmišta i omladinskog stadiona, omladina Čačanskog sreza na izgradnji kanala za navodnjavanje, omladina Kragujevca na podizanju spomen-parka i sportskog stadiona itd.

Hrvatska. – Najpoznatija akcija omladine Hrvatske je izgradnja hidrocentrale Novi Vinodol. U 1953 g. radilo je 16.000 mladih na podizanju velike brane na Omladinskom Jezeru.

Tokom 1955 g. 4.000 omladinaca i omladinki izgradilo je 389 sportskih objekata. Godine 1956 101.560 mladih dalo je 1.929.428 dobrovoljnih radnih časova na 1.462 lokalna objekta. Od većih lokalnih akcija u 1956 g. i 1957 g. važne su: put Daruvar – Petrov Vrh, pruga Lipik – Seovica, isušenje Konavljanskog Polja, izgradnja hidrocentrale Peruča, Brkinski put, Vrljički put, izgradnja veštačkog jezera na Varaždini Bregu, radovi na kanalu Lendava, putevi Koprivnica – Bjelovar, Breštača – Bajir, Soljani – Stročinci, izgradnja kanala Kamare, »Batinske«, melioracija Ivanjskog polja, regulacija reke Orašnice u Kninu.

Slovenija. – U 1955 g. 7.524 mlada graditelja učestvovala su na podizanju 261 sportskog objekta. U 1956 g. učestvovalo je 11.666 graditelja na 265 različitih objekata, a u prvom polugodištu prošle godine 5.617 brigadista na 201 objektu. Pored sportskih terena, kojih je najviše, omladina Slovenije je podizala i objekte koji joj služe za društveno-zabavni život: kulturno-prosvetne i omladinske domove, parkove, letnje terase za igru itd.

Makedonija. – U 1954 g. i 1955 g. izgrađena su 142 sportska terena i objekta. Istovremeno, omladina Makedonije je imala razne manje akcije na podizanju sanitarnih objekata, pošumljavanju i opravci puteva. Ukupno je bilo 1.396 akcija sa 37.692 učesnika.

U 1956 g. bile su tri republičke akcije: na regulaciji Crne Reke u Pelagoniji, melioraciji Prespe i izgradnji vodoprivrednog sistema u Lipkovu. Organizovane su i dve veće sreske akcije: izgradnja šumskog puta za Kožuh i »Partizanske ulice« u Skopju. Na tim akcijama učestvovalo je u dvomesečnim smenama ukupno 5.945 brigadista, među kojima i 484 iz Beograda i Titovog Užica.

Bosna i Hercegovina. – U prvom planu lokalnih akcija u ovoj Republici tokom 1954 g., 1955 g. i deo 1956 g. bila je izgradnja novih škola. Podignuto je 389 novih škola sa 709 učionica, dovršeno 445 ranije započetih i adaptiranih 631 škola. Na svim tim radovima dato je 967.650 radnih dana.

U 1956 g. i 1957 g. težište je bilo na izgradnji sportskih terena. Na tome je dato 1.029 radnih dana. U prošloj godini omladina Bosne i Hercegovine radila je i na izgradnji prostorija za društveno-zabavni život.

Crna Gora. — U akciji podizanja sportskih objekata omladina Crne Gore je izgradila 258 igrališta za odbojku, košarku, nogomet i rukomet, 7 atletskih staza, 24 streljista i opravila dve fiskulturne sale. Ona je takođe učestvovala na izgradnji stadiona u Nikšiću, Titogradu, Cetinju i Pljevljima, na izgradnji, dovršenju ili opravci 173 prostorijske za društveni život i škole. Pored toga, izgradila je 25 kilometara seoskog puta i učestvovala u pošumljavanju goleti. Na svim tim akcijama bilo je ukupno 47.513 omladinaca i omladinki, koji su dali 1.560.000 dobrovoljnih radnih časova.

Omladinske akcije — škola socijalističkog vaspitanja

Ekonomska vrednost omladinskih akcija gotovo je neprocenjiva. U svom intervjuu »Omladini«, povodom 10-godišnjice omladinskih brigada, u aprilu 1956 g., pretsednik Tito je rekao: »Ja mogu mirne duše ovdje kazati da je uloga naše omladine u obnovi zemlje i u prvim godinama izgradnje bazične industrije imala odlučujući značaj u savlađivanju naših ekonomskih teškoća u tom periodu.«

Ali isto tako neprocenjiva je i druga strana radnih akcija — ono što one daju svojim graditeljima. Ogroman politički, kulturni i vaspitni značaj radnih akcija najbolje ilustruje jedna jednostavna i duboko istinita parola koja je nikla još na prvoj velikoj saveznoj akciji: »Mi gradimo prugu — pruga gradi nas«. I nimalo se ne preteruje kad se kaže da su omladinske radne akcije jedinstvena i svojevrsna škola socijalističkog vaspitanja omladine. Na njima se okupljaju mladi ljudi iz čitave zemlje, upoznaju i zbližavaju neposredno na zajedničkom poslu, razvijajući bratstvo i jedinstvo. Na njima se stiče i neguje ljubav prema fizičkom radu, što vrlo pozitivno utiče na zbližavanje školske omladine sa seoskom i radničkom, na smanjivanje razlika kod mladih ljudi između umnog i fizičkog rada.

Na njima mladi graditelji masovno razvijaju političku, kulturnu, prosvetnu, stručnu i sportsku samodelatnost. U slobodnim časovima održavaju se razni kursevi, počev od analfabetskih pa do minerskih.

Prema zaokrugljenim statističkim podacima na većim radnim akcijama je opismenjeno 70.000 analfabeta, završilo je stručne kurseve oko 40.000 graditelja, održano 70.000 političkih predavanja, održano 75.000 stručnih predavanja, pročitano 500.000 knjiga, održano 70.000 časova fiskulture, bilo 700.000 takmičara za fiskulturnu značku.

Ukupnih podataka o kulturnim priredbama, smotrama, filmskim predstavama, drugarskim večerima kraj logorskih vatri — nema. Ali ih ima pojedinačno, sa krupnijih akcija.

Na pruzi Brčko — Banovići opismenjeno je 11.059 analfabeta, izdato 1.875 zidnih novina, radilo 3.177 čitalačkih grupa sa 60.365 učesnika, održano 1.650 političko-vaspitnih, 950 popularno-naučnih i 908 stručnih predavanja, organizovana su 304 hora i 142 diletantske grupe, održane 463 priredbe, 516 debatih časova, 276 usmenih novina i 94 literarne večeri. Na pruzi je izlazio nedeljni list graditelja, postojala radiostanica i radila četiri kino-aparata, koji su dali 163 pretstave.

Na pruzi Šamac — Sarajevo bilo su 683 analfabetska tečaja na kojima su opismenjena 13.644 polaznika, održano je 12.995 predavanja sa 2.320.934 slušaoca, 2.296 priredbi u samim brigadama, 1.088 priredbi kulturno-umetničkih društava koja su gostovala na pruzi, 624 pozorišne pretstave, 1.709 bioskopskih pretstava i 173 festivala. U brigadama je bilo formirano 468 diletantskih i 511 folklornih grupa, a u horovima su bila 19.624 graditelja. Na pruzi je izlazio dnevni list graditelja i postojala radiostanica. Na akciji je održano ukupno 49.007 fiskulturnih takmičenja sa 510.462 učesnika.

Omladinske radne akcije bile su i škola novih kadrova. Mnogi mladići su direktno sa akcije odlazili u privredu. Na pruzi Brčko — Banovići osposobljeno je 68 vozača buldožera, 440 stručnih minera, 230 polagača koloseka, 768 pomoćnika nadzornika, 1.500 zidara, 275 geometara i tehničara, 69 mehaničara i šofera, 63 telefonista, 930 evidentičara i statističara.

Na pruzi Šamac — Sarajevo ta aktivnost je bila još mnogo veća. Održano je 167 stručnih kurseva sa 15.083 polaznika. Iz oblasti industrije bilo je 17 tečajeva, rudarstva — 4, saobraćaja — 93, poljoprivrede — 40, trgovine i snabdevanja — 8 i dr. Sa ove pruge 11.917 brigadista upućeno je direktno u privredu, a u stručne škole 1.112. Sa Autoputa u privredu je otišlo 20.000 novih radnika.

I na lokalnim akcijama, na kojima se živelo logorskim životom, bio je razvijen kulturni, politički, sportski i zabavni život graditelja.

Učešće pripadnika Armije

Na svim većim omladinskim akcijama učestvovali su i pripadnici Jugoslovenske narodne armije, bilo kao vojnici, bilo kao tek demobilisani borci koji su iz kasarne prvo išli na akciju, pa onda kući. Na pruzi Brčko — Banovići bili su samo u stručnim jedinicama, na pruzi Šamac — Sarajevo bilo ih je nešto više, na pruzi Doboj — Banjaluka bilo je već samo demobilisanih boraca 7.900, a na Autoputu njihovo učešće bilo je najmasovnije. Oko 70.000 vojnika i oficira često su bili tamo gde je bilo najteže na Autoputu, ispunjavajući sve zadatke vojnički disciplinovano, mladalčki poletno i udarnički požrtvovano. Inženjerske jedinice bile su na najopasnijim objektima Autoputa: na mostovima preko Orljave i Ilove, na vijaduktu kod Novske itd. Vojnici su najviše bili na finišerima, kompresorima i u kamenolomima. O njihovom elanu najbolje govori podatak da je u nekim jedinicama udarnika bilo i 95%.

Armija je omladinskim akcijama davala i veliki broj instruktora za predvojničku obuku, zatim sanitetsko osoblje, fiskulturne stručnjake i druge stručne rukovodioce.

Brigadisti i narod

Kad se govori o omladinskim radnim akcijama, treba posebno nešto reći i o odnosu graditelja i naroda. Najveće radne akcije su mahom izvođene u krajevima koji su privredno i kulturno bili pretežno zaostali (sve tri pruge u Bosni). Za ljude oko tih pruga često je kontakt sa brigadistima i omladinskim logorima bio i prvi ozbiljniji dodir sa higijenom, prosvetom, knjigom, filmom, kolektivnim radom — sa mnogo čime što im je pružalo opipljivija saznanja o životu van njihovih sela.

Omladinske brigade su u najbližim selima samoinicijativno organizovale analfabetske tečajeve, manje sanitarne akcije, počev od krećenja do dezinfekcije, zatim lekarske preglede, preglede stoke, podizanje česama itd. Meštani su ponekad uzimali učešća u radovima, a često, obično nedeljom, dolazili u omladinske logore i donosili poklone u voću i hrani. Kad su graditelji odlazili, za njima je ostajalo probuđeno interesovanje seljaka za svet van njihovih sela i prve želje zaostalih ljudi da menjaju stari način života.

Učešće stranih omladinaca

Na radnim akcijama omladine Jugoslavije praktično se ostvarivala ideja o međusobnom upoznavanju i zbližavanju mladih ljudi raznih zemalja, nacionalnosti, vere i političkih ubeđenja. Na pruzi Šamac — Sarajevo radilo je 56 inostranih brigada sa 5.842 graditelja iz blizu 40 zemalja sa svih pet kontinenata. Na toj akciji bila je omladina iz Alžira, Australije, Austrije, Albanije, Burme, Bugarske, Vijetnama, Grčke, Danske, Engleske, Egipta, Izraela, Indije, Irana, Islanda, Irske, Južne Afrike, Kine, Konga, Kanade, Maroka, Martinika, Malaje, Madagaskara, Madarske, Norveške, Nemačke, Novog Zelanda, Poljske, Rumunije, Republikanske Španije, Sjedinjenih Američkih Država, Trsta, Francuske, Holandije, Čehoslovačke, Švedske, Švajcarske. Na istoj pruzi bile su i dve internacionalne omladinske brigade, prva sastavljena od mladih Engleza, Holandana, Čehoslovaka, Italijana, Francuza, Indusa i Šveđana, a druga od omladine Austrije, Danske, Holandije, Italije, Kanade, Izraela, Malaje, Maroka, Alžira.

Ukupno na prugama Brčko — Banovići, Šamac — Sarajevo i Autoputu bilo je 10.000 inostranih brigadista. UNESCO je prihvatio ideju dobrovoljne radne akcije kao pogodnu formu

razvijanja međunarodnog razumevanja i prijateljstva i dao podršku praktičnoj primeni i širenju te ideje. Nekoliko hiljada jugoslovenskih omladinaca i omladinki učestvovalo je na radnim akcijama i radnim logorima omladine u više stranih zemalja (Poljskoj, Engleskoj, Bugarskoj, Danskoj, Francuskoj, Čehoslovačkoj, Albaniji).

Autoput Ljubljana — Zagreb

Ove godine omladina Jugoslavije nastavlja s velikim saveznim radnim akcijama. Predsednik Josip Broz Tito je na Šestom kongresu Narodne omladine Jugoslavije postavio pred mladu generaciju zadatak — definitivnu izgradnju Autoputa »Bratstvo—Jedinstvo« od Ljubljane do Đevdelije. Ove godine se završava deonica od Ljubljane do Zagreba. Ona je duga 130 kilometara. Već su izgrađena 63 kilometra, tako da je ostalo još 77 kilometara, od kojih u Sloveniji 61, a u Hrvatskoj 16 kilometara.

Kad ceo Autoput bude gotov, onda će se od Ljubljane do Đevdelije protezati magistrala duga 1.090 kilometara. Deo od Beograda do Đevdelije iznosi 578 kilometara i on će se graditi u nekoliko etapa.

Na ovogodišnjoj akciji učestvovali su oko 55.000 graditelja. U prvom mesecu posle najavljivanja ovogodišnje akcije prijavilo se tri puta više od potrebnog broja graditelja.

Zadatak omladinskih brigada je da iz useka iskopaju i u nasipe ugrade oko milion kubika zemlje — od toga 30% otpada na radove u steni. Od 61 kilometra puta u Sloveniji, polovina prolazi kroz brdovite predele. Podići će se ukupno 65 objekata. Najveći objekat biće most na Savi kod Jankomira, čiji

su stubovi ranije postavljeni, a zatim vijadukt blizu Trebnja, dug 110 metara. Put će biti širok 10 metara, a sam kolovoz 7,5 metara.

Na ovogodišnjoj akciji biće znatno više mehanizacije nego na ranijim akcijama. Predviđa se da polovina ukupnih zemljanih radova bude obavljena mehanizacijom: koristeće se buldožeri, kamioni, valjci, drobilice, mešalice i finišeri.

Svi troškovi izgradnje Autoputa od Ljubljane do Zagreba iznosiće najviše 5 milijardi i 750 miliona dinara. U tu sumu je uračunato sve, počev od podizanja naselja za graditelje, njihove ishrane i odevanja pa do postavljanja asfalta.

Razvrstani u brigade od po 120 ljudi graditelji će živeti u 14 naselja. Stanovaće u stanbenim barakama. Postojeće trpezarije i prostorije za društveni život, sa bibliotekama, štampom, radioaparatom. Svako naselje imaće struju, televizore, kinoprojektore i raznovrsne sportske objekte. Radiće se 6 sati dnevno, a ostalo vreme će biti slobodno za raznu kulturnu, zabavnu, sportsku delatnost i odmor. Svaki brigadir dobiće besplatno odelo: pantalone, košulju-bluzu, titovku i cokule u proleće i jesen, a leti duboke gumene košarka patike.

Radovi počinju 1 aprila, a Autoput treba da se preda saobraćaju 29 novembra ove godine.

A. P.

IZVORI:

Izveštaji i referati sa III, IV, V i VI kongresa Narodne omladine Jugoslavije; Izveštaji i referati sa kongresa Narodne omladine republika održanih u 1957 g.; Dokumentacija Centralnog komiteta Narodne omladine Jugoslavije; Referat Generalnog sekretara CK SKJ održan na VI kongresu SKJ, »Borba« novembar 1953 g.

PROŠIRENA SEDNICA IZVRŠNOG KOMITETA CK SKJ

Proširena sednica Izvršnog komiteta CK SKJ održana je šestog februara 1958 g. u Beogradu. Na sednici su razmatrane neke negativne pojave u političkom, privrednom i društvenom životu, slabosti u radu Saveza komunista

Jugoslavije i Saveza sindikata, a u prvom redu slabosti rukovodstva SKJ.

Izvršni komitet CK SKJ doneo je na ovoj sednici odluku da se uputi pismo svim rukovodstvima i osnovnim organizacijama, u kome su iznete postojeće slabosti i mere koje treba preduzeti za njihovo otklanjanje, i na osnovu kojih bi rukovodstva pretresla ove i slične pojave i predvidela mere koje će se stalno sprovoditi (»Komunist«, 28 februar 1958 g.).

ŠESTI PLENUM CK SK MAKEDONIJE

Šesti plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Makedonije održan je 21 februara 1958 g. u Skopju.

Plenum je raspravljao o nekim aktuelnim problemima iz rada Saveza komunista.

OSMI PLENUM CK SK SLOVENIJE

Osmi plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Slovenije održan je 26 februara 1958 g. u Ljubljani.

Plenum je raspravljao o nekim unutarpartiskim pitanjima i radu komunista u organima društvenog upravljanja. Plenum je doneo odluku o proširenju Izvršnog komiteta Centralnog komiteta SK Slovenije. Za nove članove Izvršnog komiteta izabrani su članovi Centralnog komiteta Saveza komunista Slovenije Boris Ziherl, Mitja Ribičič i sekretar Sreskog komiteta SK Ljubljane Janez Vipotnik. Plenum je za novog organizacionog sekretara CK SK Slovenije izabrao Ivana Mačeka na mesto Vide Tomšič koja je nedavno izabrana za potpredsednika Glavnog odbora SSRN Slovenije.

PETI PLENUM CK SK HRVATSKE

Peti prošireni plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske održan je 26 februara 1958 g. u Zagrebu.

Plenum je raspravljao o narednim zadacima Saveza komunista u borbi za otklanjanje negativnih pojava u političkom, privrednom i društvenom životu i o merama za otklanjanje slabosti u radu Saveza komunista.

ČETVRTI PLENUM CK SK BOSNE I HERCEGOVINE

Četvrti prošireni plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine održan je 26 i 27 februara 1958 g. u Sarajevu.

Plenum je razmatrao neka pitanja iz rada organizacija Saveza komunista.

PETI PLENUM CK SK CRNE GORE

Peti plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Crne Gore održan je 27 februara 1958 g. u Titogradu.

Plenum je raspravljao o nekim aktuelnim političkim pitanjima organizacija Saveza komunista.

M. G.

RAZGOVORI DELEGACIJA SSRNJ I SKJ I SOCIJALISTIČKE PARTIJE ITALIJE

Delegacija Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije i Saveza komunista Jugoslavije bila je od 14 do 22 februara 1958 g. gost Socijalističke partije Italije (SPI).

Delegacija SSRNJ i SKJ, koju su sačinjavali član Predsedništva Saveznog odbora SSRNJ Jovan Veselinov, član Saveznog odbora SSRNJ i potpredsednik Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije Ivan Božičević, član Saveznog odbora SSRNJ Vidoj Smilevski, sekretar Komisije za međunarodne veze SSRNJ Marija Vilfan i funkcioner SSRNJ Bogomir Peršić, vodila je razgovore sa predstavnicima Direkcije Socijalističke partije Italije, sa generalnim sekretarom Pjetrom Nenijem na čelu i sa rukovodiocima Generalne konfederacije rada Italije (CGIL).

U toku boravka delegacija SSRNJ i SKJ imala je niz susreta sa rukovodiocima i članovima pojedinih federacija Socijalističke partije Italije i posetila, između ostalih, federacije u Rimu, Firenci, Bolonji, Torinu i Milanu.

Posle razgovora u Milanu je 21 februara 1958 g. objavljeno zajedničko saopštenje u kome se, između ostalog, konstatuje da je izvršena široka razmena mišljenja o glavnim problemima radničkog pokreta i o međunarodnoj situaciji i postignuta saglasnost u pogledu zadataka radničke klase u današnjoj međunarodnoj situaciji u cilju popuštanja međunarodne zategnutosti.

Događaji koji su se desili u toku poslednjih meseci, karakterisani krizom političke sile, potvrdili su potrebu za konstruktivnim akcijama koje treba da teže prevazilaženju blokova, kako je bilo istaknuto u toku posete Socijalističke partije Italije Jugoslaviji prošle godine.

Obe delegacije smatraju da u međunarodnom radničkom pokretu sazrevaju uslovi da se povede akcija za učvršćivanje mira u Evropi i u čitavom svetu. »Političke snage koje streme ka socijalizmu istupaju sa pozitivnim predlozima u cilju popuštanja međunarodne zategnutosti. Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije i Socijalistička partija Italije smatraju

stoga da treba podržati sve konstruktivne napore radničkog pokreta sa ciljem da se potstiče razvoj socijalističkih i demokratskih snaga i atmosfera popuštanja međunarodne zategnutosti i mira.«

Delegacije takođe smatraju da treba sprovesti snažnu akciju »u cilju ubrzanja pregovora koji se vode za sazivanje međunarodne konferencije zemalja najviše odgovornih za mir, kako bi se postigao makar i ograničeni sporazum o razoružanju, a pre svega u pogledu zabrane atomskih proba za vojne ciljeve, proizvodnje i upotrebe nuklearnog oružja, a za korišćenje nuklearne energije u mirnodopske svrhe«.

Obe strane su se složile da treba podržati sve predloge za stvaranje bezatomske zone u Evropi, a naročito plan Rapackog za dezatomizaciju zemalja Centralne Evrope, zatim sve one predloge kojima je cilj da makar delimično doprinesu rešavanju neresenih problema, smanjenju zategnutosti u svetu, jačanju međunarodne saradnje između zemalja, bez obzira na njihove društvene sisteme, i da stvore uslove za saradnju tih zemalja na rešavanju osnovnih svetskih problema.

Obe delegacije su konstatovale da se međunarodna situacija poboljšala poslednjih meseci, zahvaljujući uzajamnim predlozima i inicijativi oba bloka za popuštanje međunarodne zategnutosti i istakle da je od naročite važnosti u ovom trenutku uloga svih političkih snaga koje se bore za prevazilaženje blokova u Evropi i u čitavom svetu.

Značajan doprinos miru pretstavlja »razvitak pokretâ u Africi i Aziji, koji imaju za cilj postizanje nezavisnosti zavisnih naroda, i koji vode politiku aktivne neutralnosti«.

Dve delegacije su sa zadovoljstvom konstatovale da su odnosi Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije i Socijalističke partije Italije doprineli uzajamnom upoznavanju dva naroda i da ih treba razvijati i dalje zbog učvršćenja dobro-susedskih odnosa dvaju naroda i u okviru politike aktivne koegzistencije između svih zemalja i prijateljskog rešavanja međunarodnih problema.

»U momentu kada se u svetu otvara jedna nova epoha — kaže se na kraju saopštenja — koju karakterišu velika i revolucionarna naučna otkrića i progres tehnike, dve delegacije smatraju da je zadatak svih socijalističkih snaga da se bore za mir i progres, za razvijanje aktivne koegzistencije između svih zemalja sveta, za učvršćenje radničkog pokreta i za izgradnju demokratskih, socijalističkih društvenih odnosa.«

R-T. P.

Vidi »Jugoslovenski pregled«, februar 1957, str. 190.

IZVORI:

»Borba«, 22 februar 1958 g. Zajedničko saopštenje delegacija SSRNJ i SKJ i SPI.

PRIVREDA U 1957 GODINI

U 1957 godini, prvoj godini Petogodišnjeg plana, postignuti su krupni rezultati u privrednom razvoju Jugoslavije¹. Oni se ogledaju u značajnom porastu proizvodnje u svim privrednim oblastima, a posebno u poljoprivredi i industriji. Razvoj proizvodnje praćen je porastom ukupne zaposlenosti i povećanjem produktivnosti rada, naročito u oblasti industrije i rudarstva. Značajan momenat u razvoju privrede predstavlja dalje povećanje izvoza koji je poslednjih nekoliko godina bio u stalnom porastu.

Razvoj materijalne proizvodnje omogućio je da se povećava obim investicionih ulaganja, kao i svi vidovi unutrašnje potrošnje. Za investicionu delatnost nije karakteristično samo povećanje obima, već i promene u strukturi u smislu većih ulaganja u one oblasti i delatnosti koje su zaostajale. Posebnu karakteristiku razvoja privrede predstavlja značajan porast potrošnje stanovništva u 1957 godini.

Razvoj proizvodnje i proširenje unutrašnjeg tržišta ostvareni su u uslovima stabilnih cena industrijskih proizvoda, uz dalji porast cena poljoprivrednih proizvoda. Ukupne zalihe u zemlji, i pored visoke potrošnje, porasle su zahvaljujući visokom porastu industrijske proizvodnje, povećanju uvoza i vrlo dobroj poljoprivrednoj proizvodnji.

Razvoj privrede u 1957 g. pokazuje da je u svojoj osnovi ostvaren plan postavljen za tu godinu.

U 1957 g. nastavljena je politika jačanja radničkog samoupravljanja zasnovana na proširenju prava i povećanju sredstava privrednih organizacija, kao i politika proširenja materijalne osnove komunalnog sistema putem povećanja sredstava fondova kojima raspolažu organi društvenog upravljanja. U vezi s tim izvršene su promene u načinu raspodele dohotka privrednih organizacija i uvedeni stimulativniji metodi njegove raspodele, koji potstiču na brže povećanje produktivnosti rada.

U 1957 g. ostvaren je dosada najveći porast nacionalnog dohotka. Prema procenama Saveznog zavoda za privredno planiranje, nacionalni dohodak u 1957 g. iznosio je oko 1.800 milijardi dinara i bio veći za oko 22% nego u prethodnoj godini. Ovako visok porast ostvaren je zahvaljujući u prvom redu velikom povećanju poljoprivredne proizvodnje, razvoju industrijske proizvodnje, u kojoj je ostvaren porast iznad prosečnog, kao i proširenju aktivnosti ostalih privrednih oblasti.

Industrija

U industrijskoj proizvodnji u 1957 g. postignut je značajan uspon. Njen porast iznosi 17%, a dostignuti nivo je za 3,1 puta veći nego u 1939 godini. Ovako povećanje predstavlja povoljan početak izvršenja Društvenog plana privrednog razvoja 1957 — 1961 godine, kojim je predviđen prosečan godišnji porast od 11%. Već u prvoj godini on je znatno premašen.

Na povoljan razvoj industrije uticalo je više faktora, između ostalih: bolja snabdevenost sirovinama, puštanje u pogon novih i rekonstruisanih kapaciteta, kao i potpunije iskorišćavanje postojećih i dobri uslovi plasmana proizvedene robe.

Snabdevenost industrije u 1957 g. bila je vidno poboljšana, što je omogućeno prenosom zaliha sirovina iz prethodne godine, visokom proizvodnjom električne energije, porastom proizvodnje industrijskog reprodukcionog materijala, većim obimom sirovina poljoprivrednog porekla i znatno povećanim uvozom reprodukcionog materijala, koji je ne samo po obimu već i po vremenskom rasporedu doprineo porastu industrijske proizvodnje.

Povećanjem investicija i ukupne potrošnje u zemlji, kao i proširenjem izvoza, stvoreni su povoljni uslovi za prodaju

proizvedene robe, što je predstavljalo potsticaj za brži razvoj industrijske proizvodnje.

Tokom 1957 g. pušteni su u pogon novi kapaciteti u elektroprivredi, proizvodnji uglja, crnoj metalurgiji, hemijskoj industriji, tekstilnoj proizvodnji i dr. Pored toga, pušteni su u pogon razni kapaciteti prehrambene industrije: mlinovi, hladnjače i klanice i kapaciteti za preradu voća i povrća.

Pored visokog porasta industrijske proizvodnje, došlo je i do značajnih promena u njenoj strukturi u pogledu bržeg porasta proizvodnje potrošne robe u skladu sa postavljenom politikom povećanja životnog standarda:

	Indeks 1956=100
Sredstva rada	116
Reprodukcion materijal	115
Potrošna roba	122

Proizvodnja reprodukcionog materijala imala je blaži porast od ukupne industrijske proizvodnje, što pokazuje da je razvoj industrije u 1957 g. zasnovan na većem korišćenju poljoprivrednih sirovina i sirovina uvoznog porekla, nego što je to bio slučaj u prethodnoj godini.

Porast proizvodnje ostvaren je u svim industrijskim granama, osim u industriji duvana zbog slabe berbe u 1956 godini.

	Indeks 1956=100
Proizvodnja elektroenergije	124
Proizvodnja uglja	104
Proizvodnja i prerada nafte	129
Crna metalurgija	125
Obojena metalurgija	111
Proizvodnja i prerada nemetala	119
Metalna industrija	117
Elektroindustrija	135
Hemiska industrija	118
Industrija građevinskog materijala	114
Drvena industrija	115
Proizvodnja i prerada papira	113
Tekstilna industrija	115
Industrija kože i obuće	114
Industrija gume	125
Prehrambena industrija	130
Grafička industrija	118
Industrija duvana	85

U okviru energetske grane najznačajniji je porast proizvodnje električne energije. Dostignuti nivo u 1957 g. iznosi 6,25 milijardi KWh i veći je za 1,2 milijardu KWh nego u 1956 godini.

Proizvodnja aluminijuma povećana je za oko 3.500 tona, a proizvodnja čelika za oko 162.000 tona, čime je dostignut nivo od 1.049 hiljada tona. Proizvodnja bakra porasla je za oko 15%.

U proizvodnji mašina zabeležen je visok porast. Proizvodnja poljoprivrednih mašina povećana je za 22%, građevinskih za 65%, mašina za obradu metala i drveta za 41%, ostalih za 24% i rotacionih za 24%.

U prehrambenoj industriji ostvaren je porast u svim granama njenih proizvoda i to: u proizvodnji šećera za 47%, konzervi mesa za 69% i ribljih konzervi za 40%.

Od neprehrambenih industrijskih proizvoda namenjenih ličnoj potrošnji porasla je proizvodnja pamučnih tkanina za 13%, vunjenih za 22%, kožne obuće za 20%, gumene za 24%, nameštaja za 33% i radio prijemnika za 67%.

¹ Vidi »Jugoslovenski pregled«, januar 1958, str. 21 — 22

Poljoprivreda

Najznačajniji uspeh u 1957 g. postignut je u poljoprivrednoj proizvodnji, koja je u celini povećana za 35% u odnosu na 1956 g., kao i u odnosu na prethodni desetogodišnji period od 1947 g. do 1956 godine. Proizvodnja je porasla u svim granama poljoprivrede, ali je najznačajnije povećanje ostvareno u ratarstvu, a posebno u pšenici i kukuruzu, kod kojih je ostvarena dosada najveća proizvodnja. Proizvodnja stočarstva je imala blag porast od 5%. Poljoprivredna proizvodnja u 1957 g. iznosila je:

	Indeks	
	1956 = 100	prosek 1947–1956 = 100
Ratarstvo	164	164
Voćarstvo	191	103
Vinogradarstvo	140	108
Stočarstvo	105	119
Domaća prerada	146	101
Ukupno	135	135

Porast poljoprivredne proizvodnje rezultat je kako povoljnih vremenskih prilika tako i sve većih ulaganja i drugih mera preduzetih za njen razvoj za poslednjih nekoliko godina. Po veličini sredstava koja su ulagana u poljoprivredu, po obimu i raznovrsnosti mera koje su preduzimane u cilju unapređenja poljoprivrede kao i postignutim rezultatima, 1957 g. predstavlja značajnu godinu ne samo u odnosu na prethodne godine, već i u pogledu stvorenih uslova za dalji razvoj poljoprivrede.

Investiciona ulaganja u osnovna sredstva u poljoprivredi poslednjih godina su znatno povećavana, a u 1957 g. dostigla su iznos od oko 54 milijarde dinara. Time se udeo poljoprivrede u ukupnim investicijama povećao za preko 11%, prema 8,8% u prethodnoj godini.

Subvencije poljoprivredi dostigle su u prošloj godini 25,9 milijardi dinara, prema 17,5 milijardi u 1956 g., što je omogućilo da se upotrebe znatno veće količine veštačkih đubriva i mehanizacije. Upotreba veštačkih đubriva povećana je sa 565.000 na 966.000 tona odnosno za 72%. Iz domaće proizvodnje poljoprivrednih mašina, koja se značajno razvila, i povećanog uvoza poljoprivredi je u prošloj godini obezbeđena veća mehanizacija, koja je doprinela široj, blagovremenoj i boljoj obradi zemlje. Broj traktora je povećan na oko 21.000 komada. Preduzimane su i druge mere za razvoj poljoprivrede, između ostalih, veća proizvodnja i upotreba kvalitetnog semena, zaštita bilja, povećanje broja institucija za unapređenje poljoprivrede, osposobljavanje stručnih kadrova potrebnih poljoprivredi.

Poseban značaj u razvoju poljoprivrede imaju jačanje zadrugnih organizacija i razni oblici njihove kooperacije sa individualnim proizvođačima i mere za razvoj socijalističkih poljoprivrednih gazdinstava, kao i proširenje i modernizacija njihove proizvodnje. Zajmovima i kreditima proširena je izgradnja socijalističkih poljoprivrednih organizacija i njihova snabdevenost opremom, čime je ubrzan proces njihovog prelaza na modernu krupnu proizvodnju.

Prinosi postignuti na krupnim socijalističkim gazdinstvima pokazuju rezultate postignute u njihovom razvoju:

	Prinosi u 1957 g. u mc/ha	
	Na svim sektorima	Na socijalističkim gazdinstvima
Pšenica	15,8	24,0
Kukuruz	21,9	39,1
Šećerna repa	246,0	294,4
Krompir	114,5	154,6
Suncokret	11,4	13,4

Ovakvom razvoju proizvodnje doprinele su i opšte mere ekonomske stimulacije poljoprivrednih proizvođača, koje se ogledaju u ispravkama cena poljoprivrednih proizvoda

u prošloj i ranijim godinama i kojima je uklonjen i disparitet u cenama industrijskih i poljoprivrednih proizvoda, karakterističan za raniji period.

Značajan momenat za razvoj poljoprivrede je uspešno sprovođenje jesenje setve u ekonomskoj 1957/58 godini. Zasejane površine u jesenjoj setvi veće su za 8% nego u prethodnoj godini. Povećanje kod žitarica iznosi 7%, industrijskog bilja 44%, povrtnog bilja 4% i stočnog krmnog bilja 42%.

Saobraćaj

Obim saobraćaja porastao je u 1957 g. za 15,1%, i rezultat je povećane privredne aktivnosti u zemlji, a omogućen je povećanjem kapaciteta i njihovim potpunim iskorišćavanjem. Robni saobraćaj povećan je za 18%, dok je putnički saobraćaj imao blažu stopu porasta — 8%. Značajno je da je u 1957 g. ostvaren veći obim prevoza u svim vidovima saobraćaja:

(u tonskim kilometrima)

	Indeks	
	1956 = 100	
Železnički saobraćaj	109	
Pomorski saobraćaj	128	
Rečni saobraćaj	134	
Javni autosaoobraćaj	141	

I pored povećanja obima prevoza, ograničenost kapaciteta i dotrajalost voznog parka, naročito kod železnica kao osnovnog vida transporta, otežavala je blagovremeno izvršenje prevoza, mada je vozni park železnica u 1957 g. proširen.

Proširenje spoljnotrgovinske razmene uticalo je na obim prevoza pomorskog saobraćaja, čiji su kapaciteti u 1957 g. povećani za 95.400 BRT.²

Prevozne usluge rečnog saobraćaja, iako su znatno povećane, izvršene su uz minimalno proširenje plovnog parka koje iznosi svega 2,5%. Ostvarenju rezultata u rečnom saobraćaju, pored povoljnih uslova na plovnom putevima, doprinele su i mere preduzimane radi potpunijeg korišćenja plovničkih jedinica.

Porast prevoza u javnom drumskom saobraćaju rezultat je povećanog broja vozila i većeg korišćenja autosaoobraćaja, zbog nedovoljnih železničkih kapaciteta. Vozni park autosaoobraćaja povećan je za 4.650 teretnih automobila i oko 700 autobusa.

Građevinarstvo

Ostvarena vrednost građevinske proizvodnje u 1957 g. veća je za 29% u odnosu na prethodnu godinu. Visoki nivo građevinske proizvodnje rezultat je velikih investicionih ulaganja, veće proizvodnje građevinskog materijala i izuzetno povoljnih vremenskih prilika koje su omogućile da se građevinska sezona produži.

Građevinska proizvodnja merena efektivnim radnim časovima pokazuje porast od 15%. Razlike u porastu građevinske proizvodnje prema njenoj vrednosti i efektivnim časovima nastaju zbog promena u strukturi građevinskih radova, povećanja produktivnosti rada, kao i zbog pomeranja u cenama građevinskih materijala.

Promene u strukturi investicija odrazile su se i na strukturu građevinskih radova u bržem povećanju izgradnje objekata društvenog standarda.

	Struktura	
	1956	1957
Ukupni građevinski radovi	100	100
Kapitalna izgradnja	67	57
Društveni standard	33	43

² Povećanje se odnosi na sve brodove iznad 100 BRT.

Dalje promene u građevinskoj proizvodnji sastoje se u tome što je udeo zanatskih radova porastao, naročito pod dejstvom proširene stanbene izgradnje.

U toku 1957 g. povećana su investiciona ulaganja u građevinarstvo. Ali i pored toga tehnička opremljenost građevinarstva ni u ovoj godini nije došla vidnije do izražaja. Troškovi građenja su veliki, a vreme građenja dosta dugo, mada su i u tom pogledu postignuti izvesni rezultati.

Zbog pojačane građevinske delatnosti, potražnja građevinskog materijala bila je veoma živa. Mada je proizvodnja građevinskog materijala povećana za 14%, ipak ona nije mogla da zadovolji tražnju, te je krajem godine došlo do porasta cena, koje su u decembru bile za 4% veće od prosečnog nivoa cena u 1956 godini. Porast cena pokazuje da postoji neusklađenost između obima i strukture investicija i proizvodnje investicionih materijala, što je u prošloj godini potencirano promenama u strukturi građevinskih radova.

Zaposlenost

Porast proizvodnje u svim privrednim granama i porast privredne aktivnosti uopšte praćeni su povećanjem zaposlenosti. Prema podacima o broju aktivnih osiguranika, broj zaposlenih je povećan za oko 177.000 novih radnika, odnosno za 7,7% u odnosu na prethodnu godinu. Time je apsorbovan u nepoljoprivrednim delatnostima ne samo tekući priraštaj aktivnog stanovništva, već je došlo i do izvesnog smanjenja rezervi radne snage u poljoprivredi. U pojedinim privrednim granama bilo je zaposleno, prema podacima SZS:

	Broj zaposlenih u hiljadama u decembru		Indeks 1956 = 100
	1956	1957	
Industrija	814	904	111
Šumarstvo	68	68	100
Građevinarstvo	197	209	106
Saobraćaj	181	187	103
Trgovina i ugostiteljstvo	207	209	101
Zanatstvo i ostalo	176	231	131

Porast proizvodnje ostvaren je u 1957 g. stopom koja prevazilazi stopu porasta zaposlenosti, što pokazuje da je postignut napredak u produktivnosti rada. Povećanje produktivnosti rada ostvareno je u svim privrednim oblastima, a naročito u industriji i građevinarstvu. U industriji je produktivnost rada porasla za oko 9%, a njen porast po granama kreće se od 3—24%, sem kod industrije duvana, kod koje je opao zbog smanjenja proizvodnje. Rezultati postignuti u produktivnosti rada zasnovani su na povećanju proizvodnje, izvršenim investicijama u industriji u kojoj su izgrađeni i rekonstruisani izvesni kapaciteti, potpunijem iskorišćavanju kapaciteta i uvođenju stimulaturnijeg načina raspodele dohotka privrednih organizacija.

Spoljna trgovina

Ukupan obim spoljnotrgovinske razmene u 1957 g. bio je za oko jednu trećinu veći nego u prethodnoj godini. Na ovakav porast uticali su povećanje proizvodnje, investicija, unutrašnje potrošnje, kao i proširenje privrednih odnosa sa inostranstvom.

Ukupan izvoz iznosio je u 1957 g. 118,5 milijardi dinara i veći je za 25,5 milijardi dinara ili 22% nego u prethodnoj godini. Porast izvoza pretežnim delom je rezultat povećanja izvoza industrijskih proizvoda, što pokazuje sledeći uporedni pregled:

	U milijardama dinara		Indeks 1957 : 1956
	1956	1957	
Izvoz — ukupno	97,0	118,1	122
Od toga:			
Industrijski proizvodi	65,5	84,0	129
Poljoprivredni proizvodi	25,9	28,0	110
Proizvodi šumarstva	5,6	6,1	109

Najveći porast industriskog i ukupnog izvoza ostvaren je u obojenoj metalurgiji, hemiskoj industriji, drvnjoj industriji, šumarstvu, brodogradnji, prehranbenoj industriji, metaloprađivačkoj industriji, mašinogradnji i elektroindustriji — za oko 2/3 ukupnog porasta izvoza.

Izvoz poljoprivrednih proizvoda blaže je porastao od izvoza industrijskih proizvoda. Na izvoz poljoprivrednih proizvoda uticao je slabiji rod poljoprivrede u prethodnoj godini, dok će se povećana poljoprivredna proizvodnja u 1957 g. ostvariti u izvozu naredne godine. U ukupnom izvozu poljoprivrednih proizvoda izvoz voća je bio više nego udvostručen, dok je izvoz proizvoda primarne prerade bio veći za 18%, proizvoda ratarstva za 7%, a izvoz stoke i stočnih proizvoda, koji čini oko polovine ukupnog poljoprivrednog izvoza, bio je veći za oko 4%.

Ukupan uvoz iznosio je 198,4 milijardi dinara, što je za 56,2 milijardi dinara ili za 39% više nego u prethodnoj godini. Kretanje uvoza i njegovu strukturu pokazuje sledeći uporedni pregled:

	U milijardama dinara		Indeks 1957 : 1956
	1956	1957	
Uvoz — ukupno	142,2	198,5	139
Od toga			
Reprodukcionni materijal	72,5	109,1	150
Roba lične potrošnje	8,5	14,6	173
Hrana	41,0	39,5	96
Oprema	20,0	35,2	175

Na kretanje uvoza najvećim delom uticao je porast uvoza reprodukcionog materijala, a zatim opreme i robe lične potrošnje, što je izazvano razvojem industriske proizvodnje, a naročito onih grana koje su u većoj meri zavisne od uvoza, povećanim investicionim ulaganjima, a posebno ulaganjima u poljoprivredu kao i obezbeđenjem većih robnih fondova lične potrošnje.

Na osnovu ovakvog kretanja izvoza i uvoza, tekući deficit spoljnotrgovinskog bilansa je povećan u odnosu na prethodnu godinu; međutim, sopstveni devizni prihodi pokrivali su u 1957 g. oko 80% rashoda tekućeg spoljnotrgovinskog poslovanja prema 79% u prethodnoj godini.

Spoljnotrgovinska aktivnost odrazila se na povećanje razmene sa svim područjima, izuzev Južne Amerike, što pokazuju sledeći indeksi kretanja ukupne spoljnotrgovinske razmene (izvoza i uvoza) u 1957 prema 1956 godini:

Ukupno	132
Od toga:	
Zapadna Evropa*	130
Istočna Evropa	130
Azija**	146
Afrika	272
Severna Amerika***	129
Južna Amerika	56

* Uključivo Turska.

** Sa Okeanijom.

*** Samo SAD i Kanada

I pored znatnog porasta robne razmene sa tržištima Azije i Afrike, Evropa i SAD su pretstavljale i u 1957 g. osnovna regionalna područja naše robne razmene i njihovo učešće u ukupnoj robnoj razmeni iznosilo je oko 87%, dok je učešće ostalih područja iznosilo oko 13%, tako da se situacija u tome pogledu nije bitno izmenila u odnosu na prethodnu godinu.

Investicije

U 1957 g. ostvaren je visoki nivo investicija u osnovne fondove koji je u celini, zajedno sa investicijama iz društvenih sredstava i sredstava stanovništva, veći za oko 31% u odnosu na prethodnu godinu. Na taj način ulaganja u osnovne fondove iznosila su oko 28% od ukupnog društvenog proizvoda.

Ukupan obim investicija u osnovne fondove iz društvenih sredstava iznosio je u 1957 g. 491,5 milijardu dinara, što je za oko 111 milijardi dinara ili za oko 29% više nego u prethodnoj godini. Ovako visok obim investicija omogućen je porastom proizvodnje i znatno većim uvozom.

Mada je porast investicija povoljno delovao na razvoj proizvodnje i realizaciju investicionih dobara, i potsticao porast opšte privredne aktivnosti, ostvareni nivo investicija nije bio potpuno u skladu sa porastom materijalne proizvodnje, što je dovelo pred kraj godine do izvesnog pomeranja cena građevinskog materijala.

Posebnu karakteristiku investicija u 1957 g. predstavljaju promene u njihovoj strukturi. One se ogledaju pre svega u porastu neprivrednih investicija, čime je njihov udeo u ukupnim investicijama povećan od 19,7% u 1956 g. na 23,3% u 1957 godini. Izvršene su takođe i promene u strukturi privrednih ulaganja u kojima su značajnije porasle investicije u oblasti poljoprivrede, saobraćaja, građevinarstva i trgovine. Strukturu investicija u 1956 g. i 1957 g. (bez investicionog održavanja) pokazuje sledeća tabela:

(u milijardama dinara)

	Iznos		Struktura	
	1956	1957	1956	1957
Industrija i rudarstvo	166,2	176,0	43,7	35,8
Poljoprivreda	33,6	54,0	8,8	11,0
Šumarstvo	8,6	8,8	2,3	1,8
Građevinarstvo	7,9	13,9	2,1	2,8
Saobraćaj	68,1	95,2	17,9	19,4
Trgovina	17,7	24,2	4,7	4,9
Zanatstvo	3,2	5,1	0,8	1,0
Ukupno privreda	305,3	377,2	80,3	76,7
Neprivredne investicije	75,1	114,3	19,7	23,3
S v e g a	380,4	491,5	100,0	100,0

U 1957 g., u skladu sa sprovođenjem politike proširenja materijalne osnove radničkog i društvenog upravljanja, došlo je do porasta investicija iz decentralizovanih fondova. Na taj način udeo saveznih investicija u ukupnim investicijama (bez amortizacije) smanjen je od 36,7% u 1956 na 34,4% u 1957 g., dok je udeo investicija narodnih republika, narodnih odbora i privrednih organizacija povećan od 63,3% na 65,6%:

(u milijardama dinara)

	1956	1957	Indeks 1957 : 1956
Savezne investicije	134,3	164,2	122,3
Investicije NR i NO	129,2	177,2	137,0
Investicije privrednih organizacija	41,8	61,5	147,1
Ukupne neto investicije	305,3	402,9	132,0
Amortizacija	75,1	88,6	118,0
Ukupne investicije	380,4	491,5	129,2

Investicije iz saveznih sredstava svedene su u 1957 g. na oko jednu trećinu ukupnih investicija. Ova sredstva upotrebljena su delom za izgradnju energetskih i drugih objekata koji su od značaja za opšte privredne bilanse zemlje, a delom za usmeravanje decentralizovanih investicionih sredstava radi ostvarivanja osnovnih zadataka privredne politike, tj. radi obezbeđenja bržeg i skladnijeg razvoja proizvodnje, naročito bržeg porasta proizvodnje robe lične potrošnje i rešavanja problema platnog bilansa.

Razmatranje investicija po pojedinim privrednim oblastima pokazuje da su investiciona ulaganja u oblasti industrije vršena u dalju izgradnju energetskih objekata, za završavanje ranije započetih, kao i za rekonstrukciju i

modernizaciju postojećih industriskih kapaciteta. Za 1957 g. je karakteristično veće ulaganje u rekonstrukcije kojima se postižu veći efekti, a naročito u preradačkoj industriji.

Ulaganja u poljoprivredu bila su usmerena prvenstveno na žitorodna područja, sa težištem na melioracione radove i poboljšanje mehanizacije, kao i za izgradnju i opremanje socijalističkih poljoprivrednih organizacija. Kao rezultat politike jačanja lokalnih fondova i fondova poljoprivrednih organizacija ova sredstva učestvovala su sa oko 50% u ukupnim ulaganjima u poljoprivredu. Investicije u zemljoradničkim zadrugama, radi jačanja njihove uloge u proizvodnji i prometu, povećane su za oko 30% u odnosu na prethodnu godinu, a za oko 100% u odnosu na 1955 godinu. Povećana ulaganja u šumarstvu bila su gotovo u celini iskorišćena za izgradnju šumskih komunikacija u cilju boljeg korišćenja šumskih područja.

U oblasti saobraćaja ulagano je radi poboljšanja saobraćajnica i povećanja i modernizacije prevoznih sredstava. Za potrebe železnica je u toku 1957 g., pored radova na proširenju pruga i čvorova, nabavljeno i oko 1.000 kola.

U drumskom saobraćaju, pored radova na rekonstrukciji i modernizaciji magistralnih i priključnih puteva, vršena su ulaganja i u nabavku prevoznih sredstava što je omogućilo da se broj teretnih automobila poveća za oko 22%, a autobusa za oko 26% u odnosu na prethodnu godinu.

Pomorska flota povećana je izgradnjom 12 većih brodova ukupnog kapaciteta 50.200 BRT, a nabavljeno je i pet polovnih brodova u inostranstvu kapaciteta od oko 32.800 BRT. Time je istovremeno poboljšana i starosna struktura brodova. Nosivost plovnog parka rečnog saobraćaja povećana je za 2,5%. Ostvareni su takođe značajni rezultati i u modernizaciji i proširenju kapaciteta vazdušnog i PTT saobraćaja.

I pored povećanih ulaganja, stanje tehničke opremljenosti građevinarstva nije bitnije poboljšano.

Ulaganja u oblasti trgovine, ugostiteljstva i turizma vršena su u skladu sa perspektivnim razvojem ovih delatnosti, i u tome cilju, pored ostalih sredstava, bio je u toku 1957 g. obezbeđen iznos od 2 milijarde dinara za uvoz opreme za potrebe ovih delatnosti.

U okviru neprivrednih investicija najznačajniji porast ostvaren je u stanbenoj izgradnji, mada broj izgrađenih stanova ne odgovara potpuno porastu uloženi sredstava u ovu delatnost. Tendencija izgradnje stanova koji ne odgovaraju našim materijalnim mogućnostima umanjila je rezultate stanbene izgradnje i suzila mogućnost većeg zadovoljenja potreba u stanovima. Nepovoljnu pojavu u neprivrednim investicijama predstavlja i činjenica što je izgradnja administrativnih zgrada uzela dosta široke razmere, čime se takođe sužavaju mogućnosti bržeg privrednog razvoja zemlje i mogućnosti zadovoljenja drugih prioritarnih potreba.

Obrtna sredstva privrede

Porast proizvodnje i opšte privredne aktivnosti bio je u toku 1957 g. praćen i znatnim povećanjem obrtnih sredstava privrede. Tokom godine vršen je postepeni prelaz na novi sistem obezbeđenja privrede obrtnim sredstvima. Dok su prethodne godine potrebe privrede u obrtnim sredstvima bile podmirivane isključivo putem kredita, potrebe u obrtnim sredstvima tokom 1957 g. podmirivane su putem kredita, iz fonda obrtnih sredstava, zajmova za obrtna sredstva, kao i iz sredstava kojima su privredne organizacije samostalno raspolagale.

U odnosu na stanje krajem 1956 g., obrtna sredstva privrede povećana su na kraju 1957 g. za ukupno 213,4 milijardi dinara odnosno za oko 21%. Povećanje obrtnih sredstava po pojedinim izvorima bilo je sledeće:

(u milijardama dinara)

Iz redovnih i namenskih kredita	158,1
Iz fonda obrtnih sredstava	39,7
Iz zajmova za obrtna sredstva	15,6

Pored toga privredne organizacije su u toku 1957 g. koristile za obrtna sredstva i deo dobiti koji im ostaje na samostalnom raspolaganju. U drugoj polovini 1957 g., u skladu sa novim propisima privredne organizacije nisu izdvajale na poseban račun deo amortizacije za investiciono održavanje, tako da su se i ova sredstva privremeno, do njihovog utroška, mogla koristiti za obrtne svrhe. Računa se da su privredne organizacije po ovim osnovama koristile još oko 40 — 50 milijardi dinara.

Međutim, i pored izvršenih promena u načinu obezbeđenja obrtnih sredstava, kredit je i u 1957 g. bio najznačajniji izvor obezbeđenja i povećanja obrtnih sredstava. Porast kredita najvećim delom je proizlazio iz povećanja redovnog poslovanja, a zatim povećanja namenskih kredita za porast zaliha sirovina, gotovih proizvoda, za promet poljoprivrednih proizvoda i za uvoz, dok su smanjeni krediti za izvoz i krediti ustanovama sa samostalnim finansiranjem.

Kretanje obrtnih sredstava po pojedinim privrednim oblastima pokazuje da je najznačajniji porast obrtnih sredstava ostvaren u industriji (za oko 19%), u trgovini (za oko 21%) i u poljoprivredi (za oko 47%), što je u skladu sa kretanjem proizvodnje, zaliha i prometa.

Budžeti

Ukupni budžetski rashodi bili su u 1957 g. veći za 34,7 milijarde dinara ili za 11,2% u odnosu na prethodnu godinu, dok je planom predviđena stopa porasta od 5,3%. Povećanje budžetskih rashoda odnosi se na administrativne i druge izdatke, bez izdataka na narodnu odbranu koji su ostali približno na nivou prethodne godine.

Budžetski rashodi bili su u saveznom budžetu veći za 5,9 milijardi dinara, u republičkim budžetima za oko 8 milijardi dinara, a u lokalnim budžetima za 20,8 milijardi dinara. Ovo povećanje zabeleženo je naročito kod izdataka za državnu upravu (za 8 milijardi dinara), za prosvetu i kulturu (za 6,7 milijardi dinara), za dotacije van budžeta (za 15,7 milijardi). Lični rashodi povećani su za oko 14 milijardi dinara ili za 22% u odnosu na prethodnu godinu, zbog povećanja plata i broja službenika.

Deficiti budžeta bili su manji nego prethodne godine, zahvaljujući promenama u sistemu finansiranja budžeta, znatno većoj naplati lokalnih poreza, taksa i drugih prihoda kao i povećanim prihodima zbog veće privredne aktivnosti. Deficit republičkih budžeta iznosio je oko 5 milijardi dinara i manji je za oko 10 milijardi dinara nego u prethodnoj godini; budžeti narodnih odbora pokazuju višak prihoda od 0,6 milijardi dinara, dok su u prethodnoj godini imali deficit od 10,7 milijardi dinara.

Potrošnja stanovništva

U toku 1957 g. ostvareni su značajni rezultati u razvoju lične potrošnje i poboljšanju životnog standarda stanovništva. Ovi rezultati omogućeni su visokim porastom novčanih prihoda stanovništva, porastom robnih fondova iz domaće proizvodnje i uvoza.

Ukupna lična potrošnja porasla je za 13%, tako da su premašena predviđanja Društvenog plana za 1957 g., koji je računao sa porastom potrošnje od 9%.

Pored porasta prihoda stanovništva, njihova kupovna snaga uvećana je i potrošačkim kreditima, čiji je saldo u 1957 g. porastao za oko 25 milijardi dinara.

Nasuprot visokom porastu novčanih prihoda stanovništva, poreski izdaci bili su u zaostajanju. Poreska davanja stanovništva koja su u 1957 g. povećana za oko 11% nisu značajnije uticala na sužavanje kupovne snage stanovništva.

Visoki nivo novčanih prihoda, kao i veća diferenciranost u prihodima stanovništva, do koje je došlo i u gradu i na selu, uticao je na povećanje uloga na štednju koji su u toku godine porasli za blizu 10 milijardi dinara.

Platni fond u celini porastao je za 24,9%, a prosečne plate za oko 16%. Troškovi života u 1957 g. porasli su za oko 2%. Na taj način realne plate bile su veće prosečno za oko 14%, i to u privredi za 17%, a van privrede za 5%.

Međutim, u okviru opšteg porasta nominalnih primanja i realnih plata, njihovo kretanje po pojedinim kategorijama stanovništva bilo je različito. To je zavisilo, pre svega, od uslova privređivanja i ostvarenja dohotka, kao i orijentacije pojedinih privrednih organizacija u njihovoj raspodeli. Pored toga, na troškove života bitno je uticalo i kretanje cena poljoprivrednih proizvoda, što je bilo različito po rejonima. Značajnu ulogu pritom imala je bolja ili slabija organizacija snabdevanja.

Kao rezultat povećanih novčanih prihoda i veće diferenciranosti u prihodima stanovništva u toku 1957 g. došlo je i do pozitivnih promena u strukturi potrošnje stanovništva, što se ogleda u znatnom porastu potrošnje industrijskih proizvoda, a naročito trajnih potrošnih dobara. Na taj način u ukupnoj potrošnji učešće troškova ishrane smanjeno je od 51,3% u 1956 g. na 47,7% u 1957 g., dok je učešće ostale potrošnje u istom periodu povećano od 48,7% na 52,3%.

Na povećanje životnog standarda, a naročito radnika i službenika, uticali su i povećani izdaci za zdravstvo, socijalno osiguranje i drugi vidovi rashoda koji posredno utiču na povećanje životnog standarda.

Tržište i cene

Tržište je u toku cele 1957 g. bilo pod dejstvom visoke tražnje. Međutim, i pored toga, usled porasta robnih fondova iz domaće proizvodnje i uvoza, tržište je u celini bilo znatno bolje snabdeveno nego u prethodnoj godini.

U kretanju tržišta i cena ispoljile su se u toku godine različite tendencije na tržištu industrijskih i poljoprivrednih proizvoda. Tržište industrijskih proizvoda bilo je u osnovi stabilno, a nivo cena ovih proizvoda ostao je u toku godine u celini nepromenjen. Međutim, cene poljoprivrednih proizvoda bile su u toku godine u porastu.

Opšti indeks cena proizvođača industrijskih proizvoda bio je na kraju godine nepromenjen u odnosu na kraj prethodne godine. Indeks cena industrijskih proizvoda namalo bio je na kraju godine veći za 1% u odnosu na kraj prethodne godine. U okviru ovakvog kretanja cena industrijskih proizvoda u toku godine došlo je do izvesnog porasta cena nekih proizvoda crne i obojene metalurgije, hemiske i prehrambene industrije, industrije građevinskog materijala i nekih drugih grana, dok su snižene cene proizvoda elektroindustrije, tekstilne industrije, industrije nemetala i eksploatacije šuma.

Nivo cena usluga bio je veći prosečno za oko 6% u odnosu na prethodnu godinu.

Značajnije pomeranje u cenama bilo je kod poljoprivrednih proizvoda. Otkupne cene poljoprivrednih proizvoda bile su na kraju 1957 g. veće za oko 13% u odnosu na isti period prethodne godine, dok su maloprodajne cene bile veće za oko 8%. Na formiranje ovako visokog nivoa cena poljoprivrednih proizvoda delovalo je više faktora. Tokom godine povećane su cene žitarica u cilju stimuliranja proizvodnje ovih proizvoda. Visoki porast unutrašnje i izvozne tražnje, nedovoljna usklađenost izvoza sa potrebama unutrašnjeg tržišta kod nekih proizvoda (naprimer, kod stoke i mesa) uticali su na porast cena ovih proizvoda. Pored toga, na stanje tržišta i kretanje cena poljoprivrednih proizvoda delovale su i izvesne slabosti u organizaciji prometa poljoprivrednih proizvoda.

I pored povećane potrošnje, ukupne zalihe industrijskih i poljoprivrednih proizvoda bile su u toku 1957 g. u porastu. U industriji su krajem 1957 g. zalihe sirovina bile veće za oko 12%, a zalihe gotovih proizvoda oko 13% u odnosu na prethodnu godinu. Zalihe industrijskih i poljoprivrednih proizvoda u trgovini bile su na kraju godine za 15% veće u odnosu na kraj prethodne godine.

Vidi: »Savezni društveni plan za 1957 godinu«, »Jugoslovenski pregled«, januar 1957, str. 25 — 29.

V. C. — M. Ra.

PROIZVODNJA I PRERADA NAFTE

U Jugoslaviji je učešće nafte i plina u ukupnoj potrošnji energije u stalnom porastu, iako je još dosta nisko. Godine 1952 ovo učešće je iznosilo 4,3%, a 1956 g. 7%. Porast proizvodnje industrije nafte¹ znatno je veći od porasta ukupne industrijske proizvodnje. Dok je indeks industrijske proizvodnje porastao 1957 g. u odnosu na 1939 g. na 311, indeks proizvodnje nafte porastao je na 1.042.

Sirova nafta još se ne proizvodi u Jugoslaviji u dovoljnim količinama, tako da se količine koje nedostaju moraju uvoziti. Nafta se prerađuje u domaćim rafinerijama, čiji su kapaciteti dovoljni da mogu podmiriti potrebe zemlje (sem nekih specijalnih produkata koji se uopšte ne proizvode). Izvesni viškovi naftinih derivata čak se i izvoze.

Istražni radovi. — Iako su izdanci nafte u Panonskom basenu bili poznati još u prošlom veku, proizvodnja nafte pre Drugog svetskog rata bila je neznatna. Do 1941 g. proizvedeno je svega 20.148 tona, od čega u 1939 g. 1.122 tone.

Od 1941 do 1944 g. okupatori su otvorili naftna polja u Lendavi i u Gojlu i plinsko polje Janja Lipa. U tim godinama proizvedeno je ukupno 72.946 t nafte.

Odmah posle rata pristupilo se intenzivnim radovima na eksploataciji nafte, a istovremeno su preduzeti i opsežni istražni radovi na mnogim terenima, na kojima su geološki uslovi ukazivali na mogućnost dobijanja nafte ili plina. Do 1950 g. istraživalo se malo i sa zastarelim garniturama za bušenje, bez potrebnih geofizičkih aparatura, kao i sa malo kadrova. Ipak su otkrivena dva nova naftna polja, u Šumećanima i Mramor Brdu (Hrvatska), kao i plinsko polje Velika Greda (Srbija). Međutim, zbog nestašice uređaja za eksploataciju i zbog vrlo primitivnih metoda u eksploataciji, otkrivene rezerve ostale su u prvo vreme neiskorišćene.

Tek posle 1950 g. pristupilo se istražnim radovima sa savremenijom opremom. Otkrivena su nova naftonosna i plinonosna polja sa znatnim rezervama u Kloštru, Bunjanima, Dugom Selu (Hrvatska), Jermenovcima, Boki, Lovkama (Srbija), Filovcima (Slovenija) i druga.

Sve utvrđene rezerve nalaze se u Panonskom basenu. Na ovom području, na površini od 60.000 km², utvrđeno je dosada preko 100 struktura koje predstavljaju moguća nalazišta nafte i plina. Iako su ove strukture istražene za svega 13% (istraženost celog Panonskog basena iznosi samo 3,5%), otkriveno je 13 polja pozitivnih na naftu ili plin, od kojih se 11 eksploatiše, a dva se pripremaju za eksploataciju.

Glavni deo istražnih radova odvijao se na mladim geološkim formacijama (tercijeru) Panonskog basena, i to u Murskom i Savskom basenu i u Banatu, a 1949 g. manji istražni radovi započeli su na starijim formacijama mezozoika (Crna Gora).

Od ukupno istraženih bušenja na Panonski basen otpada 93%. Ovde je otkriveno 35 t rezervi nafte po izbušenom metru.

Dosadašnji istražni radovi na starijim geološkim formacijama, iako nisu još dali očekivane rezultate u pogledu rezervi, ipak su dali niz geoloških podataka koji su od velike važnosti za dalje istraživanje na tim područjima.

Proizvodnja sirove nafte.² — Uporedo sa istražnim radovima napredovala je i proizvodnja sirove nafte. Ali, dok je proizvodnja nafte u posleratnom periodu u stalnom

porastu, koji je naročito osetan u 1957 g., proizvodnja zemnog plina rasla je sporije i bila je znatno ispod proizvodnje koja se mogla postići, s obzirom na raspoložive rezerve. Osnovni razlog tome bilo je to što se plin, u nedostatku plinovoda, nije mogao transportovati do većih potrošačkih centara. S obzirom na to što je zemni plin ne samo kvalitetno gorivo, već i značajna sirovina za hemisku industriju, počela je izgradnja plinske mreže, koja će povezati plinonosna i naftonosna polja s većim potrošačkim centrima.

Godine 1958 završava se plinovod Janja Lipa — Zagreb — Sisak, kapaciteta 100 miliona m³, koji će povezati plinska polja Moslavačkog basena sa Zegrebom i Siskom. U toku je izgradnja drugog velikog plinovoda, kapaciteta 120 miliona m³, između Velike Grede, Jermenovaca i Pančeva, koji će podmirivati sirovinom buduću azotaru u Pančevu. Zemni plin se koristi i za potrebe električne centrale u Vršcu i za proizvodnju plinske čadi u Kutini.

Proizvodnja nafte i zemnog plina:

(Nafta u hiljadama tona, plin u milionima m³)

Godina	Proizvodnja nafte	Učešće domaće nafte u prerađi rafinerije % ^o	Proizvodnja zemnog plina
1946	28,8	100	8,5
1950	110,3	21,6	14,5
1953*	171,7	28,5	73,1
1955*	257,2	34,3	55,1
1956*	293,7	34,6	68,6
1957	395,6	39,0	41,5

* U 1953, 1955 i 1956 g. u proizvodnji zemnog plina iskazan je i onaj plin koji je vraćen u zemlju radi istiskivanja nafte.

Iako je proizvodnja nafte poslednjih pet godina porasla za 130%, podmirenje zemlje domaćom naftom povećalo se za svega 37%, zato što potrošnja naftinih derivata raste mnogo brže nego proizvodnja sirove nafte.

Sva domaća nafta koja se eksploatiše, sem šumećanske i banatske, laka je i parafinozna, sa vrlo malo sumpora i daje dobra laka goriva. Nafta iz Lendave i Gojla daje benzin odličnog kvaliteta. Nafta iz Šumećana je teška, asfaltozna, ne sadrži benzin i petroleum, ali daje odlično plinsko ulje, dobra industrijska ulja i bitumen. Banatska nafta teška je i veoma parafinozna, zbog čega su otežani eksploatacija i transport. Ova nafta ne sadrži lake derivate, ali daje odlično plinsko ulje.

Radna snaga i produktivnost rada. — Posle rata najveći problem u industriji nafte bili su kadrovi. Zbog složenih tehnoloških procesa, kao i zbog toga što je gotovo potpuno mehanizovana, industrija nafte traži uglavnom visokokvalifikovanu i kvalifikovanu radnu snagu.

Kretanje radne snage:

1950	4.803
1955	3.993
1957	3.983

Podaci preduzeća za proizvodnju i prerađu nafte i plina.

S povećanjem produktivnosti rada znatno je smanjena radna snaga u odnosu na 1950 g. i pored povećanja broja izbušenih metara i stalnog porasta proizvodnje nafte.

U proizvodnji nafte u kojoj su radovi mehanizovani, a proizvodni kapacitet pojedinih bušotina zavisi od geoloških uslova, produktivnost rada ne može se potpuno izraziti odnosom tona/radnik. Najbitniji pokazatelj za produktivnost rada u proizvodnji nafte jeste broj izbušenih metara po jednoj bušačkoj garnituri tokom godine. Učinak garniture za bušenje utiče na povećanje ili smanjenje proizvodnje i cenu koštanja metra bušenja.

¹ Industrija nafte obuhvata: istraživanje i eksploataciju nafte i plina i prerađu nafte u tečna goriva, maziva, parafin, bitumen, koks itd.

² Jugoslavija, iako je sa svojim rezervama i proizvodnjom u Evropi ispred Albanije, Bugarske, Poljske, ČSR, Engleske, Portugalije, Belgije i škanidnavskih zemalja, u svetskim razmerama još je uvek malo značajna. Međutim, sa proizvodnjom od 3,3 t po bušotini veoma je blizu evropskom i svetskom proseku od 3,7 tona.

I učinak po garnituri i učinak po radniku u stalnom je porastu, iako se povećava prosečna dubina bušenja. U 1948 g. učinak metara/radnik bio je 8,65, a u 1957 g. povećao se na 41,4. Znatno je povećan i učinak tona/radnik od 14,5 u 1948 g. povećao se na 94,1 u 1957 g.

Ostvareni učinak po bušačkoj garnituri i po radniku:

	1948	1950	1955	1956	1957
Učinak tona/radnik	14,5	23,0	64,4	71,8	94,1
Ukupno izbušeno metara	21.683	77.379	103.051	128.100	164.438
Broj bušačkih garnitura u radu	11	30	35	35	35
Učinak metara/garnitura	1.970	2.580	2.940	3.660	4.700
Učinak metara/radnik	8,65	20,7	25,0	31,8	41,4
Prosečna dubina bušenja u metrima	1.180	1.275	1.445	1.540	1.280

Podaci preduzeća za proizvodnju i preradu nafte i plina.

Prerada sirove nafte. — Industrija prerade nafte u našim krajevima počela je da se razvija krajem prošlog veka. Prerada nafte bila je prepuštena stranim društvima. Za njih je bilo rentabilno podizanje rafinerija nafte, prvenstveno zbog povoljnih carinskih uslova za sirovu naftu. Pored toga, jevtina radna snaga i povoljni tržišni uslovi obezbeđivali su punu rentabilnost ulaganja čak i u zastarela postrojenja.

Za vreme rata sve rafinerije nafte bile su uništene. Za vreme obnove do 1948 g. rafinerije su proizvodile manje količine naftinih derivata. Veći deo potreba podmirivao se uvozom gotovih proizvoda nafte.

Posle obnove pristupilo se proširenju i modernizaciji kapaciteta. Pošto je potrošnja naftinih derivata stalno rasla, a tržište zahtevalo sve nove i kvalitetnije proizvode, bilo je neophodno izgraditi i nove kapacitete sa savremenim uređajima za dobijanje odgovarajućih proizvoda.

U 1939 g. bilo je kapaciteta za preradu 325.000 t nafte godišnje, uključujući i Riječku rafineriju. Danas Jugoslavija raspolaže primarnim kapacitetima za preradu 1,1 milion t godišnje (u Sisku, Bosanskom Brodu i na Rijeci). Pored toga, izgrađen je i niz sekundarnih postrojenja sa ukupnim kapacitetom od 365.000 t godišnje, koji ne prerađuju sirovu naftu, već manje vredne derivate doraduju u derivate veće vrednosti.

Kapaciteti za preradu nafte stalno su korišćeni sa 100%, Od 1956 g., puštanjem u pogon nove rafinerije u Sisku-mogućnosti proizvodnje su veće od tadašnje potrošnje. Ne posredno posle rata Jugoslavija je gotovo sve svoje potrebe u naftinim derivatima (a i posle sve do 1955 g. potrebne količine motornog benzina), morala podmirivati uvozom. Danas, sem visokooktanskog avionskog benzina, nekih specijalnih maziva i petrol-koksa (koji se ne proizvode kod nas), sve potrebe zemlje podmiruje proizvodnja domaćih rafinerija. Od 1950 g. viškovi nekih derivata (uglavnom ulje za loženje, a 1956 g. i 1957 g. i laka goriva) se izvoze.

Proizvodnja, uvoz, izvoz i potrošnja naftinih derivata:

	(u hiljadama tona)					
	1948	1950	1954	1955	1956	1957
Proizvodnja naftinih derivata	127	477	662	728	853	1.008
Uvoz naftinih derivata	246	66	76	60	34	43
Izvoz naftinih derivata	—	20	56	42	90	161
Potrošnja naftinih derivata	346	527	673	711	796	890

Podaci preduzeća za proizvodnju i preradu nafte i plina.

Od nafte koja se prerađivala u zemlji, više od dve trećine je iz uvoza. U početku su uvožene razne vrste s različitim prinosima. Tek posle 1951 g. uvozi se stalno nafta sa Srednjeg Istoka, a od 1955 g. i nafta iz SSSR i Rumunije.

Potrebe zemlje za osnovnim naftinim derivatima podmirivane su u proteklom periodu (posle obnove rafinerija), sem u benzinu za motore (do puštanja u pogon nove rafinerije u Sisku 1956 g.) i motornom ulju (do izgradnje nove rafinerije ulja na Rijeci 1952 g.), otkada se potrebe podmiruju i u ovim derivatima. Izvesni viškovi su izvoženi. Izvoz je naročito osetan u 1957 g., kada su, pored ulja za loženje, izvezen i znatne količine motornog benzina i plinskog ulja.

Kapaciteti za preradu nafte povećani su za 3,3 puta u odnosu na 1949 godinu.

Proizvodnja derivata:

	(u hiljadama tona)							
	Motorni benzin	Petroleum	Plinsko ulje	Ulje za loženje	Motorno ulje	Bitumen	Ostalo	Ukupno
Sadašnja moguća proizvodnja	245	65	275	330	20	60	75	1.070
Proizvodnja 1949 g.	60	48	51	114	—	29	29	315

Najosetnije je povećanje proizvodnje plinskog ulja, a tek posle benzina. Razvoj prerade nafte se uskladjuje s potrošnjom naftinih derivata u kojoj posle 1954 g. plinsko ulje preuzima vodeće mesto kao najviše traženi derivat. Ulaganja u preradu nafte bila su usmerena tako da se podmiri potrebe zemlje derivatima proizvedenim u domaćim rafinerijama, koji su znatno jeftiniji od uvoznih čak i onda ako se proizvode od uvezene sirove nafte.

I asortiman naftinih derivata znatno je proširen posle rata. U zemlji se proizvodi niz derivata koji su se ranije uvozili. Dok su u početku proizvođeni uglavnom razni benzini, petroleum za osvetljenje, plinsko ulje, ulje za loženje i neka industrijska ulja, danas se proizvodi preko 50 derivata nafte, među kojima: motorni benzin od 84 oktana, gorivo za avione sa mlaznim motorima, motorna ulja, parafin, bitumen itd.

Kvalitet naftinih derivata nije ranije bio na visini. Uvođenjem novih tehnoloških procesa i izradom standarda za gotovo sve naftine derivate, nedostaci su postepeno uklonjeni, tako da danas po svome kvalitetu potpuno odgovaraju namenoj svrsi.

Potrošnja. — Godine 1957 potrošnja naftinih derivata je 4,5 puta veća nego 1939 g., 1,7 puta veća nego 1950 g., a 1,9 puta veća nego 1952 godine.

Kretanje potrošnje:

	1939	1946	1950	1955	1956	1957
Potrošnja u hiljadama tona						
Derivati ukupno	197	231	527	711	796	890
Motorni benzin	45	90	96	147	150	182
Petroleum	35	48	63	74	82	70
Plinsko ulje	35	41	83	175	184	220
Ulje za loženje	45	7	155	211	263	286
Motorno ulje*	—	10	13	16	16	19
Bitumen*	—	7	30	35	31	50
Ostalo	37	28	87	53	70	63
Indeksi kretanja potrošnje (1955 = 100)						
Derivati ukupno	37	43	100	134	150	168
Motorni benzin	47	93	100	153	156	189
Petroleum	55	76	100	117	130	111
Plinsko ulje	42	49	100	210	221	265
Ulje za loženje	29	4	100	136	169	184
Motorno ulje*	—	77	100	123	123	146
Bitumen*	—	23	100	116	103	166
Ostalo	42	32	100	61	81	72

Podaci »Jugopetrola« i rafinerija nafte.

* Iz 1939 g. nema podataka o potrošnji motornih ulja i bitumena, te su isti obuhvaćeni pod »ostalno«.

Posle 1949 g. potrošnja je išla uglavnom uporedo s proizvodnjom. Tokom poslednjih pet godina rasla je prosečno za 12% godišnje. Međutim, nije jednako rasla potrošnja svih derivata. Dok je porast potrošnje nekih derivata sporiji, potrošnja motornog benzina porasla je za 12%, a plinskog ulja čak za preko 16%. A 1957 g., u odnosu na prethodnu, potrošnja motornog benzina i plinskog ulja povećala se za 20% i pokazuje tendenciju daljeg osetnog porasta³.

Glavna karakteristika je velika potrošnja benzina odmah posle rata i stalni znatni porast potrošnje plinskog ulja. Dok je 1946 g. benzin bio zastupljen u ukupnoj potrošnji naftinih derivata sa 39%, 1957 g. učešće benzina u potrošnji pada na 20%. Godine 1946 na plinsko ulje otpada svega 18% ukupne potrošnje, a 1957 g. ovo učešće se povećava na oko 25%. Dok je 1946 g. na 100 kg motornog benzina potrošeno 45,5 kg plinskog ulja, do 1957 g. ovaj se odnos znatno izmenio, jer je u ovoj godini na 100 kg benzina potrošeno 120 kg plinskog ulja.

Potrošnja petroleuma je u blagom padu do 1953 g. zbog elektrifikacije i postepenog smanjenja petrolejskih traktora, a od 1953 g. opet raste, jer se otada jedna vrsta petroleuma koristi kao gorivo za mlazne motore.

Potrošnja ulja za loženje u početku je zavisila od proizvodnje. Posle 1950 g. potrošnja se ograničava (1951 i 1952 g.) usled forsiranja potrošnje uglja, a docnije, kao traženi artikal na stranim tržištima, sve se više izvozi, a naročito za snabdevanje stranih brodova. Domaća potrošnja je u stalnom porastu u pomorskom i rečnom saobraćaju i u industriji.

Potrošnja motornih ulja se kreće uporedo sa potrošnjom tečnih goriva, ali u zavisnosti od kvaliteta, jer kvalitet smanjuje potrošnju.

Potrošnja bitumena varira prema delatnosti građevinarstva. Mogućnosti proizvodnje su veće od potreba, ali zbog nerentabilnosti izvoza ne proizvodi se više nego što je potrebno.

³ Međutim, i pored ovakvog tempa porasta, potrošnja naftinih derivata po stanovniku u zemlji ne samo da je znatno ispod evropskog proseka, već je i ispod potrošnje svih zemalja u Evropi. Potrošnja po stanovniku u kg u 1955 g. bila je: Bugarska 46, Mađarska 91, Albanija 122, Rumunija 134, Grčka 143, Italija 197, Austrija 237, prosek Evropa 240, Jugoslavija 40.

Struktura potrošnje naftinih derivata:

	1955	1956
Ukupna potrošnja	100	100
Industrija i građevinarstvo	37,0	38,9
Poljoprivreda	8,7	8,7
Široka potrošnja	2,9	3,0
Saobraćaj ukupno	39,7	38,4
Od toga:		
Željeznički	4,8	4,3
Rečni	2,7	2,6
Drumski	25,1	27,8
Vazdušni	0,5	0,5
Pomorski	6,6	3,2
Ostalo	11,7	11,0

Podaci »Jugopetrola«.

Struktura potrošnje u 1955 i 1956 g. uglavnom je ista. Razlika je samo u industriji, gde se 1956 g. povećala potrošnja ulja za loženje na račun potrošnje istog derivata u pomorstvu, koje je svoje potrebe te godine više podmirivalo u stranim lukama.

Lako gorivo trošilo se najviše u saobraćaju i to oko 68% benzina (sve u drumskom) i 55% plinskog ulja (od toga 43% u drumskom). Ostatak benzina utrošen je u industriji (10%), u poljoprivredi (8%) i za »ostalo« (14%), a plinskog ulja u industriji (28%), poljoprivredi (15%) i »ostalo« (2%). Ulje za loženje uglavnom se trošilo u industriji (70%), a ostalo u saobraćaju. Sav bitumen se troši u industriji i građevinarstvu i to po 50%.

Struktura potrošnje naftinih derivata znatno će se izmeniti, s obzirom na predviđenu mehanizaciju poljoprivrede i razvoj saobraćaja.

Od proizvoda nafte i zemnog plina tečni plin (propan-butan) je odlična zamena čvrstog goriva, naročito u domaćinstvima. Propan-butan se proizvodi kod nas od 1950 g., kada je podignuta jedna mala degazolinaža u Lendavi, godišnjeg kapaciteta od 700 tona. Posle 1950 g., izgradnjom novih kapaciteta za preradu nafte u Sisku i Bosanskom Brodu, kao i izgradnjom novih degazolinaža u Lendavi i Mramor Brdu, kapaciteti za proizvodnju propan-butana znatno su povećani i danas iznose 30.000 t godišnje. Potrošnja je 1957 g. iznosila 3.100 t (znatno ispod proizvodnje). Pošto propan-butan kao odlična vrsta energije može da zameni znatne količine čvrstog goriva, predviđeno je veliko proširenje distributivne mreže, sa stanicama za uskladištenje i punjenje propan-butana, kao i sa odgovarajućim transportnim sredstvima i ambalažom. Na taj način propan-butan će se uvesti kao pristupačno gorivo za široki krug potrošača.

K. M.

PROIZVODNJA ŠEĆERNE REPE I ŠEĆERA

Industrija šećera je veoma značajna za našu privredu. Šećerna repa predstavlja intenzivnu kulturu koja zapošljava veliki broj radne snage, 80—90 ljudskih i 20—25 stočnih nadnica godišnje po jednom hektaru, dok se na istoj površini pšenice upotrebi svega oko 15, a kod kukuruza oko 40 ljudskih nadnica. U fabrikama šećera zaposleno je u sezoni prerade 7—8.000 radnika. Šećerna repa je i značajan izvor prihoda, jer za otkupljenu godišnju proizvodnju repe poljoprivredni proizvođači su primili u 1957 g. oko deset milijardi dinara. Šećer predstavlja ne samo neophodnu namirnicu, nego i izvor znatnih prihoda. Zajednica dobija godišnje na ime poreza na promet šećera oko 5—6 milijardi dinara, pored prihoda od dobiti preduzeća i drugih vidova akumulacije.

S gledišta poljoprivrede, šećerna repa igra krupnu ulogu na intenzifikaciji poljoprivrednih gazdinstava, jer njeno gajenje zahteva bolju obradu zemljišta, bolju i savremeniju tehniku opremljenost poljoprivrede i upotrebu savremenih sredstava u proizvodnji. I u perspektivnom razvoju poljoprivrede, u područjima gde se repa tek sada uvodi (Makedoniji, AKMO i drugim) šećerna repa treba

da odigra takođe značajnu ulogu. Poseban uticaj šećerna repa ima na razvoj stočarstva. Velike količine sporednih proizvoda pri preradi repe (sveži, presovani i suvi rezanci, melasa), kao i delovi repe koji se ne koriste za preradu (lišće i glave šećerne repe, koji čine oko 25% od proizvodnje repe), predstavljaju vrlo pogodnu hranu za ishranu stoke. Objekti za preradu šećerne repe imaju veliki uticaj na intenziviranje poljoprivredne proizvodnje.

Rejoni proizvodnje šećerne repe

Proizvodnja šećerne repe koncentrisana je u severoistočnom delu Jugoslavije. U tom području nalaze se najpodesnija zemljišta i obrada je srazmerno najbolja. Najvažniji proizvodni rejon za gajenje repe je AP Vojvodina, a u okviru ove Bačka, gde je proizvodnja repe najveća. Na teritoriji Bačke mogu se izdvojiti tri izrazita reparska reiona: rejon Vrbasa (u Srežu Vrbasa repe se gaji na oko 4,5% oraničnih površina, što predstavlja najveću zastupljenost repe u Jugoslaviji), rejon Crvenke i rejon severoistočne Bačke. Banat je takođe pogodan za gajenje repe, naročito centralni deo (Zrenjanin). Na ovoj teritoriji izdvajaju se još dva reiona: rejon južnog i rejon severnog Banata. Rejon Srema je staro proizvodno područje repe.

Druga važna proizvodna područja za šećernu repu su Slavonija i Posavina. Oko fabrika šećera u Osijeku, Vranjnom Vrhu i Županji izdvajaju se posebni rejon. U rejon

Županje spada i Bosanska Posavina. Srezovi Varaždin, Murska Sobota i Ptuj su nedovoljno razvijeni reparski rejon.

Do pre nekoliko godina repa se nije gajila južnije od Niša i Kraljeva. Sada se oko fabrike šećera u Bitolju (u izgradnji) formira novi rejon za gajenje repe, a predviđa se i novi reparski rejon u Metohiji.

Razvoj proizvodnje šećerne repe

Šećerna repa počela se gajiti u Jugoslaviji početkom ovog veka. Površine pod repom stalno su se povećavale i širile u nova područja. Površine, prinosi i proizvodnja kretali su se na sledeći način:

Godina	Površina ha	Proizvodnja vagona	Prinos mc/ha
1930-39 prosek	35.000	61.600	176
1947-56 prosek	82.000	124.000	151
1939	46.106	92.200	200
1948	79.277	149.800	189
1949	89.455	109.500	122
1950	98.428	85.100	86
1951	100.450	193.700	193
1952	76.092	51.200	67
1953	84.224	151.400	180
1954	78.725	124.900	159
1955	69.500	138.000	198
1956	70.000	113.000	163
1957	83.000	202.000	245

Najveća proizvodnja repe, blizu dva miliona tona, postignuta je u 1957 godini. U proizvodnji repe bilo je nestabilnosti. U 1952 g. proizvedeno je svega oko 512.000 t repe, a već iduće, 1953 godine, oko 1.514.000, tj. oko tri puta više. Od 1953 g. prinosi šećerne repe znatno su stabilniji i pokazuju stalnu tendenciju porasta. Tome je naročito doprinela znatno bolja obrada, dubrenje i zaštita od biljnih bolesti i štetočina. Sada se već upotrebljava oko 500 kg/ha veštačkih đubriva (znatno više nego kod drugih kultura) i vrši potpunija zaštita od biljnih bolesti i štetočina. Kvalitetno seme šećerne repe proizvodi se u zemlji, a postoje mogućnosti da se organizuje proizvodnja semena i za izvoz.

Prinosi šećerne repe ne odražavaju ni približno mogućnosti u proizvodnji ove sirovine. Mere koje se sprovede doprineće većem porastu proizvodnje i prinosa po jedinici površine. To pokazuje i proizvodnja u 1957 g., koja je po vremenskim uslovima slična 1953 g., ali se na približno istim površinama postigla za oko 25% veća proizvodnja. Postignuti prinosi u 1957 g., rekordni za jugoslovenske uslove, još uvek su niski u odnosu na prinose nekih evropskih zemalja:

	mc/ha		
	1953	1954	1955
Austrija	289	310	320
Belgija	406	376	391
Danska	410	308	355
Francuska	292	290	302
Zapadna Nemačka	397	392	364
Turska	222	166	183
Jugoslavija	180	159	198
Evropski prosek	276	266	275

Podaci FAO godišnjaka 1956

Šećerna repa se gaji na oko 1% od ukupnih oraničnih površina. To je nedovoljno. U zemljama s mnogo slabijim kvalitetom zemljišta učešće repe u ukupnim setvenim površinama je mnogo veće. Samo u najizrazitijim reparskim rejonima učešće repe u oraničnim površinama iznosi 3-4%. Još ne postoje poljoprivredna gazdinstva specijalizovana za proizvodnju šećerne repe, koja bi repu gajila na 15 do 20% oraničnih površina.

Fabrike šećera

U Jugoslaviji ima osam fabrika šećera; najstarija je podignuta 1892 g. u Usori, ali je 1930 g. obustavila rad. Fabrika šećera na Čukarici izgrađena je 1898 g., a u Osijeku 1906 godine. Sve ostale fabrike osnovane su u periodu između 1906 i 1912 godine. Iako su neke od ovih fabrika građene kao sirovarne, sada sve rade kao kompletne fabrike šećera — imaju rafinerije i proizvode konzumni šećer za neposrednu potrošnju.

Potreba za obnovom fabrika šećera postojala je već odavno zbog dotrajlosti i slabog održavanja. Međutim, za to nisu postojale mogućnosti sve do 1954 g., kada je otpočela rekonstrukcija fabrika šećera. Istovremeno s rekonstrukcijom pristupilo se i proširenju kapaciteta nekih fabrika. Za rekonstrukciju i proširenje fabrika šećera odobreno je oko 9,8 milijardi dinara.

Industrija šećera posle rata dobila je samo jedan novi objekat — tvornicu šećera u Županji (počela da radi 1947). U toku je rekonstrukcija i delimično proširenje postojećih kapaciteta za ukupnu preradu oko 2.900 tona repe dnevno i izgradnja fabrike šećera u Bitolju s dnevnim kapacitetom prerade 1.500 t repe. Međutim, proizvodnja šećerne repe znatno je porasla u odnosu na predratni period. Stoga kapaciteti industrije šećera, na bazi trajanja kampanje od 100 dana, nisu dovoljni da prerade proizvodnju repe u rodnom godinama, a pogotovo neće moći da prerade povećanu perspektivnu proizvodnju.

Veličina kapaciteta dnevne prerade šećerne repe (čiste) pre i posle rekonstrukcije iznosi u tonama za 24 časa:

Fabrika šećera	Kapacitet pre rekonstrukcije	Kapacitet posle rekonstrukcije
Crvenka	2.100	3.000
Vrbas	1.900	2.400
Zrenjanin	1.900	2.000
Čukarica	1.200	1.500
Čuprija	1.350	2.000
Osijek	2.000	2.000
Županja	1.350	1.500
Vranjin Vrh	1.200	1.500
Ukupno	13.000	15.900

Podaci Udruženja prehrambene industrije.

U izgradnji je fabrika šećera u Bitolju s dnevnim kapacitetom prerade od 1.500 t repe. Rekonstruisane fabrike šećera i nova fabrika šećera u Bitolju imaju ukupan dnevni kapacitet od oko 17.400 t čiste repe. Pri normalnoj kampanji prerade repe od 100 dana i iskorišćenju repe (Rdt) od 13%, godišnja proizvodnja šećera na bazi ovih kapaciteta iznosila bi oko 226.000 t. To je nedovoljno za pokriće potreba u šećeru. Nedostatak kapaciteta za preradu repe kompenzuje se dužim trajanjem kampanje prerade repe.

Produženje kampanje preko 100 dana u nekim slučajevima smanjuje rentabilnost prerade i odugovlači vađenje repe, što ne odgovara poljoprivrednim proizvođačima. Ove godine je kampanja u nekim fabrikama trajala i više od 150 dana.

Procenat iskorišćenja šećera iz repe (Rdt) vrlo je različit i zavisi uglavnom od vremenskih prilika, kvaliteta sirovine i brzine prerade. Kreće se od 10 do 14%, a prosečno iznosi 12,4%. Digestija (sadržaj šećera u repi) kreće se od 13 do 17%, što zavisi, pored ostalog, i od sorte repe.

Lokacija fabrika šećera u odnosu na proizvodne rejone repe je povoljna, ali su reparski rejoni nedovoljno razvijeni. Zbog toga je prosečna udaljenost repe od objekta za preradu repe srazmerno vrlo velika i iznosila je u 1955 g. prosečno 61 km, a u 1956 g. 67 km. Srednja udaljenost repe u pojedinim fabrikama iznosi preko 100 km. Velika udaljenost fabrika od reparskih rejona poskupljuje troškove proizvodnje šećera i umanjuje uticaj koji fabrike mogu da imaju na razvoj poljoprivrede.

Najveći deo repe transportuje se železnicom (oko 77%), zatim druskim vozilima (11,7%) i vodenim putem (9,2%). U 1957 g. neke fabrike transportovale su preko 40% sirovina druskim vozilima. Kamioni i traktori sa prikolica sve se više upotrebljavaju za neposredan dovoz repe u fabriku. Pritom se ne vrši pretovar repe i smanjuju se gubici u šećeru. Perspektivno se predviđa da se transport repe železnicom svede na najmanju meru. Na ovaj način bi se rasteretio železnički saobraćaj koji je inače za vreme kampanje preopterećen.

Proizvodnja šećera i sporednih proizvoda

Sve fabrike šećera u Jugoslaviji osposobljene su za proizvodnju šećera u kristalu, kockama i prahu.

Proizvodnja šećera veoma varira zbog nestabilne proizvodnje šećerne repe i digestije. Kretanje proizvodnje šećera po godinama iznosilo je:

Godina	Tona	Godina	Tona
1939	107.599	1952	57.560
1946	70.745	1953	172.200
1947	151.998	1954	132.099
1948	162.355	1955	116.765
1949	101.486	1956	148.748
1950	84.939	1957	235.260
1951	201.050		

Prosečna godišnja proizvodnja šećera u razdoblju od 1953 g. do 1956 g. iznosila je 157.683 tone. U 1957 g. postignuta je rekordna proizvodnja šećera.

Proizvodnja melase i suvih rezanaca u poslednjim godinama iznosila je:

Godina	Melasa tona	Suvi rezanci tona
1952	19.868	21.090
1953	62.875	58.468
1954	44.973	41.191
1955	39.609	35.628
1956	43.132	44.543
prosek 1952 — 1956	42.091	40.184

Podaci Udruženja prehranbene industrije.

Melasa se uglavnom koristi za proizvodnju špiritusa, a rezanci se upotrebljavaju za ishranu stoke, a nekih godina se izvoze.

Potrošnja šećera

Potrošnja šećera u Jugoslaviji iznosila je pre rata 6 kg po stanovniku, a u 1956 g. već preko 11 kg.

Potrošnja šećera kod nas je još uvek veoma niska i iznosi svega 44% od prosečne evropske potrošnje. Stalno povećanje dohotka i niske cene šećera utiču da se potrošnja

šećera sve više povećava. Pre rata potrošnja šećera bila je dobrim delom koncentrisana na gradsko stanovništvo (potrošnja jednog gradskog stanovnika iznosila je preko 20 kg, a seoskog oko 3 kg). U posleratnom periodu potrošnja šećera na selu je znatno povećana.

Šećer se kod nas troši uglavnom neposredno u domaćinstvu, a vrlo male količine konzumiraju se preko konzervisanog voća, slatkiša, kandita i slično. Potrošnja šećera za reprodukciju iznosila je u 1956 g. svega 1,15 kg po jednom stanovniku (u FR Nemačkoj 9,9 kg).

Uvoz šećera

Iako je proizvodnja šećera znatno porasla u odnosu na predratnu, ona još uvek ne zadovoljava potrebe. Nedostatak šećera nadoknađuje su uvozom. U periodu od 1945 do 1952 g. uvoz šećera je bio vrlo mali (71.183 t) i iznosio je svega oko 7,6% od ukupne potrošnje. Tek su posle 1953 g. uvezene znatne količine šećera:

Godina	Tona
1953	38.863
1954	—
1955	45.834
1956	111.586
prosek 1953—56	49.070

U ovom periodu oko 26% ili jedna četvrtina ukupnih potreba u šećeru podmirljvana je iz uvoza. U tu svrhu je utrošeno 22,792.000 dolara.

Organizacija proizvodnje i prerade

Industrija šećera ima organizovanu službu kontrahiranja, proizvodnje i otkupa sirovine. Ova industrija ima u tom pogledu dugogodišnju tradiciju i iskustvo.

Organizacija ove službe je u neposrednom kontaktu s proizvođačima. Svaka fabrika šećera imala je ranije dobar stručni kadar čiji je zadatak bio da u praksu prenosi naučna dostignuća u pogledu gajenja repe. Ovaj kadar se neposredno ili putem rejonskih ekonomata i poverenika starao da proizvođači repe budu upoznatiji sa savremenim metodima rada. U poslednje vreme ovu ulogu preuzele su opšte zemljoradničke zadruge, koje su još bliže proizvođačima repe nego fabrike šećera, a rade na istim principima. U ugovorima o proizvodnji repe precizirane su obaveze zemljoradničke zadruge odnosno fabrike šećera i proizvođača repe. Ugovori obavezuju proizvođače repe na primenu agrotehnike koja je na višem nivou nego što je kod individualnih proizvođača za druge kulture. Neke fabrike imaju svoje priručne laboratorije za ispitivanje zemljišta proizvođača repe. Svi proizvođači repe dobijaju kao akontaciju veštačka dubriva i kvalitetno seme i koriste fabričke odnosno zadrugne sejalice, aparaturu i sredstva za potpuniju zaštitu od biljnih bolesti i štetočina. U poslednje vreme zadruge organizuju proizvodnju repe u kooperaciji sa individualnim proizvođačima. Šećerna repa uključena je u takmičenje za postizanje visokih prinosa.

Broj proizvođača šećerne repe iznosi, prema podacima Udruženja prehranbene industrije Jugoslavije, oko 152.000. Proizvođači nemaju specijalizovanih organizacija za proizvodnju repe. Tu funkciju obavljaju opšte zemljoradničke zadruge.

Fabrike šećera imaju svoje Udruženje prehranbene industrije — sekciju za šećer, sa sedištem u Beogradu. U okviru Udruženja postoje saveti agronoma i tehnologa industrije šećera, koji se staraju o unapređenju proizvodnje repe i šećera. U okviru Udruženja postoje fondovi za unapređenje proizvodnje sirovine i šećera. Pri Udruženju postoji Institut za šećer FNRJ sa sedištem u Vrbasu. Problematikom privrede šećera bave se takođe poljoprivredne i industrijske komore.

S. T.

NIŽE I SREDNJE UMETNIČKE ŠKOLE

Umetničke škole nižeg i srednjeg stupnja pripremaju kadrove za razne vrste umetničkih poziva, kao i nastavnike umetničkih predmeta u školama opšteg obrazovanja odnosno umetničkim i učiteljskim školama i školama za vaspitače. Niže i srednje umetničke škole postoje kao samostalne organizacione jedinice i kao prosvetne ustanove koje imaju zajedničku školsku upravu, odnosno stanje jedinstveni nastavnički kolegijum. Srednje umetničke škole, koje osposobljavaju kadar nastavnika umetničkih predmeta za opšteobrazovne i druge škole, daju svojim svršenim učenicima kvalifikaciju stručnog učitelja.

Umetničkom školstvu u Jugoslaviji posvećuje se velika pažnja, te je broj ovih škola u poređenju sa predratnim višestruko povećan. U vezi s tim povećan je i broj učenika. Tabele 1 i 2 prikazuju brojno stanje umetničkih škola i njihovih učenika po školskim godinama:

Tabela 1
UMETNIČKE ŠKOLE

Školska godina	Ukupan broj škola	O d t o g a	
		niže	srednje
1938/39	21	16	5
1951/52	150	111	39
1952/53	151	112	39
1953/54	159	122	37
1954/55	172	134	38
1955/56	179	144	35
1956/57*	173	138	35

* Prethodni podaci

Tabela 2
UČENICI UMETNIČKIH ŠKOLA

Školska godina	Broj učenika		Niže škole		Srednje škole	
	ukupno	od toga ženskih	Svega	od toga ženskih	Svega	od toga ženskih
1938/39	3.173	—	2.570	—	603	—
1951/52	15.414	9.241	12.647	7.907	2.767	1.334
1952/53	16.249	9.563	13.098	8.018	3.151	1.545
1953/54	17.007	9.770	13.668	8.135	3.339	1.635
1954/55	18.888	10.694	15.364	8.988	3.524	1.706
1955/56	20.693	11.691	17.094	9.916	3.599	1.775
1956/57	20.456	11.896	16.732	10.005	3.724	1.891

Organizacija i upravljanje

Niže umetničke škole osnivaju narodni odbori opština, a srednje narodni odbori sreza, uz saglasnost nadležnog republičkog saveta za prosvetu (školstvo). Ukoliko je niža umetnička škola u sastavu srednje, njen prvostepeni administrativno-upravni organ je sreski narodni odbor odnosno njegov sekretarijat za prosvetu i kulturu.

Zbog čvrste povezanosti ovih škola sa lokalnim kulturnim prilikama u pojedinim republikama, pokrajinama i oblastima, nastavni proces i organizaciju umetničkih škola regulišu republički prosvetno-upravni organi. Ne postoje savezni propisi o umetničkim školama.

Savezni propisi koji načelno regulišu pitanje upravljanja školama u Jugoslaviji odnose se i na umetničke škole. U duhu tih propisa, školama upravljaju školski odbori, nastavnički saveti i direktor škole. Propisima nisu određeni specifični principi biranja članova školskog odbora u umetničkim školama.

Osobenost unutrašnje organizacije umetničkih škola jeste postojanje oteka (odeljenja) sa šefovima oteka (odeljenja) na čelu. Šefovi oteka (odeljenja) umetničkih škola rukovode pojedinim sektorima stručne nastave ili nastave opšteg obrazovanja. Šefovi oteka biraju se iz

redova nastavnika pojedinih grupa srodnih predmeta. Oni imaju kontrolno-instruktorska ovlašćenja i vode administraciju pojedinih oteka (odeljenja).

Razredna nastava, sa razrednim starešinama, kao administrativno-vaspitnim rukovodiocima razreda, postoji samo u onim umetničkim školama i pojedinim njihovim osecima (odeljenjima) u kojima se odvija pretežno kolektivna nastava (nastavničko-teoriska odeljenja itd.). Ukoliko se na pojedinim osecima obavlja pretežno individualna nastava odnosno ukoliko je nastava glavnog predmeta individualna, funkciju razrednog starešine vrši nastavnik toga predmeta, tj. predmeta po kome se određuje otek.

Individualna nastava je značajna osobenost umetničkih škola. Individualni časovi se najviše održavaju u muzičkim školama (instrumentalna nastava i nastava solo-pevanja). Ovakva nastava postoji u izvesnoj meri i u drugim vrstama umetničkih škola (školama za primenjenu umetnost, baletskim i pozorišnim školama), pošto nastavnici glavnih stručnih predmeta, i kada rade sa manjim grupama učenika, posebnu pažnju obraćaju razvijanju njihove umetničke individualnosti. Individualni časovi u nižim razredima nižih umetničkih škola traju 30 minuta, a u ostalim razredima (godinama) 45 minuta.

U nižim umetničkim školama postoje samo stručni predmeti, dok se predmeti u srednjim umetničkim školama dele na stručne i opšteobrazovne. Umetničke škole u Jugoslaviji nemaju jedinstvene nastavne programe i planove. Stručni predmeti u umetničkim školama su glavni i sporedni. Glavni predmeti su oni po kojima se određuje uža specijalnost za koju se učenik priprema. Uporedni stručni predmeti dopunjuju stručno obrazovanje učenika pojedinih oteka. Prema tome, jedan isti predmet (naprimer klavir, violina, režija itd.) može biti glavni ako u pojedinom oteku zauzima centralno mesto, ili uporedni ako proširuje znanje učenika oteka druge stručne orijentacije. Nastavno gradivo glavnog predmeta je obimnije od gradiva uporednog predmeta.

Grupa predmeta opšteg obrazovanja (humanistička grupa i fizičko obrazovanje, državna izgradnja i predvojnička obuka) predaje se u posebnoj dopunskoj gimnaziji srednjih umetničkih škola koja radi po skraćenom nastavnom programu, prilagođenom potrebama učenika ovih škola. Dopunske gimnazije se osnivaju pri pojedinim srednjim umetničkim školama ili se osniva posebna gimnazija za nekoliko umetničkih škola. Dopunska gimnazija nije obavezna za sve učenike umetničkih škola. Oni učenici koji uporedo sa umetničkom školom posećuju i neku srednju školu opšteg obrazovanja oslobođeni su pohađanja dopunske gimnazije, s tim što svedočanstvo o položenom razredu umetničke škole postaje punovažno tek kada je vezano uz odgovarajuće svedočanstvo škole opšteg obrazovanja. Dopunska gimnazija je obavezna za učenike nastavničko-teoriskih oteka umetničkih škola.

Zajednički uslovi prijema u niže umetničke škole su: prijemni ispit, na kome se ispituju umetničke predispozicije kandidata, i maksimalne i minimalne godine života, različite za pojedine umetničke škole i njihove oteke. Uslovi za prijem učenika u srednje umetničke škole su: svršena osmogodišnja škola i prijemni ispit sa istim ciljem kao i kod nižih umetničkih škola. Na nekim osecima srednjih umetničkih škola na prijemnom ispitu se zahteva izvesno stručno predznanje, dok za prijem na druge oteke ono nije potrebno. Selekcija učenika vrši se i takozvanim kontrolnim ispitima, koji se održavaju na kraju prve godine ili na kraju pojedinih razvojnih etapa učenika. Kontrolnim ispitima se proverava postignuti uspeh odnosno uslovi za dalji razvoj učenika. Učenici koji ne polože kontrolni ispit gube pravo na dalje školovanje u umetničkim školama.

Po svome karakteru, umetničke škole nisu samo stručno-pedagoške ustanove već i važni kulturni centri, naročito u sredinama gde ne postoji veća umetnička tradicija i organizovaniji umetnički život. Priređivanjem koncerata svojih učenika i nastavnika, organizovanjem izložbi njihovih radova odnosno baletskim i pozorišnim predstavama umetničke škole deluju i izvan svojih prostorija, popularišući umetnost koju zastupaju.

Niže umetničke škole

U Jugoslaviji postoje tri vrste nižih umetničkih škola: muzičke, škole za primenjenu umetnost i baletske škole. Muzičke i škole za primenjenu umetnost mogu biti ili samostalne ili u sastavu odgovarajuće srednje umetničke škole. Niže baletske škole predstavljaju ustvari niži stupanj jedinstvene baletske škole.

Niže umetničke škole ne daju nikakve formalne stručne kvalifikacije. Njihovi vaspitni ciljevi i zadaci su dvojaki: učenici stiču elementarna znanja iz odgovarajuće umetničke oblasti, proširujući na taj način svoje opšte umetničko obrazovanje, ili se, pak, pripremaju za nastavlanje školovanja u srednjim umetničkim školama. Takvi dvojaki ciljevi i zadaci ovih škola uslovljavaju vidnu razliku između broja učenika srednjih umetničkih škola, kao i samog broja umetničkih škola nižeg i srednjeg stupnja.

U nižim muzičkim školama, kojih je u Jugoslaviji bilo u školskoj 1956/57 g. 131 (od toga: u Srbiji 38, Hrvatskoj 19, Sloveniji 47, Bosni i Hercegovini 12, Makedoniji devet i Crnoj Gori šest), predaju se instrumentalni predmeti (violina, klavir, violončelo, harmonika, solo-pevanje (dve godine) i duvački instrumenti (dve godine), zatim solfeggio i teorija muzike. Školovanje traje šest godina.

Niže škole za primenjenu umetnost postoje samo u Sloveniji (5 škola), i sve su čipkarskog smera.

Niže baletske škole nemaju organizacionu samostalnost, te njihovi planovi i programi čine deo nastavnih planova i programa srednjih baletskih škola.

Srednje umetničke škole

Srednje škole za primenjenu umetnost. — U školskoj 1956/57 g. u Jugoslaviji je bilo devet srednjih škola za primenjenu umetnost, od toga u Srbiji tri, Hrvatskoj dve, po jedna u Sloveniji, Bosni i Hercegovini, Makedoniji i Crnoj Gori.

Glavni zadatak srednjih škola za primenjenu umetnost je osposobljavanje crtača, slikara, vajara, rezbara, dekoratera itd. za potrebe tekstilne, metaloprerađivačke, drvne i drugih vrsta industrije, kao i za potrebe pozorišta i izdavačkih preduzeća. Oko dve trećine svršenih učenika tih škola odlazi u privredu ili se posvećuje radu u izdavačkim preduzećima, pozorištima, na filmu i sl. Deo ovih učenika sprema se za nastavnike crtanja u školama opšteg obrazovanja.

U srednjim školama za primenjenu umetnost učenici u odgovarajućim osecima savlađuju tehniku umetničkog rada u keramici, drvetu, metalu, tekstilnim materijama, zatim tehniku freskoslikarstva, dekorativnog crtanja i vajanja, scenografiju i tehniku kostima.

Nastava u srednjim školama za primenjenu umetnost je kolektivna, iako se po pravilu glavni stručni predmeti rade u manjim grupama, kako bi nastavnik mogao da prati individualni umetnički razvoj učenika.

U poslednje vreme oseća se velika potreba da se preciznije odredi karakter ovih škola i da se njihovi ciljevi i zadaci potpunije usklade sa društvenim potrebama pojedinih srezova i republika. S tim u vezi nastoji se da se ove škole postepeno pretvore u škole za umetničke zanate sa osecima u kojima će se proučavati obrada onog materijala kojim obiluje kraj u kome škola deluje (takve škole već postoje u Crnoj Gori). Na taj način bi se određenje postavila stručna perspektiva svršenih učenika ovih škola.

Srednje muzičke škole. — U školskoj 1956/57 g. bile su 22 srednje muzičke škole, od toga u Srbiji osam, u Hrvatskoj sedam, u Sloveniji dve, u Bosni i Hercegovini tri, po jedna u Makedoniji i Crnoj Gori.

U posebnoj nastavničko-teoriskom osecu srednjih muzičkih škola osposobljavaju se učenici za nastavnike pevanja u osmogodišnjim školama. Pored toga, u ovim

školama se vaspitavaju mladi pevači, pijanisti, violinisti, violončelisti, duvači svih vrsta za potrebe operskih i operetskih pozorišta, operskih i simfoniskih orkestara, kao i nastavnici solo pevanja i instrumenata u nižim muzičkim školama, odnosno školama za vaspitače i učiteljskim školama.

Uslovi za prijem učenika u pojedine oteke srednjih muzičkih škola različiti su. U nastavničko-teoriskom osecu (koji u pojedinim republikama, naprimer u Crnoj Gori, nije u sastavu srednje muzičke škole već je samostalni otek pri ovoj školi) primaju se učenici sa svršenom osmogodišnjom školom, ali bez ikakvog muzičkog predznanja. Za druge oteke potrebno je stručno predznanje na nivou završnog ispita niže muzičke škole. Trajanje školovanja u srednjim muzičkim školama je od 4 do 5 godina (različito u pojedinim republikama).

Diploma o završenoj srednjoj muzičkoj školi daje pravo na zvanje stručnog učitelja, i samim tim na samostalan umetnički i pedagoški rad. Srednje muzičke škole pripremaju učenike i za nastavlanje školovanja na visokom muzičko-pedagoškim ustanovama — muzičkoj akademiji, odnosno muzičkim osecima na višim pedagoškim školama, ukoliko ovi postoje (NR Hrvatska, Bosna i Hercegovina itd.).

Uspešan razvitak učenika instrumentalnih i solovokalnog oteka usko je povezan sa fiziološkim i psihičkim predispozicijama mladog čoveka. Stoga je za ove škole utvrđen maksimalan broj godina kandidata koji polažu prijemni ispit (25 godina za pevače, a 18 godina za instrumentaliste).

Srednje baletske škole. — U školskoj 1956/57 g. bile su četiri srednje baletske škole, od toga u Hrvatskoj dve, a u Srbiji i Sloveniji po jedna.

Ove škole su se razvile iz predratnih kurseva klasične, moderne, karakterne, španske itd. igre, koji su postojali u većim gradovima Jugoslavije, kao i baletskih škola pri narodnim pozorištima odnosno baletskih oteka muzičkih akademija, na kojima se, u posleratnom periodu, osposobljavao stručni kadar baletskih igrača, pedagoga i koreografa.

Karakter sadašnjih srednjih baletskih škola (koje u svom sastavu redovno imaju i nižu baletsku školu, kao i t. zv. viši otek, čiji rang još nije određen, a odgovarao bi rang u viših škola) nije propisima precizno određen. Ove škole centralnu pažnju posvećuju stručnom osposobljavanju igrača klasičnog baleta, dok vidno zapostavljaju ostale, savremenije oblike igre, i tehniku koreografije. Takođe je zapostavljen rad na razvijanju pedagoga baleta, koji se specijalno ne osposobljavaju, već se uzgred izgrađuju u procesu nastave.

U srednjim baletskim školama se ne predaju predmeti opšteg obrazovanja, već su učenici obavezni da uporedo sa baletskom školom posećuju i školu opšteg obrazovanja, čije svedočanstvo čini punovažnim i svedočanstvo srednje baletske škole.

Među stručnim predmetima centralno mesto zauzima klasični balet sa svojim pomoćnim i dopunskim disciplinama (koreografija, klasična podrška). U ovoj školi nema posebnih oteka.

Zbog specifičnosti ove umetnosti, određeni su privremenim propisima kontrolni ispiti na kraju svakog stupnja školovanja (niži 4 godine, srednji 2 i viši 2). Ova mera je uvedena zbog toga što su, pored umetničkih predispozicija učenika, potrebni još i specijalni telesni uslovi, koji mogu da se u toku školovanja menjaju, tako da onemogućavaju dalji umetnički razvitak učenika.

Rang i status ovih škola, kao i kvalifikacije koje one daju svršenim učenicima, nisu regulisani ni saveznim ni republičkim propisima. Svršeni učenici ovih škola obično se zapošljavaju kao solisti baleta u pojedinim narodnim pozorištima odnosno kao članovi tamošnjih baletskih horova. Jedan deo učenika vodi baletske tečajeve pri osmogodišnjim školama, domovima kulture, pionirskim domovima i sl.

Srednje pozorišne škole. — U školskoj 1956/57 g. bila je jedna srednja pozorišna škola (u Srbiji).

Srednje pozorišne škole kao vrsta umetničkih škola postepeno se ukidaju. Pokazalo se nepotrebnim da takve škole postoje pored akademija za pozorišnu umetnost u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani. Zbog toga ove škole nemaju regulisan status, niti se njihovom razvitku posvećuje veća pažnja. Osnivane su u posleratnom periodu sa ciljem da manjim pozorištima daju srednji stručni kadar i da stručno pripreme učenike za nastavljjanje školovanja na akademijama za pozorišnu umetnost. Posle položenog prijemnog ispita, kandidati su se u ovim školama osposobljavali za glumu i režiju. Formalna zvanja svršenih učenika nisu regulisana propisima o rangiranju škola. Takve učenike su preuzimala pozorišta ili kulturno-umetnička društva u amaterske dramske sekcije.

Nastavnički kadar

Stručni nivo nastavničkog kadra pretstavlja znatan problem ovih prosvetnih ustanova. Ne samo u nižim umetničkim školama, već i u srednjim, rade u velikom broju nastavnici sa kvalifikacijama stručnog učitelja, tj. sa srednjoškolskim stručnim kvalifikacijama, što se negativno odražava na nivo stručne nastave. Veliki broj svršenih studenata umetničkih akademija ne posvećuje se pedagoškom pozivu. Prema oceni saveznih i republičkih prosvetno-upravnih organa, svega oko 20% svršenih studenata akademija odlazi u unutrašnjost da poboljša rad novoosnovanih umetničkih škola. Neke od ovih škola nisu uspele da reše svoje pitanje nastavnog kadra i zatvorene su.

Velike praznine u stručnom znanju nastavnika umetničkih škola popunjavaju se stručnim kursovima i školskim inspekcijama. Novi propisi o školskim inspekcijama predviđaju angažovanje stalnih stručnih predmetnih inspektora, tako da će ubuduće biti uspostavljen tešnji kontakt između mladih i neiskusnijih nastavnika sa pedagozima viših i visokih umetničkih škola.

Važan problem umetničkih škola je i velik broj honorarnih nastavnika, čija vanškolska angažovanost često remeti organizaciono sređivanje srednjih i nižih umetničkih škola. Broj nastavnika i odnos nedeljnih časova stalnih i honorarnih nastavnika, kao i nastavnika koji dopunjuju časove u školskoj 1954/55 g. pokazuju tabele 3 i 4.

Tabela 3
NASTAVNIČKI KADAR UMETNIČKIH ŠKOLA

Škole	Školska godina	Nastavnici			
		Svega	od toga žena	Stalni	od toga žena
Umetničke škole	1938/39	227	—	163	—
	1951/52	1.789	758	913	457
	1952/53	1.848	807	983	538
	1953/54	1.954	843	1.052	581
	1954/55	2.147	926	1.152	636
	1955/56	2.219	965	1.236	682
	1956/57	2.168	955	1.216	685
Niže umetničke škole	1938/39	141	—	—	—
	1951/52	1.010	483	494	270
	1952/53	931	444	491	283
	1953/54	945	434	498	283
	1954/55	1.116	522	588	334
	1955/56	1.197	561	664	387
	1956/57	1.121	540	628	375
Srednje umetničke škole	1938/39	136	—	163	—
	1951/52	779	275	419	187
	1952/53	917	363	492	255
	1953/54	1.009	409	554	298
	1954/55	1.031	404	564	302
	1955/56	1.022	404	572	295
	1956/57	1.047	415	588	310

Tabela 4
SEDMIČNI ČASOVI ODRŽANI U UMETNIČKIM ŠKOLAMA

	Školska godina	Ukupno	Vrsta časova		
			Stalni	Honorarni	Koji dopunjuju časove
Jugoslavija	1954/55	33.647	22.353	10.175	1.119
	1955/56	35.335	24.368	10.565	402
Srbija	1954/55	12.789	8.672	3.337	780
	1955/56	13.311	9.860	3.279	172
Uža Srbija	1954/55	7.860	5.754	1.906	200
	1955/56	8.065	6.185	1.754	126
AP Vojvodina	1954/55	4.123	2.530	1.034	559
	1955/56	4.508	3.011	1.457	40
AKM Oblast	1954/55	806	388	397	21
	1955/56	738	664	68	6
Hrvatska	1954/55	7.321	5.939	1.346	36
	1955/56	7.483	5.916	1.536	31
Slovenija	1954/55	8.422	4.373	3.840	209
	1955/56	9.018	5.166	3.732	120
Bosna i Hercegovina	1954/55	2.192	1.383	801	8
	1955/56	2.189	1.187	978	24
Makedonija	1954/55	1.979	1.273	668	38
	1955/56	2.287	1.513	744	30
Crna Gora	1954/55	944	713	183	48
	1955/56	1.047	726	296	25

Stipendije

Jedna od mera za poboljšanje stručnog nivoa nastavnickog kadra umetničkih škola su stipendije učenicima. Stipendije se najčešće daju studentima umetničkih akademija, ali ni sredstva data učenicima srednjih umetničkih škola nisu neznatna.

Stipendije dodeljene učenicima srednjih umetničkih škola u pojedinim republikama prikazuje tabela 5.

Tabela 5
STIPENDIJE UČENIKA UMETNIČKIH ŠKOLA
(u dinarima)

	Školska godina	Broj stipendista		Iznos stipendija u hiljadama din.	
		Niže umetničke škole	Srednje umetničke škole	Niže umetničke škole	Srednje umetničke škole
Jugoslavija	1955/56	22	402	58,3	1.495,6
	1956/57	43	481	86,2	1.907,6
Srbija	1955/56	—	128	—	490,8
	1956/57	—	112	—	448,5
Uža Srbija	1955/56	—	—	—	—
	1956/57	—	26	—	109,5
AP Vojvodina	1955/56	—	—	—	—
	1956/57	—	27	—	105,0
AKM Oblast	1955/56	—	—	—	—
	1956/57	—	59	—	234,0
Hrvatska	1955/56	—	87	—	412,1
	1956/57	—	112	—	515,7
Slovenija	1955/56	3	33	7,3	91,5
	1956/57	15	68	10,2	221,8
Bosna i Hercegovina	1955/56	—	26	—	97,7
	1956/57	—	33	—	131,1
Makedonija	1955/56	19	69	51,0	193,2
	1956/57	28	94	76,0	322,0
Crna Gora	1955/56	—	59	—	210,3
	1956/57	—	62	—	268,5

Stipendije učenicima umetničkih škola dodeljuju narodni odbori i kulturno-prosvetne organizacije i ustanove.

D. P.

IZVORI:

Opšti zakon o upravljanju školama (»Službeni list FNRJ«, br. 11/55).
Republički propisi o umetničkim školama. Savezni zavod za statistiku: »Statistički godišnjak«, 1956 i podaci dobijeni za školske godine 1955/56 i 1956/57 godine.

ARHIVI

Arhivi¹ su ustanove koje prikupljaju i po stručnim i naučnim metodima čuvaju, obrađuju i objavljuju arhivske dokumente značajne za istoriski i opšti razvitak naroda. Arhivski dokumenti (arhivska građa, arhivalije) koriste se za javne, naučne i druge društvene svrhe.

Prema odredbama Opšteg zakona o državnim arhivama², državni arhivi vrše nadzor nad čuvanjem istorisko-arhivskog materijala, bez obzira na to u čijim se rukama taj materijal nalazi, i radi njegovog čuvanja određuju obavezne mere zaštite.

Pravo raspolaganja arhivskom građom ograničeno je zakonskim propisima na osnovu kojih državni arhivi imaju prvenstveno pravo otkupa arhivske građe, kao i propisima o zabrani iznošenja arhivske građe u inostranstvo (osim predviđenih izuzetaka).

Arhivi izlaze iz uskog kruga poslova oko čuvanja primljene građe i njenog sređivanja i razvijaju se kao samostalne kulturne ustanove, koje građane upoznaju sa značajem arhivskih dokumenata i nastoje da te dokumente učine što pristupačnijim za naučna istraživanja. Arhivi postaju i centri oko kojih se okupljaju naučni istraživači i publicisti.

Vrste i broj arhiva

Prema Opštem zakonu o arhivima, donetom 1950 g., arhivi se dele na opšte i specijalne — po vrsti arhivske građe, i na savezne, republičke i sreske (u Srbiji na pokrajinske i oblasne) — prema teritorijalnom domenu svoga rada.

Opšti arhivi prikupljaju, čuvaju, obrađuju i objavljuju arhivsku građu o društvenom, političkom, privrednom i kulturnom razviku jedne sredine u raznim istoriskim periodima. To su državni arhivi koji sakupljaju svu arhivsku građu o istoriji određene administrativno-teritorijalne jedinice (Federacije, republike, pokrajine, oblasti, sreza, opštine). Republički arhivi prikupljaju, čuvaju i obrađuju arhivsku građu iz rada republičkih organa uprave i privrednih i drugih republičkih organizacija.

U cilju boljeg i bržeg prikupljanja arhivskih dokumenata i stalnog nadzora nad njihovim čuvanjem u registraturama i kod pojedinaca, stvorena je šira mreža arhivskih ustanova. To se pokazalo vrlo korisno, tako da danas postoji 61 opšti arhiv. Pre rata ih je bilo svega osam (u Beogradu, Novom Sadu, Zagrebu, Ljubljani, Mariboru, Dubrovniku, Cetinju i Skopju).

U grupu opštih arhiva dolaze i privatni arhivi, nad kojima državni arhivi imaju pravo zakonskog nadzora radi čuvanja i zaštite arhivskih dokumenata. To su uglavnom crkveni i manastirski arhivi i porodični arhivi. Važnijih crkvenih arhiva ima oko 40.

Specijalni arhivi prikupljaju, čuvaju, obrađuju i objavljuju arhivsku građu samo iz određenih oblasti društvenog života ili iz određenog istoriskog perioda. Ovi su arhivi nastali posle 1945 godine. To su uglavnom istorijski arhivi društvenih, političkih i privrednih organizacija ili vojnih ustanova (naprimer, istorijski arhivi Centralnog komiteta Saveza komunista, zadržni arhivi, ratni arhiv Vojno-istoriskog instituta).

Danas ima 20 specijalnih arhiva.

Specijalnim arhivima smatraju se i arhivske zbirke nekih naučnih i kulturnih ustanova (akademija nauka, univerziteta, naučnih instituta, muzeja i dr.), mada to oni uvek nisu po svojoj sadržini. U istoriski značajnim mestima

mogu se osnivati opštinski arhivi, čiji su fondovi ili zbirke po svojoj vrsti opšti ili se odnose samo na određeni istorijski period.

Deo arhivske građe nalazi se u mnogim muzejima i bibliotekama. U nekim muzejima takva građa predstavlja osnovni materijal (naprimer, u Muzeju Nikole Tesle u Beogradu ili u Državnom muzeju na Cetinju) ili je, u odnosu na čisto muzejske eksponate, vrlo obilna, ako ne i pretežna (naprimer, republički muzeji narodnog oslobođenja u Ljubljani, Zagrebu i Sarajevu, pa i zavičajni muzeji u Ptuju, Celju, Brežicama, Škofjoj Loki).

Arhivski saveti

Opšti nadzor nad radom arhiva vrši Sekretarijat za prosvetu i kulturu Saveznog izvršnog veća odnosno saveti za kulturu republika i autonomnih jedinica. Pri Sekretarijatu za prosvetu i kulturu Saveznog izvršnog veća postoji Glavni arhivski savet kao stručni savetodavni organ. Arhivske savete imaju i republički saveti za kulturu, a doskora su ih imali i arhivi republičkog ranga.

Od 1955 g. pri arhivima se osnivaju saveti kao organi društvenog upravljanja. Svojim radom saveti su pozitivno uticali na razvitak arhiva, naročito pri rešavanju pitanja budžeta, kadrova, prostorija i dr. i znatno doprineli postepenom afirmisanju arhiva kao samostalnih kulturnih ustanova, a u nekim srezovima kao začeci centara za proučavanje zavičajne istorije. Od 1955 g. do 1957 g. saveti su osnovani u 42 arhiva, u kojima je krajem 1957 g. bilo 296 članova (202 iz oblasti prosvete i kulture i 94 iz drugih javnih službi i uprave).

Fondovi i zbirke

Stanje fondova i zbirki³ u arhivima različito je — zavisno od toga kako su nastajali i razvijali se arhivi. Rato vi su nanosili velike štete i arhivima, naročito u krajevima koji su duže bili pod okupacijom. U toku Prvog svetskog rata okupatori su oduzeli veliki deo važnijih istoriskih dokumenata iz Državnog arhiva Srbije. Za vreme poslednjeg rata oni su takođe odnosili i uništavali arhive.

Prema podacima Saveza društava arhivskih radnika Jugoslavije, danas se u svim arhivima nalazi oko 2.500 fondova i oko 260 zbirki, što sa ostalim dokumentima čini oko 70 km polica. Od toga se na XIX vek odnosi oko 500 fondova i zbirki, a na XX vek oko 1.850, što znači da je sačuvano vrlo malo dokumenata iz ranije prošlosti naših naroda.

Podaci o sačuvanim arhivskim fondovima još uvek su približno tačni. Često o važnijim istoriskim pojavama (činjenicama, ljudima, događajima), pa i razdobljima, ima malo dokumenata ili ih uopšte nema (naprimer, o Srednjem veku u arhivima Srbije). U nekim arhivima nalazi se dosta dokumenata koji nemaju značaja za istoriju, a ne otstranjuju se zato što još nema razrađenijeg i preciznijeg uputstva nadležnog organa državne uprave.

Do kraja 1957 g. u 60 arhiva⁴ sređeno je oko 30 km polica fondova i zbirki koji mogu služiti naučnim istraživanjima, potrebama administracije i privatnim građanima za dokazivanje izvesnih ličnih prava. Nedovoljna sređenost i nesistematičnost u radu nekih arhiva, kao i nedostatak prostora, otežavaju i usporavaju korišćenje arhiva, naročito naučnim radnicima u većim arhivima, na koje su oni uglavnom i orijentisani. Fondovi su sređeniji u sreskim arhivima, a naročito u specijalnim arhivima, jer su to uglavnom manji fondovi iz moderne istorije.

³ Pod arhivskim fondom podrazumeva se zbir dokumenata koji potiču od iste ustanove, preduzeća, organizacije, porodice ili ličnosti. Arhivska zbirka (kolekcija) znači zbir dokumenata koji potiču iz jednog ili više fondova ili su svrstani u jednu celinu po određenom merilu (naprimer, po temi o kojoj govore, po materijalu na kome su pisani i sl.). Fond predstavlja jednu organsku celinu, a zbirka se sastavlja samostalno, po planu, bez obzira na poreklo dokumenata. Često se, međutim, arhivskom zbirkom smatraju i delovi fondova, što ne odgovara arhivskom pojmu zbirke. Arhivskim depoom naziva se sva arhivska građa jednog arhiva (tj. sav pisani, štampani ili na drugi način reprodukovani materijal) smešten na određenom mestu. Uobičajeno je u svetu da se količina arhivske građe meri kilometrima, tj. prema dužini svih polica na kojima je ona u depou smeštena.

⁴ Anketa Saveza društava arhivskih radnika Jugoslavije obuhvatila je 70 arhiva.

² »Službeni list FNRJ« br. 12/50.

Čuvanje arhivskih dokumenata

Mikrofilmovanje je jedan od načina da se važniji istoriski dokumenti sačuvaju. Arhivska građa se mikrofilmuje u sedam većih arhiva u zemlji.

Nedostatak arhivske građe iz dalje prošlosti jugoslovenskih naroda ometa rad naučnim istraživanjima. Naši naučni radnici su stoga upućeni na neke inostrane arhive, naročito u Beču, Moskvi, Carigradu, Budimpešti, Parizu, Rimu i Veneciji. Međutim, ta su proučavanja često nesistematska, jer se ne obavljaju po jednom opštem planu, nego uglavnom po ličnom planu i mogućnostima pojedinaca.

Znatn deo dokumenata u arhivima (oko 20%), izložen nepovoljnim atmosferskim uticajima, podložan je propadanju i potrebno je da se brzo zaštiti. Međutim, samo četiri arhiva imaju laboratorije ili radionice — uglavnom neopune — za konzervaciju i restauraciju hartije. U Srbiji su preduzete mere da se stvori centralna radionica (ateje) sa modernim uređajem.

Smeštaj arhiva i kadrovi

Nedostatak prostora u arhivima predstavlja teškoću arhivske službe. Prema podacima arhiva u 1957 g., oko 40% zgrada u kojima su smešteni arhivi ne odgovara svojoj nameni. U 1957 g. 56 arhiva imalo je 450 prostorija (depoa i radnih prostorija) sa 10.000 m² površine i 45 km polica. U takvim uslovima neki arhivi nisu u mogućnosti da ostvare svoje zadatke na sređivanju dokumenata. Gotovo svi arhivi ne mogu da preuzmu najnovije arhivske fondove iz registratura, iako bi to bio najpodesniji način zaštite arhivske građe. Ovakvi uslovi otežavaju i rad naučnih radnika na proučavanju arhivske građe. Izdvajanjem nevažnih dokumenata i mikrofilmovanjem ovaj bi se problem nešto ublažio.

U 1957 g. u 80 istorijskih arhiva bilo je 560 službenika (pre rata 55), od kojih 145 arhivista i 173 arhivska pomoćnika. U ovim arhivima radi i 85 honorarnih službenika. Arhivisti pretežno imaju završen filozofski fakultet. Stručno arhivističko obrazovanje službenici stiču na tečajevima i praksom. Održana su dva tečaja za arhiviste i četiri tečaja za arhivske pomoćnike (u Srbiji tri, u Makedoniji jedan); pri Historiskom institutu Jugoslovenske akademije znatnosti i umjetnosti u Zagrebu održava se povremeno arhivsko-paleografski tečaj. Ove tečajeve završilo je 26 arhivista i 77 arhivskih pomoćnika.

Korišćenje i objavljivanje arhivske građe

Gotovo svi arhivi imaju priručne biblioteke, obično sa literaturom iz istorijskih nauka. U 1957 g. u 60 arhiva bilo je 400.000 knjiga, od kojih na stručnu literaturu (arhivistiku⁵, paleografiju, sfragistiku i dr.) dolazi nešto oko 4.000 knjiga. U 1957 g. bilo je korišćeno oko 13.500 knjiga.

Veći i bolje opremljeni arhivi imaju čitaonice za korišćenje arhivske građe. Te arhive koristilo je u 1957 g. oko 1.200 naučnih, kulturnih i prosvetnih radnika i studenata (365 istoričara, 88 pravnika, 61 ekonomist, 82 istoričara i nastavnika književnosti itd.). Po zanimanju to su uglavnom docenti i profesori univerziteta (61), asistenti (84), nastavnici srednjih škola (258), studenti (195), novinari (65), učenici srednjih škola (396).

Posle oslobođenja sve arhivske ustanove štampale su 130 knjiga dokumenata koji se odnose na sva razdoblja jugoslovenske nacionalne istorije (26 knjiga na XIX vek, 92 na XX vek, a 12 na ranije periode). To je zbirka od oko 50.000 stranica dokumenata. Najviše je objavio Vojnoistorijski institut — 73 knjige (39.920 stranica). To su dokumenti iz Narodnooslobodilačke borbe. Arhivska građa — često ugrožena uticajima vremena i ponekad nedovoljno zaštićena — objavljivanjem se čuva od propadanja i čini

pristupačnom širem krugu naučnih i kulturnih radnika i publicista. U objavljivanju građe nema kriterijuma i nekog opšteg plana, niti koordinacije između arhiva, istorijskih instituta i istorijskih katedara.

Pri Saveznom i republičkim arhivima u toku je osnivanje centara za informacije koji prikupljaju podatke o arhivskoj građi u arhivima, muzejima, bibliotekama (rukopisnim odeljenjima) i drugim ustanovama. Centri bi imali podatke o svim arhivskim fondovima i zbirkama. To će naučnim radnicima omogućiti bolji uvid i potpuniju orijentaciju u arhivskoj građi i doprineti planskom publikovanju građe. Ovakav centar zasad je osnovan samo u Srbiji.

Udruženja

Posebnu ulogu u razvitku arhiva i arhivske službe u Jugoslaviji imaju republička društva arhivskih radnika i Savez društava arhivskih radnika Jugoslavije. Ove organizacije, osnovane 1953 i 1954 g., inicijatori su mnogih aktivnosti u arhivima, utiču na razvijanje arhiva i ustanova koje služe i aktivno pomažu unapređenje nauke i kulture, doprinose stručnom uzdizanju arhivskih službenika. To postižu organizovanjem stručnih savetovanja, seminara i skupština, izdavanjem stručne štampe i organizovanjem »Nedelje arhiva«. Tokom druge »Nedelje arhiva« u 1957 g., prema izveštajima 50 arhiva, priredeno je 146 izložbi koje je posetilo 120.000 lica, održano 440 predavanja, u 30 mesta prikazani su dijafilmovi, pregledano je oko 5.000 registratura, napisano 130 članaka. Organizacije arhivskih radnika posebno sarađuju s društvima istoričara, jer su istoričari po svome pozivu najneposrednije vezani i zainteresovani za stanje i razvoj arhiva, zatim sa organizacijama bibliotekara i muzeologa u rešavanju nekih zajedničkih problema.

Stručna štampa

»Arhivist«, časopis za teoretska i praktična pitanja iz arhivistike i arhivske službe, pokrenut je 1951 g. kao organ Glavnog arhivskog saveta FNRJ, a osnivanjem Saveza društava arhivskih radnika Jugoslavije 1953 g. postao je organ Saveza. U Srbiji od 1955 g. izlazi je »Arhivski pregled« kao bilten istorijskih arhiva, a od 1958 g. izlazi kao godišnjak »Arhivski almanah«. Arhivisti Slovenije sarađuju u »Kronici«, reviji ljubljanske sekcije Istorijskog društva Slovenije. Zadrudni arhiv u Novom Sadu od 1953 g. izdaje svoj almanah »Zadrudni arhiv«. U svim ovim edicijama objavljen je znatan broj stručnih radova arhivista.

Veze sa arhivima u inostranstvu

Preko svoje stručne organizacije i pojedinih arhivskih ustanova, arhivski radnici Jugoslavije ostvarili su veze sa arhivima i arhivskim organizacijama u inostranstvu. Te se veze ogledaju u uzajamnim posetama, učešću na međunarodnim i nacionalnim kongresima i konferencijama, studijskim putovanjima radi upoznavanja arhivskih fondova i razmeni publikacija. U 1957 g. u Zagrebu je održana Treća konferencija međunarodne organizacije »Table ronde des archivistes« (»Okruglog stola arhiva«, organizacije direktora arhiva), kojoj je prisustvovalo 26 delegata iz 13 zemalja i na kojoj se raspravljalo o položaju i ulozi arhiva.

*

Po sadržaju i po obimu arhivske građe, najznačajniji su arhivi:

Državni arhiv NR Hrvatske u Zagrebu (osnovan 1744 g.), pored retkih dokumenata iz ranog Srednjeg veka, sadrži uglavnom arhivsku građu iz XVIII — XX veka (saborne zapisnike, akta hrvatsko-ugarske vlade o opštoj upravi, privredi i trgovini, dokumente o razvitku pojedinih gradova, spise sudova i finansijskih organa, spise o pojedinim istaknutim i vlastelinskim porodicama). Od posebnog su značaja dokumenti iz nekadašnjeg Kaptolskog arhiva, koji se odnose na istoriju severozapadne Hrvatske. Značajnu dopunu ovoj građi čine dokumenti koji se nalaze u Državnom arhivu u Zagrebu (zapisnici sednica gradskog veća, sudski zapisnici, kupoprodajni ugovori, cehovski zapisnici, dokumenti iz novije istorije).

Državni arhiv u Dubrovniku (osnovan 1922 g.) ima građu koja se odnosi na istoriju Dubrovačke Republike (do 1808 g.), a i na kasniju istoriju Dubrovnika. Tu građu čine odluke kneza, zapisnici veća, crkvene knjige, privatni

⁵ Pored arhivistike (koja se bavi metodima sređivanja, čuvanja obrade arhivskih dokumenata), pomoćne istoriske nauke su još paleografija (nauka o postanku i načinu pisanja dokumenata), diplomatika (nauka o utvrđivanju porekla i originalnosti pisanih spomenika), sfragistika (nauka o pečatima), heraldika (nauka o grbovima), numizmatika (nauka o starom novcu) i dr.

arhivi, notarske isprave. Ovi istorijski izvori (najsacuvaniji kod nas) odnose se ne samo na istoriju Dubrovnika, nego i na istoriju Dalmacije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije. Znatno deo arhivalija je mikrofilmovan. Arhiv raspolaže bibliotekom od 10.000 svezaka.

Državni arhiv u Zadru (osnovan 1625 g.) ima dosta bogatu građu o istoriji Dalmacije i njenih gradova (XVI – XIX vek), a potiče iz perioda mletačke, austrijske i francuske uprave. Kao retkost, od posebnog je značaja zbirka povelja i spisa nekih katoličkih samostana. U priručnoj biblioteci (16.000 svezaka) ima dosta novina i časopisa iz XIX i XX veka.

Državni arhiv u Rijeci (osnovan 1928 g.) sadrži arhivalije Rijeke, Istre i Kvarnera koji se odnose uglavnom na XIX vek. Dosta su bogati podaci o gradskim naseljima Istre.

Istoriski arhiv u Varaždinu (osnovan 1950 g.) ima građu (gradske isprave, spise, protokole i porodične arhive) od XIII do XVI veka. To je jedan od bolje sredenih arhiva.

Državni arhiv LRS u Ljubljani (osnovan 1826 g.) raspolaže građom koja se uglavnom odnosi na politički, privredni i društveni život Kranjske (počev od XV veka). Važniji deo čine arhivalije zemaljskih staleža, a arhivalije raznih vlastelinstava i ustanova predstavljaju danas osnovni izvor za izučavanje privredne istorije Slovenije za poslednjih 100 godina. Građa za istoriju severoistočne Slovenije nalazi se najvećim delom u Arhivu u Mariboru (osnovanom 1903 g.).

Mestni arhiv u Ljubljani (osnovan 1898 g.) ima građu o istoriji Ljubljane (isprave, gradske sudske zapisnike, zapisnike opštinskih sednica, knjige o prihodima i rashodima grada, poreske knjige i ugovore itd.).

Državni arhiv Srbije u Beogradu (osnovan 1900 g.) ima građu o istoriji Srbije uglavnom XIX veka (Knjaževska kancelarija, Državni savet, razna ministarstva, Narodna skupština, Glavna kontrola, sudovi). Arhiv ima priručnu biblioteku od 12.000 svezaka.

Državni arhiv AP Vojvodine u Sremskim Karlovcima (osnovan 1947 g.) sadrži građu pojedinih gradova i delova Vojvodine (počev od XVIII veka). Značajni su naročito dokumenti o ustanku vojvođanskih Srba 1848 godine. Znatno deo građe o Vojvodini nalazi se u Arhivu u Novom Sadu (osnovanom 1926 g.).

Arhiv Srpske akademije nauka u Sremskim Karlovcima (osnovan polovinom XVIII v.), kojim rukovodi Srpska akademija nauka, pored građe crkvenog karaktera (patrijaršisko-mitropoliškog arhiva), ima dosta građe koja se odnosi na Magistrat, Karlovačku gimnaziju i dr.

Državni arhiv Bosne i Hercegovine u Sarajevu (osnovan 1947 g.) ima građu iz doba turske uprave (XVII – XIX vek) i austro-ugarske uprave (XIX i XX vek). Pored ova dva glavna fonda, arhivalije se odnose na politički, kulturni i ekonomski život XIX i XX veka. Značajni su naročito prezidijalni arhiv bivše Sarajevske oblasti (1878 – 1918) i arhiv bivše pokrajinske uprave za Bosnu i Hercegovinu i Drinsku Banovinu. Državni arhiv Bosne i Hercegovine ima uređaje za mikrofilmovanje.

Državni arhiv NR Crne Gore na Cetinju (osnovan 1951 g.) ima arhivsku građu ministarstava Crne Gore i drugih državnih ustanova krajem XIX veka, kao i deo građe iz predratne Jugoslavije.

Arhivsko odeljenje Državnog muzeja na Cetinju (osnovano 1926 g.) ima dokumente iz doba Nemanjića pa do 1918 g. Po sacuvanosti i značaju za opštu istoriju Crne Gore i njene odnose sa drugim zemljama značajni su arhivi Petra I i kneza Danila i Nikole I.

Državni arhiv u Kotoru (osnovan 1949 g.) sadrži brojne sudske-notarske knjige (1326 – 1797 g.), a zatim dokumenta iz doba austrijske i francuske vladavine (XVIII i početak XIX veka).

Državni arhiv Makedonije u Skopju (osnovan 1926 g.) ima građu koja se odnosi na tursku upravu (XVII – XIX vek) i na rad crkvenih (posebno bugarske egzarije), opštinskih i školskih vlasti. On sadrži i građu iz vremena stare Jugoslavije. Arhiv ima uređaje za mikrofilmovanje.

Istoriski arhiv Beograda (osnovan 1946 g.) ima građu iz XIX i XX veka. Od starijih fondova poznati su arhiv magistrata grada Zemuna (1749 – 1918 g.) i arhiv beogradskih esnafa (1846 – 1928 g.).

Državni arhiv FNRJ u Beogradu (osnovan 1953 g.) ima građu iz vremena kapitalističke Jugoslavije i delom građu ustanova FNRJ koje su prestale s radom. Arhiv raspolaže malom radionicom za lečenje hartije i uređajima za mikrofilmovanje.

Od arhivskih zbirki značajnija je Zbirka Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, koja sadrži kodekse (najvažnije ćirilске), povelje, spise i zaostavštine istaknutijih ličnosti (Franje Račkog, Josipa Juraja Štrosmajera i dr.) i Zbirka Srpske akademije nauka, koja sadrži dosta građe o Prvom srpskom ustanku, zatim razne prepiske i memoare (Vuka Karadžića, Stojana Novakovića i dr.) i naročito lični arhiv Jovana Ristića, značajan za političku istoriju Srbije u drugoj polovini XIX veka. Među značajnije zbirke arhivske građe spada i zbirka Matice srpske u Novom Sadu. Ona ima oko 60.000 dokumenata spisa i rukopisa, naročito pisama istaknutih naučnika, književnika i političara iz svih jugoslovenskih republika i iz inostranstva, uglavnom iz XIX veka.

Od specijalnih arhiva poznatiji su:

Ratni arhiv Voino-istoriskog instituta u Beogradu sadrži građu za razdoblje od 1839 – 1945 godine. Od fondova u njemu su dobro sacuvani i poznati arhiv balkanskih ratova i Prvog svetskog rata i arhiv Narodnooslobodilačkog rata. Arhiv ima moderne uređaje za mikrofilmovanje dokumenata i za konzervaciju hartije.

Istoriski arhiv CK SKJ u Beogradu ima građu o nastanku i razvitku Komunističke partije Jugoslavije i o Narodnoj revoluciji (1941 g. – 1945 g.). Arhiv ima laboratoriju za mikrofilmovanje i fotokopiranje. U sedišta svih republika postoje istorijski arhivi centralnih komiteta Saveza komunista.

Arhiv Orijentalnog instituta u Sarajevu (osnovan 1950 g.), nastao je od delova arhivske građe Zemaljskog muzeja u Sarajevu i Orijentalne zbirke bivšeg Instituta za proučavanje Balkana, sadrži značajne dokumente na turskom jeziku iz perioda turske uprave u Bosni i Hercegovini (od XVI do XIX veka). U poslednje vreme popunjen je naročito mikrofilmovanom građom iz Carigradskog arhiva koja se odnosi na mnoge krajeve naše zemlje.

Zadružni arhiv u Novom Sadu ima građu za istoriju zadrugarstva u Vojvodini.

Od crkvenih arhiva poznatiji su: Nadbiskupska arhivska zbirka u Zagrebu i biskupski arhivi u Ljubljani i Mariboru. U svim crkvenim arhivima redovno se nalazi i građa koja se odnosi na opštu nacionalnu istoriju.

E. H.

Podaci Saveza društava arhivskih radnika Jugoslavije (na bazi ankete sprovedene u novembru i decembru 1957 g.).

MEĐUNARODNI FESTIVAL NAUČNO-TEHNIČKIH FILMOVA

Od 5 do 28 februara 1958 g. u Jugoslaviji je održan Međunarodni festival naučno-tehničkih filmova. Festival je održan u osam gradova, i to: u Skopju (od 5 do 9 februara), Kosovskoj Mitrovici (od 7 do 11 februara), Titogradu (od 11 do 15 februara), Sarajevu (od 15 do 19 februara), Zagrebu (od 17 do 21 februara), Ljubljani (od 19 do 23 februara), Novom Sadu (od 22 do 26 februara) i Beogradu (od 24 do 28 februara).

Međunarodni festival naučno-tehničkih filmova organizovalo je Jugoslovensko društvo za širenje i unapređenje nauke i tehnike «Nikola Tesla» uz saradnju Sekretarijata za prosvetu i kulturu Saveznog i republičkih izvršnih veća, Savezne industrijske komore, Centralnog odbora narodne tehnike, Saveza sindikata Jugoslavije, Saveznog zavoda za produktivnost rada i Saveznog centra za prosvetni film.

Franc Leskošek, član Saveznog izvršnog veća, pod čijim je pokroviteljstvom održan ovaj festival, u izjavi «Tanjugu» istakao je da je cilj festivala bio «da ukaže na ogroman vaspitni uticaj naučno-tehničkog filma u tehničkom obrazovanju i na njegova preimućstva nad ostalim sredstvima vaspitanja» i da «potstakne naša proizvodna filmska preduzeća i zainteresovane državne i društvene organe da poklone više pažnje i pomognu izradu ove vrste filmova, koji su veoma značajno sredstvo za približavanje nauke i tehnike radnim ljudima».

Pored Jugoslavije, naučno-tehničke filmove na festivalu je prikazalo 13 evropskih i vanevropskih zemalja (Čehoslovačka, Demokratska Republika Nemačka, Francuska, Holandija, Italija, Japan, Kina, Mađarska, Meksiko, Poljska, Rumunija, Sovjetski Savez i Velika Britanija).

¹ »Borba«, 12 januar 1958 g.

Na programu festivala bilo je pet jugoslovenskih naučno-tehničkih filmova i to: «Tek je počelo», «Sretno», «Kako nastaju novine», «Tragom rakete» i «Radare».

Inostrane zemlje-česnice bile su zastupljene sledećim filmovima: Čehoslovačka — «Obuzdavamo vodu»; Demokratska Republika Nemačka — «Sa hiljadu očiju» i «Ultrazvuk»; Francuska — «Radnici drugog sveta» (rad pod vodom); Holandija — «Svetlost i čovek»; Italija — «Carobna svila»; Japan — «Sunce i radiotalasi»; Kina — «Reprodukcija slika»; Mađarska — «Kolevke»; Meksiko — «Zarobljene vatre»; Poljska — «Veštačko vlakno»; Rumunija — «Kratka istorija»; Sovjetski Savez — «Start u stratosferi»; «Atomska energija u mirnodopske svrhe», «Žurnal nauka i tehnika», «Prvi Zemljini sateliti (Lajka)» i «Put ka zvezdama»; Velika Britanija — «Pokretački duh».

Na završetku festivala dodeljene su nagrade najboljim naučno-tehničkim filmovima na festivalu:

Zlatna «Teslina nagrada» dodeljena je sovjetskom filmu «Atomska energija u mirnodopske svrhe»; srebrna «Teslina nagrada» italijanskom filmu «Carobna svila», a bronzana «Teslina nagrada» britanskom filmu «Pokretački duh».

Zlatna nagrada «Boris Kidrič» dodeljena je japanskom filmu «Sunce i radiotalasi»; srebrna nagrada «Boris Kidrič» filmu Demokratske Republike Nemačke «Ultrazvuk», a bronzana nagrada «Boris Kidrič» sovjetskom filmu «Start u stratosferi».

Pored toga, na festivalu je dodeljena «Teslina nagrada» najboljim jugoslovenskim tehničko-naučnim filmovima. Zlatna «Teslina nagrada» nije dodeljena, srebrnu «Teslinu nagradu» dobio je film «Tragom rakete», a bronzanu «Teslinu nagradu» film «Tek je počelo».

Međunarodnom festivalu naučno-tehničkih filmova u Jugoslaviji prisustvovalo je 240.000 gledalaca (od toga 70.000 u Beogradu).

R-C. K.

Podaci Jugoslovenskog društva za širenje i unapređenje nauke i tehnike «Nikola Tesla».

DRŽAVNA PRVENSTVA U 1957 GODINI

ATLETSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na pojedinačnom prvenstvu mogli su učestvovati svi atletičari koji su se prethodno takmičili na pojedinačnim prvenstvima republika. Pojedinačno seniorsko prvenstvo za muškarce i žene održano je 20 i 21 jula u Ljubljani.

Državni prvaci u muškoj konkurenciji su: 100 m Slavko Dragašević (Partizan — Beograd) 10,9 sek.; 200 m Zoran Trifunović (Partizan — Beograd) 22,0 sek.; 400 m Miloje Grujić (Partizan — Beograd) 48,7 sek.; 800 m Andrej Vipotnik (Kladivar — Celje) 1:50,6 min.; 1.500 m Veliša Mugoša (Crvena zvezda — Beograd) 3:50,2 min.; 5.000 m Drago Štritoč (Partizan — Beograd) 14:52,2 min.; 10.000 m Franjo Mihalić (Partizan — Beograd) 30:01,0 min.; 110 m sa preponama Stanko Lorgor (Kladivar — Celje) 14,2 sek.; 400 m sa preponama Božidar Radulović (Partizan — Beograd) 55,4 sek.; 3.000 m stiplčez Petar Šegedin (Partizan — Beograd) 9:19,0 min.; skok uvis Vlado Marjanović (Partizan — Beograd) 190 cm; skok s motkom Milan Milakov (Crvena zvezda — Beograd) 420 cm; skok udalj Branko Miler (Mladost — Zagreb) 745 cm; troskok Branislav Milovanović (Partizan — Beograd) 14,11 m; bacanje kugle Igor Penko (Odred — Ljubljana) 15,35 m; bacanje diska Dako Radošević (Sarajevo — Sarajevo) 48,45 m; bacanje kopla Milisav Pavlović (Partizan — Beograd) 68,32 m; bacanje kladiava Krešimir Račić (Željezničar — Karlovac) 59,33 m; štafeta 4 × 100 m Partizan — Beograd 43,5 sek.; štafeta 4 × 400 m Partizan — Beograd 3:27,7 min.; petoboj Vlada Luković (Radnički — Kragujevac) 1.863 boda; desetboj Jože Bradnik (Kladivar — Celje) 5.704 boda.

Državni prvaci u ženskoj konkurenciji su: 100 m Milka Babović (Mladost — Zagreb) 12,3 sek.; 200 m Olga Šikovec (Kladivar — Celje) 25,9 sek.; 400 m Milica Rajkov (Vojvodina — Novi Sad) 59,2 sek.; 800 m Milica Rajkov (Vojvodina — Novi Sad) 2:25,6 min.; 80 m sa preponama Milka Babović (Mladost — Zagreb) 11,4 sek.; skok uvis Merka Jug (Mladost — Zagreb) 150 cm; skok udalj Draga Stamenčić (Odred — Ljubljana) 552 cm; bacanje kugle Milena Usenik (Odred — Ljubljana) 14,47 m; bacanje diska Milena Česlesnik (Kladivar — Celje) 42,62 m; bacanje kopla Smailjka Kalušević (Crvena zvezda — Beograd) 43,44 m; štafeta 4 × 100 m Maribor — Maribor 51,6 sek.; petoboj Draga Stamenčić (Odred — Ljubljana) 4.133 boda.

Ekipno prvenstvo održano je u dva kola i u finalnom delu. Šest klubova, koji su u kolima sakupili najviše bodova, takmičilo se u finalu. Finalni deo ekipnog prvenstva za muškarce održan je u Zagrebu, a ženskog u Beogradu, oba 28 i 29 septembra.

Plasman u muškoj konkurenciji: 1. Partizan — Beograd 35.710 bodova; 2. Crvena zvezda — Beograd 33.458 bodova; 3. Kladivar — Celje 31.834 boda; 4. Mladost — Zagreb 30.008 bodova; 5. Odred — Ljubljana 29.873 boda; 6. Dinamo — Zagreb 28.985 bodova.

Plasman u ženskoj konkurenciji: 1. Odred — Ljubljana 15.087 bodova; 2. Kladivar — Celje 14.376; 3. Mladost — Zagreb 13.519; 4. Crvena zvezda — Beograd 13.072 boda; 5. Vojvodina — Novi Sad 13.033; 6. Senta — Senta 13.000 bodova.

AUTO-MOTO SAVEZ JUGOSLAVIJE

Za državno pojedinačno prvenstvo u brzinskoj vožnji održane su dve trke. Rezultati trka su bodovani, a bodovi sabirani, i na taj način određeni konačni plasman za svaku disciplinu. Prvenstvo je održano na Ljubelju (4 avgusta) i u Beogradu (2 i 3 septembra). Na ovim trkama su mogli učestvovati vozači I i II kategorije, koje su određene prema godinama vožnje i postignutim rezultatima.

Prvaci po disciplinama su: motori od 125 ccm Mladen Čerić (Slovenija) na Tomosu CBCC; motori od 175 ccm Mladen Čerić (Slovenija) na Tomosu CBCC; motori od 250 ccm Leon Pinter (Slovenija) na Tomosu CBCC; motori od 350 ccm Muhamed Šmajić (Bosna i Hercegovina) na DKW; motori od 500 ccm Lucijan Saletnik (Hrvatska) na Gilleru; motori sa prikolicom do 1.200 ccm Đorđe Nalović i Mihajlo Gvozdić (Srbija) na BMW.

Za državno ocensko prvenstvo održane su tri trke: »Titova štafeta« (od 22 do 25 maja) od Sarajeva preko Višegrada, Kremena, Tare, Bajine Bašte, Kosjerića do Beograda; »Kroz Crnu Goru« (12 i 13 jula) od Titograda preko Danilovgrada, Šavnika, Zabljaka, Mosta na Lever Tari, Mojkovca, Kolašina, Mateševa, Lijeve Reke, Veternika do Titograda; »Niz Makedonija« (22 i 23 jula) od Skopja preko Tetova, Debra, Ohrida, Bitola, Titovog Veleša do Skopja. Učesnike ovih trka odredili su republički savezi.

Državni prvak u ocenskoj vožnji je Nikola Vučković (Crna Gora) na DKW, a ekipni prvak je Auto-moto klub Čačak.

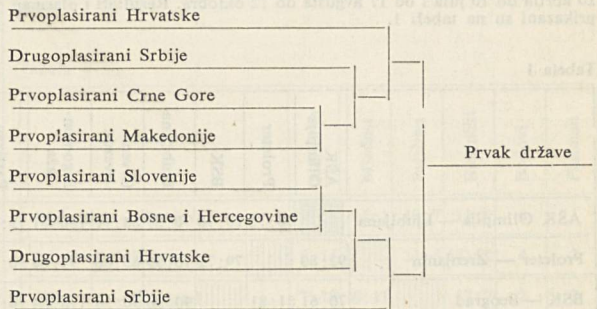
BIKIKLISTIČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Pojedinačno prvenstvo održava se trima trkama koje se svake godine posebno određuju. U 1957 g. izuzetno su određene dve trke: Beograd — Požarevac — Beograd u dužini 156 km (26 maja) i Ljubljana — Ajdovščina — Ljubljana u dužini 180 km (22 juna). Bodovi sa ovih trka se sabiraju i tako se određuje redosled pojedinaca. Ekipno prvenstvo je održano na stazi Zagreb — Karlovac — Zagreb u dužini od 98 km (29 septembra). U ekipnom takmičenju svaka ekipa mora imati pet vozača, od kojih trojica moraju stići na cilj.

Državni prvak je Nevio Valčić (BK Pula), a ekipni prvak je BK Rog — Ljubljana, posle koga su se plasirali Odred — Ljubljana, Branik — Maribor, Partizan — Beograd i Rijeka — Rijeka.

BOKSERSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na pojedinačnom prvenstvu, održanom od 2 do 4 avgusta u Beogradu, učestvovali su prvaci svih republika, a iz Srbije i Hrvatske i drugoplasirani takmičari. Borbe u svakoj kategoriji vođene su po sistemu koji prikazuje sledeća šema:

Prvaci po kategorijama su: muva Stevan Ljubomirović (Radnički — Kragujevac); bantam Cveja Lukić (Radnički — Šabac); perolaka Marjan Tkalić (Metalac — Zagreb); laka Petar Benedek (Vojvodina — Novi Sad); poluvelter Ljubiša Đorđević (Crvena zvezda — Beograd); velter Đorđe Nikolić (Partizan — Beograd); polusrednja Tomislav Kelava (Radnički — Niš); srednja Nenad Marić (Crvena zvezda — Beograd); poluteška Nikola Popović (Partizan — Beograd); teška Obrad Sretenović (Jedinstvo — Zagreb).

Ekipno prvenstvo u 1957 g. nije održano.

BRODARSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Jedrenje

Na prvenstvima u svim klasama mogli su učestvovati svi prijavljeni takmičari.

Prvenstvo u klasama L-5, R-5,5, Dragon, Zvezda, Omladinac i Olimpijska Jola održano su u Zadru od 23 do 28 avgusta. Prvaci po klasama su: Olimpijska Jola, Petar Dešković (Labud — Split); Dragon, Petar Vicić (Split — Split); R-5,5, Jakov Kirhmajer (Labud — Split); Zvezda, Stanko Ninčević (Mosor — Trogir); L-5, Petar Ozretić (Split — Split); Omladinac, Zlatan Zoričić (Labud — Split).

Prvenstvo u klasi Jola 22 m² održano je u Beogradu 8 septembra, a prvak je Đorđe Sabljanović (Sava — Beograd).

Prvenstvo u klasi Šljuka održano je od 9 do 11 jula u Piranu; a prvak je Tomislav Grego (Galeb — Rijeka).

Kajak

Na prvenstvima mogli su učestvovati svi članovi majstorskog razreda. Ova kategorija postiže se na osnovu rezultata na raznim takmičenjima.

Prvenstvo na divljim vodama održano je od 31 maja do 2 juna na Ibru kod mesta Ušće. Prva mesta su zauzeli: u spustu F-1 Edvard Žižmond (Ljubljansko brodarsko društvo); u slalomu F-1 Milan Zodel (Ljubljansko brodarsko društvo); u slalomu C-2 D. Bernot — Bernot (Ljubljansko brodarsko društvo) i u slalomu 3 × F-1 Ljubljansko brodarsko društvo (Zodel, Stovišek, Ilija).

Prvenstvo na mirnim vodama održano je 26 i 28 avgusta na Mariborskom jezeru. Prva mesta su zauzeli: 500 m K-1 Pravdoljub Petrović (Ivo Lola Ribar — Zemun); 500 m K-2 Petrović — Nikolić (Ivo Lola Ribar — Zemun); 1.000 m K-1 Josip Lipokatić (Sidro — Maribor); 1.000 m K-2 Grejić — Imrek (Haris Suljić — Brčko); 1.000 m K-4 Grejić — Georgijević — Baluković — Imrek (Haris Suljić — Brčko); 10.000 m K-1 Josip Lipokatić (Sidro — Maribor); 10.000 m K-2 Baluković — Georgijević; 10.000 m K-4 Grejić — Georgijević — Baluković — Imrek; 500 m K-1 za žene Dušanka Uzelać (Ivo Lola Ribar — Zemun).

MAČEVALAČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na prvenstvu mogli su učestvovati svi mačevaoci saveznog razreda. Ova kategorija se postiže plasiranjem na prva tri mesta na takmičenju I razreda u kome su svi članovi. Tako u savezni razred ulaze svake godine po tri nova takmičara.

Pojedinačno državno prvenstvo u sve četiri discipline (muški floret, ženski floret, mač i sablja) održano je 18 i 19 maja u Beogradu. Prvo mesto u muškom floretu, maču i sablji zauzeo je Aleksandar Vasin (Jugoslavija — Beograd), a u ženskom floretu prvo mesto je zauzela Mara Čupović (Mladost — Zagreb).

Na ekipnom prvenstvu mogu učestvovati svi prijavljeni klubovi. Ekipno prvenstvo u muškom floretu i sablji održano je 23 i 24 marta u Zagrebu uz učešće šest ekipa. Prvo mesto u obe discipline zauzela je Jugoslavija — Beograd.

Ekipno prvenstvo u ženskom floretu i maču održano je 16 i 17 novembra u Beogradu uz učešće pet ekipa. Prvo mesto u floretu zauzela je Crvena zvezda — Beograd, a u maču Jugoslavija — Beograd.

KOŠARKAŠKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Državno prvenstvo za muškarce održava se po liga sistemu¹. U ligu ulaze klubovi putem kvalifikacionih takmičenja u dve zone: istočnoj, koju sačinjavaju predstavnici Srbije, Makedonije i Crne Gore i zapadnoj, koju sačinjavaju predstavnici Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Slovenije. Poslednja dva kluba u ligi vraćaju se u republička takmičenja, a prvaci zona ulaze u ligu. Ligaške utakmice održavale su se od 20 aprila do 10 jula i od 17 avgusta do 12 oktobra. Rezultati i plasman prikazani su na tabeli 1.

Tabela 1

	AŠK Olimpija	Proleter	BSK	Ljubljana	Crvena zvezda	Jugomontaža	Partizan	Lokomotiva	Željezničar	Sloboda	Bodovi	Plasman
AŠK Olimpija — Ljubljana	78:73	93:70	70:57	88:71	100:61	75:61	54:15	116:55	130:55	28	1	
Proleter — Zrenjanin	92:80	79:72	70:59	65:60	91:64	90:81	98:67	100:79	104:67	26	2	
BSK — Beograd	70:61	81:81	90:80	50:50	118:54	74:55	57:71	87:62	88:60	24	3	
Ljubljana — Ljubljana	73:91	90:75	76:49	77:64	85:69	55:44	82:70	90:63	79:59	23	4	
Crvena zvezda — Beograd	75:73	93:75	0:20	70:71	74:54	72:66	73:62	40:35	63:55	21	5	
Jugomontaža — Zagreb	75:71	72:68	85:71	67:66	82:73	58:73	51:55	66:64	63:50	18	6	
Partizan — Beograd	55:56	62:67	63:75	77:58	70:81	73:58	71:66	73:63	95:45	13	7	
Lokomotiva — Zagreb	64:69	72:70	79:84	55:55	68:80	77:63	60:76	78:59	71:54	11	8	
Željezničar — Karlovac	56:71	60:67	75:81	80:91	54:48	68:60	63:51	52:36	85:70	11	9	
Sloboda — Kreka	52:68	59:68	33:24	62:70	50:64	54:59	40:81	82:75	85:64	7	10	

Državno prvenstvo za žene održava se preko turnira² na kome učestvuju prve dve ekipe sa prvenstva Srbije i prvoplasirane ekipe na prvenstvima Hrvatske i Slovenije. Da bi se dobila osta dva učesnika, održavaju se dva predtakmičenja: u jednom učestvuju trećeplasirana ekipa Srbije i prvaci Makedonije i Crne Gore, a u drugom drugoplasirane ekipe Hrvatske i Slovenije i prvak Bosne i Hercegovine, pa pobjednici iz obe grupe stiču pravo da učestvuju na državnom prvenstvu. Turnir za državno prvenstvo održan je od 18 do 21 septembra u Zagrebu. Rezultati i plasman prikazani su na tabeli 2.

Tabela 2

	Crvena zvezda	Split	Proleter	Radnički	Lokomotiva	Branik	Bodovi	Plasman
Crvena zvezda — Beograd		59:51	55:40	67:60	80:51	68:50	10	1
Split — S _ŕ lit	51:59		59:47	73:64	66:42	74:33	8	2
Proleter — Zrenjanin	40:55	47:59		57:56	53:40	45:36	6	3
Radnički — Beograd	60:67	64:79	56:57		58:52	74:64	4	4
Lokomotiva — Zagreb	51:80	42:66	40:53	52:58		65:50	2	5
Branik — Maribor	50:68	33:74	36:45	61:74	50:65		0	6

KUGLAŠKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na ekipnom državnom prvenstvu u kuglanju na asfaltnim stazama za muškarce učestvovalo je sedam prvoplasiranih ekipa Hrvatske, pet prvoplasiranih ekipa Slovenije, četiri prvoplasirane ekipe Srbije i dve prvoplasirane ekipe Bosne i Hercegovine; na pojedinačnom prvenstvu moglo je učestvovati 40 prvoplasiranih takmičara Hrvatske, 30 prvoplasiranih Slovenije, 20 prvoplasiranih Srbije i 10 prvoplasiranih ekipa Bosne i Hercegovine.

¹ Takmičenja po liga sistemu održavaju se u dužem periodu vremena, a svaka ekipa sa ostalim ekipama igra po dve utakmice, jednu na domaćem terenu, a drugu na protivničkom.

² Takmičenja po turnirskom sistemu održavaju se u jednom mestu, a sve ekipe igraju međusobno po jednu utakmicu.

Ekipno i pojedinačno prvenstvo održano je po turnirskom sistemu od 9 do 15 maja u Kranju. Ekipe su se takmičile u disciplinama 6x200 hitaca mešovito (međunarodni način) u pune i na čišćenje. Pojedinci su bacali 200 hitaca mešovito u pune i na čišćenje (međunarodni način). Ekipni prvak je Triglav—Kranj sa 5.226 čunjeva, a pojedinačni Stanko Pogeljšek (Gromoščica — Zagreb) sa 907 čunjeva.

Na ekipnom prvenstvu u kuglanju na asfaltnim stazama za žene učestvovala su po četiri prvoplasirane ekipe Hrvatske i Slovenije, dve prvoplasirane ekipe Srbije i prvak Bosne i Hercegovine; na pojedinačnom prvenstvu moglo je učestvovati po 12 prvoplasiranih takmičarki sa republičkih prvenstava.

Ekipno i pojedinačno prvenstvo održano je po turnirskom sistemu 27 i 28 aprila u Zagrebu. Ekipe su se takmičile u disciplinama 6x100 hitaca mešovito (međunarodni način), a pojedinke su bacale 100 hitaca mešovito (međunarodni način). Ekipni prvak je Medvednik — Zagreb sa 2.361 čunjem, a pojedinačni Elza Novak (Branik — Maribor) sa 421 čunjem.

Na prvenstvu u boćanju u disciplinama četvorke i dvojke i na pojedinačnom prvenstvu mogle su učestvovati četiri prvoplasirane ekipe odno no pojedinačaca sa republičkih prvenstava, a u disciplini izbijanje svi članovi.

Prvenstva su održana: u četvorkama 11 avgusta u Sežani, u dvojka 18 avgusta u Ljubljani, pojedinačno 1 septembra u Zagrebu, u izbijanju 22 septembra na Rijeci. Državni prvaci su: u četvorkama Rožna Dolina — Ljubljana, u dvojka Zaba — Ljubljana, pojedinačno Darko Vidović (Opatija — Opatija), u izbijanju Drago Loboda (Ljubljana — Ljubljana).

Prvenstvo u kuglanju na ledu održano je 19 i 20 januara u Jesenicama. Ekipni prvak je Bled — Bled, a pojedinačni Jakov Olip (Bled).

PLIVAČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Plivanje

Na prvenstvu mogli su učestvovati svi članovi. Ekipno prvenstvo ne održava se posebno, nego se zbir bodova pojedinaca računa za ekipni plasman. Državno prvenstvo je održano od 26 do 28 avgusta u Splitu.

Državni prvaci u muškoj konkurenciji su: 100 m slobodno Milan Jeger (Mladost — Zagreb) 58,8 sek.; 400 m slobodno Milan Jeger 4:50,4 min.; 1.500 m slobodno Vlado Brinovec (Triglav — Kranj) 19:22,4 min.; 100 m leđno Mihovil Dorčić (Primorje — Rijeka) 1:09,0 min.; 200 m prsno Dušan Pandur (Mornar — Split) 2:46,2 min.; 200 m leptir Boris Vlačansek (Mladost — Zagreb) 2:34,2 min.; 4x100 m mešovito Mladost — Zagreb 4:36,2 min.; 4x200 m slobodno Mladost — Zagreb 9:08,8 min.

Državni prvaci u ženskoj konkurenciji su: 100 m slobodno Hilda Zeier (Jug — Dubrovnik) 1:10,0 min.; 400 m slobodno Hilda Zeier 5:30,2 min.; 100 m leđno Madlena Stapić (Mornar — Split) 1:21,1 min.; 200 m prsno Vinka Jeričević (Korčula — Korčula) 3:00,5 min.; 100 m leptir Barbka Koncilija (Triglav — Kranj) 1:21,0 min.; 4x100 m slobodno Mornar — Split 4:59,4 min.; 4x100 m mešovito Mornar — Split 5:35,4 min.

Ekipni prvak i u muškoj i u ženskoj konkurenciji je Mornar — Split.

Skokovi u vodu

Na prvenstvu mogli su učestvovati svi članovi. Ekipni prvak određuje se zbirom bodova pojedinaca. Prvenstvo je održano 7 i 8 septembra u Zadru.

Državni prvaci su: daska 3 m Marko Porenta (Ilirija — Ljubljana) 107,34 bodova; toranj 10 m Rudi Košarok (Ljubljana — Ljubljana) 91,13 bod; daska 3 m za žene Branka Ibriki (Naprijed — Zagreb) 87,59 bodova; toranj 10 m za žene Zlata Rebernjek (Naprijed — Zagreb) 45,49 bodova.

Ekipni prvak je Ljubljana.

Vaterpolo

Državno prvenstvo održava se po liga sistemu. Svake godine održava se turnir na kome je svaka republika zastupljena sa jednim klubom, a Srbija i Hrvatska sa dva kluba. Klub koji na ovom turniru zauzme prvo mesto ulazi u drugu ligu, a poslednji iz ove lige prelazi u republički razred. Prvak druge lige prelazi u prvu ligu na mesto

poslednjeg iz ove lige koji se vraća u drugu. Utakmice prve lige igrane su od juna do septembra. Rezultati i plasman prikazani su na tabeli 3.

Tabela 3

	Jadran	Mornar	Jadran	Mladost	Jug	Krk	Bodovi	Plasman
Jadran — Split		3:2	3:1	1:2	4:1	5:2	15	1
Mornar — Split	4:4		4:5	5:3	4:0	10:3	13	2
Jadran — Hercegnovi	1:2	5:2		3:2	0:1	6:3	13	3
Mladost — Zagreb	2:3	2:3	2:2		5:1	7:2	11	4
Jug — Dubrovnik	2:1	0:9	1:4	0:1		5:4	6	5
Krk — Korčula	4:7	2:6	0:6	4:5	6:4		2	6

ODBOJKAŠKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Državno prvenstvo za muškarce održava se po liga sistemu. Svake godine posljednja dva iz lige ispadaju, a ulaze prvaci zona: u prvu zonu ulaze prvaci Slovenije, Hrvatske i Crne Gore, a u drugu prvaci Srbije, Bosne i Hercegovine i Makedonije. Rezultati i plasman na državnom prvenstvu prikazani su na tabeli 4.

Tabela 4

	Crvena zvezda	Železničar	Mladost	Jugoslavija	Branik	Maglić	Fužinar	Novi Beograd	Bodovi	Plasman
Crvena zvezda — Beograd		3:1	3:0	3:1	3:1	3:1	3:2	3:0	24	1
Železničar — Beograd	3:0		3:2	2:3	3:0	3:2	3:1	3:1	22	2
Mladost — Zagreb	3:1	1:3		2:3	3:2	3:2	3:1	3:0	20	3
Jugoslavija — Beograd	2:3	2:3	1:3		3:2	3:1	3:1	3:2	16	4
Branik — Maribor	2:3	3:0	2:3	3:2		3:0	2:3	3:2	12	5
Maglić — Maglić	0:3	2:3	1:3	3:2	3:0		2:3	4:3	6	6
Fužinar — Ravne	0:3	2:3	0:3	1:3	2:3	0:3		1:3	6	7
Novi Beograd — Beograd	0:3	2:3	1:3	2:3	0:3	0:3	0:3		4	8

Državno prvenstvo za žene održava se po liga sistemu. Svake godine jedna ekipa ispada iz lige, a na njeno mesto dolazi ekipa koja zauzme prvo mesto na turniru prvaka republika. Rezultati i plasman na državnom prvenstvu prikazani su na tabeli 5.

Tabela 5

	Partizan	Lokomotiva	Mladost	Crvena zvezda	Olimpija	Branik	Bodovi	Plasman
Partizan — Beograd		3:2	3:2	3:1	3:1	3:0	18	1
Lokomotiva — Zagreb	2:3		3:2	3:2	3:2	2:3	12	2
Mladost — Zagreb	2:3	3:2		3:1	3:0	3:1	10	3
Crvena zvezda — Beograd	2:3	2:3	3:0		2:3	3:2	8	4
Olimpija — Ljubljana	3:0	1:3	3:2	1:3		3:1	8	5
Branik — Maribor	0:3	0:3	0:3	2:3	3:2		4	6

Oba prvenstva su održana od 20 aprila do 15 juna i od 30 avgusta do 25 oktobra.

RAGBI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Državno prvenstvo održano je po turnirskom sistemu 8, 9 i 10 novembra u Pančevu, Zemunu i Beogradu. Na prvenstvu su učestvovali prvaci beogradskog i zagrebačkog potsaveza, druga ekipa Beograda, a četvrti takmičar bio je pobjednik između dva kluba — konkurenta za učešće na prvenstvu. Rezultati utakmica i plasman prikazani su na tabeli 6.

Tabela 6

	Jeđinstvo	Mladost	Partizan	Radnički	Bodovi	Plasman
Jeđinstvo — Pančevo		11:3	19:7	11:9	6	1
Mladost — Zagreb	3:11		11:6	68:12	4	2
Partizan — Beograd	7:19	6:11		17:7	2	3
Radnički — Beograd	9:11	12:68	7:17		0	4

RUKOMETNI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Državno prvenstvo u malom rukometu za muškarce održano je po turnirskom sistemu od 2 do 4 avgusta u Sarajevu. Na turniru su učestvovali po dve prvoplasirane ekipe sa četiri manja turnira, za koje je učesnike odredio Upravni odbor Rukometnog saveza Jugoslavije. Rezultati utakmica i plasman prikazani su na tabeli 7.

Tabela 7

	Zagreb	Mladost	Mlada Bosna	Crvena zvezda	Bodovi	Plasman
Zagreb — Zagreb		9:9	12:10	27:18	5	1
Mladost — Zagreb	9:9		9:9	14:11	4	2
Mlada Bosna — Sarajevo	10:12	9:9		27:14	3	3
Crvena zvezda — Beograd	18:27	11:14	14:27		1	4

Državno prvenstvo u malom rukometu za žene održano je po liga sistemu. Svake godine dve ekipe ispadaju iz lige, a umesto njih ulaze prvoplasirane ekipe sa turnira prvaka republika, odnosno poslednji iz lige automatski ispada, a na njegovo mesto dolazi prvak sa turnira, a preposlednja ekipa sa prvenstva igra kvalifikacione utakmice sa drugoplasiranom ekipom sa turnira, i tako se odlučuje ko će biti osmi član lige. Utakmice u okviru lige igrane su od septembra do oktobra 1956 g. i od polovine aprila do polovine juna 1957 godine. Rezultati utakmica i plasman prikazani su na tabeli 8.

Tabela 8

	Spartak	Lokomotiva - Z.	Lokomotiva - V.	Slavonka	Železničar	Branik	Grafičar	Sloboda	Bodovi	Plasman
Spartak — Subotica		5:6	7:2	16:4	9:1	10:1	10:2	12:2	24	1
Lokomotiva — Zagreb	0:2		5:3	7:2	9:4	5:0	9:0	8:2	24	2
Lokomotiva — Virovitica	4:3	4:3		10:6	12:7	5:0	7:5	11:4	22	3
Slavonka — Nova Gradiška	4:6	3:8	10:9		3:1	9:2	5:5	16:6	14	4
Železničar — Beograd	1:9	3:9	4:10	7:7		7:3	11:6	5:0	10	5
Branik — Maribor	2:10	0:7	1:11	5:7	4:4		3:2	5:2	9	6
Grafičar — Osijek	2:4	5:7	2:6	5:8	1:4	5:6		2:1	5	7
Sloboda — Beograd	0:9	2:10	1:4	5:4	5:3	3:10	5:7		4	8

Državno prvenstvo u velikom rukometu održano je po liga sistemu, a mogli su učestvovati svi prijavljeni klubovi. Rezultati utakmica i plasman prikazani su na tabeli 9.

Tabela 9

	Dinamo	Zagreb	Železničar - N.	Bosna	Grafičar	Radnički	Železničar - B.	Trešnjevka	Bodovi	Plasman
Dinamo — Pančevo		17:13	15:15	12:11	14:7	8:11	13:5	10:9	21	1
Zagreb — Zagreb	10:12		22:11	14:10	12:11	10:7	8:10	16:13	19	2
Železničar — Niš	0:5	8:1		11:8	9:4	8:6	8:3	10:3	19	3
Bosna — Sarajevo	10:10	6:12	11:10		11:6	4:1	17:11	16:12	16	4
Grafičar — Zagreb	13:15	8:14	10:9	11:5		6:6	12:5	11:7	11	5
Radnički — Beograd	6:9	7:18	8:10	5:6	6:3		7:5	5:9	9	6
Železničar — Beograd	5:5	13:13	8:10	6:6	5:10	2:3		13:12	9	7
Trešnjevka — Zagreb	5:8	9:10	9:11	11:12	12:5	8:4	9:10		8	8

SAVEZ HOKEJA NA LEDU JUGOSLAVIJE

Državno prvenstvo u hokeju na ledu održano je po turnirskom sistemu od 31. januara do 4. februara u Beogradu. Na turniru su učestvovala po dva kluba iz Srbije, Hrvatske i Slovenije. Rezultati utakmica i plasman prikazani su na tabeli 10.

Tabela 10

	Jesenice	Partizan	Ljubljana	Crvena zvezda	Drvodoljac	Bodovi	Plasman
Jesenice — Jesenice		6:2	1:1	5:0	11:0	7	1
Partizan — Beograd	2:6		3:1	14:4	15:0	6	2
Ljubljana — Ljubljana	1:1	1:3		7:3	13:0	5	3
Crvena zvezda — Beograd	0:5	4:14	3:7		6:0	2	4
Drvodoljac — Varaždin	0:11	0:15	0:13	0:6		0	5

Državno prvenstvo u hokeju na koturaljkama³ održano je po turnirskom sistemu. Na turniru je učestvovalo pet klubova, a prvo mesto je zauzela Nova Gorica.

SAVEZ HOKEJA NA TRAVI JUGOSLAVIJE

Tabela 11

	Jedinstvo	BASK	Konkordija	Elektro-stroj	Bodovi	Plasman
Jedinstvo — Zagreb		0:0	2:0	1:1	4	1
BASK — Beograd	0:0		1:1	1:1	3	2
Konkordija — Zagreb	0:2	1:1		1:0	3	3
Elektro-stroj — Zagreb	1:1	1:1	0:1		2	4

Tabela 12

	Čukarički	BASK	Elektro-stroj	Bodovi	Plasman
Čukarički — Beograd		0:0	3:0	3	1
BASK — Beograd	0:0		0:3	2	2
Elektro-stroj — Zagreb	0:3	3:0		1	3

Državno prvenstvo za muškarce održano je po turnirskom sistemu od 18. do 20. maja u Zagrebu. Na prvenstvu su učestvovala tri prvoplasirane ekipe Hrvatske i prvoplasirana ekipa Srbije. Rezultati utakmica i plasman prikazani su na tabeli 11.

Državno prvenstvo za žene održano je po turnirskom sistemu od 29. septembra do 6. oktobra u Beogradu. Na prvenstvu su učestvovala dve prvoplasirane ekipe Srbije i prva Hrvatske. Rezultati utakmica i plasman prikazani su na tabeli 12.

³ U Hrvatskoj i Sloveniji postoji nekoliko klubova za hokej na koturaljkama.

SMUČARSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na državnom prvenstvu u svim disciplinama mogu učestvovati takmičari I razreda. Takmičari I razreda su oni koji imaju za 5% slabije rezultate od prvaka države.

Državno prvenstvo u trčanju, skokovima i klasičnoj kombinaciji održano je od 21. do 24. februara na Pokljuki. Državni prvaci su: 15 km trčanje Cveto Pavčič (Enotnost — Ljubljana) 46,09 min.; 30 km trčanje Janez Pavčič (Enotnost — Ljubljana) 1:36,53 čas.; 4×10 km trčanje Enotnost — Ljubljana 1:56,00 čas.; skokovi Jože Zidar (Jesenice — Jesenice) 213,5 bodova; klasična kombinacija Gašpar Kordež (Triglav — Kranj) 445,6 bodova.

Državno prvenstvo u veleslalomu, slalomu i smuku održano je od 8. do 10. februara na Jahorini. Državni prvaci su: veleslalom Janez Štefe (Ljubelj — Tržič) 2:21,4 min.; slalom Janez Štefe 2:24,2 min.; smuk Jože Pogačnik (Jesenice — Jesenice) 1:50,7 min.

STONOTENISKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na pojedinačnom državnom prvenstvu održanom 6. i 8. decembra u Zagrebu takmičari su učestvovali na osnovu plasmana na republičkim prvenstvima. Državni prvaci su: muškarci pojedinačno — Zeljko Hrbud (Mladost — Zagreb); muški parovi Josip Vogrinac — Zeljko Hrbud (Mladost — Zagreb); žene pojedinačno — Dinka Nikolić (Grafičar — Zagreb); ženski parovi Plut — Nikolić (Triglav — Kranj, Grafičar — Zagreb); mešoviti parovi Dinka Nikolić — Zeljko Hrbud. U svim disciplinama prvenstvo je održano po kup sistemu.

Ekipno prvenstvo za muškarce održano je po liga sistemu. Članom lige klubovi postaju putem kvalifikacionih takmičenja, koja su održana godinu dana ranije. Svaka ekipa ima po tri člana, a svaki susret se igra dok jedna ekipa ne postigne pet pobeda. Utakmice su igrane u oktobru 1956 g. i aprilu 1957 godine. Rezultati i plasman prikazani su na tabeli 13.

Tabela 13

	Partizan	Grafičar	Spartak	Mladost	Industrogradnja	Određ	Ljubljana	Vojvodina	Građevinar	Tesla	Bodovi	Plasman
Partizan — Beograd		5:3	5:4	5:2	5:3	5:1	5:1	5:2	5:0	5:0	34	1
Grafičar — Zagreb	5:1		4:5	5:3	5:1	5:2	5:0	5:1	5:0	5:0	30	2
Spartak — Subotica	1:5	4:5		5:1	5:3	5:2	5:4	5:2	5:0	5:1	28	3
Mladost — Zagreb	1:5	1:5	5:4		5:4	5:0	5:3	5:2	5:2	5:1	22	4
Industrogradnja — Zagreb	1:5	5:3	0:5	5:3		5:1	4:5	5:1	5:1	5:0	18	5
Određ — Ljubljana	1:5	1:5	3:5	5:3	5:2		5:2	5:1	5:2	5:1	18	6
Ljubljana — Ljubljana	0:5	1:5	1:5	2:5	5:3	5:3		5:3	5:1	5:1	18	7
Vojvodina — Novi Sad	0:5	5:0	1:5	2:5	4:5	4:5	0:5		5:2	5:2	8	8
Građevinar — Beograd	0:5	0:5	0:5	0:5	0:5	0:5	0:5	5:0		4:5	2	9
Tesla — Rijeka	0:5	0:5	5:0	0:5	0:5	0:5	1:5	0:5	5:4		2	10

Ekipno prvenstvo za žene održano je 19. i 20. januara u Novom Sadu po turnirskom sistemu. Na prvenstvu su mogle učestvovati sve ekipe koje su učestvovala na republičkim prvenstvima. Svaku ekipu čine dve takmičarke, a svaki susret se igra dok jedna ekipa ne postigne tri pobede. Rezultati i plasman prikazani su na tabeli 14.

Tabela 14

	Partizan	Grafičar	Određ	Triglav	ŽNTK	Spartak	Vojvodina	Industrogradnja	Tisa	Bodovi	Plasman
Partizan — Beograd		3:0	3:1	3:1	3:2	3:0	3:1	3:0	3:0	16	1
Grafičar — Zagreb	0:3		3:0	3:1	3:0	3:1	3:1	3:0	3:0	14	2
Određ — Ljubljana	1:3	0:3		3:1	3:1	3:1	3:1	3:0	3:0	12	3
Triglav — Kranj	1:3	1:3	1:3		3:2	3:1	3:1	3:0	3:0	10	4
ŽNTK — Ljubljana	2:3	0:3	1:3	2:3		3:1	3:0	3:1	3:0	8	5
Spartak — Subotica	0:3	1:3	1:3	1:3	1:3		3:2	3:0	3:0	6	6
Vojvodina — Novi Sad	1:3	1:3	1:3	1:3	0:3	2:3		3:1	3:1	4	7
Industrogradnja — Zagreb	3:0	0:3	0:3	0:3	1:3	0:3	1:3		3:0	2	8
Tisa — Senta	0:3	0:3	0:3	0:3	0:3	0:3	1:3	0:3		0	9

TENISKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na pojedinačnom prvenstvu mogli su učestvovati svi članovi. Takmičari igraju po kup sistemu dok se ne dobije osam najboljih. Ova osmorica igraju sa prvih osam sa zvanične rang liste, koji ne igraju u predtakmičenju. Državno prvenstvo održano je od 28. avgusta do 2. septembra u Mariboru. Državni prvaci su: muškarci pojedinačno — Kamilo Keretić (Montažno — Zagreb); muški parovi Sima Nikolić — Ilija Panajotović (Partizan — Beograd); žene pojedinačno — Božana Martinec (Borac — Zagreb); mešoviti parovi Jelena Genčić — Sima Nikolić (Partizan — Beograd).

Tabela 15

	Partizan	Jugomontaža	Crvena zvezda	Olimpija	Plasman
Partizan — Beograd		6:1	7:0	7:0	1
Jugomontaža — Zagreb	1:6		6:1	7:0	2
Crvena zvezda — Beograd	0:7	1:6		7:0	3
Olimpija — Ljubljana	0:7	0:7	0:7		4

U ekipnom prvenstvu učestvuju po dva najbolje plasirana kluba iz istočne i zapadne zone. U svakoj zoni igraju po 8 klubova koje određuje Teniski savez Jugoslavije. Završni deo državnog prvenstva igra se po turnirskom sistemu. Završni deo prvenstva održan je 27, 28 i 29. septembra u Beogradu. Rezultati i plasman prikazani su na tabeli 15.

FUDBALSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Prvenstvo je održano po liga sistemu. Svake godine u ligu ulaze dva nova kluba umesto dva poslednja u ligi koji ispadaju. Prvaci zona, kojih ima četiri, održavaju kvalifikaciona takmičenja i prva dva kluba ulaze u ligu. Utakmice u okviru lige počele su avgusta 1956 g. i prekinute decembra, a prvenstvo je ponovo nastavljeno u martu i trajalo je do juna 1957. godine. Rezultati i plasman prikazani su na tabeli 16.

Tabela 16

	Crvena zvezda	Vojvodina	Hajduk	Partizan	Dinamo	BSK	Zagreb	Radnički	Budućnost	Velež	Vardar	Spartak	Sarajevo	Lokomotiva	Bodovi	Plasman
Crvena zvezda		4:0	3:0	2:0	1:0	4:1	7:2	3:1	2:2	2:0	2:0	1:0	2:0	0:1	39	1
Vojvodina	1:2		0:1	1:1	4:5	4:1	3:2	6:0	2:0	6:0	4:1	5:2	2:0	2:0	35	2
Hajduk	2:2	1:0		1:1	2:1	0:2	1:0	5:0	5:1	0:0	2:0	2:2	1:1	0:1	30	3
Partizan	1:0	1:1	1:1		3:4	5:2	0:0	1:3	1:2	1:3	2:3	3:1	4:1	0:3	26	4
Dinamo	3:2	5:4	1:2	4:3		1:1	2:1	2:4	3:0	2:4	4:1	0:0	2:1	3:3	26	5
BSK	0:2	1:4	2:0	2:5	1:1		3:2	0:1	0:3	2:2	0:1	2:1	2:2	3:0	25	6
Zagreb	0:6	2:3	0:1	0:0	1:2	2:3		1:0	0:2	1:0	1:3	0:0	4:0	2:2	25	7
Radnički	1:1	0:6	0:5	3:1	4:2	1:0	0:1		0:1	1:4	1:2	3:1	2:2	8:0	23	8
Budućnost	3:5	0:2	1:5	2:1	0:3	3:0	2:0	1:0		1:1	1:1	1:3	0:1	6:3	23	9
Velež	1:6	0:6	0:0	3:1	4:2	2:2	0:1	4:1	1:1		0:0	1:2	0:2	3:1	23	10
Vardar	2:2	1:4	0:2	3:2	1:4	1:0	3:1	2:1	1:1	0:0		0:4	1:0	4:0	23	11
Spartak	1:1	2:5	2:2	1:3	0:0	1:2	0:0	1:3	3:1	2:1	4:0		5:1	4:0	22	12
Sarajevo	0:4	0:2	1:1	1:4	1:2	2:2	0:4	2:2	1:0	2:0	0:1	1:5		5:3	22	13
Lokomotiva	1:0	1:2	1:2	0:2	1:5	1:2	0:1	2:1	3:2	5:2	5:0	3:1	4:3		22	14

KONJIČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na državnom prvenstvu u dresuri mogu učestvovati prvaci republika, Jugoslovenske narodne armije i ergela. Prvenstvo je održano 15. septembra u Zagrebu. Državni prvak je Aleksandar Stojanović (JNA) na konju Mladić.

SAVEZ ZA TELESNO VASPITANJE — PARTIZAN JUGOSLAVIJE

Na pojedinačnom prvenstvu u sportskoj gimnastici mogu učestvovati takmičari koji su postigli najmanje 75% bodova iz celokupnog programa državnog prvenstva (obavezni i slobodni sastav). Prvenstvo je održano 6 i 7. maja u Osijeku. Državni prvak u muškoj konkurenciji je Miro Cerar (Narodni dom Ljubljana) 110,65 bodova, a u ženskoj konkurenciji Tereza Kočić (Beograd I — Beograd) 78,70 bodova.

VESLAČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na prvenstvu mogle su učestvovati sve prijavljene ekipe. Prvenstvo je održano 27 i 28. jula u Beogradu.

Državni prvaci u muškoj konkurenciji su: četverac sa kormilarom Mladost — Zagreb (Finderle, Plašcar, Bašić, Marinić, kormilar Pavlić); dvojac bez kormilara Crvena zvezda — Beograd (Kalić, Nikolić); skif Mornar — Split (Vlašić); dvojac sa kormilarom Mornar — Split (Antžin, Munjiža, kormilar Stipančević); četverac bez kormilara Mornar — Split (Miljačka, Basta, Antižin, Munjiža); dubl skul Mornar — Split (Lučin, Vlašić); osmerac Mornar — Split (Carić, Štavljar, Nole, Biliškov, Rakocija, Petrović, Vršić, Sirišćević, kormilar Stipančević).

Državni prvaci u ženskoj konkurenciji su: četverac sa kormilarom Partizan — Subotica (Perić, Vukov, Barabaš, Majzec, kormilar Loci); skif Tamiš — Pančevo (Vera Stepanov); dubl skul Mladost — Zagreb (Milić, Berka).

Ekipni plasman izračunava se na osnovu rezultata u pojedinačnim disciplinama.

Ekipni prvak u muškoj konkurenciji je Mornar — Split, a u ženskoj Partizan — Subotica.

TEŠKOATLETSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Dizanje tereta

Na pojedinačnom prvenstvu održanom 9 i 10. novembra u Ljubljani učestvovali su prvaci republika. Državni prvaci su: bantam Jože Jurčić (Ljubljana — Ljubljana) 225 kg; perolaka Andrija Malec (Železničar — Sarajevo) 277,5 kg; laka Tinček Rozman (Ljubljana — Ljubljana) 317,5 kg; srednja Ivan Perge (Srem — Sremska Mitrovica) 310 kg; poluteška Zlatko Milovac (Srem — Sremska Mitrovica) 362,5 kg; srednje-teška Jože Colarić (Ljubljana — Ljubljana) 375 kg; teška Roman Dolenc (Ljubljana — Ljubljana) 335 kg.

Ekipno prvenstvo nije završeno u 1957. godini.

Judo

Na pojedinačnom prvenstvu, održanom 7 i 8. novembra u Ljubljani, učestvovala su prva dva plasirana sa republičkih prvenstava. Državni prvaci su: pero Adolf Peris (Ljubljana — Ljubljana); laka Mirko Frank (Maribor — Maribor); veler Šijan Baršnik (Mladost — Zagreb); srednja Marjan Maček (Ljubljana — Ljubljana); poluteška Juraj Đak (Mladost — Zagreb); teška Živojin Radović (Radnički — Beograd).

Na ekipnom prvenstvu, održanom 26. novembra u Ljubljani, učestvovali su prvaci republika. Državno prvenstvo je osvojila ekipa Ljubljane.

Rvanje

Na pojedinačnom prvenstvu u grčkom-rimskom stilu učestvovala su dva prvoplasirana sa prvenstva Srbije i Hrvatske i prvaci Slovenije i Bosne i Hercegovine. Prvenstvo je održano 23. juna u Beogradu. Državni prvaci su: muva Borivoje Vukov (Partizan — Beograd); bantam Petar Višovski (Proleter — Zrenjanin); perolaka Vojislav Gološin (Proleter — Zrenjanin); laka Branko Martinović (Železničar — Beograd); veler Stevan Horvat (Proleter — Beograd); srednja Branislav Simić (Proleter — Zrenjanin); poluteška Petar Cucić (Železničar — Beograd); teška Ladislav Bakšaj (Tekstilac — Varaždin).

Na ekipnom prvenstvu održanom 13. decembra u Beogradu učestvovala su prva i drugoplasirana ekipa Srbije i prvoplasirane ekipe Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Slovenije. U finalu Partizan — Beograd pobedio je Tekstilac — Varaždin sa 10:6 i osvojio državno prvenstvo.

VAZDUHOPLOVNI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na saveznom vazduhoplovnom jedriličarskom takmičenju i saveznom padobranskom prvenstvu mogu učestvovati takmičari koji su zauzeli prva tri mesta na republičkim prvenstvima.

Savezno vazduhoplovno jedriličarsko prvenstvo održano je od 7. do 21. jula u Vršcu. Državni prvak je Vasa Stepanović — član kluba Beograd. Ekipni plasman u ovoj disciplini se ne vodi.

Savezno takmičenje u padobranskim disciplinama održano je od 4. do 11. avgusta u Titvu. Državni prvak u muškoj konkurenciji je Vukašin Prentić, a u ženskoj Tehvidža Čerimagić. Ekipni plasman određuje se na osnovu plasmana pojedinaca u omladinskoj, ženskoj i muškoj konkurenciji. Državni prvak u muškoj konkurenciji je Srbija, a u ženskoj konkurenciji Makedonija.

STRELJAČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Na državnom prvenstvu u svim disciplinama mogu učestvovati takmičari koje odredi svaka republika na osnovu normi. Ekipni plasman određuje se zbrajanjem pojedinačnih rezultata. Državno prvenstvo u svim disciplinama održano je od 3 do 7 augusta u Zagrebu.

Državni pravitelji po disciplinam su: vojnička puška »Titova meta« Miroslav Stojanović (Srbija) 510 krugova; precizna puška velikog kalibra Fedor Rems (Slovenija) 1.085 krugova; vojnička puška — brza paljba Nikola Mukarev (Makedonija) 10/82 kruga; precizna puška malog kalibra Vladimir Grozdanović (Srbija) 1.162 kruga; precizni pištolj Edo Delorenzo (Slovenija) 522 kruga; vojnički pištolj Ljubomir Krnjajski (Srbija) 495 krugova; precizna puška malog kalibra Dragoslav Marković (Srbija) 573 kruga; obična puška malog kalibra Ljubinka Radivojević (Srbija) 567 krugova.

Ekipni prvaci po disciplinama⁴: vojnička puška »Titova meta« Hrvatska 2.419 krugova; vojnička puška — brza paljba Makedonija 49/311 krugova; vojnički pištolj Srbija 2.360 krugova; obična puška malog kalibra (žene) Srbija 2.747 krugova.

⁴ Ekipni plasman ne vodi se u disciplinama: precizna puška velikog kalibra, precizna puška malog kalibra i precizni pištolj.

ŠAHOVSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Takmičenja za državni šampionat počinju u klubovima i i putem kategorijnih turnira, produžuju se polufinalnim i finalnim republičkim prvenstvima, polufinalnim turnirima a FNJR (bilo ih je tu) i završavaju se finalom državnog šampionata. Pravo na direktno učešće u finalu in aju šestorica najboljih sa prethodnog šampionata. XII šampionat FNJR održan je od 20 februara do 25 marta u Somboru, uz učešće 23 takmičara. Pobjedo je Svetozar Gligrić sa 15,5 poena.

Na ženskom šampionatu mogli su učestvovati internacionalni majstori, vicešampion, četiri prvoplasirane iz Srbije, tri prvoplasirane iz Hrvatske i Slovenije i prvakinje Bosne i Hercegovine, Makedonije i Crne Gore. XI ženski šampionat FNRJ održan je od 15 do 30 jula u Vrnjačkoj Banji uz učešće 14 takmičarki; pobedila je Milunka Lazarević sa 13 poena.

Na ekipnom prvenstvu koje se igra u okviru prve lige učestvovalo je šest prvoplasiranih ekipa iz prošlogodišnjeg prvenstva i dve prvoplasirane ekipe iz druge lige. Prvenstvo je održano od 28 novembra do 4 decembra u Crikvenici. Prvenstvo je osvojila ekipa Mladosti iz Zagreba.

S. P.

IZVORI:

Dokumentacija Saveza sportova Jugoslavije, Partizana Jugoslavije — Saveza za telesno vaspitanje, Konjičkog saveza Jugoslavije, Streljačkog saveza Jugoslavije, Šahovskog saveza Jugoslavije, Vazduhoplovnog saveza Jugoslavije i Saveznog zavoda za fizičku kulturu.

JUGOSLAVIJA I GRČKA

Odnose između Jugoslavije i Grčke karakteriše prijateljska saradnja i oni mogu da posluže kao primer konkretne primene principa aktivne miroljubive koegzistencije zemalja s različitim društveno-ekonomskim sistemima. Saradnja između dve susedne zemlje zasniva se i na zajedničkoj borbi naroda Jugoslavije i Grčke za ostvarenje i održanje nacionalne nezavisnosti.

Nenormalne prilike u međusobnim odnosima, koje su nastale sticajem raznih okolnosti krajem i neposredno posle Drugog svetskog rata, bile su postepeno odstranjivane zajedničkim naporima vlada dveju zemalja. Najveći deo smetnji na putu zbliženja bio je otklonjen krajem 1949 g. i tokom 1950 godine. Decembra 1950 g. došlo je do najmenovanja diplomatskih predstavnika u Beogradu i Atini u rang u izvanrednih poslanika i opunomoćenih ministara, a tokom 1951 g. zaključeni su sporazumi o poštanskom, dramskom i vazdušnom saobraćaju, o robnoj razmeni, turizmu itd. Naredne godine obavljene su uzajamne posete parlamentarnih delegacija. Grčka parlamentarna delegacija, na čelu sa pretsednikom grčkog Parlamenta Gondikasom, bila je u poseti Jugoslaviji od 4 do 18 jula 1952 g., dok je jugoslovenska parlamentarna delegacija, na čelu sa potpretsednikom Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ Mošom Pijade, uzvratila posetu od 21 avgusta do 1 septembra 1952 godine.

Došlo je takođe do niza međusobnih kontakata privrednih delegacija i javnih i kulturnih radnika.

Dvadeset i devetog decembra 1952 g. diplomatska predstavništva u Beogradu i Atini podignuta su na rang ambasada.

Poseban značaj imala je poseta tadašnjeg grčkog ministra inostranih poslova Stefanosa Stefanopolosa Jugoslaviji od 3 do 8 februara 1953 g. i uzvratanje te posete od strane državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića Grčkoj od 23 do 28 februara 1953 godine. Zvanični dokumenti koji su tom prilikom bili objavljeni pokazuju bliskost stanovišta dveju zemalja o raznim pitanjima.

Zahvaljujući pozitivnom razvoju uzajamnih odnosa i saradnje, došlo je do posete pretsednika Republike Josipa Broza Tita Grčkoj. Na poziv grčkog kralja Pavla I, pretsednik Tito, u pratnji državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića i drugih saradnika, boravio je u zvaničnoj poseti Grčkoj od 2 do 5 juna 1954 godine. U razgovorima koji su tom prilikom vođeni između pretsednika Tita i državnog sekretara Popovića s jugoslovenske i pretsednika grčke vlade maršala Aleksandra Papagosa i ministra inostranih poslova Stefanosa Stefanopolosa s grčke strane brižljivo su razmatrani međunarodna situacija i razna pitanja međusobne saradnje. O sadržini i rezultatima razgovora objavljeno je 5 juna 1954 g. u Atini službeno saopštenje, u kome se, pored ostalog, kaže:

»Ti razgovori, obeleženi potpunom srdačnošću, još jednom su pokazali prijateljstvo koje postoji između Jugoslavije i Grčke i omogućili da se konstatuje istovetnost gledišta o svim razmatranim pitanjima.

Razmatranje pojedinih pitanja koja interesuju dve zemlje posvedočilo je harmoniju u odnosima i volju da se oni konsoliduju. Izražena je želja da se konstruktivna saradnja proširi na sva područja: političko, ekonomsko i kulturno.«

Po povratku u Beograd, 7 juna 1954 g., pretsednik Tito je u govoru na mitingu na Trgu bratstva i jedinstva učinio osvrt na rezultate posete Grčkoj i, između ostalog, rekao:

»Naša je želja... da u čitavoj Evropi bude učvršćen mir, jer će tada biti lakše rešavati probleme i u ostalim delovima svijeta. Prema tome, naša zemlja vodi jednu principijelnu politiku. Mi ćemo čvrsto ići tim putem da pomognemo i drugim narodima, da doprinesemo svoj dio kako bi se međunarodni problemi koji danas muče svijet što brže i što bolje riješili.«

U toku 1954 i 1955 g. došlo je do daljih razgovora o raznim pitanjima privredne, tehničke i kulturne saradnje i otpočelo se s korisnom razmenom mišljenja o aktuelnim političkim i drugim pitanjima od zajedničkog interesa.

Na poziv pretsednika Republike Josipa Broza Tita, grčki kralj Pavle I i kraljica Frederika boravili su u zvaničnoj

poseti Jugoslaviji od 5 do 14 septembra 1955 godine. U kominikeu o zvaničnoj poseti grčkog kraljevskog para Jugoslaviji, koji je objavljen 14 septembra 1955 g., kaže se sledeće:

»Poseta je istakla zajedničko ubeđenje da će se uska saradnja i nepomućeno prijateljstvo između naših dveju savezničkih zemalja razvijati još više u svim domenima međusobnih odnosa, čime će se dalje učvrstiti osnova na kojoj su izgrađeni naši zajednički odnosi.

Ovo prijateljstvo i ova saradnja jesu rečiti primeri mogućnosti izgradnje zdravih i konstruktivnih odnosa između zemalja sa različitim društvenim i političkim sistemima i doprine politički konstruktivne saradnje sa svim državama i daljem popuštanju međunarodne zategnutosti.«

Šefovi država dveju zemalja obavili su i međusobne privatne posete. Pretsednik Tito je, na poziv kralja Pavla I, boravio u privatnoj poseti na ostrvu Krfu od 24 do 28 jula 1956 g. Tom prilikom pretsednik Tito vodio je razgovore sa pretsednikom grčke vlade Konstantinom Karamanlisom.

U izjavama koje su dali za štampu pretsednik Tito i pretsednik grčke vlade Karamanlis istaknuto je da su se razgovori odnosili na pitanja od zajedničkog interesa.

Grčki kraljevski par je uzvratio privatnu posetu pretsedniku Titu boravkom na ostrvu Brioni od 10 do 13 jula 1957 godine.

Krajem 1956 g. i u toku 1957 g. bile su zabeležene još dve značajne manifestacije jugoslovensko-grčke saradnje i prijateljstva. Na poziv jugoslovenske vlade pretsednik grčke vlade Konstantin Karamanlis učinio je zvaničnu posetu Jugoslaviji od 4 do 8 decembra 1956 godine. Tom prilikom vođeni su između državnika dveju zemalja razgovori o pojedinim međunarodnim problemima i o uzajamnim odnosima između dve zemlje. Između ostalog, istaknuta je zajednička saglasnost o potrebi razmene mišljenja, nastavljanja kontakata između državnika dveju zemalja i daljeg učvršćenja i produbljivanja jugoslovensko-grčke saradnje (vidi »Jugoslovenski pregled«, mart 1957, str. 164).

Na poziv pretsednika grčke vlade Karamanlisa, potpretsednik Saveznog izvršnog veća Edvard Kardelj boravio je u zvaničnoj poseti Grčkoj od 21 do 24 oktobra 1957 godine. I ovaj susret jugoslovenskih i grčkih državnika pružio je priliku za opsežnu razmenu mišljenja o pitanjima iz oblasti međunarodnih odnosa i bilateralne saradnje. Između ostalog, doneta je odluka o obrazovanju mešovite komisije za razmatranje pitanja daljeg razvoja saradnje na ekonomskom, tehničkom i kulturnom polju (vidi »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 498).

Činjenica da se stanovišta dve zemlje o nekim pitanjima iz oblasti međunarodne politike, a pre svega o nekim pitanjima iz oblasti odnosa Istok—Zapad i politike blokova ne podudaraju, ne ometa opšti razvoj jugoslovensko-grčke saradnje, naročito zbog toga što u nizu međunarodnih problema dolazi do izražaja sličnost u gledištima, kao, na primer, u gledištima o potrebi da se smanji međunarodna zategnutost, učvrsti mir i osudi upotreba sile u rešavanju spornih problema, zatim u gledištima o odnosima prema problemima Bliskog Istoka itd.

U pogledu problema Kipra, za koji su grčka vlada i najširi slojevi grčkog javnog mnjenja neposredno zainteresovani, Jugoslavija se izjasnila u prilog priznavanja prava narodu Kipra na samoopredeljenje, i tim svojim stavom ukazala je podršku grčkim akcijama i u OUN. Principijelni stav Jugoslavije o ovom osetljivom pitanju zvanični faktori i grčka javnost primili su sa simpatijama i priznanjem.

Kao dve susedne zemlje, Jugoslavija i Grčka razvijaju saradnju i u regionalnim evropskim organizacijama, kao i u Ujedinjenim nacijama.

Ekonomski odnosi. — Robna razmena između Jugoslavije i Grčke odvija se na osnovu Sporazuma o ekonomskoj saradnji i trgovini, koji je zaključen 28 februara 1953 g. Činjenica da su Jugoslavija i Grčka susedne zemlje i da imaju prilično različite privredne strukture stvorila je povoljne uslove za razvoj privrednih odnosa. S obzirom na stanje u međusobnim odnosima u toku prvih posleratnih godina, robna razmena do 1951 g. kretala se u manjem obimu.

Otada se vrednost jugoslovenskog izvoza i uvoza sa Grčkom, izražena u dolarima, kretala u sledećim iznosima:

Godina	Izvoz	Uvoz
1951	3.040.000	1.058.000
1952	3.047.000	611.000
1953	5.891.000	2.242.000
1954	6.979.000	2.971.000
1955	5.426.000	5.116.000
1956	9.765.000	5.098.000
1957	12.966.000	7.860.000

Poslednjih godina je došlo do znatnog porasta robne razmene. Samo 1956 g. zabeleženo je povećanje od preko 85% u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, objektivne mogućnosti pružaju još povoljnije perspektive. Naprimera, Grčka pristupa izradi planova o razvijanju pojedinih industrijskih grana — posebno elektrifikacije. Razvoj jugoslovenske industrije, a naročito elektroindustrije, pruža povoljne mogućnosti za izvoz njihovih proizvoda u Grčku. Sem toga, Grčka raspolaže obimnim brodskim prostorom koji mogu da koriste jugoslovenski interesi. Takođe, postoje velike mogućnosti za proširenje tehničke saradnje.

Tokom 1951 g. Jugoslavija i Grčka su potpisale sporazum o PTT saobraćaju, zatim o železničkom i vazdušnom saobraćaju i Konvenciju o turizmu.

Marta 1956 g. zaključen je Sporazum o regulisanju nivoa vode na Dojranskom Jezeru. Međutim, druga pitanja iz oblasti saradnje u pograničnim predelima su i dalje ostala nerešena. Na osnovu obostrane saglasnosti, od 11 juna do 11 septembra 1956 g. u Atini su održani pregovori o svim tim problemima. Pored toga, ovi pregovori su obuhvatili razmatranje uzajamnih predratnih potraživanja, kao i grčke zahteve za obeštećenje grčke imovine koja je nacionalizovana u Jugoslaviji. U toku tih pregovora potpisani su Protokol o ekonomskoj saradnji i tehničkoj pomoći, Konvencija o zaštiti bilja i izmenjena su pisma o turističkoj saradnji.

Na dnevnom redu su ostala još neka značajna pitanja, kao što su malogranični promet, dvovlasnička imanja, šira saradnja na području vodoprivrede i sl. Ovi, kao i ostali problemi od obostranog interesa, treba da budu predmet rada mešovite komisije, o čijem je sazivanju doneta odluka prilikom posete potpredsednika Kardelja Grčkoj oktobra 1957 godine.

Jugoslavija i Grčka takođe sarađuju na području mirodopske primene atomske energije. Postoji saradnja i u oblasti turizma, koja se povoljno razvija. Ona će posebno doći do izražaja posle izgradnje autoputa koji će povezivati našu zemlju sa Grčkom. Za izgradnju ove magistrale zainteresovane su obe zemlje.

Važnu ulogu u razvitku privrednih odnosa ima i Jugoslovenska slobodna zona u Solunu. Prema Konvenciji od 1923 g., Grčka je ustupila Jugoslaviji u solunskoj luci prostor u površini od 90.000 m² na korišćenje za period od 50 godina. Pre Drugog svetskog rata ta zona je ostvarivala godišnji promet od oko 200.000 tona. Međutim, u toku rata gotovo sva lučka postrojenja, magacini i slično bili su porušeni. Za njihovu obnovu Jugoslavija je investirala sumu od preko 200 miliona dinara. Radovi na obnovi su trajali sve do 1954 godine. Otada se zapaža nagli porast prometa, koji, s obzirom na kratkoću vremena, još nije dostigao predratni nivo.

Kulturni odnosi. — Poslednjih godina ostvarena je živa saradnja na kulturnom i naučnom polju. Tako je 1954 g. održana u Beogradu uspešna kolektivna izložba 16 atinskih slikara. Iste godine u Beogradu je gostovalo Nacionalno pozorište iz Atine sa predstavama »Kralj Edip« i »Hekuba«. Takođe su u Jugoslaviji gostovali grčki operski pevači i drugi umetnici. Došlo je i do gostovanja većeg broja jugoslovenskih umetnika u Grčkoj. Između ostalog, u Atini je sa uspehom nastupala Beogradska opera, dok je balet Beogradske opere uzeo učešća na Atinskom festivalu u leto 1957 godine.

Uspostavljeni su neposredni kontakti između naučnih ustanova dveju zemalja i obavljene uzajamne posete većeg broja istaknutih jugoslovenskih i grčkih naučnih i kulturnih radnika. Pored toga, ekonomski i pravni fakulteti u Zagrebu i Solunu izvršili su razmenu predavača.

Međutim, može se konstatovati da je dosad malo postignuto i na jednoj i na drugoj strani u pogledu prevodenja literarnih dela autora iz obe zemlje.

Na osnovu načelnog sporazuma, u toku poslednje tri godine preduzimane su i mere za razmenu diplomiranih studenata i naučnih saradnika radi specijalizacije. U ovom pogledu postoje još značajne neiskorišćene mogućnosti.

Saradnja na sportskom polju se sa uspehom odvija, obuhvatajući razne sportske discipline. Međusobna gostovanja raznih sportskih ekipa su vrlo česta. Pored toga, sportisti i jedne i druge zemlje učestvuju u Balkanskim igrama, koje se svake godine održavaju u glavnim gradovima balkanskih zemalja.

Trojna saradnja. — Posle međusobnih konsultacija i poseta državnika tri zemlje, 28 februara 1953 g. u Ankari je potpisan ugovor o prijateljstvu i saradnji između Jugoslavije, Grčke i Turske. Sedmog novembra 1953 g. zaključen je Dopunski sporazum o osnivanju Stalnog sekretarijata Ankerskog ugovora, kome je stavljeno u zadatak da proučava probleme od interesa za sve tri zemlje, da predlaže pojedine mere vladama zemalja članica Ankerskog ugovora, da priprema konferencije ministara inostranih poslova, predviđene u članu 1 Ankerskog ugovora itd. Na Bledu 9 avgusta 1954 g. potpisan je Ugovor o savezu, političkoj saradnji i uzajamnoj pomoći tri zemlje. Ugovor o savezu sadrži odredbe o pojedinim aspektima trojne saradnje na raznim područjima i, pored ostalog, predviđa održavanje svakih šest meseci trojnih konferencija na nivou ministara inostranih poslova.

Međutim, još na početku funkcionisanja Saveza ispoljile su se razlike u gledištima o težištu trojne saradnje. Vođeci računa o tendencijama popuštanja međunarodne zahtegnosti, koje su počele vidno da se ispoljavaju na međunarodnom planu baš u to vreme (1954 i 1955 g.), kao i o objektivnim potrebama naroda tri zemlje i čitavog balkanskog područja, Jugoslavija je isticala u prvi red saradnju na ekonomskom, političkom i kulturnom polju. I pored razlika u gledištima koje su u tom pogledu došle do izražaja sa ostala dva partnera, trojna saradnja je zabeležila značajne inicijative na političkom, privrednom i kulturnom polju. Na tri konferencije ministara inostranih poslova, u Atini od 7 do 11 jula 1953 g., na Bledu od 6 do 9 avgusta 1954 g. i u Ankari od 28 februara do 2 marta 1955 g., bile su donete odluke o formiranju Balkanske konsultativne skupštine i Balkanskog naučnog instituta, kao i o održavanju trojne privredne konferencije u cilju proučavanja uslova i mogućnosti trojne privredne saradnje. Međutim, aktivnost na ostvarenju ovih odluka jako je otežana zaoštavanjem grčko-turskog sukoba oko Kipra, dok je trojna saradnja gotovo prestala. Sedište Stalnog sekretarijata Ankerskog ugovora se svake godine prenosi u jedan od glavnih gradova tri zemlje; njegovo sedište u Beogradu je bilo 1955 i 1957 godine.

M. M. — I. T.

IZVORI:

Godišnji izveštaj Saveznog izvršnog veća za period od 1950 do 1953 g., str. 84; za 1954 g., str. 56; za 1955 g., str. 66; za 1956 g., str. 86; Komitine o boravku ministara inostranih poslova Stefanopolosa u Jugoslaviji, »Borba«, 8 februar 1953 g.; Komitine povodom posete državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića Grčkoj, »Borba«, 26 februar 1953 g.; Govori i izjave predsednika Tita prilikom puta u Grčku, VIII knjiga sabranih dela Josipa Broza Tita, izdanje »Kulture«, Beograd 1957 g., str. 178—196; Službeno saopštenje o poseti predsednika Tita Grčkoj, »Borba«, 5 jun 1954 g.; Ekspozice predsednika Tita u Saveznoj narodnoj skupštini o spoljnoj politici Jugoslavije održan 25 oktobra 1954 g., VIII knjiga sabranih dela Josipa Broza Tita, str. 305; Ekspozice predsednika Tita u Saveznoj narodnoj skupštini o spoljnoj politici FNRI, IX knjiga sabranih dela Josipa Broza Tita, str. 115; Zdravica predsednika Tita grčkom kraljevskom paru na svečanom ručku u Beogradu 7 septembra 1955 g.; IX knjiga sabranih dela Josipa Broza Tita, str. 282; Komitine o zvaničnoj poseti grčkog kraljevskog para Jugoslaviji, »Borba« 15 septembar 1955 g.; Izjava predsednika Tita o razgovorima na Krfu, »Borba«, 29 jul 1956 g.; Izjava predsednika grčke vlade Karamanlisa, TANJUG, 31 jul 1956 g.; Komitine o poseti predsednika grčke vlade Karamanlisa Jugoslaviji, »Borba«, 8 decembar 1956 g.; Zvanično saopštenje o poseti potpredsednika Kardelja Grčkoj, »Borba«, 24 oktobar 1957 g.; Ugovor o prijateljstvu i saradnji između Jugoslavije, Grčke i Turske, »Službeni list«, Međunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 3, 29 april 1953 g.; Dopunski sporazum o osnivanju Stalnog sekretarijata Ankerskog ugovora, »Službeni list«, Međunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 2, 26 mart 1954 g.; Ugovor o savezu, političkoj saradnji i uzajamnoj pomoći između Jugoslavije, Grčke i Turske, »Službeni list«, Međunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 6, 27 oktobar 1954 g.;

DIPLOMATSKO-KONZULARNA PRETSTAVNIŠTVA

Jugoslavija održava diplomatske i konzularne odnose sa 65 država. U 30 država postoje jugoslovenske ambasade, u 12 država poslanstva, u tri države samo generalni konzulati (bez diplomatskih pretstavnštava) i u jednoj državi počasni konzulat (bez diplomatskog pretstavnštva); sa 19 država su uspostavljeni diplomatski odnosi, ali tamo nema stalnih diplomatskih predstavnika, već su akreditovani diplomatski predstavnici Jugoslavije iz susjednih država.

Pored toga, Jugoslavija ima dve stalne misije pri Organizaciji Ujedinjenih nacija u Njujorku i Ženevi, Stalnu delegaciju pri Organizaciji za evropsku ekonomsku saradnju u Parizu, Vojnu misiju pri Savezničkom kontrolnom savetu u Nemačkoj u Berlinu, Agenciju za informacije u Parizu i Informacioni centar u Njujorku, 22 karijerna generalna konzulata i sedam počasnih konzulata, računajući u ovaj broj i konzulate u državama u kojima nemamo diplomatska predstavnštva.

Jugoslavija je uspostavila diplomatske odnose sa sledećim državama koje su posle Drugog svetskog rata postale suverene: Burmom, Cejlonom, Indijom, Indonezijom, Islandom, Izraelom, Jemenom, Jordanom, Kambodžom, Libanom, Libijom, Marokom, Nemačkom Demokratskom Republikom, Pakistanom, Sudanom, Tunisom, Ujedinjenom Arapskom Republikom i Vijetnamom.

Prekinuti su diplomatski odnosi sa Saveznom Republikom Nemačkom.

PRETSTAVNIŠTVA FNRJ U INOSTRANSTVU

ALBANIJA

Tirana — poslanstvo. Poslanik Arso Milatović od 25 juna 1956 godine¹.

ARGENTINA

Buenos Aires — ambasada. Ambasador Salko Fejić od 8 januara 1958 godine.

Rosario — počasni konzulat. Počasni konzul Branko Rubeša od oktobra 1954 godine².

AUSTRALIJA

Sidnej — generalni konzulat. Generalni konzul Živko Jošilo od septembra 1956 godine.

AUSTRIJA

Beč — ambasada. Ambasador Jože Zemljak od 30 oktobra 1957 godine.

Celovec — generalni konzulat. Generalni konzul Boris Trampuž od februara 1958 godine.

Grac — generalni konzulat. Generalni konzul Anton Kolendić od decembra 1956 godine.

AVGANISTAN

Poslanstvo. Poslanik Bogdan Crnobrnja od 2 juna 1956 godine, koji je u isto vreme ambasador u Indiji sa sedištem u Nju Delhiju.

BELGIJA

Brisel — ambasada. Ambasador Mihajlo Javorski od 5 oktobra 1956 godine.

BOLIVIJA

Poslanstvo. Poslanik Dragutin Đurdev od 13 maja 1954 godine, koji je u isto vreme poslanik u Čileu sa sedištem u Santijago de Čile.

La Paz — počasni konzulat. Počasni konzul Srećko Sasunić od juna 1955 godine.

BRAZILIJA

Rio de Žaneiro — ambasada. Ambasador Danilo Lekić od 16 jula 1957 godine.

Sao Paulo — generalni konzulat. Generalni konzul Stevan Đakonović od decembra 1954 godine.

BUGARSKA

Sofija — ambasada. Ambasador Radoš Jovanović od 22 juna 1957 godine.

¹ Datum predaje akreditivnih pisama od strane ambasadora i opunomoćenih ministara.

² Datum izdavanja patentnih pisama karijernim i počasnim konzulima.

BURMA

Rangun — ambasada. Ambasador Zdenko Štambuk od 25 oktobra 1956 godine.

CEJLON

Diplomatski odnosi uspostavljeni 14 oktobra 1957 godine. Poslanik Bogdan Crnobrnja (dat agreman), koji je u isto vreme ambasador u Indiji sa sedištem u Nju Delhiju.

ČEHOSLOVAČKA

Prag — ambasada. Ambasador Marko Nikezić od 4 septembra 1956 godine.

Bratislava — generalni konzulat. Generalni konzul Ljubo Hrnjak od maja 1957 godine.

ČILE

Santijago de Čile — poslanstvo. Poslanik Dragutin Đurdev od 18 marta 1954 godine.

Antofagasta — počasni konzulat. Počasni konzul Petar Radmilović.

DANSKA

Kopenhagen — ambasada. Ambasador Ljubo Ilić od 16 oktobra 1957 godine. Poslanstvo podignuto na stepen ambasade 15 septembra 1957 godine.

EKVADOR

Poslanstvo. — Poslanik Dragutin Đurdev od 16 maja 1956 godine, koji je u isto vreme poslanik u Čileu sa sedištem u Santijago de Čile.

ETIOPIJA

Adis Abeba — ambasada. Ambasador Marjan Barišić od 12 oktobra 1956 godine.

FINSKA

Helsinki — poslanstvo. Poslanik Mirko Sardelić od 9 jula 1955 godine.

FRANCUSKA

Pariz — ambasada. Ambasador Radivoje Uvalić od 8 novembra 1957 godine.

Pariz — agencija za informacije. Direktor Nikola Stefanovski od septembra 1957 godine.

Štrasburg — generalni konzulat. Generalni konzul Luka Belamarić od avgusta 1957 godine.

GRČKA

Atina — ambasada. Ambasador Mišo Pavićević od 24 maja 1955 godine.

Solon — generalni konzulat. Generalni konzul Petar Popović od juna 1957 godine.

GVATEMALA

Gvatemala — počasni konzulat. Počasni konzul Aleksandar Šerović.

HOLANDIJA

Hag — ambasada. Ambasador Branko Drašković (dat agreman). Poslanstvo je podignuto na stepen ambasade 2 oktobra 1957 godine.

HONDURAS

Poslanstvo. Otpravnik poslova a.i. Petar Šegvić od 16 oktobra 1956 godine, koji je u isto vreme otpravnik poslova u Meksiku sa sedištem u Meksiku.

INDIJA

Nju Delhi — ambasada. Ambasador Bogdan Crnobrnja od 3 novembra 1954 godine.

Bombaj — generalni konzulat. Generalni konzul Aleksa Džomparin od decembra 1954 godine.

INDONEZIJA

Džakarta — ambasada. Ambasador Stane Pavlič od 21 marta 1957 godine.

IRAN

Teheran — poslanstvo. Poslanik Dušan Ristić od 19 maja 1957 godine.

ISLAND

Poslanstvo. Poslanik Maks Baće od 9 avgusta 1955 godine, koji je u isto vreme ambasador u Švedskoj sa sedištem u Štokholmu.

ITALIJA

Rim — ambasada. Ambasador Darko Černej od 22 septembra 1955 godine.

Milano — generalni konzulat. Žeran generalnog konzulata Mirko Pandurović od 12 novembra 1957 godine.

Trst — generalni konzulat. Generalni konzul Mitja Vošnjak od novembra 1956 godine.

IZRAEL

Tel Aviv — poslanstvo. Poslanik Dragoje Đurić od 17 oktobra 1956 godine.

Haifa — počasni konzulat. Počasni konzul Viktor Štark od juna 1957 godine.

JAPAN

Tokio — ambasada. Ambasador Laza Latinović od 27 januara 1958 godine. Poslanstvo je podignuto na stepen ambasade 16 novembra 1957 godine.

JEMEN

Poslanstvo. Diplomatski odnosi uspostavljeni 28 decembra 1957 godine.

JORDAN

Poslanstvo. Poslanik Slavko Zore, koji je do proglašenja Ujedinjene Arapske Republike bio poslanik i u Siriji sa sedištem u Damasku.

JUŽNO-AFRIČKA UNIJA

Keptaun — generalni konzulat. Generalni konzul Ljubo Relić od avgusta 1956 godine.

KAMBODŽA

Ambasada. Ambasador Zdenko Štambuk (dat agreman), koji je u isto vreme ambasador u Burmi sa sedištem u Rangunu.

Poslanstvo podignuto na stepen ambasade 19 jula 1957 godine

KANADA

Otava — ambasada. Ambasador Obrad Cicmil od 25 jula 1955 godine.

Toronto — generalni konzulat. Žeran generalnog konzulata Dimitrije Matevski od novembra 1956 godine.

KINA

Peking — ambasada. Ambasador Vladimir Popović od 30 juna 1955 godine.

KOSTARIKA

Poslanstvo. Otpravnik poslova a.i. Petar Šegvić od 16 oktobra 1956 godine,³ koji je u isto vreme otpravnik poslova u Meksiku sa sedištem u Meksiku.

KUBA

Poslanstvo. Otpravnik poslova a.i. Petar Šegvić od 16 oktobra 1956 godine,³ koji je u isto vreme otpravnik poslova u Meksiku sa sedištem u Meksiku.

LIBAN

Bejrut — poslanstvo. Poslanik Miloš Lalović od 27 novembra 1957 godine.

LIBIJA

Poslanstvo. Poslanik Josip Đerđa od 27 decembra 1956 godine, koji je u isto vreme ambasador u Ujedinjenoj Arapskoj Republici sa sedištem u Kairu.

LUKSEMBURG

Poslanstvo. Poslanik Mihajlo Javorski od 1956 godine, koji je u isto vreme ambasador u Belgiji sa sedištem u Brislu.

Luksemburg — počasni konzulat. Počasni konzul Paul Elvinger od jula 1955 godine.

MAROKO

Rabat — poslanstvo. Poslanik Mustafa Vilović od 4 februara 1958 godine. Diplomatski odnosi uspostavljeni 1 marta 1957 godine.

MAĐARSKA

Budimpešta — ambasada. Ambasador Jovo Kapičić od 28 januara 1957 godine.

MEKSIKO

Meksiko — ambasada. Otpravnik poslova a.i. Petar Šegvić od 16 oktobra 1956 godine.³

MONGOLIJA

Ambasada. Ambasador Veljko Mićunović od 1 juna 1957 godine, koji je u isto vreme ambasador u SSSR-u sa sedištem u Moskvi.

NEMAČKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA

Berlin — poslanstvo. Otpravnik poslova a.i. Milan Matijašević od 12 decembra 1957 godine.

Diplomatski odnosi uspostavljeni 15 oktobra 1957 godine.

NEMAČKA SAVEZNA REPUBLIKA

Diplomatski odnosi prekinuti 19 oktobra 1957 godine.

Hamburg — generalni konzulat. Žeran generalnog konzulata Dušan Ibrovčić, od marta 1957 godine.

Minhen — generalni konzulat. Žeran generalnog konzulata Petar Kujiš od maja 1957 godine.

VOJNA MISIJA PRI SAVEZNIČKOM KONTROLNOM SAVETU U NEMAČKOJ

Berlin — V. d. šefa misije Josip Mađar od oktobra 1957 godine.

NORVEŠKA

Oslo — ambasada. Ambasador Vladimir Rolović od 1 januara 1956 godine.

NOVI ZELAND

Wellington — generalni konzulat. Generalni konzul Nikola Krajinović od aprila 1955 godine.

PAKISTAN

Karači — poslanstvo. Poslanik Gustav Vlahov od 31 januara 1958 godine.

PANAMA

Poslanstvo. Otpravnik poslova a.i. Petar Šegvić od 16 oktobra 1956 godine,³ koji je u isto vreme otpravnik poslova u Meksiku sa sedištem u Meksiku.

PARAGVAJ

Poslanstvo. Poslanik Salko Fejić (dat agreman), koji je u isto vreme ambasador u Argentini, sa sedištem u Buenos Airesu.

Asuncion — počasni konzulat. Počasni konzul Juraj Dučić.

POLJSKA

Varšava — ambasada. Ambasador Rato Dugonjić od 14 februara 1958 godine.

PORTUGALIJA

Poslanstvo ukinuto 1948 godine.

RUMUNIJA

Bukurešt — ambasada. Ambasador Franc Hočevar od februara 1958 godine.

SAVEZ SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA

Moskva — ambasada. Ambasador Veljko Mićunović od 29 marta 1956 godine.

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Vašington — ambasada. Ambasador Leo Mates od 13 aprila 1954 godine.

Čikago — generalni konzulat. Generalni konzul Jokaš Brajović od avgusta 1956 godine.

Njujork — generalni konzulat. Generalni konzul Lazar Lilić od februara 1956 godine.

Njujork — Centar za informacije. Direktor Zlatko Sinobad od septembra 1957 godine.

Pitsburg — generalni konzulat. Generalni konzul Ivan Mirošević od oktobra 1957 godine.

San Francisko — generalni konzulat. Generalni konzul Branko Karadole od marta 1954 godine.

SUDAN

Kartum — poslanstvo. Otpravnik poslova Živadin Simić od 13 septembra 1956 godine.

ŠVAJCARSKA

Bern — ambasada. Ambasador Franc Kos od 15 novembra 1957 godine. Poslanstvo je podignuto na stepen ambasade 2 oktobra 1957 godine.

Cirih — generalni konzulat. Generalni konzul Božidar Stanić od oktobra 1954 godine.

Zeneva — generalni konzulat. Žeran generalnog konzulata Mauro Henčić od jula 1957 godine.

ŠVEDSKA

Štokholm — ambasada. Ambasador Maks Baće od 27 septembra 1956 godine.

TAJLAND

Poslanstvo. Poslanik Zdenko Štambuk od 22 novembra 1956 godine, koji je u isto vreme ambasador u Burmi sa sedištem u Rangunu.

TUNIS

Tunis — poslanstvo. Poslanik Ilija Topaloski (dat agreman).

³ Datum kada je primio dužnost otpavnik poslova.

TURSKA

Ankara — ambasada. Ambasador Dragomir Vučinić od 14 septembra 1955 godine.

Istanbul — generalni konzulat. Generalni konzul Boško Čakić od jula 1957 godine.

UJEDINJENA ARAPSKA REPUBLIKA

Kairo — ambasada. Ambasador Josip Đerđa.

URUGVAJ

Montevideo — poslanstvo. Poslanik Salko Fejić (dat agremen), koj je u isto vreme ambasador u Argentini sa sedištem u Buenos Airesu

VELIKA BRITANIJA

London — ambasada. Ambasador Ivo Vejvoda od 17 novembra 1956 godine.

VENEČUELA

Poslanstvo. Poslanik Danilo Lekić (dat agremen), koji je u isto vreme ambasador u Braziliji sa sedištem u Rio de Žaneiru.

VIJETNAM (DEMOKRATSKA REPUBLIKA)

Ambasada. Ambasador Vladimir Popović od 11 januara 1958 godine, koji je u isto vreme ambasador u Kini sa sedištem u Pekingui.

ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NACIJA

Njujork — Stalna misija FNRJ pri Organizaciji Ujedinjenih nacija. Šef misije nije naimenovan.

Ženeva — Stalna delegacija FNRJ pri Evropskom uredu Organizacije Ujedinjenih nacija. Stalni delegat Sergije Makijedo od februara 1958 godine.

ORGANIZACIJA ZA EVROPSKU EKONOMSKU SARADNJU

Pariz — Stalna delegacija FNRJ pri Organizaciji za evropsku ekonomsku saradnju (OEEC). Šef delegacije Stanislav Kopčok.

INOSTRANA PRETSTAVNIŠTVA U FNRJ

U Jugoslaviji 30 država imaju svoje ambasade, a sedam država poslanstva, sa sedištem u Beogradu. Ambasade triju država i poslanstva 21 države, s kojima FNRJ održava diplomatske odnose, imaju svoja sedišta u drugim državama. Pored ovoga, u Jugoslaviji ima 14 karijernih stranih konzulata i sedam počasnih,

ALBANIJA (REPUBLIQUE POPULAIRE D'ALBANIE)

Poslanstvo — poslanik Piro Koči (Piro Koçi) od 11 septembra 1956 godine.⁴

ARGENTINE (ARGENTINA)

Ambasada — ambasador Onorio Roigt (Honorio Roigt) od 17 oktobra 1956 godine.

AUSTRALIJA (AUSTRALIE)

Interese zastupa Velika Britanija.

AUSTRIJA (AUTRICHE)

Ambasada — ambasador dr Valter Vodak (Walter Wodak) od 27 januara 1954 godine.

Zagreb — generalni konzulat. Generalni konzul dr. Edmund Kral (Edmund Kralh) od 12 marta 1954 godine.

AVGANISTAN (AFGHANISTAN)

Poslanstvo — poslanik Sardar Ala Asad Olah Seraj (Sardar Ala Assad Ollah Seraj) od 21 marta 1956 godine. sa sedištem u Ankari.

BELGIJA (BELGIQUE)

Ambasada — ambasador Rober Rotčild (Robert Rothschild) od 19 februara 1958 godine.

Zagreb — Počasni konzulat. Počasni konzul Robert Kovač od 12 aprila 1957 godine.⁵

Ljubljana — Počasni konzulat. Počasni konzul Milan Dular od 12 aprila 1957 godine.

BOLIVIJA (BOLIVIE)

Poslanstvo.⁶

Split — počasni generalni konzulat. Počasni generalni konzul Mate Sasunić od 17 septembra 1951 godine.

Zagreb — počasni konzulat. Počasni konzul Ljubenko Sasunić od 7 januara 1955 godine.

⁴ Datum predaje akreditivnih pisama od strane ambasadora i opunomoćenih ministara.

⁵ Datum izdavanja egzekvatura karijernim i počasnim konzulima.

BRAZILIJA (BRESIL)

Ambasada — ambasador Rui Ribeiro Kouto (Ruy Ribeiro-Couto) od 9 aprila 1953 godine.

BUGARSKA (REPUBLIQUE POPULAIRE DE BULGARIE)

Ambasada — ambasador Mišo Nikolov od 14 decembra 1956 godine.

BURMA (BIRMANIE)

Ambasada — ambasador Tra Situ U Hla Maung (Thray Sithu U Hla Maung) od 26 aprila 1955 godine.

CEYLON (CEYLON)

Poslanstvo.⁶

ČEHOSLOVAČKA (TCHECOSLOVAQUIE)

Ambasada — ambasador je dr Viljem Pithart (Vilém Pithart) od 27 septembra 1954 godine.

Zagreb — generalni konzulat. Generalni konzul Aleksander Nerad (Alexander Nerad) od 14 avgusta 1957 godine.

ČILE (CHILI)

Poslanstvo — poslanik je Enrike Karabantes Bernštajn (Enrique Carabantes Bernstein) od 10 januara 1958 godine.

DANSKA (DANEMARK)

Ambasada — ambasador Karl J. Eskelund (Karl J. Eskelund) od 11 februara 1958 godine. Poslanstvo podignuto na stepen ambasade 15 septembra 1957 godine.

EKVADOR (EQUATEUR)

Poslanstvo.⁶

ETIOPIJA (ETHIOPIE)

Ambasada — ambasador Amha Abera (Amha Abera.) Dat agremen.

FINSKA (FINLANDE)

Poslanstvo — poslanik Otso Vartiopara (Otso Wartiovaara) od 11 oktobra 1956 godine.

Počasni vice-konzul u Beogradu Igor Šajković od 1 novembra 1955 godine.

FRANCUSKA (FRANCE)

Ambasada — ambasador je Vensan Brustra (Vincent Broustra) od 31 januara 1957 godine.

Zagreb — generalni konzulat. Generalni konzul Anri Bol (Henry Bolle) od 21 septembra 1956 godine.

Skopje — konzulat. Konzul Rože Bjonda (Roger Bionda) od 26 januara 1956 godine.

Ljubljana — konzularna agencija. Vice-konzul Žorž Grusar (Georges Groussard) od 19 oktobra 1953 godine.

GVATEMALA (GUATEMALA)

Zagreb — počasni konzulat. Počasni konzul Rober Kovač.

GRČKA (GRECE)

Ambasada — ambasador Trasibule Cakalotos (Thrasybule Tsakalotos) od 5 avgusta 1957 godine.

Skopje — generalni konzulat. Generalni konzul Leonidas Markantonatos (Leonidas Marcantonatos) od 26 decembra 1955 godine.

HOLANDIJA (PAYS-BAS)

Ambasada — ambasador G. E. baron van Itersum (G. E. baron van Itersum) od 29 oktobra 1957 godine. Poslanstvo podignuto na stepen ambasade 2 oktobra 1957 godine.

HONDURAS (HONDURAS)

Poslanstvo.⁶

INDIJA (INDE)

Ambasada — ambasador Navab Ali Javar Džang Bahadur (Nawab Ali Javar Jung Bahadur). Dat agremen.

INDONEZIJA (INDONESIE)

Ambasada — ambasador Sudarsono (Soedarsono) od 21 avgusta 1955 godine.

IRAN (IRAN)

Poslanstvo — poslanik Abdol Hosein Mejkadeh (Abdol Hossein Meykadeh) od 18 aprila 1956 godine.

ISLAND (ISLANDE)

Poslanstvo — poslanik Helgi Palson Brim (Helgi Palsson Briem) od 24 avgusta 1953 godine sa sedištem u Bonu.

⁶ Diplomatski odnosu uspostavljeni, ali poslanik nije naimenovan.

ITALIJA (ITALIE)

Ambasada — ambasador Gastone Gvidoti (Gastone Guidotti) od 26 aprila 1955 godine.

Zagreb — generalni konzulat. Generalni konzul dr Eudenio Rubino (Eugenio Rubino).

Kopar — konzulat. Konzul dr Gvido Zekin (Guido Zecchin).

IZRAEL (ISRAEL)

Poslanstvo⁶ — poslanik Abraham Darom (Abraham Darom) od 10 septembra 1957 godine.

JAPAN (JAPON)

Ambasada — otpravnik poslova Matao Uriu (Matao Uriu) od 18 maja 1957 godine. Poslanstvo podignuto na stepen ambasade 16 novembra 1957 godine.

JEMEN (YEMEN)

Poslanstvo⁶. Diplomatski odnosi su uspostavljeni 28 decembra 1957 godine.

JORDAN (JORDANIE)

Poslanstvo.⁶

KAMBODŽA (CAMBODGE)

Ambasada — ambasador još nije akreditovan. Poslanik Var-Kamel (Var-Kamel) od 4 februara 1957 godine sa sedištem u Nju Delhiju. Poslanstvo podignuto na stepen ambasade 19 jula 1957 godine.

KANADA (CANADA)

Ambasada — ambasador Džordž Ignatiev (George Ignatieff) od 22 februara 1957 godine.

KINA (REPUBLIQUE POPULAIRE DE CHINE)

Ambasada — ambasador U Sju Čuan (Wu Hsiu-Chuan) od 26 maja 1955 godine.

KOSTARIKA (COSTA RICA)

Poslanstvo — otpravnik poslova a.i. Huberto Korvi (Huberto Corvi) sa sedištem u Milanu.

KUBA (CUBA)

Poslanstvo.⁶

LIBAN (LIBAN)

Poslanstvo — poslanik Adib Nahas (Adib Nahas) od 6 juna 1957 godine sa sedištem u Atini.

LIBIJA (LIBYE)

Poslanstvo.⁶

LUKSEMBURG (LUXEMBOURG)

Poslanstvo.⁶

MAĐARSKA (REPUBLIQUE POPULAIRE HONGROISE)

Ambasada — ambasador Lajoš Čebi (Lajos Cséby) od 14 marta 1957 godine.

MAROKO (MAROC)

Poslanstvo⁶ — Diplomatski odnosi uspostavljeni 1 marta 1957 godine.

MEKSIKO (MEXIQUE)

Ambasada — ambasador Vinsente L. Beneites Klaveria (Vincente L. Beneites Claveria). Dat agreman.

MONGOLIJA (REPUBLIQUE POPULAIRE DE MONGOLIE)

Ambasada — ambasador Dašin Adilbiš (Dachyn Adilbich) od 5 avgusta 1957 godine sa sedištem u Budimpešti.

NEMAČKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA (REPUBLIQUE DEMOCRATIQUE ALLEMANDE)

Poslanstvo — Poslanik Eleonore Štajmer (Eleonore Staimer) od 11 februara 1958 godine. Diplomatski odnosi uspostavljeni 15 oktobra 1957 godine.

NORVEŠKA (NORVEGE)

Ambasada — ambasador Dag Brin (Dag Bryn). Dat agreman
Zagreb — počasni konzulat. Počasni konzul u Zagrebu Rene Ružinski od 25 aprila 1952 godine.

PAKISTAN (PAKISTAN)

Poslanstvo — poslanik Abdul Motaleb Malik (Abdul Motaleb Malik) od 28 novembra 1955 godine, sa sedištem u Bernu.

PANAMA (PANAMA)

Poslanstvo.⁶

PARAGVAJ (PARAGUAY)

Poslanstvo.⁶

⁶ Diplomatski odnosi su uspostavljeni, ali poslanik nije naimenovan.

POLJSKA (REPUBLIQUE POPULAIRE DE POLOGNE)

Ambasada — ambasador Henrik Grohulski (Henryk Grochulski) od 13 decembra 1954 godine.

RUMUNIJA (REPUBLIQUE POPULAIRE ROUMAINE)

Ambasada — ambasador Nikolae Guina (Nicolae Guina) od 10 septembra 1954 godine.

SAVEZ SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA (UNION DES REPUBLIQUES SOVIETIQUES SOCIALISTES)

Ambasada — ambasador Ivan Zamčevskij od 5 oktobra 1957 godine.

SAVEZNA REPUBLIKA NEMAČKA (REPUBLIQUE FEDERALE D'ALLEMAGNE)

Diplomatski odnosi prekinuti 19 oktobra 1957 godine.

Zagreb — Konzulat. Konzul Erih Kampf (Erich Kampf) od 17 marta 1955 godine.

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE (ETAT-UNIS D'AMERIQUE)

Ambasada — ambasador Karl Renkin (Karl Rankin) od 19 februara 1958 godine.

Zagreb — konzulat. Konzul Elvud Rebnold (Ellwood M. Rabenold) od 5 januara 1957 godine.

Sarajevo — konzulat. Konzul Stefen Palmer (Stephen E. Palmer) od 27 maja 1957 godine.

SUDAN (SOUDAN)

Poslanstvo — poslanik Bagir El Sajed Mohamed Bagir (Baghir El Sayed Mohamed Baghir) od 28 juna 1957 godine, sa sedištem u Atini.

ŠVAJCARSKA (SUISSE)

Ambasada — ambasador Žan Frederik Vanijer (Jean Frédéric Wagniere) od 9 decembra 1957 godine. Poslanstvo podignuto na stepen ambasade 2 oktobra 1957 godine.

Zagreb — konzulat. Konzul Artur Vegmiller (Arthur Wegmüller) od 7 januara 1955 godine.

ŠVEDSKA (SUEDE)

Ambasada — ambasador Stig Unger (Stig Unger) od 11 oktobra 1956 godine.

TAJLAND (THAILANDE)

Poslanstvo — poslanik Luang Vičit Vadakan (Luang Vichit Vadakan) od 5 novembra 1955 godine sa sedištem u Bernu.

TUNIS (TUNISIE)

Poslanstvo — poslanik Mohamed Masmudi (Mohamed Masmoudi) od 9 decembra 1957 godine sa sedištem u Parizu.

TURSKA (TURQUIE)

Ambasada — ambasador Šadi Kavur (Şadi Kavur) od 30 aprila 1955 godine.

Skopje — generalni konzulat. Generalni konzul Suphi Tanger (Suphi Tangör) od 16 avgusta 1956 godine.

UJEDINJENA ARAPSKA REPUBLIKA (REPUBLIQUE ARABE UNIE)

Ambasada — ambasador nije naimenovan.

URUGVAJ (URUGUAY)

Poslanstvo — otpravnik poslova Karlos Uni Flerken (Carlos Hounie Fleurquin) od 19 maja 1954 godine.

VELIKA BRITANIJA (GRANDE-BRETAGNE)

Ambasada — ambasador Džon Valter Nikolz (John Walter Nicholls, K. G. M. G.) od 10 maja 1957 godine.

Zagreb — generalni konzulat. Generalni konzul Devid Osbert Fajnz-Klinton (David Osbert Fynes-Clinton) od 20 oktobra 1956 godine.

VENEČUELA (VENEZUELA)

Poslanstvo — poslanik Huan Rel Ariens (Juan Röhl Arriens) od 29 oktobra 1957 godine sa sedištem u Bernu.

VIJETNAM (REPUBLIQUE DEMOCRATIQUE DE VIET-NAM)

Ambasada — ambasador Hoang-Van-Tien - (dat agreman) sa sedištem u Varšavi.

UJEDINJENE NACIJE (NATIONS UNIES)

Biro za tehničku pomoć (Bureau de l'assistance technique) — pretstavnik Sajmondz (G. J. R. Symonds) od 30 decembra 1955 godine.

M. N. M.

Vidi »Jugoslovenski pregled«, februar 1957, str. 107—110 i jul 1957, str. 357—359.

IZVOR:

Dokumentacija Državnog sekretarijata za inostrane poslove.

POSETA POTPRETSEDNIKA SIV-a SVETOZARA VUKMANOVIĆA NR POLJSKOJ

Jugoslovenska vladina delegacija na čelu sa potpredsjednikom Saveznog izvršnog veća Svetozarom Vukmanovićem boravila je u Narodnoj Republici Poljskoj od 14 do 23 februara 1958 godine. Pored potpredsjednika Vukmanovića, u delegaciji su se nalazili predsjednik Komiteta sa spoljnu trgovinu Hasan Brkić, sekretar za industriju Saveznog izvršnog veća Marjan Cvetković i druge ličnosti. Cilj posete je bilo zaključenje sporazuma o formiranju Jugoslovensko-poljskog komiteta za privrednu saradnju, o čemu je načelna saglasnost bila postignuta prilikom posete delegacija CK Poljske ujedinjene radničke partije i vlade NR Poljske Jugoslaviji septembra 1957 g. (vidi »J. P.«, septembar 1957, str. 453, 454).

Pored zadržavanja u Varšavi, gde su vođeni jugoslovensko-poljski razgovori, jugoslovenska delegacija je posljednja dva dana boravka posetila neke od značajnih privrednih objekata i istorisko-kulturnih znamenitosti u unutrašnjosti Poljske.

U toku boravka u Varšavi vođeni su od 15 do 20 februara razgovori između vladinih delegacija o proširenju i produbljivanju privrednih odnosa između FNRJ i NR Poljske. Jugoslovensku delegaciju u tim razgovorima predvodio je potpredsjednik Vukmanović, a poljsku potpredsjednik Ministarskog saveta NR Poljske Pjotr Jarošević. Pored toga, potpredsjednik Vukmanović je u toku boravka vodio razgovore sa prvim sekretarom CK PURP Vladislavom Gomulkom, predsjednikom Ministarskog saveta Juzefom Cierankijevičem i drugim poljskim rukovodećim ličnostima.

Posle završetka razgovora u Varšavi je 20 februara obavljeno svečano potpisivanje Sporazuma o osnivanju Jugoslovensko-poljskog komiteta privredne saradnje, kao i dokumenta sa zaključcima komiteta o mogućnostima za proširenje i produženje te saradnje. U ime jugoslovenske vlade ove dokumente je potpisao potpredsjednik Vukmanović, a u ime poljske vlade potpredsjednik Jarošević.

POSETA IZVRŠNOG SEKRETARA EVROPSKE EKONOMSKE KOMISIJE

Izvršni sekretar Evropske ekonomske komisije UN Sakari Tuomioja boravio je od 12 do 14 februara 1958 g. u Jugoslaviji u pratnji svoga specijalnog pomoćnika Vaclava Kostaleckog. Pre stupanja na sadašnju dužnost on je bio predsjednik finske vlade i ministar inostranih poslova, kao i ambasador Republike Finske u Londonu.

U toku svog boravka izvršni sekretar Tuomioja posetio je predsjednika FNRJ Josipa Broza Tita i vodio razgovore sa državnim sekretarom za inostrane poslove Kočom Popovićem, državnim potsekretarom Vladimirom Velebitom, pomoćnikom predsjednika Komiteta za spoljnu trgovinu Nenadom Popovićem i sa grupom ekonomskih stručnjaka. U razgovorima

Po obavljenom potpisivanju dokumenata, objavljeno je zvanično jugoslovensko-poljsko saopštenje, u kome se ističe da su razgovori »vođeni u duhu srdačnog prijateljstva i uzajamnog razumevanja«. U toku razgovora »razmotrene su mogućnosti saradnje u oblasti industrijske kooperacije između dve zemlje, daljeg proširenja uzajamne saradnje, trgovinske razmene, kao i naučno-tehničke saradnje. Izvršena je takođe razmena gledišta o iskustvima u organizaciji i planskom rukovođenju narodnom privredom«.

Kao zadaci novoosnovanog komiteta, u saopštenju se navode »razmena iskustava u oblasti sistema planiranja i organizacije privrede obeju zemalja«, »razmatranje problema proširenja privredne saradnje i davanje obema vladama predloga u oblasti stalnog proširivanja trgovinske razmene, kooperacije u oblasti naučno-istraživačkog rada, saradnje banaka i trgovinskih preduzeća«.

Što se tiče trgovinske razmene između dve zemlje, u saopštenju se kaže da je komitet »utvrdio da još nisu iscrpene sve mogućnosti proširenja razmene i preporučio je preduzimanje koraka u cilju daljeg proširenja trgovinske saradnje i razmene«. Takođe je utvrđeno da je »potrebno i celishodno da se produži sistematska razmena iskustava« iz oblasti organizacije i planskog rukovođenja privredom.

Po povratku u Beograd, 26 februara 1958 g., potpredsjednik Vukmanović je u izjavi za štampu sumirao rezultate posete Poljskoj i, između ostalog, rekao: »Stvaranje Komiteta za međusobnu privrednu saradnju prelazi okvire trgovinske razmene i normalnih ekonomskih odnosa između Jugoslavije i Poljske. Formiranjem ovog Komiteta, saradnja se postavlja na mnogo širu osnovu, pre svega na području proizvodnje. Omogućuju se razne forme kooperacije, čime se otvara mnogo šire tržište i za jednu i za drugu zemlju.«

M. M.

IZVORI:

»Borba«, 13 februar 1958 g. — Izjava potpredsjednika Vukmanovića prilikom odlaska za Varšavu; »Borba«, 21 februar 1958 g. — Zvanični jugoslovensko-poljski kominke o razgovorima; »Borba«, 21 februar 1958 g. — Zdravice potpredsjednika Jaroševića i Vukmanovića na svečanom prijemu u Varšavi u čast jugoslovenske delegacije; »Borba«, 27 februar 1958 g. — Izjava potpredsjednika Vukmanovića po povratku u Beograd.

su dodirnuti pitanja o mogućnostima međunarodne saradnje i ulozi Jugoslavije u okviru ovog organa Ujedinjenih nacija. Posebna pažnja bila je posvećena pretstojećem XIII-om zasjedanju Evropske ekonomske komisije, koje će se održati u aprilu 1958 godine. Izmenjena su gledišta o političkim uslovima za uspešan rad ove organizacije, kao i o konkretnim pitanjima iz oblasti međunarodne trgovine, saradnje na polju energetike, razvitka manje industrijalizovanih zemalja Evrope itd.

U izjavi datoj »Borbi« sekretar Tuomioja je podvukao da je Jugoslavija oduvek bila vrlo aktivna u Evropskoj ekonomskoj komisiji i da je davala konstruktivne priloge njenom radu.

M. S.

IZVORI:

»Borba« od 13 februara 1958 g.; »Borba« od 13 i 14 februara 1958 g.

POSETA PRETSEDNIKA GRČKE NARODNE SKUPŠTINE KONSTANTINA RODOPULOSA

Na poziv predsjednika Savezne narodne skupštine Petra Stambolića, predsjednik grčke Narodne skupštine Konstantin Rodopulos boravio je u poseti Jugoslaviji od 3 do

6 februara 1958 godine. U njegovoj pratnji se nalazio funkcioner grčkog Ministarstva inostranih poslova Stefanos Rokanas.

Prilikom dočeka u Beogradu 3 februara, predsjednik Rodopulos je dao izjavu za štampu, u kojoj je, između ostalog, rekao: »Zajednička borba jugoslovenskog i grčkog naroda stvorila je čvrsto prijateljstvo između dva naša naroda, koje je još više učvršćeno zajedničkim naporima predsjednika Tita i kralja Pavla i njihovih vlada.«

SADRŽAJ PRVOG BROJA

STANOVNIŠTVO

Pismenost i školska sprema stanovništva	1—4
---	-----

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Radni odnosi	5—9
Službenički sistem	10—13
Sednica Saveznog izvršnog veća	14

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Sedmi plenum Saveznog odbora SSRNJ	15—16
Šesti kongres Narodne omladine Jugoslavije	17—20
Peti plenum CK Saveza komunističke Makedonije	20
Plenum Glavnog odbora SSRN Slovenije	20

PRIVREDA

Savezni društveni plan za 1958. godinu	21—26
Kretanje i struktura zaposlenosti	26—30
Drvena industrija	30—34
Peta godišnja skupština Glavnog zadružnog saveza Jugoslavije	34

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Međunarodna takmičenja jugoslovenskih sportista u 1957. godini	35—38
--	-------

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Penziskosiguranje	39—42
-------------------------	-------

SPOLJNA POLITIKA

Jugoslavija u specijalizovanim agencijama OUN	43—44
Međunarodni ugovori zaključeni u toku 1957. godine	45—48
Poseta predsednika Republike Indonezije Sukarna	48

Publikacija izlazi u mesečnim sveskama.
Godišnja pretplata 3.000 dinara / Tekući račun kod Narodne banke br. 1032—T—65. / Redakcija: Ulica Moše Pijade 12, tel. 28-392. / Administracija: Ulica Kosmajska 7, tel. 22-778, pošt. fah 62 / Beograd.

Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd

